

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Οι οικοκοινότητες ως πρότυπα παραδείγματα για το σχεδιασμό ανθρώπινων, βιώσιμων, οικιστικών συνόλων.

Θεωρία & Πράξη ■

Βαβάλιου Λάουρα
επιβλέπων καθηγήτης:
Σκάγιαννης Παντολέων

Ιούλιος, 2014

σύνοψη περίληψη

Οι οικοκοινότητες στην πρώτη τους μορφή εμφανίστηκαν ως πειραματικοί χώροι και νησίδες αειφορίας, οι οποίες δημιουργήθηκαν από ανθρώπους που αντάμωσαν συνειδητά σε κοινότητες, οραματιζόμενοι ένα εναλλακτικό τρόπο ζωής γύρω από την επανασύνδεση τους με τη φύση και με τους συνανθρώπους τους. Η δικτύωση των εγχειρημάτων με σκοπό τη μετάδοση της αποκτηθείσας εμπειρίας τους, τις ανέδειξε σε μια ευρέως διαδεδομένη και αποδεκτή πρακτική, εφαρμοσμένη σε ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, μέσα από κινήματα βάσης αλλά και κυβερνητικές πολιτικές, σε αστικές και εξωστικές περιοχές. Στοχεύοντας στη βιώσιμη διαβίωση σε ανθρώπινης κλίμακας κοινότητες, οι οικοκοινότητες βασίζονται στην πολυδιάστατη έννοια της βιώσιμης αποανάπτυξης και αναδεικνύονται ως πρότυπα παραδείγματα που μπορούν να επηρεάσουν το σχεδιασμό σε όλες τις κλίμακες. Η παρούσα εργασία εμβάθυνε στην κλίμακα της αστικής γειτονιάς και διερεύνησε τη μετατροπή συγκροτήματος εργατικών κατοικιών στο Βόλο σε αστική οικοκοινότητα.

λέξεις κλειδιά

αειφορία, αποανάπτυξη, ευτοπία, οικοκοινότητα, σχεδιασμός

---

abstract

Ecovillages were firstly introduced as experimental places and islands of sustainability. They were the result of different people coming together, trying for an alternative way of living through community building and reconnection with nature. The global ecovillage network was established to share the experience that was gained from the various ecovillage projects around the world and has managed to broaden the edges of mainstream way of living in both developed and underdeveloped countries. The ecovillage concept has been spread in both grass-roots' projects and governmental policy plans and has been applied in both urban and suburban areas. The ecovillage idea has its philosophical roots in the notion of sustainable degrowth and aims to sustainable living in human-scale community. This paper studies ecovillages as model examples of planning procedures and focuses on the urban environment. It also makes a proposal on a transition project that aims to transform a social housing block in Volos city, to an urban ecovillage.

ευχαριστίες

Για την εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω αρχικά τον επιβλέποντά μου κ. Παντελή Σκάγιαννη για τις συζητήσεις και την συνολικότερη ενθάρρυνσή του, όπως και τους κ. Μάριο Χαϊνταρλή και την κα. Άννα Ζυγούρα για τις συμβουλές τους γύρω από τον τρόπο οργάνωσης της πιλοτικής μου εφαρμογής.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικοκοινότητα 'Αληθινά Ελεύθερα' της Βόρειας Ευβοίας για τη φιλοξενία και το απλόχερο μοίρασμα του ονείρου της για μία διαφορετική πραγματικότητα. Η δύναμη των ανθρώπων της και το εκφρασμένο στην καθημερινότητά τους όραμα για τη βιώσιμη διαβίωση, αποτέλεσε σπουδαία πηγή έμπνευσης υποδεικνύοντας με τον πιο ισχυρό τρόπο πως ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός και είναι εδώ.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την αδερφή μου Κατερίνα για τη βοήθειά της στην καλλιτεχνική επιμέλεια του τεύχους αλλά και τους γονείς και φίλους μου που ήταν δίπλα μου αυτό το διάστημα, μοιραζόμενοι τις ανησυχίες μου γύρω από έννοιες και πραγματικότητες που κλήθηκα να ανακαλύψω για πρώτη φορά, μέσα από αυτή την εργασία.

πίνακας περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	08
1 Η ΑΝΑΔΥΞΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ	11
1.1 ΚΑΤΑΒΟΛΕΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ	12
1.1.1 Ειρηνιστικό Κίνημα	14
1.1.2 Σύγχρονο Περιβαλλοντικό Κίνημα	14
1.1.3 Κίνημα ενάντια στην Παγκοσμιοποίηση	14
1.1.4 Κίνημα Εκούσιας Απλότητας	15
1.2 ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (GEN)	17
1.3 ΟΡΙΣΜΟΙ	18
1.3.1 Ορισμός Gilman	20
1.3.2 Ορισμός του Folke Günter	22
1.3.3 Ορισμός του Boverket	23
1.3.4 Ορισμός Hildur Jackson και Karen Svensson	23
1.3.5 Ορισμός του Shen-Lung Lin	24
2 Η ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΥΝΕΙΔΗΤΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ	26
2.1 Η ΣΥΝΕΙΔΗΤΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΤΟΠΙΑΣ	27
2.2 Η ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΩΣ ΟΥΤΟΠΙΑ	29
2.2.1 Ο ΟΗΕ και το χρονικό των διασκέψεων για την αειφορία	29
2.2.2 Προβληματισμοί περί βιωσιμότητας	31
2.3 ΑΠΟ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΠΟΑΝΑΠΤΥΞΗ	35
3 Η ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΩΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ	39
3.1 ΔΙΕΘΝΗ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ	43
3.1.1 Los Angeles Ecovillage	43
3.1.2 Munksøgård Ecovillage	49
4 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΠΟΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ	54
4.1 ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	56
4.1.1 Σχεδιασμός Περμακουλτούρας (Permaculture Design)	57
4.1.2 Οικολογικός Σχεδιασμός (Ecological Design)	58
4.1.3 Αναγεννητικός Σχεδιασμός (Regenerative Design)	59
4.1.4 Ολιστικός Συστημικός Σχεδιασμός (Whole System Design)	60
4.1.5 Φυσικός Σχεδιασμός (Natural Design)	61
4.2 Η ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	64
5 ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ	66
5.1 ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ	68
5.2 ΑΝΑΛΥΣΗ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	71
5.2.1 Όραμα για την Λειτουργία & Διαχείριση της Οικοκοινότητας	71
5.2.2 Αστική καλλιέργεια	72
5.2.3 Κατοικία & Λοιποί Εσωτερικοί Χώροι	73
5.2.4 Υπαίθριοι Χώροι	76
5.2.5 Μεταφορές	78
5.2.6 Ενεργειακή Ταυτότητα	80
5.2.7 Διαχείριση Νερού & Λυμάτων	82
5.2.8 Διαχείριση Απορριμμάτων	83
5.3 ΧΑΡΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΠΙΛΟΤΙΚΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	85

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	95
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ	100

κατάλογος πινάκων και διαγραμμάτων

αριθμός	τίτλος πίνακα	σελ.
1	Χρονικό των οικοκοινοτήτων και του Παγκόσμιου Δικτύου (GEN)	16α
2	Προκλήσεις των οικοκοινοτήτων κατά Gilman	20α
3	Αρχές Boverket για τις οικοκοινότητες	22α
4	Μοντέλο οικοκοινοτήτων κατά Jackson και Svensson	23α
5	Μοντέλο οικοκοινοτήτων κατά Shen-Lung Lin	24α
6	Μεγάλοι σταθμοί της βιώσιμης ανάπτυξης	29α
7	Εμφάνιση του όρου της αποανάπτυξης	34α
8	Συσχέτιση θεωρητικών πηγών αποανάπτυξης & ορισμών οικοκοινοτήτων	36α
9	Σύγκριση οικοκοινοτήτων Borrá-Νότου	40α
10	Σύγκριση LAEV- MUNKSØGÅRD	52α
11	Ηθικές αρχές προσεγγίσεων σχεδιασμού	55α
12	Σχεδιαστικές αρχές προσεγγίσεων σχεδιασμού	62α
13	Σχεδιασμός της οικοκοινότητας/ της αποανάπτυξης	63
14	Χάρτης οργάνωσης πιλοτικής εφαρμογής	92
αριθμός	τίτλος διαγράμματος	
1	Μοντέλο οικοκοινοτήτων κατά Jackson και Svensson	23α
2	Μοντέλο αξιολόγησης οικοκοινοτήτων κατά Shen-Lung Lin	24α
3	Σχεδιασμός οικοκοινότητας EDE	55

κατάλογος εικόνων

109

κατάλογος ακρωνυμίων και συντομογραφιών

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΑΝΕΒΟ	Αναπτυξιακή Εταιρεία Βόλου
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΔΕΥΑΜΒ	Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Μείζονος περιοχής Βόλου
ΔΟΥ	Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΖΕΕ	Ζώνη Ειδικής Ενίσχυσης
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΙΕΤΕΘ	Ινστιτούτο Έρευνας & Τεχνολογίας Θεσσαλίας
ΚΕΚΠΑ	Κοινωφελής Επιχείρηση Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης
ΔΙΕΚ	Δημοτικό Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΚοινΣΕπ	Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση
ΚΣΕΑ	Κοινωνικό Στεγαστικό Έργο Ανάπλασης
ΚΤΕΛ	Κοινά Ταμεία Εισπράξεων Λεωφορείων
ΜΚΟ	Μη Κερδοσκοπικός Οργανισμός
ΜΜΜ	Μέσα Μαζικής Μεταφοράς
ΝΠ	Νομικό Πρόσωπο
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΕΚ	Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΔΕ	Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
ΠΕΓ	Πολεοδομική Επιτροπή Γειτονιάς
ΣΗΘ	Συμπαγωγή Ηλεκτρισμού Θερμότητας
ΤΕΕΕΑ	Τεχνικό Επαγγελματικό Εκπαιδευτήριο Ειδικής Αγωγής
ΤΟΠ-ΕΚΟ	Τοπικές Δράσεις Κοινωνικής Ένταξης για Ευάλωτες Ομάδες
ΤΟΠΣΑ	Τοπικά Σχέδια Δράσης για την Απασχόληση
ΥΠΑΝ	Υπουργείο Ανάπτυξης & Ανταγωνιστικότητας
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής
ΥΠΟΜΕΔΙ	Υπουργείο Υποδομών Μεταφορών & Δικτύων
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
BP	British Petroleum
BVCLT	Beverly-Vermont Community Land Trust
CRSP	Cooperative Resources and Services Project
ECOSOC	United Nations Economic and Social Council
EDE	Ecovillage Design Education
EKC	Environmental Kuznets Curve
ELF	Ecological Revolving Loan Fund
ENA	Ecovillage Network of the Americas
GEDS	Gaia Education Design for Sustainability
GEN	Global Ecovillage Network

GENOA	GEN Oceania-Asia
GPI	Genuine Progress Indicator
IAC	International Advisory Committee
LAEV	Los Angeles Ecovillage
LOS	Landsforeningen for Økosamfund (Δανέζικο Δίκτυο Οικοκοινοτήτων)
NASA	National Aeronautics and Space Administration
USTU	Urban Soil-Tierra Urbana

κατάλογος αγγλικής ορολογίας

αναγεννητικός σχεδιασμός	regenerative design
αντικουλτούρα	counterculture
αποανάπτυξη	degrowth
βιώσιμη διαβίωση	sustainable living
βιώσιμος σχεδιασμός	sustainable design
ήπια αειφορία	weak sustainability
ισχυρή αειφορία	strong sustainability
κέντρα ζωής & μάθησης	living & learning centers
κοινωνική σπανιότητα	social scarcity
μετασχεδιασμός	metadesign
ολιστικός συστημικός σχεδιασμός	whole system design
οικοκοινότητα	ecovillage
οικολογικός σχεδιασμός	ecological design
οικονομικός άνθρωπος	homo economicus
παγκόσμιο δίκτυο οικοκοινοτήτων	global ecovillage network
πράσινος σχεδιασμός	green design
σιωπηλή επανάσταση	silent revolution
συνειδητή κοινότητα	intentional community
συνεταιρισμός κατοικίας	cohousing community
σχεδιασμός περμακουλτούρας	permaculture design
φαινόμενο αναπήδησης	rebound effect
φυσικός σχεδιασμός	natural design

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η ιδέα της οικοκοινότητας (ecovillage), η οποία παρά τη σημαντικότερη εμπειρία και έρευνα που έχει διεξάγει στο δρόμο προς την αειφορία, έχει ελάχιστα απασχολήσει την ελληνική ακαδημαϊκή κοινότητα. Η έλλειψη σχετικής ελληνικής βιβλιογραφίας στηρίζεται σε κάποιο βαθμό στο γεγονός πως για πολλά χρόνια η έννοια αφορούσε μία τελείως άγνωστη πρακτική για την Ελλάδα. Τα τελευταία χρόνια ωστόσο και κυρίως μέσα από την οικονομική κρίση, οι έννοιες της οικοκοινότητας, της αποανάπτυξης, της τοπικοποίησης μπαίνουν σε ένα πλαίσιο συζήτησης αλλά και πρακτικής εφαρμογής, το οποίο έχει ήδη αρχίσει να εξαπλώνεται. Η παρατηρούμενη αυτή κινητικότητα των πολιτών μέσα σε νέα μοντέλα συμβίωσης και συνεργασίας και η ενεργοποίηση μεγάλου μέρους της ελληνικής κοινωνίας γύρω από την αναζήτηση μιας πιο οικολογικής, συνεργατικής, βιώσιμης και ανθρώπινης ζωής, αποτέλεσε σε μεγάλο βαθμό την πηγή έμπνευσης για την εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας.

Το βασικό ερευνητικό ερώτημα που τίθεται μέσα σ' αυτή είναι η δυνατότητα θεώρησης της οικοκοινότητας ως πρότυπο παράδειγμα για τη δημιουργία ανθρώπινων βιώσιμων οικιστικών συνόλων. Στην προσπάθεια απάντησης του παραπάνω ερωτήματος, επιχειρείται σε πρώτη φάση η σε βάθος διερεύνηση της έννοιας της οικοκοινότητας και στη συνέχεια η σύνδεσή της με το σχεδιασμό.

Μέσα από το πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται η σκιαγράφηση των παραγόντων που σχετίστηκαν με την εμφάνιση των οικοκοινοτήτων. Η ανάλυση αυτή εστιάζει στις κοινωνικο-οικονομικο-πολιτισμικές συνθήκες που οδήγησαν στη γέννησή τους και στον κινηματικό τους χαρακτήρα. Σε συνέχεια του κεφαλαίου παρουσιάζεται η εξέλιξη του κινήματος των οικοκοινοτήτων μέσα από την ίδρυση και λειτουργία του Παγκόσμιου Δικτύου Οικοκοινοτήτων (Global Ecovillage Network-GEN). Αναδεικνύεται ο ρόλος του για τη δικτύωση των χιλιάδων εγχειρημάτων σε όλο τον κόσμο και τη μετάδοση της γνώσης και της αποκτηθείσας εμπειρίας τους. Τέλος το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση και κριτική θεώρηση των ορισμών που έχουν χρησιμοποιηθεί στη βιβλιογραφία, σε μια προσπάθεια αποσαφήνισης του περιεχομένου και των πρακτικών τους.

Στο επόμενο κεφάλαιο διερευνάται το θεωρητικό - φιλοσοφικό πλαίσιο ανάγνωσης των οικοκοινοτήτων. Στην προσπάθεια αυτή αναδεικνύεται η σημασία της συνειδητότητας στη δημιουργία τους και αναζητείται η σύνδεσή τους με τις θεωρητικές έννοιες της ουτοπίας και της ευτοπίας. Η αειφορία, ως στόχος των οικοκοινοτήτων, αποτυπώνεται μέσα από τη βιώσιμη διαβίωση και οι προεκτάσεις της μελετώνται μέσα από τις δύο αντίθετες προσεγγίσεις της βιώσιμης ανάπτυξης και αποανάπτυξης (degrowth).

Το τρίτο κεφάλαιο αναδεικνύει το εύρος της ύπαρξης οικοκοινοτήτων σε περιοχές με τελείως διαφορετικά κοινωνικά, οικονομικά, γεωγραφικά χαρακτηριστικά, τονίζοντας πως η εμφάνισή τους αν και διαφορετική, αποτυπώνει μια εναλλακτική πρόταση στις διαφορετικές όψεις της συστημικής κρίσης στις αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Στο κεφάλαιο αυτό γίνονται οι πρώτες συνδέσεις των οικοκοινοτήτων με το σχεδιασμό. Συντόμως σκιαγραφείται το πλαίσιο εμφάνισής τους σε χώρες του αναπτυσσόμενου Νότου, μέσω επίσημων πολιτικών και εκτενέστερα εξετάζονται δύο μελέτες περίπτωσης αστικής και εξωαστικής οικοκοινότητας στην Αμερική και στην Ευρώπη.

Στη συνέχεια, το τέταρτο κεφάλαιο επιχειρεί να αποδώσει ένα θεωρητικό

πλαίσιο σχεδιασμού της οικοκοινότητας. Μέσα από αυτό επιδιώκεται η ερμηνεία και μεταφορά του θεωρητικού/φιλοσοφικού/οικονομικού πλαισίου της αποανάπτυξης στη σχεδιαστική διαδικασία. Στην κατεύθυνση αυτή, γίνεται σύνθεση πέντε σχεδιαστικών προσεγγίσεων, μέσα από την οποία τελικά αποσαφηνίζονται οι επιμέρους στόχοι και οι έννοιες-κλειδιά μιας ολοκληρωμένης σχεδιαστικής προσέγγισης της οικοκοινότητας ή της αποανάπτυξης.

Κι ενώ η έννοια της οικοκοινότητας, έχει παρουσιαστεί στα προηγούμενα κεφάλαια μέσα από το κίνημα, το ιστορικό πλαίσιο, το περιεχόμενο, το θεωρητικό υπόβαθρο και το σχεδιασμό τους, στο τελευταίο αυτό κεφάλαιο που λειτουργεί συμπερασματικά της θεωρητικής ανάλυσης, επιχειρείται ο προσδιορισμός της οικοκοινότητας κυρίως μέσα από την εστίαση στο στόχο της, όπως αυτός εξελίχθηκε και διευρύνθηκε μέσα στο χρόνο. Μέσα από αυτόν αναδεικνύεται τελικά και η ισχυρότερη σύνδεση της έννοιας της οικοκοινότητας με το σχεδιασμό.

Στο πέμπτο κεφάλαιο σε μια προσπάθεια αποτύπωσης της θεωρίας και της εμπειρίας των παραδειγμάτων του εξωτερικού στην ελληνική πραγματικότητα, προτείνεται η διεξαγωγή πιλοτικής εφαρμογής στο συγκρότημα εργατικών κατοικιών Ξηροκάμπου του δήμου Βόλου. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιείται μία σύντομη περιγραφή του συγκροτήματος, ακολουθεί η ανάλυση και οι προτάσεις και στο τέλος γίνεται η απόπειρα δημιουργίας ενός χάρτη οργάνωσης όλου του εγχειρήματος.

Το τελευταίο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας συνοψίζει τα βασικά συμπεράσματα που προέκυψαν μέσα από την ανάλυση των θεωρητικών κεφαλαίων αλλά και μέσα από την πιλοτική εφαρμογή που προτάθηκε. Μέσα απ' αυτό επιδιώκεται η σαφής απάντηση στο αρχικό ερευνητικό ερώτημα και δίνονται κατευθύνσεις για περαιτέρω διερεύνηση του θέματος των οικοκοινοτήτων στο σχεδιασμό.

1.

Η ΑΝΑΔΥΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

1.

Η ΑΝΑΔΥΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Αναζητώντας τις ρίζες του κινήματος των οικοκοινοτήτων, προκύπτει πως η ανάπτυξη και διάδοσή τους δεν υπήρξε αποτέλεσμα ενός συγκεκριμένου γεγονότος ή μιας μεμονωμένης συγκυρίας, αλλά ήταν η απόρροια μίας εξελικτικής σύνθεσης των 'ευρύτερων' κινήματων αντικουλτούρας που εμφανίστηκαν κυρίως μετά το πέρας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Η μεταπολεμική κοινωνία μπορεί να χαρακτηρίστηκε από οικονομική ανάπτυξη και συναισθήματα ασφάλειας και σταθερότητας σε Αμερική και Ευρώπη, συνοδεύτηκε όμως και από μία σειρά αλλαγών και γεγονότων στα οποία θέλησε να εναντιωθεί μεγάλο τμήμα της κοινωνίας μέσα από τη δημιουργία κινήματων. Ο πόλεμος του Βιετνάμ και ο πολλαπλασιασμός τεχνολογικών όπλων (Bates, 2003), ο καταναλωτισμός και υλισμός ως κυρίαρχες αξίες (Ergas, 2010), η ανεξέλεγκτη βιομηχανική ανάπτυξη (Bates, 2003) και το νεοφιλελεύθερο οικονομικό μοντέλο (Jackson, 2004), οι περιβαλλοντικές και φυσικές καταστροφές (Kilian, 2009), η υποβάθμιση του φυσικού οικοσυστήματος και η κλιματική αλλαγή (Hawasly, et al., 2011), η υπεραύξηση του ανθρώπινου πληθυσμού (Bates, 2003), η κατάρρευση των αρχών της κοινότητας, τα αισθήματα απομόνωσης και αποσύνδεσης, η παραίτηση από παραδοσιακές μορφές πολιτικής και κοινωνικής συμμετοχής (Kirby, 2003), η κουλτούρα του ατομισμού, η μείωση του κοινωνικού κεφαλαίου (Kirby, 2003), η μη φυσική αποσύνδεση από τις ανθρώπινες σχέσεις (Christian, 2003) και η αποτυχία του σημερινού συστήματος να παράξει νέα πλαίσια συνεργασίας σημαντικής λειτουργικής και ψυχολογικής σημασίας (Kirby, 2003) είναι κάποιες από τις αιτίες οι οποίες έκαναν τους ανθρώπους να αντιδράσουν, να γίνουν υποστηρικτές του εναλλακτικού, να δημιουργήσουν την αντικουλτούρα.

Ο όρος αντικουλτούρα (counterculture) γεννήθηκε το 1969 από τον Roszak (Roszak, 1969). Σύμφωνα με τον Gesota, ο Shenker ορίζει την αντικουλτούρα ως την 'αναπαράσταση μιας συλλογικής απόδρασης από τη συμβατική κοινωνία και τη συλλογική διερεύνηση για την προσωπική ταυτότητα' (Shenker 1986, αναφέρεται στο Gesota, 2007:21). Στη συγκεκριμένη εργασία, η αντικουλτούρα χρησιμοποιείται με την έννοια της οποιασδήποτε κοινωνικής δύναμης, η οποία αντιστέκεται στην υπάρχουσα, κυρίαρχη κουλτούρα, και όχι αποκλειστικά στο ρεύμα της δεκαετίας του '60 στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ). Για το εύρος και τον πλούτο των κινήματων και των κοινωνικών αντιστάσεων, οι αιτίες είναι σαφείς, ωστόσο οι ερμηνείες για την εμφάνισή τους τη συγκεκριμένη περίοδο ποικίλουν.

Η προσέγγιση του Inglehart (1977), εντάσσεται στο ερευνητικό του έργο, που αποκάλεσε Σιωπηλή Επανάσταση (Silent Revolution). Η παρατηρούμενη μετατόπιση των νέων της περιόδου του '60, σε μη υλικές προτιμήσεις, διαφοροποιημένων κατά πολύ από εκείνες της προηγούμενης γενιάς, είναι αποτέλεσμα τριών βασικών αρχών που ο ίδιος υιοθετεί στην ερμηνευτική του θεωρία. Οι γενικότερες προσλαμβάνουσες, οι συνθήκες ειρήνης, οικονομικής σταθερότητας και αφθονίας στις οποίες μεγάλωσε, η εξασφάλιση των βασικών της αναγκών και η πολυτέλεια αναζήτησης αγαθών που βρίσκονται σε σπανιότητα, ώθησαν σύμφωνα με τον Inglehart, το ενδιαφέρον των νέων της εποχής σε θέματα ποιότητας ζωής (Inglehart, 1977).

Ο Hayer προσθέτει στα παραπάνω το ρόλο της εκπαίδευσης και ιδιαίτερα των υψηλότερων βαθμίδων. Το ανώτερο επίπεδο μόρφωσης συμβάλει ιδιαίτερα στη συνειδητοποίηση των αρνητικών πτυχών του ισχύοντος συστήματος, επομένως και

1.1..... ΚΑΤΑΒΟΛΕΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

στην αλλαγή του τρόπου σκέψης και ζωής των νέων (Hayer, 1995).

Ο οικονομολόγος Hirsh, αναζητεί την ερμηνεία της ανάπτυξης της αντικουλτούρας μέσα από τη θεωρία της κοινωνικής σπανιότητας (social scarcity). Μέσω αυτής της θεωρίας, η οποία υπονοεί την αύξηση της ικανοποίησης από τη χρήση αγαθών, όταν αυτά καταναλώνονται από λιγότερους, αντιμετωπίζει ο Hirsh το αυξημένο ενδιαφέρον των νέων σε θέματα που δεν απασχολούν την υπόλοιπη κοινωνία, δίνοντάς τους έτσι τη δυνατότητα να διακριθούν από το λοιπό κοινωνικό σύνολο. Όπως αναφέρει στο βιβλίο του *Social Limits to Growth* 'όταν όλοι στέκονται στις μύτες των ποδιών τους, κανένας δε βλέπει καλύτερα' (Hirsch, 1977: 19). Η ευαισθητοποίησή επομένως, σε θέματα περιβάλλοντος, σε μια εποχή αυξημένης βιομηχανικής ανάπτυξης, η αντί-καταναλωτική συμπεριφορά σε μία εποχή αφθονίας υλικών αγαθών, ο πειραματισμός σε θέματα σεξουαλικότητας σε μία εποχή αυστηρά καθορισμένων σχέσεων και ρόλων μεταξύ των δύο φύλων είναι κάποια παραδείγματα που θέτουν τους νέους ως υποδοχείς μιας απόλαυσης που προκύπτει από την υπέρβαση των κοινωνικών ορίων. Έτσι, ενώ για τον Hirsh αυτού του είδους τα κινήματα αναπτύσσονται ως συνέπεια της ματαιόδοξης πλευράς και ανάγκης του ανθρώπου να διαφοροποιηθεί, σύμφωνα με τον Gesota, για τον Giddens αποτελούν απλώς μία άμεση επίδραση της διαδικασίας της νεωτερικότητας (Gesota, 2007) (Giddens, 1990 αναφέρεται στο Gesota, 2007:26).

Σύμφωνα με την ερμηνευτική θεωρία του κοινωνιολόγου, περί νεωτερικότητας και ύστερης ή ριζοσπαστικοποίησης της υπάρχουσας νεωτερικότητας, περιγράφεται η αμφίδρομη σχέση μεταξύ των ατόμων και της κοινωνίας, όπου οι δράσεις των ατόμων μπορεί να ορίζονται από τους κανόνες της κοινωνίας και οι μεταβολές στις δομές της κοινωνίας δύναται να προκληθούν από τη δράση των ατόμων. Κατά τον Giddens, τα κινήματα αντικουλτούρας μπορούν να αποτελέσουν εκφραστές μιας νεωτερικότητας ενάντια σε μία κατάσταση που μέχρι πρότινος θεωρούταν νεωτερικότητα. Ο Διαφωτισμός, η εκβιομηχάνιση της παραγωγής, οι θεωρητικές επαναστάσεις στις φυσικές και κοινωνικές επιστήμες και στη συνέχεια η παγκοσμιοποίηση, οι ευέλικτοι τρόποι συσσώρευσης κεφαλαίου, η τεχνολογική επανάσταση είναι μόνο κάποιοι σταθμοί στη διαδικασία της νεωτερικότητας μέσα από την οποία πραγματοποιήθηκε κάθε φορά μία ρήξη με το δεδομένο και παραδοσιακό, ενώ αναδύθηκαν νέοι κοινωνικοί, πολιτικοί και οικονομικοί θεσμοί, νέες μορφές συλλογικότητας και νέες κοινωνικές ταυτότητες πέρα από τις ήδη γνωστές, μέσω διαφορετικών τρόπων ζωής και επιλογών (Ασημάκη, κ.α., 2011).

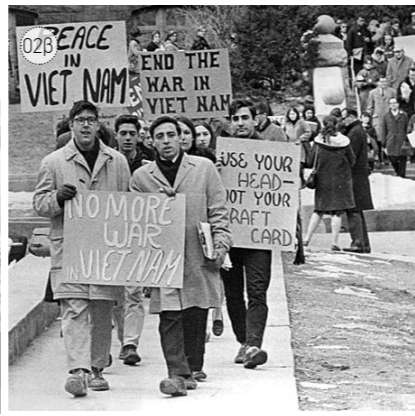
Κάποιες από αυτές ακριβώς τις συνειδητές επιλογές ενός διαφορετικού τρόπου ζωής και τις κοινωνικές ταυτότητες εκφράστηκαν μέσα από τα παγκόσμια κινήματα αντικουλτούρας τα οποία έθεσαν τις βάσεις και δημιούργησαν τις συνθήκες για την εξάπλωση της ιδέας των οικοκοινοτήτων. Για κάποιους ερευνητές όπως η Kirby, οι οικοκοινότητες θεωρούνται τμήμα του περιβαλλοντικού κινήματος (Kirby, 2003), άλλοι όπως ο Jackson, τις εντάσσουν στο κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση (Jackson, 2004), ενώ σύμφωνα με την Ergas, για μια άλλη μερίδα ερευνητών, μεταξύ των οποίων και της Schor, οι οικοκοινότητες αποτελούν εκφραστές του κινήματος εθελοντικής απλότητας (Schor, 1998 αναφέρεται στο Ergas, 2010).

Students Support G.E. Strikers

See Page 4

WORKERS AND THE WAR —Page 2
CHALLENGE
 The Revolutionary Newspaper
 HEADLINE WRITERS LEGISLATORS —Page 4

U.S. Get Out of Vietnam NOW!

01. Εφημερίδα της εποχής

Πηγή: <http://www.marxists.org/>

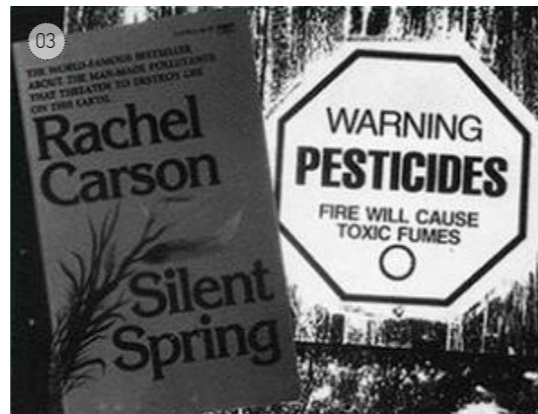
02. Διαδηλώσεις ενάντια του πολέμου στο Βιετνάμ

α. Πηγή: <http://blastfrompast.wikispaces.com/>

β. Πηγή: <http://www.solidarity-us.org/>

03. Βιβλίο σταθμός για το περιβαλλοντικό κίνημα

Πηγή: <http://perc.org/blog/silent-spring-50-re-examining-rachel-carsons-classic>

Όπως αναφέρθηκε ήδη, η δεκαετία του 1960 έχει χαρακτηριστεί ως η δεκαετία που άλλαξε το κοινωνικό και το πολιτικό γίγνεσθαι. Τη δεκαετία αυτή αναπτύχθηκε το κίνημα των χίπις, ένα κίνημα που διαδηλώνει για την αγάπη και την ειρήνη, τίθεται ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ, καταγγέλλει τον καταναλωτισμό, τον δυτικό τρόπο ζωής και επηρεασμένο από την φιλοσοφία του Ινδουισμού και τα ιδανικά της φώτισης και της τελείωσης, αναζητά τη συμβίωση σε κοινόβια, κοντά στη φύση. Το νεολαιίστικο κίνημα των χίπις και οι ειρηνιστικές διαδηλώσεις δίνουν τη σκυτάλη σε μία σειρά από άλλα κινήματα. Στο δρόμο της αμφισβήτησης και της διεκδίκησης μιας άλλης κοινωνίας αναπτύσσονται παράλληλα και μεταγενέστερα το αντιρατσιστικό, το κίνημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το αντιπυρηνικό αλλά και το περιβαλλοντικό κίνημα, με το τελευταίο να αποτελεί το δεύτερο σταθμό έμπνευσης των οικοκοινοτήτων.

Η σύλληψη για ένα παγκόσμιο περιβαλλοντικό κίνημα πιθανόν προέρχεται από τις πρώτες εικόνες της γης που μεταδόθηκαν από τους δορυφόρους της Εθνικής Υπηρεσίας Αεροναυτικής και Διαστήματος (National Aeronautics and Space Administration -NASA) στη δεκαετία του '60, στις οποίες αναγνωρίστηκαν οι πρώτες επιπτώσεις της αυξανόμενης ανάπτυξης (Rootes, 2008). Η χρονολογική τοποθέτηση του κινήματος ωστόσο, διαφέρει μεταξύ ιστορικών που θέλουν το περιβαλλοντικό κίνημα, τμήμα των λοιπών κινήματων του '50 και '60 και μεταξύ μελετητών της οικολογίας και του περιβάλλοντος που συχνά αδιαφορούν για αυτή τη σύνδεση (Rome, 2003). Σημείο σύγκλισης για όλους είναι, πως το κίνημα άνθισε στα τέλη της δεκαετίας του '60 και στις αρχές του '70. Στις ΗΠΑ, το 1969 από την Επιτροπή της Περιβαλλοντικής Δράσης για Επιβίωση, του πανεπιστημίου του Μίσιγκαν, ξεκίνησε η διάδοση του συνθήματος *Give Earth a Chance* θυμίζοντας το *Give Peace a Chance* της περιόδου του πολέμου του Βιετνάμ. Στην Ευρώπη, στις φοιτητικές εξεγέρσεις του '68, θέματα περί συνεχούς ανάπτυξης και υποβάθμισης του περιβάλλοντος προστίθενται στην πολιτική ατζέντα των διαδηλωτών, ενώ τα σχέδια των κυβερνήσεων για εφαρμογή προγραμμάτων πυρηνικής ενέργειας, λόγω της ακραίας αύξησης των τιμών του πετρελαίου την περίοδο του '70, προκαλούν μαζικές κινητοποιήσεις ενισχύοντας το περιβαλλοντικό κίνημα (Χατζηπαρασκευαΐδης, 2008).

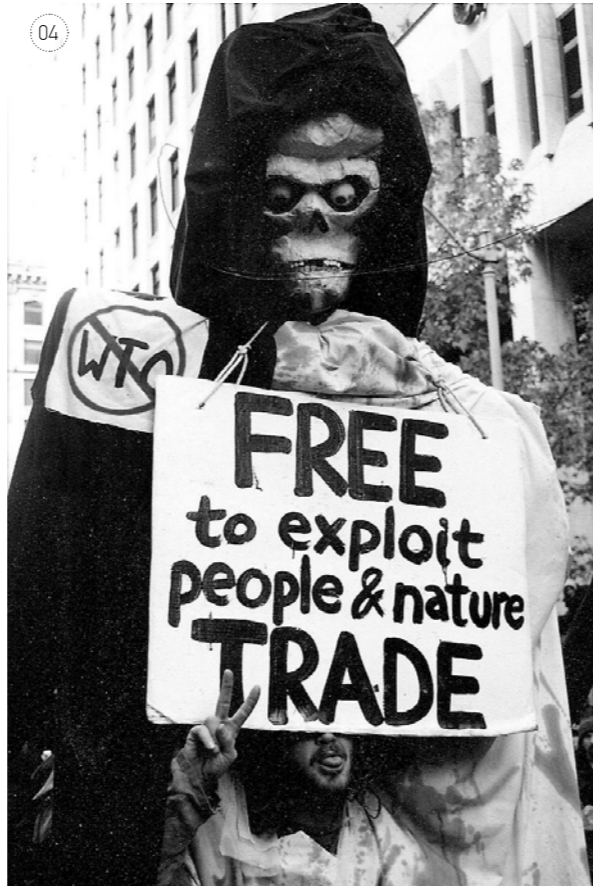
Οι στόχοι και τα χαρακτηριστικά του κινήματος διαφοροποιούνται σε ΗΠΑ και Ευρώπη, σε ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Για τις πρώτες, η πρόκληση είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής, ενώ για τον αναπτυσσόμενο Νότο τα μείζονα θέματα αφορούν την εξασφάλιση μιας πιο δημοκρατικής και πιο δίκαιης περιβαλλοντικής προστασίας με σημαντική τη συμμετοχή των πολιτών (Γέρμανος, et al., 2013). Το περιβαλλοντικό κίνημα λοιπόν από το '70 και μετά, αναπτύσσεται σε διαφορετικά μέρη του κόσμου με διαφορετικούς τρόπους και κάποιες φορές μέχρι ενσωματώνεται στο κίνημα ενάντια της παγκοσμιοποίησης.

Το κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση αποκαλείται συχνά ως το κίνημα των κινήματων, υπονοώντας μία πολλαπλή μορφή κοινωνικής, πολιτικής και οικολογικής αντίστασης, απέναντι στη νεοφιλελεύθερη οικονομική παγκοσμιοποίηση (Pohkrel, 2011). Συχνά συναντάται στη βιβλιογραφία ως παγκόσμιο κίνημα για τη δικαιοσύνη, κίνημα εναλλακτικής παγκοσμιοποίησης και κίνημα αντί-εταρικής

1.1.1 Ειρηνιστικό Κίνημα

1.1.2 Σύγχρονο Περιβαλλοντικό Κίνημα

1.1.3 Κίνημα ενάντια στην Παγκοσμιοποίηση

04. Διαδηλώσεις ενάντια στην οικονομική παγκοσμιοποίηση
Πηγή: <http://pecoskid.com/my-writings/anti-globalization-movement-essays-battle-in-seattle/>

Simplicity is the ultimate sophistication.

-Leonardo da Vinci

παγκοσμιοποίησης, έτσι ώστε να αποφευχθεί η νόσηση της εναντίωσης απέναντι σε κάθε είδους παγκοσμιοποίηση, και να υπάρξει εστίαση στις αρνητικές επιπτώσεις του οικονομικού μοντέλου του νεοφιλελευθερισμού απέναντι στις πολιτισμικές ταυτότητες των λαών και στο περιβάλλον (Wissenburg, 2004; Engler, 2007).

Σε θεωρητικές αναλύσεις η προέλευση του κινήματος έχει ποικίλες εκδοχές. Για κάποιους αποτελεί μία συνέχεια του ειρηνιστικού κινήματος του '60, για άλλους είναι αποτέλεσμα της Νέας Αριστεράς του '68 και για άλλους έχει τις ρίζες του στην οικονομική ύφεση του '70 στις ΗΠΑ, η οποία εξαπλώθηκε στον Παγκόσμιο Νότο. Προάγγελος του κινήματος θεωρήθηκαν ακόμη, οι παγκόσμιες εξεγέρσεις σε Αφρική, Ασία και Λατινική Αμερική το '80 και το '90 όπως και το κίνημα των Ζαπατίστας στο Μεξικό το '94, το οποίο για πολλούς σήμανε την έναρξη μιας νέας εποχής (Engler, 2007; Pokhrel, 2011).

Στον πυρήνα του κινήματος βρίσκεται επομένως η οικονομική παγκοσμιοποίηση, ως το τελευταίο στάδιο του καπιταλιστικού συστήματος, από το οποίο απορρέουν ζητήματα οικονομικής ανισότητας, κοινωνικής και περιβαλλοντικής καταστροφής, πολιτισμικής ομογενοποίησης αλλά και έλλειψης δημοκρατίας σε συνθήκες υπεραύξησης της εξουσίας των εταιριών, των διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και των νεοφιλελεύθερων πολιτικών εμπορίου (Eschle, 2004). Το επίκεντρο της δράσης του, είναι ωστόσο δύσκολο να περιγραφεί καθώς εκφράζεται μέσα από ποικίλες και συνάμα ιδιαίτερα διαφορετικές πρακτικές ανά τον κόσμο.

Σαν υβρίδιο των παραπάνω εμφανίστηκε το κίνημα της εκούσιας απλότητας (voluntary simplicity movement), στη δεκαετία του '80 και στις αρχές του '90. Όπως τα προηγούμενα, γεννήθηκε στις ΗΠΑ, και στη συνέχεια εξαπλώθηκε σε Δυτική Ευρώπη, Ινδία, Σρι Λάνκα, Ιαπωνία, Αυστραλία και Καναδά (Maniates, 2002).

Σύμφωνα με την Mitchell, η χρήση του όρου αποτελεί δάνειο του 1936 από τον Richard Gregg, ενώ οι αρχές του κινήματος πάνε ακόμη πιο πίσω και είναι βαθιά επηρεασμένες από τα έργα των στοχαστών Thoreau, Ralph Waldo Emerson και Gandhi. Ο πιο σημαντικός σύγχρονος εκπρόσωπος του κινήματος είναι ο Duane Elgin, ωστόσο όσα διαμνύει δεν απέχουν πολύ από τις ιδέες που εξέφρασε ο Βούδας ή ο Ιησούς ή ο Μοχάμεντ (Mitchell, 1981).

Η γέννηση του κινήματος προέκυψε ως αποτέλεσμα της αναζωπύρωσης του περιβαλλοντικού ακτιβισμού του 1988 και ήρθε ως μία ρεαλιστική απάντηση στην ύφεση και την οικονομική αναδιάρθρωση του '90. Η απότομη τεχνολογική εξέλιξη, η ανεξέλεγκτη επέκταση του καταναλωτισμού σε όλες τις πτυχές της ζωής και η κοινωνική αποσάθρωση που χαρακτήριζε την εποχή αποτελούσαν τις αιτίες ενός αυξανόμενου ψυχικού στρες, που επιζητούσε εκτόνωση (Maniates, 2002). Αυτή η εκτόνωση ήρθε με τη μορφή της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, την επιδίωξη της λιτότητας, την επιθυμία για επιστροφή σε οικιστικά και εργασιακά περιβάλλοντα ανθρώπινης κλίμακας, την πρόθεση της ψυχικής και πνευματικής ολοκλήρωσης μέσα από κοινότητες (Elgin & Mitchell, 1977).

Το κίνημα της εκούσιας απλότητας σήμαινε επανανοηματοδότηση της ζωής, αξιολόγηση των σημαντικών και απόρριψη των περιττών, και σύμφωνα με τον Gershwin, ο Duane αναφέρει πως 'να ζεις εκούσια, σημαίνει να ζεις πιο συνειδητά, να ζεις με σκοπό και στόχο, να ζεις δηλαδή έχοντας συνείδηση' (Elgin, 2008:15

1.1.4 Κίνημα Εκούσιας Απλότητας

Οι τέσσερις πυλώνες των παγκόσμιων κινήματων

05. Ειρηνιστικό κίνημα

Πηγή: <http://www.hippy.com/>

06. Περιβαλλοντικό κίνημα

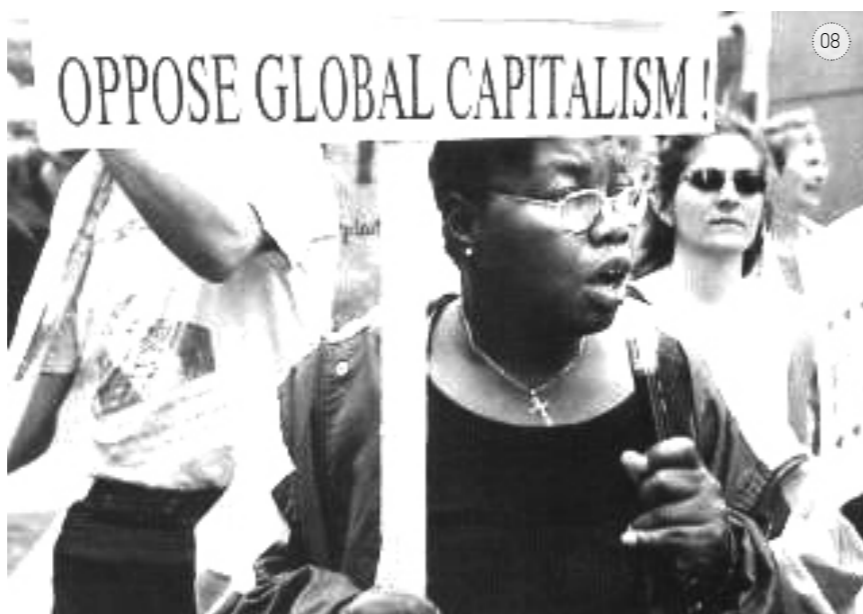
Πηγή: <http://www.goodlifer.com/>

07. Κίνημα εθελούσιας απλότητας

Πηγή: <http://notbuyinganything.blogspot.gr/>

08. Κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση

Πηγή: <http://www.lib.niu.edu/>

αναφέρεται στο Gershwin, 2010:10). Βασική αρχή του κινήματος υπήρξε η άποψη πως η ζωή μπορεί να είναι πιο πλούσια με λιγότερα υλικά αγαθά, και όσο και αν αυτή η αξία αποτελεί προσωπική υπόθεση, μπορεί να αποτελέσει τον πυρήνα για μια ευρύτερη πολιτιστική αλλαγή που αποσκοπεί σε ένα βιώσιμο παγκόσμιο περιβάλλον, βιώσιμων κοινοτήτων, ίσης πρόσβασης σε πόρους και οικονομίες προσανατολισμένες στην ποιότητα ζωής και όχι στο κέρδος (Grigsby, 2004).

Οι ιδέες που αναπτύσσονται μέσα από το κίνημα της εκούσιας απλότητας μπορεί να αντλούνται από προηγούμενες ιδέες και πολιτιστικές αντιστάσεις, ωστόσο δεν μπορούν να ταυτιστούν με εκείνες του περιβαλλοντικού ή εκείνες του κινήματος ενάντια στην παγκοσμιοποίηση. Στο κίνημα εκούσιας απλότητας η αντικαταναλωτική συμπεριφορά και η μείωση των υλικών αναγκών δεν αντιμετωπίζεται ως θυσία και προϋπόθεση για την αειφορία, αλλά ως συνειδητή επιλογή στην προσπάθεια ανεύρεσης της ευτυχίας.

Μέσα από τα τέσσερα κινήματα επιδιώχθηκε να αναδειχθούν οι ευρύτερες ιδέες που από τη δεκαετία του '60 και μετά, αναπτύχθηκαν, εξαπλώθηκαν και εξελίχθηκαν σαν ένα συνονθύλευμα ιδεολογιών, δύσκολα διαχωρίσιμων, λόγω κοινών καταβολών ή κοινών πρακτικών, που έδιναν συνεχή τροφή για τη γέννηση μικρότερων κινήματων, δράσεων, προτύπων ζωής κλπ. Μέσα από τη σύνδεση και τη σύνθεση στοιχείων των χίπις και της επιστροφής στη φύση - ύπαιθρο, των συνεταιρισμών κατοικίας στη Δανία και των συνειδητών κοινοτήτων του Βορρά, των ειρηνικών διαδηλώσεων ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ και στα πυρηνικά όπλα στη Γερμανία, των περιβαλλοντικών και οικοφεμινιστικών αντιλήψεων περί ταύτισης της καταπιεσμένης γυναίκας με την εκμετάλλευση της γης, των καινοτόμων ιδεών στον τρόπο εκπαίδευσης και των απόψεων περί ολιστικής ιατρικής αναδύονται οι οικοκοινότητες. Κι αν τα προηγούμενα συναντώνται περισσότερο στο Βορρά, ο Νότος και η ανατολική κουλτούρα έχει να επιδείξει επιρροές από τις μοναστηριακές κοινότητες, τα Άσραμ και τον Γκαντισμό, τα Κίμπουτζ στο Ισραήλ και ένα ολόκληρο δίκτυο κοινοτήτων αλληλεγγύης και αντίστασης στην επέκταση του γνωστού μοντέλου ανάπτυξης στις χώρες του τρίτου κόσμου.

Κοινός παρονομαστής όλων και σπουδαία κληρονομιά των προηγούμενων δεκαετιών για το κίνημα των οικοκοινοτήτων του '90 ήταν η αντικαπιταλιστική συμπεριφορά, η αναζήτηση της κοινοτικής έκφρασης και οι αρχές του Γκάντι για αυτάρκεια και αποκέντρωση.

ΠΙΝ.1 ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΩΝ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ "GEN"

1979	<p>eco-village: εκπαιδευτικό κέντρο στη Β. Καρολίνα πειραματικές εφαρμογές σε ενεργειακά συστήματα, καινοτόμα κτήρια και οργανικούς κήπους</p> <p>ökodorf: χώρος κατασκήνωσης ακτιβιστικής δράσης οικολόγων ενάντια σε πυρηνικά απόβλητα στο Gorleben της Γερμανίας</p>
1983	<p>τι: 1η έκδοση του περιοδικού "In Context"</p> <p>ποιος: Robert Gilman</p>
1991	<p>τι: • 1η συνάντηση για συζήτηση και δημιουργία στρατηγικής για βιώσιμες κοινότητες</p> <p>• δημιουργία οικοκοινότητας ως έδρα της έρευνας</p> <p>που: Fjordvang "the World University", Δυτική Δανία</p> <p>ποιος: 20 άνθρωποι: εκπρόσωποι οικοκοινοτήτων, ερευνητές και στοχαστές</p>
1994	<p>τι: • ίδρυση πρώτου εθνικού δικτύου οικοκοινοτήτων στη Δανία</p> <p>• 2η συνάντηση</p> <p>που: Fjordvang "the World University", Δυτική Δανία</p> <p>ποιος: μόνο εκπρόσωποι οικοκοινοτήτων</p>
1995	<p>τι: • δημιουργία ιστοσελίδας www.gaia.org</p> <p>• Συνέδριο "Eco-villages and Sustainable Communities for the 21 Century"</p> <p>που: οικοκοινότητα Findhorn</p> <p>ποιος: 400 άνθρωποι από 40 χώρες</p> <p>τι: ίδρυση του Παγκόσμιου Δικτύου Οικοκοινοτήτων (GEN) & τριών περιφερειακών δικτύων με έδρες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • The Farm (ΗΠΑ) • Lebensgarten (Γερμανία) • Crystal Waters (Αυστραλία) <p>συντονισμός & χρηματοδότηση για 5 χρόνια από την Gaia Trust Δανίας</p> <p>που: οικοκοινότητα Findhorn</p> <p>ποιος: 25 άνθρωποι</p> <p>πρώτα 9 μέλη του GEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • - Findhorn, Σκωτία • - The Farm, Τενεσί • - Lebensgarten, Γερμανία • - Crystal Waters, Αυστραλία • - Ecoville, Αγ. Πετρούπολη

συμπεράσματα συνεδρίου:

- οι οικοκοινότητες έχουν την κατάλληλη κλίμακα για να φέρουν την αλλαγή
- η ευθύνη δε μπορεί να αφεθεί σε μεμονωμένα άτομα ή στην αφηρημένη έννοια της κοινωνίας
- οι οικοκοινότητες δεν πρέπει να αποτελέσουν
- νησίδες αποκομμένες από τον υπόλοιπο πολιτισμό, αλλά να ενσωματωθούν & να αλληλεπιδράσουν με αυτόν
- οι οικοκοινότητες να είναι η θετική λύση στα παγκόσμια προβλήματα και όχι η απλή διαμαρτυρία ή η απόλυτη άρνηση
- η αειφορία να γίνει αντιληπτή ως ένα βήμα για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων
- η αναγκαιότητα διάδοσης των οικοκοινοτήτων στο Νότο, όπου υπάρχουν πολλά παραδοσιακά χωριά, για να υπάρξει ισότητα στον κόσμο

- - Russia, Ουγγαρία
- - The Ladakj Project, Ινδία
- - The Manitu Institute, Κολοράντο
- - The Danish Association of Sustainable Communities

Από τα παραπάνω προκύπτει πως δεν είναι καθόλου εύκολο να γίνει αναφορά στην πρώτη οικοκοινότητα καθώς ο χαρακτηρισμός αυτός δόθηκε στα διάφορα εγχειρήματα πολύ αργότερα. Ο όρος οικοκοινότητα συναντήθηκε για πρώτη φορά στο τέλος της δεκαετίας του '70 και η χρήση του ήταν διαφορετική.

Από τη δεκαετία του '90 και μετά, διαδόθηκε ευρέως ο ορισμός του Gilman για το περιεχόμενο των οικοκοινοτήτων, και περισσότερες πρωτοβουλίες αυτοδιαχείρισης και συνειδητές κοινότητες, ανεξάρτητα τον αρχικό περιβαλλοντικό, κοινωνικό ή πνευματικό προσανατολισμό τους, στέφτηκαν υπό τον όρο οικοκοινότητα. Ο Jackson χαρακτηριστικά σημειώνει πως 'η ιδανική οικοκοινότητα δεν υπάρχει, είναι δυναμική και συνεχώς υπό εξέλιξη' (Jackson R., 2004:2). Οι συνθήκες ζύμωσης, οι εργασίες στο εσωτερικό της καθεμίας από αυτές, όπως και η αλληλεπίδρασή της με άλλες, οδηγούν στην εξισορρόπηση των τριών προαναφερθέντων διαστάσεων οικολογική, κοινωνική, πνευματική, ακόμη κι όταν αυτό δεν είναι αυτοσκοπός.

Από τις παλαιότερες οικοκοινότητες είναι η ισλανδική Solheimar (1930) και η Celso στη Β. Καρολίνα (1937), η Findhorn της Σκωτίας (1962) και η Farm στο Τενεσί (1971). Αυτές, αν και ξεκίνησαν έχοντας πιο έντονο το πνευματικό - φιλοσοφικό στοιχείο, στην πορεία εξελίχθηκαν προσθέτοντας στην 'ατζέντα' των ενδιαφερόντων τους το περιβάλλον και τη φύση (Bates, 2003). Ως πρωτοπόρα του κινήματος, θεωρήθηκε τελικά η Crystal Waters (1985) στην Αυστραλία, η οποία έθεσε από την αρχή της σύστασής της, τις αρχές της οικολογίας και της συνεχούς καλλιέργειας (περμακουλτούρας-permaculture) (Norbeck, 1997), οι οποίες λόγω της σημαντικότητάς τους, μελετώνται αναλυτικότερα στα επόμενα κεφάλαια.

Δεδομένου ωστόσο του εύρους του περιεχομένου - ορισμού, κανείς δεν μπορεί να πει πόσες οικοκοινότητες υπάρχουν. Ο τοπικός χαρακτήρας των εγχειρημάτων και η μεγάλη πιθανότητα μη καταγραφής τους στην παγκόσμια βάση δεδομένων για τις οικοκοινότητες, στο Παγκόσμιο Δίκτυο Οικοκοινοτήτων (GEN), αποτελούν παράγοντες που δυσχεραίνουν τον υπολογισμό τους. Ο Ross Jackson (2004) σε άρθρο του αναφέρει πως, με τη χρήση ενός ευρύ ορισμού της οικοκοινοτήτας, ο αριθμός τους ανά τον κόσμο εκτιμάται σε 4.000 - 5.000, ενώ η άποψη του εκπροσώπου του GEN, Albert Bates, στο ίδιο άρθρο, υποστηρίζει πως το πλήθος τους μπορεί να φτάνει τις 15.000 (Jackson, 2004).

Το GEN γεννήθηκε με αρχικό σκοπό να συνδέσει όλα εκείνα τα εγχειρήματα οικοκοινοτήτων στον κόσμο, που έχουν παρεμφερείς στόχους και δράση. Το χρονικό της ίδρυσής του GEN ξεκινά με τη δημιουργία μιας οικοκοινοτήτας στο Fjordvang της Δανίας, ως κέντρο έρευνας, στην οποία καλούνται από τους Ross και Hildur Jackson, οι Diane και Robert Gilman, με σκοπό να ζήσουν και συνεργαστούν για την ανάπτυξη και διάδοση της ιδέας των βιώσιμων κοινοτήτων και της βιώσιμης διαβίωσης.

Μέσα από το ερευνητικό τους έργο αποκαλύπτεται πως ενώ υπάρχουν πολλές και διαφορετικές κοινότητες, το όραμα της ολοκληρωμένης οικοκοινοτήτας δεν έχει τεθεί και δεν έχει υπάρξει. Από τότε, πραγματοποιούνται σειρά από ενέργειες που μετατρέπουν τις οικοκοινότητες από κίνημα αντικουλτούρας, σε επιδοκιμασμένη πρακτική που άλλες φορές προκύπτει αυτόνομα και άλλες σε συνεργασία με το υπόλοιπο της κοινωνίας, άλλες φορές από τα πάνω, κι άλλες φορές αντίστροφα. Σημαντικός σταθμός στο ταξίδι του κινήματος, είναι το 1995 η θεσμοθέτηση του GEN και των περιφερειακών δικτύων του ανά τον κόσμο, και η έναρξη της

1.2 ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (GEN)

1996	τι: • συμμετοχή στο Συνέδριο των Ενωμένων Εθνών "The Habitat II" για την ανάδειξη του έργου των οικοκοινοτήτων στο Forum των ΜΚΟ που: Αρχιτεκτονική Σχολή Κωνσταντινούπολης ποιοι: εκπρόσωποι του δανέζικου δικτύου								
1996-9	επέκταση των τριών αυτόνομων δικτύων οικοκοινοτήτων ως •The Ecovillage Network of the Americas (ENA) (9 υπό-περιφερειακά δίκτυα) •GEN- Europe (15 εθνικά υπό-δίκτυα) •GEN Oceania/Asia (GENOA)								
	Διεθνείς Συναντήσεις, Εργαστήρια, Παρουσιάσεις & Μαθήματα Σχεδιασμού Οικοκοινοτήτων - Περμακουλτούρας								
	<table border="0"> <tr> <td>1996 Farm</td> <td>1998 Άμστερνταμ και Βέλγιο</td> </tr> <tr> <td>1996 Crystal Waters</td> <td>1998 Gaia Trust</td> </tr> <tr> <td>1997 St. Petersburg</td> <td></td> </tr> <tr> <td>1997 Tlholego ecovillage, Νότια Αφρική</td> <td></td> </tr> </table>	1996 Farm	1998 Άμστερνταμ και Βέλγιο	1996 Crystal Waters	1998 Gaia Trust	1997 St. Petersburg		1997 Tlholego ecovillage, Νότια Αφρική	
1996 Farm	1998 Άμστερνταμ και Βέλγιο								
1996 Crystal Waters	1998 Gaia Trust								
1997 St. Petersburg									
1997 Tlholego ecovillage, Νότια Αφρική									
1999	τι: • μετακίνηση της έδρας από την οικοκοινότητα Fjordvang στην Κοπεγχάγη • μετακίνηση της έδρας του GEN -Europe από το Lebensgarten της Γερμανίας στην Ιταλία, Torri Superiori που: Αρχιτεκτονική Σχολή Κωνσταντινούπολης ποιοι: εκπρόσωποι του δανέζικου δικτύου								
	τι: Σχεδιασμός τριών ολοκληρωμένων Κέντρων Ζωής και Μάθησης στο Νότο από το GEN • Tanamalwila στη Σρι Λάνκα • Eco Yoff στη Σενεγάλη • Ecoversidade στη Βραζιλία								
	<p>Ιδέα δημιουργίας 50 παραδειγμάτων οικοκοινοτήτων παγκοσμίως, χρηματοδοτούμενα από τα Ενωμένα Έθνη, σε μια πρωτοβουλία της Agenda 21. Η αποτυχία χρηματοδότησης του εγχειρήματος, συνοδεύτηκε από την αντιπρόταση για ένα λιγότερο μεγαλεπήβολο εγχείρημα, όπου ιδιωτικά ιδρύματα και μεμονωμένα κράτη θα είναι πιο εύκολο να υποστηρίξουν τέτοιες προσπάθειες, ιδιαίτερα στον Νότο, όπου μπορούν να χρηματοδοτηθούν.</p>								
2000	τι: • αποδοχή του GEN από το οικονομικό και κοινωνικό συμβούλιο των Ενωμένων Εθνών (ECOSOC) • έκδοση του βιβλίου για το κίνημα των οικοκοινοτήτων 'Ecovillage Millennium'								
	Συναντήσεις του GEN ..... 1999 Huehucocoyotl, Μεξικό 1999 Sarvodaya Peace Center, Σρι Λάνκα 2000 Torri Superiori Ecovillage, Ιταλία 2001 Sirius Ecovillage, Μασαχουσέτη, ΗΠΑ								
2001	τι: • έκδοση του βιβλίου για εκπαιδευτικούς σκοπούς 'Ecovillage Living' • συμμετοχή του GEN στο Παγκόσμιο Κοινωνικό Forum, στο Porto Alegre στη Βραζιλία, και στις περιφερειακές συναντήσεις σε Φλωρεντία Παρίσι, Πόυνε								

χρηματοδότησής του από τη δανέζικη περιβαλλοντική οργάνωση Gaia Trust. Ακολουθούν ποικίλες συναντήσεις, εργαστήρια και παρουσιάσεις σε διαφορετικές οικοκοινότητες και συνέδρια, επέκταση του δικτύου και αλλαγές στη διοίκηση του, σημαντικές προσπάθειες για την ανάδειξη και διάδοση του εκπαιδευτικού ρόλου των εγχειρημάτων μέσω της δημιουργίας Κέντρων Ζωής & Μάθησης (Living and Learning Centers) στο Νότο, εκδόσεις βιβλίων, η αποδοχή του GEN από το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (United Nations Economic and Social Council - ECOSOC) το 2000 και η λήξη της χρηματοδότησης του από την Gaia Trust το 2003 (Mare, 2000; Jackson & Jackson, 2004)

1.3 ΟΡΙΣΜΟΙ

Κατά τον Bates (2003) οι οικοκοινότητες αποτελούν μία 'παγκόσμια λύση, η οποία είναι εθελοντική, πολιτιστικά ευαίσθητη, δημοκρατική, πνευματικά προσαρμοσμένη, ειρηνιστική και σε αρμονία με το φυσικό κόσμο' (Bates, 2003:2). Για τον Kilian (2009) είναι 'μικρόβια, σημεία πύκνωσης στην παγκόσμια οικολογική αλλαγή του κόσμου και αυτό που τις κάνει να ξεχωρίζουν στο χώρο των κινήματων της αντικουλτούρας είναι πως αποτελούν θύλακες πραγματικής δημιουργίας και όχι απλής διαμαρτυρίας' (Kilian, 2009:8). Ο Jackson (2004) τις χαρακτηρίζει 'ολιστικά κοινωνικά μοντέλα για μια εναλλακτική διέξοδο στις καταστροφικές τάσεις της κατακερματισμένης μοντέρνας κοινωνίας' (Jackson R., 2004:4). Οι τρεις αυτές απόψεις φαίνεται να συνοψίζουν τη φύση της οικοκοινοτήτας η οποία αποτυπώνεται από το Παγκόσμιο Δίκτυο Οικοκοινοτήτων ως 'πρότυπο βιωσιμότητας σύμφωνα με τα πολιτιστικά, οικολογικά και οικονομικά πλαίσια της κάθε περιοχής' (<http://gen.ecovillage.org>).

Οι οικοκοινότητες, όπως προαναφέρθηκε, δημιουργήθηκαν και άνθισαν, σε όλο τον κόσμο. Ο πολλές φορές εκ των υστέρων χαρακτηρισμός τους, σε συνδυασμό με τη μεγάλη διαφορετικότητα των συνθηκών κάτω από τις οποίες γεννήθηκαν, δικαιολογεί την ποικιλομορφία που παρουσιάζουν τα εγχειρήματα μεταξύ τους, τόσο ως προς τους στόχους, όσο και ως προς τα μέσα επίτευξής. Σύμφωνα με τον Gesota, ο Dawson αντιλαμβανόμενος τη δυσκολία να τις ορίσει, επιχειρεί να συμπυκνώσει την ουσία τους μέσα από πέντε βασικά χαρακτηριστικά

- την έννοια της κοινότητας, ως απάντηση στην αποξένωση και τη σύγχρονη μοναξιά
  - τη δράση και την πρωτοβουλία των πολιτών, τη σημασία των τοπικών πόρων, της φαντασίας και του οράματος όσων την απαρτίζουν και λιγότερο του κράτους και των επίσημων θεσμών
  - τη διεκδίκηση για την επανάκτηση του ελέγχου των τοπικών πόρων
  - το ισχυρό πλαίσιο κοινών αξιών
  - τη συμβολή τους ως κέντρα έρευνας και εκπαίδευσης σε διαφορετικούς εξειδικευμένους τομείς με σκοπό τη διάδοση της αποκτηθείσας γνώσης στον υπόλοιπο κόσμο
- (Dawson, 2006 αναφέρεται στον Gesota, 2007:24).

Στη βιβλιογραφία οι ορισμοί που έχουν δοθεί ποικίλουν, άλλοι είναι πιο σύντομοι και άλλοι πιο εκτενείς, άλλοι πιο γενικοί και άλλοι πιο εμπειριστωμένοι, άλλοι πιο ποιοτικοί και άλλοι πιο ποσοτικοί. Καθένας τέθηκε στα πλαίσια μιας

2002 τι: έκδοση του βιβλίου *Ecovillage Living: Restoring the Earth and Her People*

2003 τι:

- τέλος χρηματοδότησης του GEN από την Gaia Trust και της λειτουργίας Διεθνούς Γραμματείας στην Κοπεγχάγη
- κατανομή αρμοδιοτήτων στα τρία περιφερειακά δίκτυα
- μεταφορά έδρας του GEN- Europe, σε Findhorn Σκωτίας και Zegg Γερμανίας
- αφιέρωμα σε κάθε τεύχος του Permaculture Magazine για θέματα του GEN

2004 τι: Μοναδική σημαντική χρηματοδότηση για το GEN- Europe από την Ε.Ε

Συναντήσεις του GEN

- 2001 Crystal Waters, Αυστραλία
- 2002 Γιοχάνεσμπουργκ, Νότια Αφρική
- 2003 Περού

Σύσταση του IAC (International Advisory Committee-Διεθνής Συμβουλευτική Επιτροπή) για τη διατήρηση του οράματος

Παρά τη μείωση των χρηματοδοτήσεων νέα δίκτυα εμφανίζονται, όπως σε Σενεγάλη, Ινδία, Ανατολική Ευρώπη και Ιαπωνία

ΣΗΜΕΡΙΝΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ GEN

GEN America: εκατοντάδες συνειδητές κοινότητες
GEN Europe & Africa: 100
GEN Oceania: 80
GEN South Asia: 40
Sarvodaya Κίνημα: 10.000

2005 τι: παρουσίαση ενός εκπαιδευτικού πλαισίου για τον σχεδιασμό οικοκοινωνίας
που: 'Ecovillage Design Education (EDE) Curriculum' οικοκοινωνία Findhorn

2008 τι: δημιουργία ενός διαδικτυακού εκπαιδευτικού προγράμματος σε συνεργασία με το ανοιχτό Πανεπιστήμιο της Καταλωνίας 'Gaia Education Design for Sustainability - GEDS

2011 τι: έναρξη μεταπτυχιακού προγράμματος σε συνεργασία με το ανοιχτό Πανεπιστήμιο της Καταλωνίας 'Gaia Education Design for Sustainability - GEDS

Πηγές:

Bates, 2003
Mare, 2000;
Jackson & Jackson, 2004;
Gaia Education, 2012

διαφορετικής προσέγγισης ή έρευνας. Προκειμένου να γίνει κατανοητή η έννοια της οικοκοινωνίας, παρουσιάζονται αρχικά εκείνοι οι ορισμοί που προσπαθούν να συμπυκνώσουν το περιεχόμενο των οικοκοινωνιών μέσα σε λίγες γραμμές, ενώ στη συνέχεια ακολουθούν κάποιες πιο αναλυτικές προσεγγίσεις.

Ορισμός GEN

'Οι οικοκοινωνίες είναι ανθρώπινης κλίμακας οικισμοί, αγροτικοί ή αστικοί, στο Βορρά ή στο Νότο, που προσπαθούν να δημιουργήσουν πρότυπα βιώσιμης διαβίωσης. Εμφανίζονται σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά των βιο-περιοχών τους και συνήθως περιλαμβάνουν τέσσερις διαστάσεις: την κοινωνική, την οικολογική, την πολιτιστική και την πνευματική, συνδεδεμένες σε μία συστημική, ολιστική προσέγγιση που ενθαρρύνει την κοινότητα και την προσωπική ανάπτυξη' (<http://gen-europe.org>).

Ορισμός Conrad

'Οι οικοκοινωνίες ορίζονται ως συνειδητές κοινότητες (intentional communities) όπου ομοϊδέατες κάτοικοι μοιράζονται μία δέσμευση βιώσιμης διαβίωσης (sustainable living). Προσφέρουν ένα συνδυασμό από βιώσιμες τεχνικές δόμησης και προηγμένη τεχνολογία για τη βιώσιμη διαχείριση των πόρων, όπως και κοινωνική υποστήριξη ώστε οι επιλογές του τρόπου ζωής που θα γίνουν, να διατηρηθούν και να βασίζονται στην βέλτιστη λύση για το περιβάλλον' (Conrad, 1995 αναφέρεται στο Miller & Bentley, 2012:140).

Ορισμός Holick και Connelly (1999)

'Η οικοκοινωνία είναι μία κοινότητα μέχρι μερικές εκατοντάδες ανθρώπων που ικανοποιεί υλικές, οικονομικές, κοινωνικές, συναισθηματικές, πολιτιστικές, και πνευματικές ανάγκες όσων ζουν σε αυτή, ενώ βρίσκεται σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον' (Holick και Connelly, 1999:62 αναφέρεται στο Ardzijauskaite, 2009:20).

Ορισμός Christian

'Οι οικοκοινωνίες είναι συνειδητές κοινότητες που επιθυμούν να δημιουργήσουν έναν πιο ανθρώπινο και βιώσιμο τρόπο ζωής' (Christian, 2003:xvi αναφέρεται στο Ardzijauskaite, 2009:21).

Ορισμός Bates

'Οι οικοκοινωνίες είναι τυπικές μικρές κοινότητες με μία πολύ σφιχτή κοινωνική δομή, που έχει δημιουργηθεί από κοινές οικολογικές, κοινωνικές και πνευματικές αντιλήψεις. Αυτές οι κοινότητες μπορεί να είναι αστικές ή αγροτικές, προηγμένες ή μη τεχνολογικά, αναλόγως την περίπτωση. Η κοινή αξία που μοιράζονται είναι ένας βαθύς σεβασμός για τη φύση με τους ανθρώπους ως αναπόσπαστο τμήμα των φυσικών κύκλων. Οι οικοκοινωνίες θέτουν κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές διαστάσεις της αειφορίας με έναν ενσωματωμένο τρόπο, όπου οι ανθρώπινες κοινότητες είναι τμήμα των ισορροπημένων οικολογιών' (Bates, 2003:4 αναφέρεται στο Ardzijauskaite, 2009:21).

Ορισμός Jackson.....

'Μία οικοκοινότητα είναι, ιδανικά μιλώντας, ένας μικρόκοσμος του μακρόκοσμου, καθώς αναπαριστά σε μία πολύ μικρή περιοχή - συνήθως 50-400 άνθρωποι - όλα τα συστατικά και όλα τα προβλήματα που παρουσιάζονται σε μία μεγαλύτερη κοινωνία, ταυτόχρονα δίνοντας ορατές λύσεις στα προβλήματα αυτά, είτε αυτές αφορούν στη βιώσιμη διαβίωση, στην επίλυση διενέξεων ειρηνικά, στη δημιουργία θέσεων εργασίας, στην ανατροφή των παιδιών, στην παροχή σχετικής εκπαίδευσης ή πιο απλά στην απόλαυση και στον εορτασμό της ίδια της ζωής'. (Jackson R., 2004:2).

Ορισμός Bang .....

'Οι οικοκοινότητες είναι οντότητες, οι οποίες εξαπλώνονται, μεγαλώνουν, αναπτύσσονται, αλλάζουν και μερικές φορές πεθαίνουν. Κάθε μία είναι ένας συμβιβασμός μεταξύ του επιθυμητού και του πραγματικού' (Bang, 2005:8 αναφέρεται στο Ardzijauskaite, 2009:20).

Ορισμός Garden .....

'Η οικοκοινότητα είναι μία ομάδα ανθρώπων η οποία προσπαθεί να ζήσει με έναν βιώσιμο, ευχάριστο τρόπο ζωής με αρμονία στο εσωτερικό της αλλά και σε αρμονία με τα άλλα έμβια όντα και τη γη' (Garden, 2006:1 αναφέρεται στο Ardzijauskaite, 2009:22).

Οι παραπάνω ορισμοί επιχειρούν να αποτυπώσουν κυρίως τα ιδανικά και τις αξίες που πραγματεύονται οι οικοκοινότητες μέσα από τη σύσταση και τη λειτουργία τους. Ωστόσο και οι οχτώ προσεγγίσεις που παρουσιάστηκαν επισημαίνεται πως είναι βαθιά επηρεασμένες από τον πρώτο και πιο διαδεδομένο ορισμό για τις οικοκοινότητες του Robert Gilman το 1991.

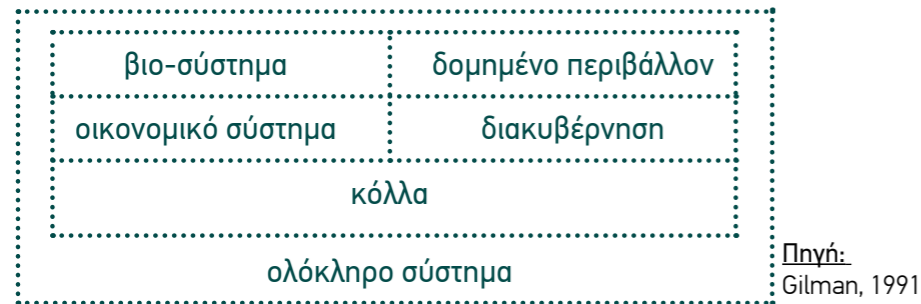
Σύμφωνα με τον Gilman, η οικοκοινότητα ορίστηκε ως 'ένας πλήρως λειτουργικός οικισμός φτιαγμένος για την ανθρώπινη κλίμακα, στον οποίο οι δραστηριότητες είναι ακίνδυνα ενσωματωμένες στον φυσικό κόσμο, με τρόπο υποστηρικτικό προς την υγιή ανθρώπινη ανάπτυξη και μπορούν να συνεχιστούν επ' αόριστον στο μέλλον' (Gilman, 1991:10). Ο ορισμός αυτός αναπτύσσεται γύρω από τέσσερα βασικά σημεία, τα οποία αναλύονται παρακάτω

'Πλήρως λειτουργικός οικισμός...': Με τη φράση αυτή υπονοείται πως η οικοκοινότητα πρέπει να συγκεντρώνει τις βασικές λειτουργίες που συνήθως χαρακτηρίζουν έναν οικισμό, οι οποίες κατά τον Gilman είναι η κατοικία, η παραγωγή τροφής, οι κατασκευές, η ψυχαγωγία, η κοινωνική ζωή και το εμπόριο. Στόχος δεν αποτελεί η δημιουργία απομονωμένων πλήρως αυταρκών κοινοτήτων, αλλά, με πολεοδομικούς όρους, η μείξη των χρήσεων και των λειτουργιών και η αλληλεπίδραση της κοινότητας με την ευρύτερη περιοχή. Στις περιπτώσεις ειδικών χρήσεων, υποδομών ή υπηρεσιών που δε μπορεί να υποστηρίξει κάθε οικοκοινότητα ξεχωριστά, προωθούνται δομές συνεργασίας και δικτύωσης.

'...φτιαγμένος για την ανθρώπινη κλίμακα...': Το στοιχείο της ανθρώπινης κλίμακας που τίθεται δεύτερο στον ορισμό, θίγει το ζήτημα του μεγέθους των κοινοτήτων. Η επιλογή του βέλτιστου μεγέθους προκύπτει από την εκπλήρωση δύο σημαντικών κριτηρίων για τη σωστή λειτουργία της κοινότητας. Αφενός το ζήτημα

1.3.1 Ορισμός Gilman (1991)

ΠΙΝ.2 ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΤΑ GILMAN

της γνωριμίας και της διάδρασης μεταξύ όλων των μελών, αφετέρου το συναίσθημα της δύναμης του εκάστοτε μέλους να επηρεάσει το σύνολο της κοινότητας στη λήψη αποφάσεων, είναι στοιχεία που έχουν μελετηθεί ώστε να προκύψει το όριο των 500 ατόμων, ως ιδανικό για μια κοινότητα.

'...στον οποίο οι ανθρώπινες δραστηριότητες είναι ακίνδυνα ενσωματωμένες στον φυσικό κόσμο...': Η τρίτη αρχή του ορισμού είναι αυτή που θέτει την οικολογική διάσταση. Ο οικολογικός χαρακτήρας της κοινότητας εκφράζεται μέσα από την ιδέα της ισότητας μεταξύ ανθρώπων και άλλων μορφών ζωής, αλλά και μέσα από την υιοθέτηση μίας κυκλικής προσέγγισης για τη χρήση των πόρων μέσω της ανακύκλωσης, της επεξεργασίας και της επαναχρησιμοποίησης.

'...με τρόπο υποστηρικτικό προς την υγιή ανθρώπινη ανάπτυξη...': Το τέταρτο συστατικό έρχεται συμπληρωματικά στο τρίτο με σκοπό να τονίσει πως η οικολογική κατεύθυνση της κοινότητας, δεν αναιρεί το γεγονός πως στη βάση της είναι ο άνθρωπος και η επίτευξη της υγιούς ανάπτυξής του μέσω της ισορροπίας της σωματικής, συναισθηματικής, ψυχικής και πνευματικής του ανάπτυξης.

'...και μπορούν να συνεχιστούν επ' αόριστον στο μέλλον': Η τελευταία φράση φέρει την αρχή της αειφορίας, η οποία περιγράφει τη βαθιά δέσμευση για δικαιοσύνη και μη εκμετάλλευση ανθρώπων και πόρων του σημερινού και του μελλοντικού κόσμου.

Σύμφωνα με τον Gilman, οι οικοκοινότητες, ως μία μορφή μεταβιομηχανικής αλλά και μετά-αγροτικής κοινωνίας, ως μία προσπάθεια που παίρνει μαθήματα από την εμπειρία των παραδοσιακών χωριών, αλλά δεν ταυτίζεται με αυτά, αποτελεί μία απάντηση στους νέους οικολογικούς περιορισμούς, και εφορμάτε από την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, τεχνικών αλλά και των υψηλών επιπέδων συνείδησης και επίγνωσης στα οποία οδηγούνται σήμερα οι άνθρωποι (Gilman, 1991).

Έτσι λοιπόν, εξαιτίας αυτής της νέας κατάστασης, οι οικοκοινότητες βρίσκονται ακόμη υπό εξέλιξη, και έχουν μπροστά τους να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και τις δυσκολίες του υπάρχοντος συστήματος. Αναλύοντας το παρακάτω διάγραμμα, γίνεται σαφές πως το βιο-σύστημα και το δομημένο περιβάλλον βρίσκονται στην κορυφή των προκλήσεων, ωστόσο τα κριτήρια που θέτουν είναι τα πιο σαφή. Σύμφωνα με το σχήμα, η επιτυχία των δύο τομέων δομείται στην επιτυχή διαχείριση τόσο των οικονομικών όσο και της εξουσίας της οικοκοινότητας. Τα δύο αυτά στοιχεία, ως πιο αφηρημένα και υποκειμενικά, καθώς θέτουν την ανθρώπινη παράμετρο, παρουσιάζουν μεγαλύτερη δυσκολία στην αξιολόγησή τους. Στη βάση των τεσσάρων προκλήσεων τίθεται η μεγαλύτερη πρόκληση και το απαραίτητο συστατικό, που ο Gilman ονομάζει 'κόλλα' για να εννοήσει το κοινό όραμα, το σύστημα αξιών, τα ιδανικά που ενώνουν τα μέλη κάθε κοινότητας. Τέλος, όχι ως δομικό στοιχείο αλλά ως ζωντανή ολότητα τίθεται ο τρόπος λειτουργίας όλου του συστήματος, το οποίο περιλαμβάνει όλα τα προηγούμενα (Gilman, 1991).

Ο ορισμός αυτός αν και είναι ο πιο θεωρητικός απ' όσους ακολουθούν, είναι ο πιο διαδεδομένος και αποδεκτός παγκοσμίως. Περισσότερο από το να αναλύει τα συστατικά στοιχεία μιας οικοκοινότητας, περιγράφει το ευρύτερο όραμα των συγγραφέων γύρω από αυτή. Όσο κι αν προκύπτουν ερωτηματικά γύρω από τη σημασία ενός πλήρως λειτουργικού οικισμού, ή από τον τρόπο που μπορεί να βοηθεί η υγιής ανθρώπινη ανάπτυξη, αυτό που κάνει τελικά ο ορισμός, είναι να φέρει στο προσκήνιο τη φιλοσοφία και το ιδεατό της οικοκοινότητας.

Ο δεύτερος ορισμός για τις οικοκοινότητες προέρχεται από τον σουηδό οικολόγο, βιολόγο και ακαδημαϊκό Folke Günter. Η δική του προσέγγιση εστιάζει στη διαφωνία του με ένα σύστημα παραγωγής, σύμφωνα με το οποίο, οι κάτοικοι των πόλεων εξαρτώνται από τους πόρους άλλων περιοχών για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Ως απάντηση στο παραπάνω προτείνει την ανάπτυξη οικοκοινοτήτων μέγιστου μεγέθους, 200 ατόμων. Ο Günter, σύμφωνα με τους Norbeck και Jansson & Rodhe, αντιλαμβάνεται την ιδέα της οικοκοινότητας ως το πεδίο εκείνο στο οποίο εξασφαλίζεται ισορροπία μεταξύ ζήτησης και προσφοράς και για το λόγο αυτό, τα κριτήρια που θέτει αφορούν μία κοινότητα

- 'οικολογικά προσαρμοσμένη', στην οποία θα είναι δυνατή η παραγωγή και η διατήρηση βασικών προϊόντων, τα οποία θα ποικίλουν ανάλογα τις κλιματολογικές αλλαγές και τα χαρακτηριστικά της περιοχής
- 'ενεργειακά αυτόνομη', στην οποία θα γίνεται χρήση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ)
- 'τεχνολογικά αυτόνομη', στην οποία η γνώση και τα υλικά θα είναι διαθέσιμα σε όλους, ενώ θα υπάρχει μερική εξειδίκευση σε διαφορετικούς τομείς
- 'κοινωνικά σταθερή', στην οποία οι άνθρωποι θα μπορούν να αναπτύξουν πληθώρα δραστηριοτήτων και να αναδείξουν την ταυτότητα τους. Θα υπάρχει εκπροσώπηση όλων των ηλικιακών ομάδων, ώστε η κοινότητα να είναι υγιής δημογραφικά και θα προωθεί τις αρχές του αλληλοσεβασμού και της δημοκρατίας (Folke Günter, 1989:18 αναφέρεται στα Jansson & Rodhe, 2009:31-32; Norbeck, 1997:14).

Τα δύο ζητήματα που προβληματίζουν ιδιαίτερα τον Günter και αποτέλεσαν την πηγή έμπνευσής του είναι η απώλεια θρεπτικών συστατικών που προκύπτει από το γραμμικό μοντέλο παραγωγής που υιοθετεί η σημερινή κοινωνία, και οι συνθήκες εξάρτησης σε θέματα ενέργειας, νερού, θέρμανσης κλπ.. Με τη δημιουργία οικοκοινοτήτων, το μοντέλο παραγωγής είναι πιο εύκολο να μετατραπεί σε κυκλικό, μειώνοντας τα κόστη μεταφοράς και τις όποιες απώλειες, ενώ η ανεξαρτητοποίηση και η ενεργειακή αυτόνομη μπορεί να γίνει με εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων εξασφαλίζοντας μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και μείωση των οικολογικών επιπτώσεων.

Στη συγκεκριμένη προσέγγιση, οι οικοκοινότητες εμφανίζονται ως λύση σε ένα εστιασμένο, μάλλον οικονομικής φύσεως, πρόβλημα και επομένως ο ορισμός που δίνεται είναι πιο εμπειρικός. Με τον τρόπο που τίθεται επίσης το ζήτημα από τον Günter, είναι αρκετά σαφές πως οι οικοκοινότητες εμφανίζονται ως καινοτόμες παρεμβάσεις σε ένα σύστημα, που για να ανατραπεί πρέπει να γίνουν ριζικές, συστημικές αλλαγές.

διάσταση του σχεδιασμού

1. Τα κτήρια είναι τοποθετημένα ώστε να κάνουν την καλύτερη χρήση της υπάρχουσας υποδομής και των φυσικών συνθηκών. Προσπάθειες πρέπει να γίνουν ώστε να υπάρχει εκμετάλλευση των δημόσιων μεταφορών.
2. Τα φυσικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά της τοποθεσίας πρέπει να διατηρούνται στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό. Η τοποθεσία να σχεδιάζεται σε μία οικολογική ολότητα.
3. Η διατήρηση μέγιστου αριθμού 50 νοικοκυριών, σε διαφορετική περίπτωση, να χωρίζεται η κοινότητα σε μικρότερες ενότητες. Οι κατοικίες να είναι σχεδιασμένες με μία μακροπρόθεσμη προοπτική με σκοπό να φιλοξενηθούν άνθρωποι όλων των ηλικιών και σε όλα τα στάδια της ζωής τους.
4. Οι μελλοντικοί κάτοικοι να συμμετέχουν στο σχεδιασμό και προγραμματισμό της οικοκοινότητας.
5. Οι συμβάσεις, τα συμβόλαια να διαβεβαιώνουν την δέσμευση του ανθρώπου που κατοικεί τώρα αλλά και στο μέλλον στις σχεδιαστικές λεπτομέρειες του κτηρίου ώστε να διασφαλιστεί πως οι απαιτούμενες ποιότητες για μία οικοκοινότητα ικανοποιούνται.
6. Η επιλογή των τεχνικών δόμησης να ελαχιστοποιεί το οικολογικό αποτύπωμα.
7. Ο τρόπος με τον οποίο διατίθενται τα διαμερίσματα διασφαλίζει στους χρήστες τους πως έχουν μεγάλη επιρροή στη διαχείριση της κατοικίας τους και τους επιτρέπει να συμμετέχουν ενεργά. Η μορφή της ιδιοκτησίας θα πρέπει να προωθεί την προσωπική ευθύνη και συμμετοχή στους κοινόχρηστους χώρους και στις τεχνικές υποδομές.
8. Σε όλες τις πτυχές, από τη σχεδιαστική διαδικασία μέχρι τις σχεδιαστικές λεπτομέρειες του κτηρίου, προτεραιότητα πρέπει να τίθεται στο κοινωνικό περιβάλλον και στις δυνατότητες για επικοινωνία μεταξύ των κατοίκων.

διάσταση των φυσικών ποιοτήτων

9. Η καλλιέργεια. Η πρόσβαση κάθε νοικοκυριού σε κηπευτικό χώρο για τις ανάγκες του. Το σχέδιο να περιέχει έκταση για καλλιέργεια.
10. Η ύπαρξη δροσερών χώρων αποθήκευσης για προϊόντα παραγωγής της κοινότητας και άλλα τρόφιμα.
11. Η ύπαρξη πηγής νερού κοντά ή στο εσωτερικό της κοινότητας, για πόση.
12. Η επεξεργασία των λυμάτων στο μέγιστο δυνατό βαθμό στο εσωτερικό της κοινότητας και η επαναχρησιμοποίηση τους.
13. Η ανακύκλωση των στερεών αποβλήτων και η χρήση τους. Η κομποστοποίηση των οργανικών απορριμμάτων του νοικοκυριού και του κήπου στην οικοκοινότητα.
14. Η απορροή του νερού της βροχής να είναι σχεδιασμένη με τέτοιο τρόπο ώστε να διεισδύει στο έδαφος.
15. Τα κτίσματα και το τοπίο είναι προσαρμοσμένα στο μικροκλίμα, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες για φωτισμό, κλιματισμό, προστασία από τον αέρα και αποχέτευση νερού.
16. Οι απαιτήσεις θέρμανσης να είναι όσο το δυνατόν λιγότερες (<50 kWh/m²/χρόνο) χρησιμοποιώντας ΑΠΕ
17. Η προτίμηση σε ηλεκτρικά ενσύρματες συσκευές, λόγω της ελαχιστοποίησης των επιπτώσεις ηλεκτρομαγνητικών πεδίων από το καλώδιο.
18. Η πρόβλεψη για το εσωτερικό κλίμα των κτισμάτων
19. Η επιλογή υλικών δόμησης που δεν προκαλούν αλλεργίες ή άλλου είδους αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία, αξιόπιστα και πιστοποιημένα. Πρόληψη για την αποφυγή προβλημάτων υγρασίας κλπ.
20. Ύπαρξη κοινόχρηστου χώρου πρόσβασης όλων των νοικοκυριών. Δυνατότητες για οργανωμένες δραστηριότητες, για τη φροντίδα των παιδιών, για αναψυχή, για χώρο συνάντησης κλπ.

Πηγή:

Norbeck, 1997

Ένας τρίτος ορισμός είναι εκείνος που δίνεται από το Boverket, το σουηδικό συμβούλιο Κατοικίας, Δόμησης και Σχεδιασμού υπό το Υπουργείο Περιβάλλοντος.

Σύμφωνα με τη Norbeck, η οικοκοινότητα για το Boverket είναι 'μία μικρή οικιστική κοινότητα με προτεραιότητα στην παροχή υγιών συνθηκών διαβίωσης και ελάχιστο αποτύπωμα στο περιβάλλον'. Ο απλός αυτός ορισμός συνοδεύεται από τη διατύπωση 20 αρχών που συντάχθηκαν από ειδικούς στον σχεδιασμό οικοκοινοτήτων και εξεδόθησαν ως απάντηση στο ιδιαίτερα αυξημένο ενδιαφέρον των ανθρώπων για τις οικοκοινότητες και τον τρόπο που θα μπορούσαν να χρηματοδοτηθούν (Boverket, αναφέρεται στο Norbeck, 1997:15).

Η προσέγγιση αυτή, είναι σαφώς πιο λεπτομερειακή από τις προηγούμενες δύο, καθώς προσπαθεί να περιλάβει τα πεδία ανάπτυξης και δραστηριοποίησης που πρέπει να έχει και να εξελίξει κάθε οικοκοινότητα. Σύμφωνα με τον Lin ωστόσο, ο παρακάτω πίνακας διαμορφώθηκε ως μία λίστα εκείνων των χαρακτηριστικών που παρατηρήθηκαν ήδη σε διαφορετικές οικοκοινότητες και όχι ως προϋποθέσεις που τέθηκαν εξ αρχής (Lin, 2007). Το γεγονός αυτό καθιστά τον ορισμό περισσότερο ρεαλιστικό, συγκριτικά με εκείνον του Günter, ωστόσο λιγότερο οραματικό. Η πιο σημαντική αδυναμία στον ορισμό του Boverket, είναι πως παράλη την επιδίωξη του να είναι πιο αναλυτικός, συγκεκριμενοποιώντας τις είκοσι παραμέτρους, αποφεύγει να τις ποσοτικοποιήσει με κάποιο τρόπο, ώστε να είναι πιο σαφή τα όρια, οι δεσμεύσεις, οι απαιτήσεις μιας οικοκοινότητας.

Ο τέταρτος ορισμός δόθηκε από τον Hildur Jackson και την Karen Svensson επτά χρόνια αργότερα από εκείνον του Gilman. Πυρήνας της προσπάθειας ήταν ο σχεδιασμός του κύκλου της αειφορίας, η οποία εκφράζεται μέσα από τρεις διαστάσεις, την κοινωνικό-οικονομική, την πολιτιστική - πνευματική και την οικολογική. Καθεμία από αυτές περιλαμβάνει πέντε συνιστώσες, οι οποίες αποτελούν συνολικά τους τομείς ανάπτυξης κάθε οικοκοινότητας (Jackson H., 1998).

Η κοινωνική διάσταση αποτελεί μία όψη της βιωσιμότητας στη σύγχρονη πολιτική σκέψη, που δεν ήταν πάντα δεδομένη. Τα κοινωνικά δίκτυα εμφανίζονται ως αναγκαιότητα του ανθρώπου μέσα από τα οποία αναπτύσσεται, παιδεύεται, κοινωνικοποιείται και πολιτικοποιείται. Η απόκτηση ρόλου, η συμμετοχή, η προσωπική δέσμευση ή η συνύπαρξη είναι διαδικασίες που ωθούν το άτομο να γίνει μέρος της κοινότητας και από κάτοικος να γίνει πολίτης. Η οικοκοινότητα, σε μικρόκοσμο της κοινωνίας, επιδιώκει την ένταξη και αλληλεπίδραση όλων των κοινωνικών και ηλικιακών ομάδων, ώστε να αναδείξει τον άνθρωπο και τις ανάγκες του σε όλες του τις εκφάνσεις, μέσα από ένα σύστημα σχέσεων.

Η οικολογική διάσταση αντανάκλα την έννοια της βιωσιμότητας μέσα από τη μείωση του οικολογικού αποτυπώματος και την περιβαλλοντική διαβίωση των ανθρώπων, στόχοι που μπορούν να επιτευχθούν μέσω της εφαρμογής και υιοθέτησης οικολογικών αρχών σχεδιασμού. Στη βάση αυτή, ο Jackson τοποθετεί την οικοκοινότητα, ως τόπο που η ίδια η δομή, ο σχεδιασμός και η λειτουργία της αποσκοπούν στην ελαχιστοποίηση της εκμετάλλευσης των πόρων. Η εργασία, η κατοικία, η ψυχαγωγία συνυπάρχουν σε αποστάσεις που μπορούν να διανυθούν χωρίς τη χρήση αυτοκινήτου, το μοντέλο της εξοχικής κατοικίας, των πόλεων ψυχαστηρίων και των commuters - ανθρώπων που καθημερινά ταξιδεύουν για

1.3.3 Ορισμός Boverket (1991)

1.3.4 Ορισμός Hildur Jackson και Karen Svensson (1998)

πολιτισμός/πνευματικότητα	οικολογία	κοινωνικότητα
1.δημιουργικότητα/προσωπική εξέλιξη	6.περμακουλτούρα/ οικολογικός σχεδιασμός	11.εκπαίδευση και επικοινωνία/ βιώματα και μάθηση.
2.πνευματικότητα/εσωτερική αναζήτηση/ ένωση με τη φύση	7.άγρια φύση/ βιοποικιλότητα/ αποκατάσταση - επαναφορά γης	12.υγιής τρόπος ζωής/ πρόληψη/ συμπληρωματική θεραπεία
3.εορτασμός της ζωής/ τιμή των πολιτισμών/ κύκλοι της φύσης	8. τοπική παραγωγή & κατανάλωση οργανικής τροφής/ ανακύκλωση	13. ανοικοδόμηση της κοινότητας/ λήψη αποφάσεων/ επίλυση διενέξεων
4.κοσμοθεωρία/επιστήμη/ φιλοσοφία	9.οικολογική δόμηση/ ΑΠΕ/ διαχείριση νερού	14. εκσυγχρονισμός πρόνοιας/ φροντίδα παιδιών και ηλικιωμένων/ κοινωνική ένταξη των ανθρώπων με ειδικές ανάγκες
5.τοπικοποίηση/ οικοπεριφερειακές πολιτικές (για τις περιφέρειες ως οικοσυστήματα)/ αντίσταση στην παγκοσμιοποίηση	10. πράσινη επιχειρηματικότητα/ αναλύσεις του κύκλου της ζωής για την οικολογική διάσταση	15. τοπικοποίηση των οικονομικών/ συμπληρωματικό νόμισμα

Πηγή: Jackson H. , 1998

Πηγή: Jackson H. , 1998

κοινωνία-οικονομία ● οικολογία ● πολιτισμός-πνευματικότητα

να εργαστούν, αντικαθίσταται από το μοντέλο εκείνο που δημιουργεί δουλειά εκεί που οι άνθρωποι ζουν, και παράγουν φρέσκα τοπικά προϊόντα ενώ απολαμβάνουν ψυχαγωγικές και δημιουργικές δραστηριότητες. Ο σεβασμός απέναντι στους κύκλους της φύσης εκφράζεται σε καθημερινή βάση μέσω πρακτικών σε θέματα ενέργειας, δόμησης, καλλιέργειας κλπ. (Jackson H., 1998).

Η πνευματική - πολιτισμική διάσταση της βιωσιμότητας είναι εκείνη που θέτει κατά κάποιο τρόπο το υπόβαθρο και την κοσμοθεωρία που αναπτύσσεται γύρω από τις πρακτικές της οικολογίας ή της επιλογές για μία κοινωνία ισότητας και αλληλεγγύης. Η ανοχή στη διαφορετικότητα της σκέψης ή της θρησκείας, η προσωπική αναζήτηση και η τοποθέτηση του ανθρώπου ως τμήμα και όχι ως κέντρο του σύμπαντος τίθενται ως παράμετροι της αειφορίας.

Τα δεκαπέντε στοιχεία της αειφορίας που οι συγγραφείς ταυτίζουν με τα αναγκαία στοιχεία για την ύπαρξη μιας οικοκοινότητας αποτυπώνουν το περιεχόμενο και το πεδίο ενδιαφέροντος των οικοκοινοτήτων, καθώς εκφράζουν μία ισορροπία στο βαθμό σημαντικότητας της θεωρίας και της πράξης, της φιλοσοφίας και των τεχνικών. Παρόλα αυτά, η κατηγοριοποίηση που έχει γίνει είναι λιγότερο σαφής και εύληπτη καθώς οι υποδιαίρεσεις είναι πολλαπλές και όχι πάντα συσχετισμένες μεταξύ τους.

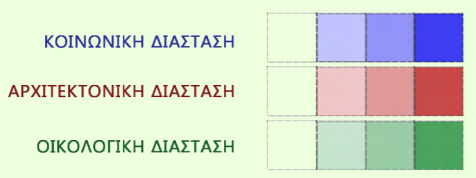
Ο πέμπτος και τελευταίος ορισμός που παρουσιάζεται, διατυπώθηκε μέσα από το ερευνητικό έργο του μεταπτυχιακού φοιτητή Shen-Lung Lin και η ενσωμάτωσή του στην παρούσα διπλωματική εργασία έγινε καθώς η προσέγγισή του αποτέλεσε προσπάθεια αντιμετώπισης των μειονεκτημάτων που παρουσίασαν οι παραπάνω ορισμοί. Ακολουθώντας την προσέγγιση του Jackson και Svensson, και εδώ ο Lin αναλύει τις οικοκοινότητες γύρω από τρεις διαστάσεις αλλά αυτή τη φορά γύρω από την αρχιτεκτονική, την οικολογική και την κοινωνική πτυχή τους. Οι τρεις διαστάσεις επιμερίζονται σε πέντε συνιστώσες, δίνοντας συνολικά δεκαπέντε παραμέτρους. Η προσέγγιση του Lin παρουσιάζεται πιο εξελιγμένη από τις προηγούμενες, καθώς ξεφεύγει τόσο από τη διατύπωση ενός γενικού ορισμού όσο και από την απλή συγκεκριμενοποίηση μιας ομάδας κριτηρίων. Ο τρόπος που επιλέγει να ορίσει τις οικοκοινότητες, βασίζεται γύρω από την προσπάθεια να αποτυπώσει τον προσανατολισμό της καθεμίας, μέσω ενός μοντέλου αξιολόγησής των επιδόσεών της σε καθένα από τους τρεις παραπάνω τομείς. Προκειμένου να αναδειχθεί ο τύπος της κάθε οικοκοινότητας, αξιολογούνται τα δεκαπέντε στοιχεία του πίνακα, σε κλίμακα 0-3, με το εύρος να αναπαριστά από την παντελή έλλειψη ενός στοιχείου, μέχρι την άψογη εφαρμογή του στην οικοκοινότητα. Η αναπαράσταση των αποτελεσμάτων γίνεται μέσα από το διάγραμμα της εικόνας (Lin, 2007).

Η προσέγγιση αυτή, όντας η τελευταία, έχει βασιστεί και αντλήσει στοιχεία από τις προηγούμενες, προσπαθώντας αφενός να απλοποιήσει τη συνθετότητα του μοντέλου των Jackson και Svensson και αφετέρου να εξελίξει τα στοιχεία του Boverket, δίνοντας έμφαση στον σχεδιασμό. Από την άποψη αυτή εκλείπει η διάσταση της πνευματικότητας, ως λιγότερο μετρήσιμη και περισσότερο υποκειμενική, ενώ τη θέση της καταλαμβάνει η αρχιτεκτονική. Η κριτική στην προσέγγιση του Lin ωστόσο είναι κοινή με αυτή του Boverket, καθώς, εάν το ζητούμενο είναι η αξιολόγηση του 'πόσο οικοκοινότητα είναι μία οικοκοινότητα', θα έπρεπε να τίθενται και να αναλύονται αναλυτικά κάποιες οριακές τιμές που θα καταστούν την αξιολόγηση

1.3.5 Ορισμός Shen-Lung Lin (2007)

αρχιτεκτονική	οικολογία	κοινωνικότητα
1. τοπικοποίηση	6. περμαουλτούρα	11. συμμετοχική διαδικασία σχεδιασμού
2. διάταξη & πυκνότητα	7. εξοικονόμηση μέσω της κοινής χρήσης	12. περιβαλλοντική εκπαίδευση και επικοινωνία
3. κοινόχρηστες παροχές	8. παραγωγή οργανικής τροφής	13. λήψη αποφάσεων για εκδηλώσεις της κοινότητας
4. κοινόχρηστος εξωτερικός χώρος	9. ΑΠΕ	14. φροντίδα των ευπαθών ομάδων
5. περιβαλλοντικά υλικά	10. ανακύκλωση & διαχείριση απορριμμάτων/ λυμάτων	15. πράσινη επιχειρηματικότητα

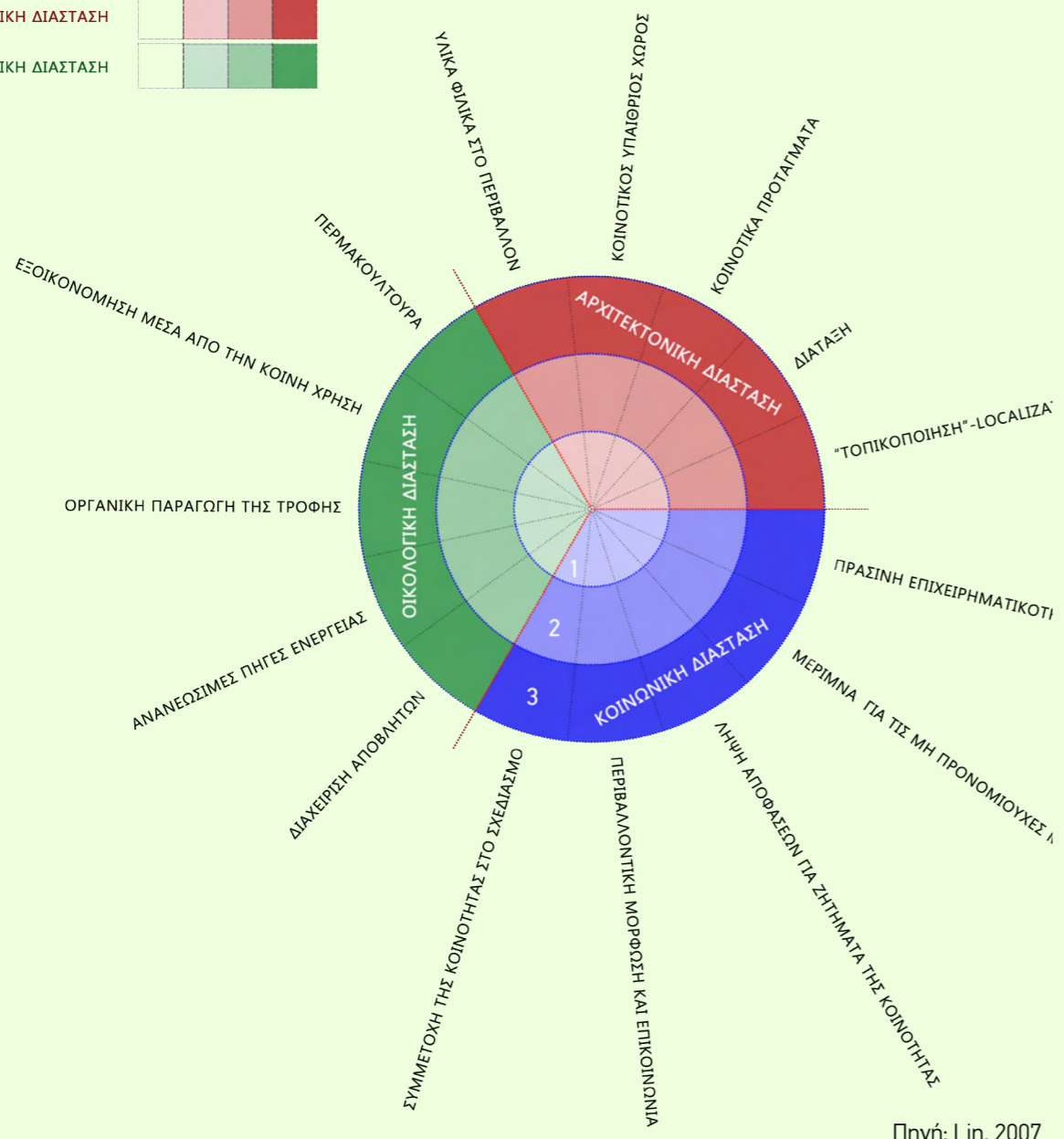

Πηγή: Lin, 2007

περισσότερο αντικειμενική.

Συνοψίζοντας, το παρόν υποκεφάλαιο ανέδειξε μια πληθώρα ορισμών σχετικά με την έννοια και το περιεχόμενο των οικοκοινοτήτων. Οι πρώτες προσεγγίσεις παρουσιάστηκαν ως πιο οραματικές ενώ εκείνες του Boverket, των Jackson & Svensson και του Lin εκφράστηκαν ως πιο λεπτομερείς και εστιασμένες. Σε καθεμιά διατύπωση/ προσέγγιση, επιχειρήθηκε μία σύντομη ανάλυση και κριτική, αναδεικνύοντας τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που παρουσιάζουν, σε μια συγκριτική θεώρηση.

Η δυσκολία απόδοσης ενός πλήρως αντιπροσωπευτικού και ολοκληρωμένου ορισμού, κυρίως λόγω της μεγάλης ποικιλομορφίας και διαφορετικότητας που παρουσιάζουν τα εγχειρήματα οικοκοινοτήτων παγκοσμίως, ανέδειξε την αναγκαιότητα ανάλυσης τους μέσα από διαφορετικές πτυχές, που θα φωτίσουν στη συνέχεια του κειμένου, τις ποικίλες διαστάσεις τους αλλά και τον συνολικότερο και κοινό τους στόχο.

Πηγή: Lin, 2007

2.

Η ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΥΝΕΙΔΗΤΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΔΕΙΦΟΡΙΑ

2.

Η ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΥΝΕΙΔΗΤΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ

2.1..... Η ΣΥΝΕΙΔΗΤΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΤΟΠΙΑΣ

Στον ορισμό του Christian (2003), οι οικοκοινότητες είναι 'συνειδητές κοινότητες που επιθυμούν να δημιουργήσουν έναν πιο ανθρώπινο και βιώσιμο τρόπο ζωής' (Christian D. L., 2003: xvi). Στις περιγραφές περί καταβολών των οικοκοινοτήτων, οι σημαντικότερες και περισσότερες αναφορές έχουν στο κέντρο τους τις συνειδητές κοινότητες του Βορρά. Τι είναι όμως αυτές οι συνειδητές κοινότητες;

Ο όρος εμφανίστηκε το 1949 σε Συνέδριο για την Κοινωνική Δράση και μία δεκαετία αργότερα διατυπώθηκε ένας πιο λεπτομερής ορισμός ο οποίος έθετε τις παραμέτρους του μεγέθους, της συν-κατοχής της γης και κατοικίας και την έννοια της κοινότητας εστιάζοντας στην πνευματική της διάσταση (Bohill, 2010).

Πιο λεπτομερώς ο ορισμός του Metcaf (2004) κάνει λόγο για

Πέντε ή περισσότερα άτομα, που προέρχονται από περισσότερες από μία οικογένειες ή δεν έχουν συγγενικούς δεσμούς, οι οποίοι ήρθαν μαζί εθελοντικά με σκοπό τη βελτίωση των κοινωνικών προβλημάτων και τις κοινωνικές ανεπάρκειες, όπως αυτά γίνονται αντιληπτά από τους ίδιους. Οι άνθρωποι αυτοί επιδιώκουν να ζουν πέρα από τα όρια της σύγχρονης συμβατικής κοινωνίας, υιοθετώντας μια συνειδητή και συνήθως καλά μελετημένη κοινωνική και πολιτιστική εναλλακτική λύση. Κατά την επιδίωξη των στόχων τους, μοιράζονται σημαντικές πτυχές της ζωής τους και διακατέχονται από την αίσθηση του «εμείς», ως μια ομάδα διακριτή και πιθανώς καλύτερη από την κοινωνία από την οποία έχουν αναδειχθεί (Metcaf, 2004:9)

Ο Shenker (1986) υποστηρίζει πως

Οι συνειδητές κοινότητες, μοιράζονται κοινά χαρακτηριστικά με οργανισμούς, θρησκευτικές αιρέσεις και κοινωνικά κινήματα, αλλά δεν είναι τίποτα από αυτά. Μία συνειδητή κοινότητα είναι μία σχετικά μικρή ομάδα ανθρώπων που έχουν δημιουργήσει έναν ολόκληρο τρόπο ζωής για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων. Ο όρος συνειδητές κοινότητες, με το πρώτο τμήμα του θέλει να επιδείξει τη σκοπιμότητα και την πραγματική πρόθεση των ανθρώπων προκειμένου να υλοποιήσουν κάποιους στόχους, και με το δεύτερο τμήμα υπονοεί πως αυτοί οι στόχοι δεν είναι μερικοί, αλλά προσπαθούν να δημιουργήσουν ένα ολόκληρο τρόπο ζωής, σε αντίθεση με τους οργανισμούς ή τα κοινωνικά κινήματα. Η σημασία του όρου κοινότητα είναι διττή και σχετίζεται τόσο με τη δημιουργία διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ όλων των μελών όσο και με την υιοθέτηση του κομμουνισμού, ως ηθικό στόχο (Shenker, 1986: 15-16).

Οι περισσότερες συνειδητές κοινότητες μοιράζονται γη ή κατοικία, ενώ λίγες δε διαθέτουν χώρο συμβίωσης. Συνήθως είναι αυτοδιαχειριζόμενες με κάποιου είδους συμμετοχική δημοκρατία, είναι αστικές ή αγροτικές, κοσμικές ή θρησκευτικές-πνευματικές και γεννήθηκαν γύρω από ένα κοινωνικό ιδεώδες, συλλογικές αξίες ή κοινά ενδιαφέροντα που πολύ συχνά συγκλίνουν σε μία ευρύτερη ανάγκη για δικαιοσύνη. Όπως στην περίπτωση των οικοκοινοτήτων, για τις συνειδητές κοινότητες έχουν δοθεί ποικίλοι ορισμοί, και γι αυτό υπάρχουν αρκετές προσπάθειες ανάδειξης των κοινών τους τόπων. Σύμφωνα με τον Bohill, για τους Sargisson και Sargent (2004), τέτοιοι είναι το μέγεθος και η οργάνωση, η επιθυμία για κοινωνική αλλαγή και οι οικονομικοί τους δεσμοί, ενώ για τους Kauter, Miller, Metcaf και Zablocki, είναι οι κοινοί στόχοι, η ομαδική ζωή, η έννοια της δέσμευσης του σκοπού (Bohill, 2010).

Η ουτοπία υπήρξε έννοια κλειδί στο χαρακτηρισμό και στην ανάλυση των συνειδητών κοινοτήτων (Lockyer, 2007) και αντίστοιχα για κάποιους οι συνειδητές κοινότητες αποτελούν τις πιο πρόσφατες ιδέες της ουτοπικής σκέψης. Ο Shenker ωστόσο, απορρίπτει ως εναλλακτική πρόταση του όρου 'συνειδητή κοινότητα' την 'ουτοπική κοινότητα' και αυτό γιατί η έννοια της ουτοπίας υπονοεί την τελειότητα της κοινωνίας και των ανθρώπων και τον τελεολογικό χαρακτήρα της προσπάθειας αυτής (Shenker, 1986). Η ουτοπία με την κυριολεκτική της σημασία ταυτίζεται με το ιδανικό και συνάμα με το ανύπαρκτο, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με την καθημερινή πραγματικότητα μιας συνειδητής κοινότητας, η οποία γεννιέται και επενδύει στη συνεχή προσπάθεια, στα μικρά βήματα και στους ανοιχτούς δρόμους για νέες λύσεις. Πιο στοχευμένα από εμένα και από τον Shenker, το έθεσε ο κάτοικος της συνειδητής κοινότητας Celso

Δεν πιστεύω πως η ουτοπία είναι δυνατό να συμβεί. Δεν πιστεύω πως αυτός είναι ο στόχος...Είμαστε σε μία διαδικασία σε εξέλιξη και η ουτοπία υπονοεί το τέλος. Για μένα είναι παγίδα να σκεφτόμαστε πως πλησιάζουμε σε ένα τέλος - σκοπό. Αυτό θα μπορούσε να εξελιχθεί σε μία συμπεριφορά που συμβαδίζει με το 'ο σκοπός αγιάζει τα μέσα'. Αν θες να το απλοποιήσω ακόμη περισσότερο, τα μέσα είναι ο σκοπός και το τέλος (κάτοικος της Celso, 2004 - συνέντευξη αναφέρεται στο Lockyer, 2007: 63)

Η ίδια άποψη φαίνεται να υποστηρίζεται και από τα μέλη της οικοκοινότητας του Los Angeles, οι οποίοι έχουν υιοθετήσει ως σύνθημα τη φράση 'η οικοκοινότητα είναι μία διαδικασία σε εξέλιξη' (<http://laecovillage.org/>).

Ο Mumford στην ιστορία των ουτοπιών, τις διαχωρίζει σε ουτοπίες φυγής και ουτοπίες ανασυγκρότησης, σε εκείνες που αποτελούν καταφύγιο από την πραγματικότητα και σε εκείνες που στοχεύουν στην ανασύνθεσή της. Κι ακόμη κι αν ο More ταυτίζει την ουτοπία με την ευτοπία, ο Mumford τοποθετεί τη δεύτερη πιο κοντά στην ουτοπία ανασυγκρότησης. Εκεί που τέμνεται η επιστήμη με την τέχνη, εκεί που μετασχηματίζεται ο κόσμος των ιδεών και πραγματώνεται η ανασυγκρότηση των ειδώλων της κοινωνίας, εκεί που υπάρχει σκέψη και σύνθεση για τη μετάβαση από τον έναν τρόπο ζωής στον άλλο, εκεί βρίσκεται η ευτοπία. Αυτά τα χαρακτηριστικά κάνει πράξη μια συνειδητή κοινότητα, επιχειρώντας στην καθημερινότητά της όσα διαλαλεί, ανασκευάζοντας το πρότυπο της κοινωνίας με τρόπο που η επιστήμη και η τεχνολογία στοχεύουν στην καλή ζωή που ορίζει η τέχνη και οι ιδέες. Κι αν η ουτοπία φυγής απορρίπτεται ως κίβδηλη που απομακρύνει τους ανθρώπους από την ίδια την πραγματικότητα δημιουργώντας μύθους, οι ουτοπίες ανασυγκρότησης - οι ευτοπίες - εδώ οι οικοκοινότητες, επιστρέφουν στο φυσικό αλλά κυρίως στο κοινωνικό περιβάλλον με σκοπό να αναθεωρήσουν τις συνθήκες και τις αξίες, τις σχέσεις και τους θεσμούς σε μια κοινωνία που μπορεί η φυσική της ανασυγκρότηση και εξέλιξη να συνέβαινε μέσω της βιομηχανίας ή της τεχνολογίας, αλλά η ανασυγκρότηση των προτύπων και των ιδανικών για μια καλή ζωή εξέλειψε (Mumford, 1922).

Και ενώ οι οικοκοινότητες ξεπετιούνται συνεχώς σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του κόσμου, αποδεικνύοντας το πιο ρεαλιστικό πρόσωπο της ευτοπίας και στοχεύοντας στην αειφορία ως βιώσιμη διαβίωση, η ίδια πολυσυζητημένη έννοια της αειφορίας γεννήθηκε και χρησιμοποιήθηκε από τους παγκόσμιους οργανισμούς του ΟΗΕ και του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και τις κρατικές πολιτικές, ως βιώσιμη ανάπτυξη. Πόσο κοντά είναι οι δύο προσεγγίσεις;

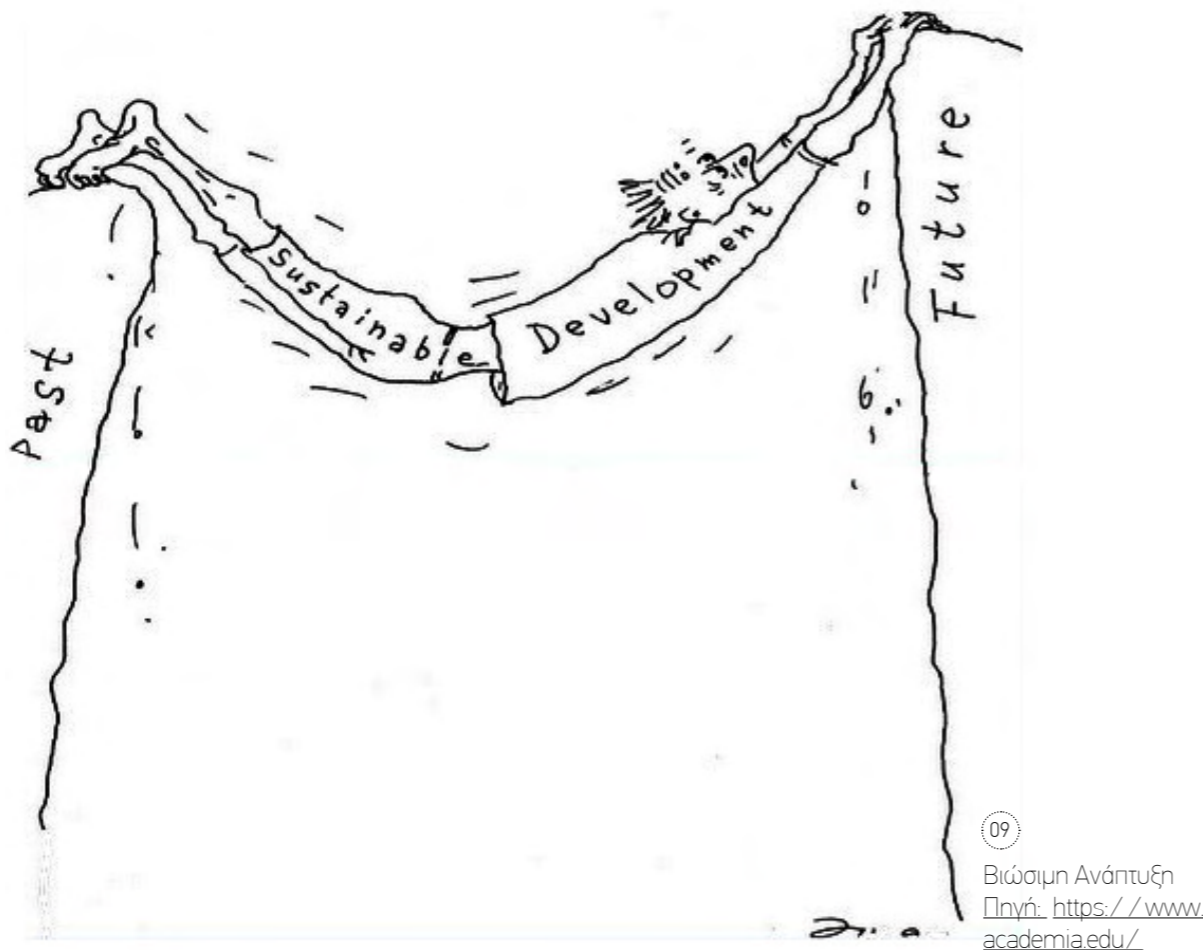
Στόχος του υποκεφαλαίου είναι σε πρώτη φάση, η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των προσπάθειών της διεθνούς σκηνής να προσεγγίσει την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, και σε δεύτερη φάση η αποσαφήνιση αυτής της έννοιας, προκειμένου να γίνει περισσότερο κατανοητό το περιεχόμενο της.

Η έκθεση Brundtland ή αλλιώς Our Common Future του 1987 καθιέρωσε για πρώτη φορά την έννοια της αειφορίας δίνοντας τον ορισμό 'βιώσιμη είναι η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να μειώνει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους' (WCED, 1987:43). Ήταν το 1972, στη συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης, η πρώτη φορά που επιχειρήθηκε η σύνδεση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης με την προσπάθεια εξασφάλισης ενός ευνοϊκού φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, περίοδο που συμπίπτει με την πετρελαϊκή κρίση, τη συνειδητοποίηση της σπανιότητας των πόρων, την άθιση των περιβαλλοντικών κινημάτων και τις εκδόσεις *Limits of Growth* της Λέσχης της Ρώμης, το *Small is beautiful* του Fritz E. Schumacher το 1973, και το *Blueprint of Survival* το 1972, κείμενα που ταράσσουν τα νερά του ισχύοντος τρόπου σκέψης και της πάγιας συνείδησης γύρω από την έννοια της ανάπτυξης.

Η κριτική για τα αποτελέσματα της πρώτης συνάντησης των χωρών στην Στοκχόλμη, άπτεται στην απουσία νομικών κειμένων δεσμευτικού χαρακτήρα και στην αδυναμία εστίασης στις πραγματικές αιτίες της παγκόσμιας περιβαλλοντικής κρίσης. Η περιβαλλοντική υποβάθμιση σχετίστηκε με την υπανάπτυξη, την φτώχεια και την αδυναμία αντιμετώπισης περιβαλλοντικών προβλημάτων και δεν επιχειρήθηκε κανένας σαφής επιμερισμός ευθυνών ή υποχρέωση διορθωτικής δράσης από μέρος των ανεπτυγμένων χωρών, υπεύθυνων για ένα ολόκληρο σύστημα βιομηχανικής παραγωγής και ρύπανσης και ένα υπερκαταναλωτικό πρότυπο ζωής (WSED, 1987).

Επόμενος σημαντικός σταθμός για τη βιώσιμη ανάπτυξη υπήρξε η συνδιάσκεψη του ΟΗΕ στο Ρίο ντε Τζανέιρο, το 1992, βασικός άξονας της οποίας ήταν η άρρηκτη σύνδεση περιβάλλοντος και ανάπτυξης. Στόχος του ανθρωποκεντρικού ορισμού της αειφορίας που υιοθετήθηκε, ήταν η θεώρηση μιας οικονομίας της ανάπτυξης, η οποία μπορεί να συνυπάρχει με την περιβαλλοντική προστασία και διατήρηση, χωρίς οι δύο συνθήκες να αποτελούν αντίθετους πόλους. Η διάσκεψη συνοδεύτηκε από τη Σύμβαση για την Κλιματική Αλλαγή και εκείνη για τη Βιολογική Ποικιλομορφία, την Agenda 21, τη Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη και τη Δήλωση Αρχών για τη Διαχείριση, Διατήρηση και Αυτοσυντηρούμενη Ανάπτυξη των Δασών Όλων των Τύπων. Συνολικά, μέσα από όλη τη διαδικασία, αναδείχθηκε η ανάγκη μιας αναπτυξιακής και παραγωγικής πολιτικής για τις αναπτυσσόμενες χώρες και η ανάγκη επαναπροσδιορισμού των οικονομικών επιλογών των ανεπτυγμένων χωρών, χωρίς για μια ακόμη φορά, την ανακοίνωση μέτρων

2.2.1
Ο ΟΗΕ και το χρονικό
των διασκέψεων για
την αειφορία

ΠΙΝ.6 ΜΕΓΑΛΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

- 1972 Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ στη Στοκχόλμη για το Ανθρώπινο Περιβάλλον
- 1976 Διεθνής σύνοδος για τους ανθρώπινους οικισμούς στο Βανκούβερ (Habitat I)
Σύνοδος Πόλεων
- 1987 Έκδοση έκθεσης «Το κοινό μας μέλλον» ή αλλιώς “Έκθεση Brundtland” της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη
Επίσημη εμφάνιση του ορισμού της βιώσιμης ανάπτυξης
- 1992 Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο ντε Τζανέιρο
Υιοθέτηση της Ατζέντας 21, 27 αρχών και 2.500 κατευθύνσεων
- 1994 Διεθνής σύνοδος του Καΐρου
Σύνοδος για τον πληθυσμό
- 1995 Διεθνής σύνοδος της Κοπεγχάγης
Κοινωνική Σύνοδος
- Διεθνής σύνοδος του Πεκίνο
Σύνοδος γυναικών
- 1996 Διεθνής σύνοδος για τους ανθρώπινους οικισμούς στην Κων/πολη (Habitat II)
Σύνοδος πόλεων
- 1997 Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για την υπερθέρμανση του πλανήτη στο Κιότο
Πρωτόκολλο του Κιότο για την κλιματική αλλαγή
- Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στη Ν. Υόρκη για τον απολογισμό της εφαρμογής της Agenda 21
Μετριασμένα αποτελέσματα
Οι αρχηγοί των κρατών δεν καταλήγουν σε κοινή δήλωση.
- 2002 Διεθνές συνέδριο στο Μοντερέι
Χρηματοδότηση της ανάπτυξης
- Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ στο Γιοχάνεσμπουργκ για τη βιώσιμη ανάπτυξη
Τα ζητήματα κοινωνικο-χωρικής και οικονομικής δικαιοσύνης και η πάλη ενάντια στη φτώχεια τίθεται στο επίκεντρο σε σχέση με τα καθαρώς περιβαλλοντικά θέματα.
Λίγες σχετικές αποφάσεις, σχετική αποτυχία.

Πηγή:
Mancebo, F., 2008:125 στην
Κυβελου, Σ., 2010:82

και κυρώσεων στις χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης, χωρίς νομικά δεσμευτικές υποχρεώσεις και με ιδιαίτερα έντονα διαπραγματεύσεις μεταξύ των κρατών-μερών (Αγγελοπούλου, 2012).

Το πρώτο Διεθνές νομικά δεσμευτικό έγγραφο είναι το Πρωτόκολλο του Κιότο που υιοθετείται το 1997 και τίθεται σε ισχύ το 2005, προβλέποντας δεσμεύσεις των βιομηχανικά αναπτυγμένων κρατών για μειώσεις εκπομπών αερίων ρύπων, για την περίοδο 2008-2012. Η διάσκεψη χαρακτηρίστηκε από την απροθυμία των ανεπτυγμένων χωρών για μεγάλες δεσμεύσεις, και από πιέσεις των αναπτυσσόμενων χωρών προς αυτή την κατεύθυνση, χαρακτηρίζοντας τις πρώτες υπεύθυνες για την κλιματική αλλαγή. Παράλληλα, κομβικής σημασίας ήταν οι αψιμαχίες μεταξύ ΗΠΑ, Κίνας, Βραζιλίας, Ινδίας και Ν. Αφρικής, με τις ΗΠΑ να υποστηρίζουν πως αυτές οι αναπτυσσόμενες χώρες θα αποτελούν τους μεγαλύτερους ρυπαντές τα επόμενα χρόνια.

Σε σειρά συναντήσεων ακολουθεί η Διεθνής Διάσκεψη της Χάγης, το 2000, με σκοπό τον προσδιορισμό μηχανισμών εφαρμογής του Πρωτοκόλλου του Κιότο, ενώ και αυτή τη φορά η διάσκεψη κατέληξε σε πλήρη κατάρρευση, λόγω αδυναμίας συμφωνίας μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών.

Μία δεκαετία μετά τη συνδιάσκεψη του Ρίο πραγματοποιείται στο Γιοχάνεσμπουργκ της Ν. Αφρικής, Παγκόσμια Διάσκεψη απολογισμού για την αποτίμηση της προόδου και της εφαρμογής όσων είχαν ήδη διατυπωθεί. Τα αποτελέσματα υπήρξαν σχετικά απογοητευτικά. Παρόλη τη σημειωθείσα πρόοδο σε επιμέρους τομείς, οι περιβαλλοντικές απειλές και οι κοινωνικές ανισότητες εμφανίζονται με ταχύτερους ρυθμούς. Στη διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ, διαφάνηκε πως το τρίπτυχο ισορροπίας περιβάλλοντος, οικονομίας και κοινωνίας, διαταράσσεται με την περιβαλλοντική διάσταση να χάνει έδαφος έναντι θεμάτων εμπορίου, την ανάγκη για οικονομική ανάπτυξη, να αποκόβεται ολοένα και περισσότερο από την κοινωνική συνιστώσα, τις απαραίτητες και προσδοκώμενες δεσμεύσεις των κρατών να απουσιάζουν, τη δυσaréσκεια των αναπτυσσόμενων χωρών απέναντι στις ανεπτυγμένες να μεγαλώνει και ακόμη και οι αρχές του Ρίο να επαναδιαπραγματεύονται και να υποβαθμίζονται (Ήμελος, 2005). Όπως παρουσιάστηκε παραπάνω, τα αντικρουόμενα συμφέροντα των χωρών κατέστησαν την όποια προσπάθεια σύγκλισής τους αναποτελεσματική.

Λιγότερο σχετιζόμενες με τη βιώσιμη ανάπτυξη και περισσότερο με την κλιματική αλλαγή ήταν οι συνδιασκέψεις που ακολούθησαν στο Μπαλί (2007), στην Κοπεγχάγη (2009) και στο Κανκούν του Μεξικό (2010). Η αναφορά τους οφείλεται στη στενή σύνδεση των δύο ζητημάτων και στην επιθυμία ανάδειξης μιας ολοκληρωμένης εικόνας γύρω από τις δράσεις της διεθνής κοινότητας για τη διάσωση του πλανήτη. Η συνδιάσκεψη στο Μπαλί για μια νέα συμφωνία για το κλίμα μετά το Πρωτόκολλο του Κιότο, οδήγησε σε ένα θεωρητικό κείμενο χωρίς συγκεκριμένα μέτρα αντιμετώπισης, χωρίς ποσοτικούς στόχους, εμμένοντας στην ιδέα της αειφορίας της ανάπτυξης. Τα αποτελέσματα της Διάσκεψης της Κοπεγχάγης κατέληξαν μη δεσμευτικού χαρακτήρα και το μοντέλο της οικονομικής ανάπτυξης υπερίσχυσε της αναγκαιότητας για τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας. Οι αντιδράσεις της Κίνας σε έλεγχο των ρύπων, η απροθυμία των ΗΠΑ για δεσμεύσεις, η ισχυρή στάση των αφρικάνικων χωρών για οικονομική βοήθεια οδήγησαν σε αδιέξοδο. Μια ακόμη φορά, μια ακόμη διάσκεψη, στο Κανκούν, θεωρήθηκε

αποτυχία με την Ιαπωνία να ανταγωνίζεται την Κίνα, τον Καναδά και τη Ρωσία να υποστηρίζουν την πρώτη και δεσμεύσεις, χρονοδιαγράμματα και αποτελέσματα να απουσιάζουν και πάλι.

Από τα παραπάνω φαίνεται πως ακόμη κι αν είναι γεγονός η συνειδητοποίηση της κρισιμότητας της κατάστασης του πλανήτη, των κακών πρακτικών της έντονης βιομηχανοποίησης, της ρύπανσης και της συνεχούς μείωσης και υποβάθμισης των φυσικών πόρων και ακόμη κι αν η αρχική πρόθεση της διεθνούς σκηνής είναι η ανατροπή τους, η απροθυμία των πραγματικών υπεύθυνων είναι πιο ισχυρή. Όσο κι αν πληθαίνουν τα σχετικά κείμενα, οι εκθέσεις, τα θεσμικά όργανα σε παγκόσμιο επίπεδο, όσο οι προτεραιότητες των χωρών είναι διαφορετικές και ο ανταγωνισμός υπερτερεί της συνεργασίας, ακόμη και οι προτεινόμενες συμβιβαστικές λύσεις, θα παραμένουν σχέδια επί χάρτου. Το χρονικό των συναντήσεων του ΟΗΕ ανέδειξε πως οι προσπάθειες για τη βιώσιμη ανάπτυξη απασχολούν τη διεθνή κοινότητα εδώ και σαράντα δύο χρόνια, με πενιχρά αποτελέσματα μέχρι σήμερα. Μια πρώτη κριτική στάση λοιπόν μπορεί να θεωρήσει ανεπαρκείς τους θεσμούς, μια δεύτερη, ωστόσο ανάγνωση αυτής της αποτυχίας, επιβάλλει την προσεκτικότερη ανάλυση του ίδιου του στόχου και μια εστιασμένη προσέγγιση της έννοιας, του περιεχομένου και των πιθανών αντιφάσεων που μπορεί να περιλαμβάνει στον ίδιο τον ορισμό της βιώσιμη ανάπτυξη.

Οι ορισμοί, οι θεωρητικές προσεγγίσεις, οι ερμηνείες, τα μοντέλα εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης στους διάφορους επιστημονικούς κλάδους και στα διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια είναι τόσα πολλά που τελικά δημιουργούν ένα τεράστιο σύννεφο ασάφειας γύρω από την έννοια. Ακόμη και η ίδια η αμφισβήτησή της δομείται γύρω από διαφορετικές προσεγγίσεις, οι οποίες ωστόσο έχουν κοινό τόπο την έμφαση στην ανάλυση του αγγλικού όρου sustainable development.

Στοιχείο που ενυπάρχει σε όλους τους ορισμούς, είναι εκείνο που αποτυπώνει η λέξη sustainable, υπονοώντας συνθήκες διατήρησης, συντήρησης, συνέχειας, αποτρέποντας τη μείωση ή την παρακμή. Με αυτή την έννοια, η διατήρηση μπορεί να ειπωθεί ως η διατήρηση ενός κύκλου ζωής και η χρονική επέκταση ενός συγκεκριμένου σταδίου. Μια συστημική προσέγγιση θέτει τον πλανήτη ως ένα έμβιο υπερ-σύστημα επιμέρους συστημάτων, που ακολουθεί κάποιο κύκλο ζωής. Εάν η μορφή της διατήρησης είναι μονομερής και εστιασμένη σε ένα υποσύστημα του πλανήτη, είτε αυτό αφορά στο περιβάλλον είτε στην οικονομική μεγέθυνση, τότε απειλείται η διατήρηση του όλου υπερ-συστήματος. Συνοψίζοντας, η βιωσιμότητα ενός συστήματος, δανείζεται από τη βιωσιμότητα ενός υπέρ-συστήματος και στηρίζεται στην έλλειψη της βιωσιμότητας των υποσυστημάτων του (Voinov & Farley, 2007).

Οι υποστηρικτές της παραπάνω άποψης κρίνουν προβληματικά τα παραδείγματα οικονομικά ανεπτυγμένων χωρών που εμφανίζονται ως οιοιδήποτε βιώσιμα συστήματα, καθώς σε αυτά διακρίνουν τη συνεπαγόμενη μειωμένη βιωσιμότητα των αναπτυσσόμενων χωρών (Voinov & Farley, 2007). Οι δομικές αλλαγές στην οικονομία των πλούσιων κρατών και το είδος των εισαγωγών που πραγματοποιούν, μπορούν να δώσουν ένα πρώτο στοιχείο σχετικά με τους λόγους που αυτά δεν αποτελούν πλέον ρυπογόνες περιοχές. Η θεωρία του διεθνούς εμπορίου στην ελεύθερη αγορά και η εξειδίκευσή των αναπτυσσόμενων χωρών

2.2.2 Προβληματισμοί περί βιωσιμότητας

σε τομείς που διατίθενται σε αφθονία, δηλαδή εργασία και φυσικούς πόρους, μπορεί να μεταφραστεί ως ένας ιδανικός τρόπος για τη μεταβίβαση της ρύπανσης σε διαφορετικά σημεία του πλανήτη. Οι περιβαλλοντικοί νόμοι στις ανεπτυγμένες χώρες μπορεί να οδηγούν σε απομάκρυνση των περιβαλλοντικά ζημιωγόνων επιχειρήσεων, ωστόσο τι θα γίνει όταν οι φτωχότερες χώρες υιοθετήσουν παρόμοιους περιβαλλοντικούς κανονισμούς; (Stern, κ.α., 1996).

Η γενικότερη άποψη που διατυπώθηκε στην παραπάνω προσέγγιση δεν απέχει σε θεωρητικό επίπεδο από τον τρόπο που δομήθηκε η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης από τον ΟΗΕ καθώς και εκεί το θέμα τέθηκε σε παγκόσμια βάση, ο πλανήτης πήρε τη μορφή ενός παγκόσμιου υπέρ-συστήματος και η επιβίωσή του αποπειράθηκε να επιτευχθεί από υπερεθνικές δομές σε ένα συνολικό-συστημικό επίπεδο. Μέρος της αποτυχίας του ωστόσο, στηρίζεται αφενός στην αδυναμία των ίδιων των κρατών να αυτοπροσδιοριστούν ως τμήμα ενός ευρύτερου συνόλου, επιλέγοντας να μεταφέρουν τις ρυπαντικές τους δραστηριότητες, αφετέρου στην ποιότητα των ίδιων των μέσων που υιοθετήθηκαν στο Κιότο, όπως το εμπόριο ρύπων και το δικαίωμα στη ρύπανση, οι πράσινοι φόροι, τα οικολογικά πρόστιμα κλπ. Το δεύτερο αυτό σημείο δομεί τον δεύτερο πόλο κριτικής της βιώσιμης ανάπτυξης, ο οποίος αφορά στην ασάφεια και αντίφαση που ενυπάρχει αυτή τη φορά στο περιεχόμενο και στις πρακτικές της.

Το ζήτημα της βιώσιμης ανάπτυξης απασχόλησε τους περισσότερους μελετητές, θέτοντας πληθώρα ερωτημάτων με κυριότερα τα 'τί είναι αυτό που πρέπει να διατηρηθεί; 'είναι η διατήρηση της οικονομικής μεγέθυνσης ή η διατήρηση των οικοσυστημάτων, του περιβάλλοντος και της γης;' 'είναι οι δύο έννοιες συμβατές ή θεμελιακά αντικρουόμενες;' Οι απόψεις διαφοροποιούνται.

Η πρώτη προσέγγιση συνοψίζεται στο ιδεολογικό ρεύμα της ήπιας αειφορίας (weak sustainability), από το οποίο απουσιάζει κάθε σύγκρουση μεταξύ οικονομικής μεγέθυνσης - περιβάλλοντος. Συνηγορώντας προς αυτή την άποψη, σύμφωνα με τους Williams και Millington, ο O'Riordan μιλά για την 'απουσία οποιασδήποτε αναγκαιότητας αλλαγής της κυρίαρχης αφήγησης του μοντέλου περί προόδου και οικονομικής ανάπτυξης' (O'Riordan, 1996 αναφέρεται στο Williams & Millington, 2004:100). Η ήπια αειφορία πηγάζει από τη φιλοσοφία της νεοκλασικής οικονομικής σκέψης, η οποία σύμφωνα με τους Pearce D.W. και Turner R.K., αποδέχεται την ύπαρξη απεριόριστων δυνατοτήτων υποκατάστασης μεταξύ βιομηχανικού και φυσικού κεφαλαίου (Pearce & Turner, 1990). Υιοθετείται έτσι, ένα αισιόδοξο σενάριο, το οποίο περιλαμβάνει τη συνέχιση της κατανάλωσης διαχρονικά, σε οικονομικά, περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες, βασιζόμενο στην πεποίθηση πως οι άνθρωποι θα βρουν τη λύση σε όποιο περιβαλλοντικό πρόβλημα προκύψει, με την τεράστια συμβολή της τεχνολογικής ανάπτυξης και προόδου (Williams & Millington, 2004). Η εναπόθεση της επίλυσης των οικολογικών προβλημάτων στην τεχνολογία, ονομάστηκε στα αγγλικά techno-fixing και πήρε τη μορφή της πράσινης ανάπτυξης. Οι ΑΠΕ, η βιολογική γεωργία, οι καθαρές τεχνολογίες, τα υβριδικά και λοιπά καινοτόμα αυτοκίνητα, οι μεμονωμένες ατομικές ή συλλογικές πρακτικές εξοικονόμησης ενέργειας, κρίθηκαν ικανά μέσα για τη συνέχιση της οικονομικής μεγέθυνσης με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον (Καλλής, 2013). Η άνθιση των εννοιών της πράσινης οικονομίας, του εταιρικού περιβαλλοντισμού, του οικολογικού εκσυγχρονισμού και της οικοτεχνολογίας κυριάρχησαν σε μία κοινωνία όπου

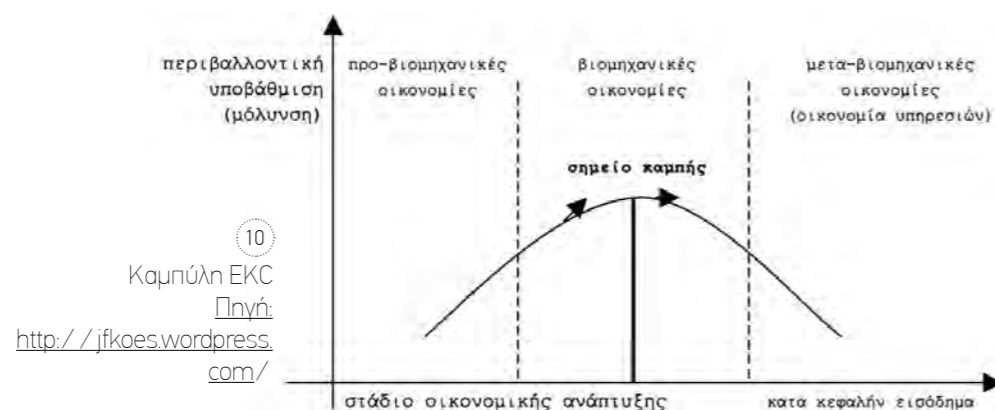

ο καταναλωτικός καπιταλισμός και η οικολογική βιωσιμότητα θεωρήθηκε πως μπορούν να είναι συμβατές. Μία τέτοια προσέγγιση αντιμετωπίζει τις επενδύσεις των μεγάλων επιχειρήσεων στο περιβάλλον, ως τις μόνες ρεαλιστικές και εφαρμόσιμες λύσεις. Τα παραδείγματα της στροφής μεγάλων εμπορικών αλυσίδων στις ΑΠΕ είναι πολλά. Ενδεικτικά αναφέρονται η Tesco, η Marks & Spencer και η Wal-Mart με τις δεσμεύσεις τους για ουδέτερο ισοζύγιο άνθρακα. Στον ίδιο άξονα βρίσκεται η IKEA με στόχο την ηλεκτροδότηση των καταστημάτων της με ΑΠΕ, η British Petroleum (BP) με το λογοπαίγιο των αρχικών του ονόματός της (Beyond Petroleum), η Virgin και η πετρελαϊκή Royal Dutch Shell που επενδύει στην αιολική και την ηλιακή ενέργεια (<http://p2pfoundation.net/>). Όλα τα παραπάνω παραδείγματα περιγράφουν την ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης η οποία εμφανίστηκε ως στρατηγική αμοιβαίου οφέλους (Fournier, 2013). Η τεχνολογία κρίθηκε ικανή και επαρκής να δώσει τις απαντήσεις σε πιθανά οικολογικά προβλήματα (Καλλής, 2013).

Η δεύτερη προσέγγιση, όχι τόσο μακρινή από την πρώτη καθώς και αυτή εμπίπτει στο νεοκλασικό τρόπο σκέψης, κάνει λόγο για βραχύβια σύγκρουση οικονομικής μεγέθυνσης και περιβάλλοντος, αλλά εξάλειψής της μακροπρόθεσμα. Η οικονομική μεγέθυνση αποτελεί στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης, ο οποίος υιοθετήθηκε από τον ΟΗΕ τονίζοντας την αιτιακή σχέση φτώχειας και περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, η οικονομική μεγέθυνση είναι ικανή και επαρκής συνθήκη καταπολέμησης της φτώχειας και κατ' επέκταση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Η σχέση των δύο μεταβλητών, υπό αυτό το πρίσμα, αναπαραστάθηκε από την Περιβαλλοντική Καμπύλη Kuznets (Environmental Kuznets Curve-EKC), υποδεικνύοντας την ένταση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης στα πρώτα στάδια οικονομικής μεγέθυνσης και της μείωσής της όταν οι χώρες γίνουν πλούσιες. Πυρήνας κριτικής της παραπάνω θεωρίας, είναι η απουσία συνυπολογισμού της κατάστασης του περιβάλλοντος, η οποία μπορεί να λειτουργήσει ανασταλτικά στην οικονομική μεγέθυνση. Η ισχύς της υπόθεσης EKC, θα σήμαινε πως η λύση για την ποιότητα ζωής μιας φτωχής χώρας είναι η μεγιστοποίηση της οικονομικής της μεγέθυνσης. Δεδομένης ωστόσο της υπάρχουσας διάδρασης μεταξύ των δύο, γίνεται φανερό πως η περιβαλλοντική υποβάθμιση που προέρχεται από τη γρήγορη ανάπτυξη σε αρχικά στάδια, μπορεί να οδηγήσει σε μελλοντική σημαντική μείωση της παραγωγικότητάς, όπως άλλωστε έχει γίνει σε αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες (Stern, κ.α., 1996).

Η διαγραμματική απεικόνιση EKC μορφής αντεστραμμένου 'U', εκφράζει επιπλέον την άποψη πως καθώς οι άνθρωποι γίνονται πλουσιότεροι, ενδιαφέρονται περισσότερο για την προστασία του περιβάλλοντος. Ενώ η υπόθεση περί αυξημένου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος σε περιόδους οικονομικής ευημερίας, δεν τίθεται σε αμφισβήτηση, καθώς οι άνθρωποι στρέφονται σε περισσότερο πράσινες συμπεριφορές, παράλληλα αρνούνται να εγκαταλείψουν το αναπτυξιακό πρότυπο που ευθύνεται για τα υψηλά επίπεδα περιβαλλοντικής ρύπανσης. Η εφαρμογή των περισσότερων συμβατών με την προστασία του περιβάλλοντος δραστηριοτήτων, δεν συνεπάγεται δηλαδή και τον περιορισμό πλήθους άλλων ασύμβατων συμπεριφορών που σχετίζονται κυρίως με τα καταναλωτικά τους πρότυπα (Μπαμπιάτσου, 2009).

Τέλος, η τρίτη προσέγγιση είναι εκείνη που χαρακτηρίζει συγκρουσιακή τη σχέση των δύο εννοιών και στη βιβλιογραφία συναντάται ως ισχυρή αειφορία (strong sustainability) ή στην πιο ακραία της μορφή, βαθιά οικολογία (deep ecology).

Η άποψη αυτή χαρακτηρίζεται από μια οικοκεντρική προσέγγιση που υποστηρίζει την ισότητα μεταξύ των ειδών και αναφέρεται σε δικαιώματα της φύσης αντίστοιχα με εκείνα των ανθρώπων. Εδώ, οι δυνατότητες υποκατάστασης μεταξύ φυσικού και βιομηχανικού κεφαλαίου θεωρούνται ιδιαίτερα περιορισμένες και γι αυτό γίνεται λόγος για επαναπροσδιορισμό της συμπεριφοράς των ανθρώπων απέναντι στη φύση και η αναθεώρηση της σχέσης προσφοράς - ζήτησης των πεπερασμένων πόρων του πλανήτη. Σημαντικότερος από τον στόχο της οικονομικής μεγέθυνσης κρίνεται ο στόχος της κάλυψης των βασικών αναγκών όλων, μέσω προσπαθειών κινούμενων προς τη μεγιστοποίηση της αυτάρκειας (Williams & Millington, 2004).

Η ήπια και η ισχυρή αειφορία έχουν χαρακτηριστεί τα δύο άκρα ενός ενιαίου φάσματος. Ακόμη κι αν γίνει δεκτή η παραπάνω άποψη, το διαφορετικό ιδεολογικό υπόβαθρο, οι διαφορετικοί στόχοι αλλά και τα διαφορετικά μέσα που χρησιμοποιούνται στο κάθε άκρο του, δίνουν τελικά στην ευρύτερη έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης τόσο ασαφή και διαφοροποιημένα χαρακτηριστικά, που τελικά συνθέτουν ένα μη-τόπο ή μια ουτοπία φυγής του 21ου αιώνα.

Η διατύπωση του Mumford έθετε ως προϋπόθεση για την ύπαρξη της ευτοπίας, το κοινωνικό περιβάλλον και την αναθεώρηση των αξιών, των σχέσεων και των θεσμών. Χρησιμοποιώντας τα κριτήρια του Mumford λοιπόν και εξετάζοντας τις πτυχές της βιώσιμης ανάπτυξης μέσα από τα δύο άκρα της, φαίνεται πως κανένα εκ των δύο δε δύναται να αποτυπώσει την έννοια της ευτοπίας. Η ήπια βιώσιμη ανάπτυξη, ενώ οραματίζεται μια κοινωνία συνεχούς τεχνολογικής εξέλιξης και ανασυγκρότησης δεν περιέχει στο σενάριο της οποιαδήποτε προσπάθεια διαφοροποίησης, μετάλλαξης του φαντασιακού της. Αντίθετα η ισχυρή βιώσιμη ανάπτυξη αν και στοχεύει στην αλλαγή της κυρίαρχης κουλτούρας της κατανάλωσης και προτείνει μία επαναδιαπραγμάτευση της σχέσης ανθρώπου και φύσης, αυτή τίθεται ως προσωπική συνειδητοποίηση και ατομική επιλογή, ως ένα καταφύγιο αποκομμένο από το κοινωνικό περιβάλλον.

ΠΙΝ.7 ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

...	θέμα φιλοσοφικών συζητήσεων με καταβολές από την Αρχαία Ελλάδα κριτική της ύβρεως
1972	“décroissance” συζητήσεις που ακολούθησαν την έκθεση των Meadows προς τη Λέσχη της Ρώμης “Τα όρια της ανάπτυξης” (Gorz 1977, Amar 1973, Georgescu-Roegen 1979)
1982	Συνέδριο στο Μόντρεαλ «Les enjeux de la décroissance» (Οι προκλήσεις της αποανάπτυξης) “décroissance” - συνώνυμο της οικονομικής ύφεσης
2001	“décroissance” σλόγκαν ακτιβιστών στη Γαλλία
2004	“decrescita” - σλόγκαν την Ιταλία
2006	‘decreixement’ και ‘decrecimiento’ σλόγκαν σε Καταλονία και Ισπανία
2008	“degrowth” 1ο συνέδριο για την αποανάπτυξη στο Παρίσι, εισαγωγή της έννοιας στο επιστημονικό πεδίο
2010	συνέδριο για την αποανάπτυξη στη Βαρκελώνη
2012	συνέδρια για την αποανάπτυξη στο Μόντρεαλ και στη Βενετία

Πηγή:
Latouche, 2013

2.3 ..... ΑΠΟ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΠΟΑΝΑΠΤΥΞΗ

Στα προηγούμενα υποκεφάλαια αναπτύχθηκε επιχειρηματολογία σχετικά με την ανάδειξη της οικοκοινότητας ως ευτοπία και τον χαρακτηρισμό της βιώσιμης ανάπτυξης ως ουτοπία φυγής, παρουσιάζοντας με τον τρόπο αυτό την φιλοσοφική απόκλιση των δύο εννοιών.

Ακολουθώντας τη δομή του προηγούμενου υποκεφαλαίου γύρω από τις τρεις προσεγγίσεις της βιώσιμης ανάπτυξης, επιχειρείται εδώ η αναλυτικότερη κριτική τους. Στη βάση αυτής της κριτικής, δίνονται τα πρώτα σημεία για την παρουσίαση μιας εναλλακτικής προσέγγισης που προτείνεται τα τελευταία χρόνια από κινηματικές δράσεις και θεωρητικούς και ονομάζεται βιώσιμη αποανάπτυξη.

Τα τρία δίπολα ανάπτυξη-τεχνολογία, ευημερία-ΑΕΠ, επιλογή-αναγκαιότητα στροφής σε ένα διαφορετικό σύστημα αξιών/θεσμών, είναι τα βασικά στοιχεία του κειμένου που δομούν τους παρακάτω προβληματισμούς σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη και δίνουν το έναυσμα για τη σύντομη ανάλυση της βιώσιμης αποανάπτυξης.

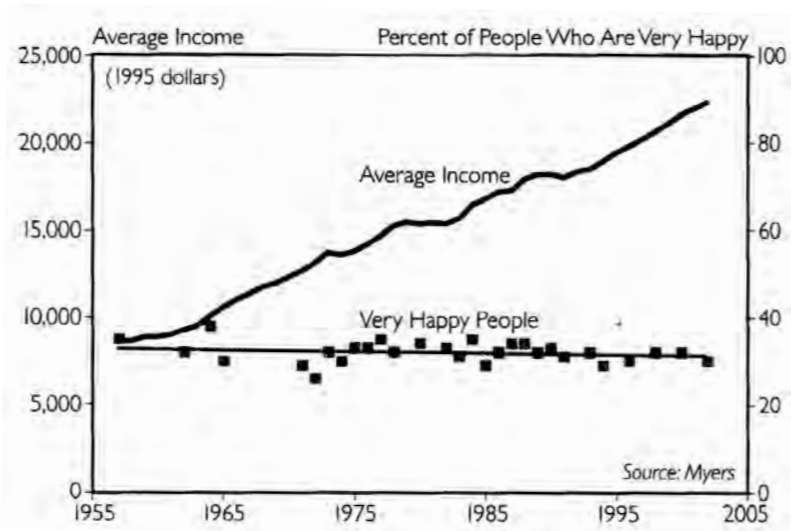
Η προσέγγιση περί ήπιας αειφορίας υιοθετήθηκε κατά βάση από τους διεθνείς οργανισμούς και μεταφράστηκε ως η εναρμόνιση του περιβάλλοντος με τους κανόνες της οικονομίας των αγορών και του παγκόσμιου εμπορίου (Θεοδωρόπουλος, 2013). Η κριτικής της βασίζεται στη θεωρία των οικολογικών οικονομικών και στην ίδια τη φύση και τον τρόπο λειτουργίας του καπιταλισμού.

Σύμφωνα με τον Latouche, ο Georgescu-Roegen ήταν ο πρώτος που επισήμανε πως, η άποψη της διαρκούς ανάπτυξης απορρέει από την έλλειψη οποιασδήποτε βιοφυσικής βάσης στην οικονομία και στα οικονομικά μοντέλα (Georgescu-Roegen, 1971 αναφέρεται στο Latouche, 2013). Προκειμένου να ανατρέψει την παραπάνω στρέβλωση, ο Georgescu-Roegen εισήγαγε στα οικονομικά την αρχή της εντροπίας, δηλαδή τον δεύτερο νόμο της θερμοδυναμικής, σύμφωνα με τον οποίο ενώ η ενέργεια διατηρείται, υποβαθμίζεται και δεν μπορεί να επιστρέψει στην αρχική της κατάσταση και να χρησιμοποιηθεί ξανά με τον ίδιο τρόπο. Η χρήση επομένως των ΑΠΕ, μπορεί να είναι αναγκαία προκειμένου να μην υπάρξει εξάντληση της φέρουσας ικανότητας της γης και υπερβολική αύξηση της εντροπίας από την υπερεκμετάλλευση αποθεμάτων συσσωρευμένης ενέργειας, ωστόσο η χρήση τους δεν είναι δυνατόν να καλύψει τη συνέχιση του ίδιου μοντέλου παραγωγής και κατανάλωσης, όπως συχνά υποστηρίζεται. Οι ΑΠΕ έχουν πολύ χαμηλότερη απόδοση ενέργειας σε σχέση με την ενέργεια που επενδύεται για την αναπαραγωγή τους και ιδιαίτερα αυξημένες χωρικές απαιτήσεις (Καλλής, 2013).

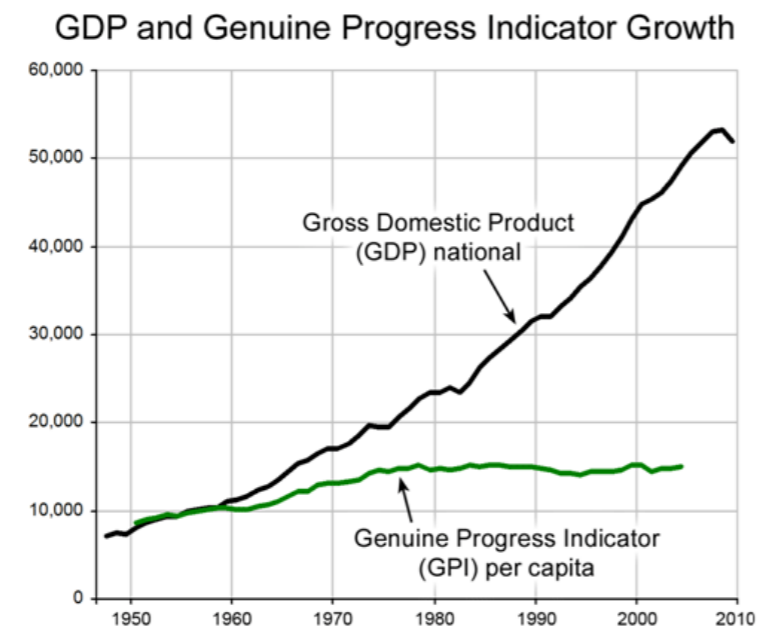
Ωστόσο ακόμη κι αν οι ΑΠΕ μπορούσαν να εξασφαλίσουν τις σημερινές ενεργειακές ανάγκες μιας ανεπτυγμένης χώρας, πιθανά δε θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν τις μελλοντικές. Η δυνατότητα της τεχνολογίας να βελτιώνει την απόδοση της χρήσης ενός πόρου, συνήθως μειώνεται το κόστος της χρήσης του, με αποτέλεσμα την αύξηση της κατανάλωσής του. Το παραπάνω πρότυπο συμπεριφοράς ονομάζεται φαινόμενο αναπήδησης (rebound effect) και περιγράφει την αύξηση της κατανάλωσης, η οποία ακυρώνει τα όποια ενεργειακά κέρδη προκύπτουν από τις οικολογικά αποδοτικές τεχνολογίες (Fournier, 2013). Στην προσέγγιση αυτή δεν αποδίδονται προφανώς ευθύνες στην τεχνολογία, αλλά στους λόγους ή στον βαθμό που αυτή εφαρμόζεται.

Η δεύτερη προσέγγιση έδωσε μέσα από την καμπύλη Kuznets ιδιαίτερη

11
 Συσχέτιση επιπέδων
 ευτυχίας-εισοδήματος
 Πηγή:
[http://geraldguild.com/
 blog/](http://geraldguild.com/blog/)

12
 Σύγκριση Δείκτη Γνήσιας
 Προόδου-ΑΕΠ
 Πηγή:
<http://geraldguild.com/>

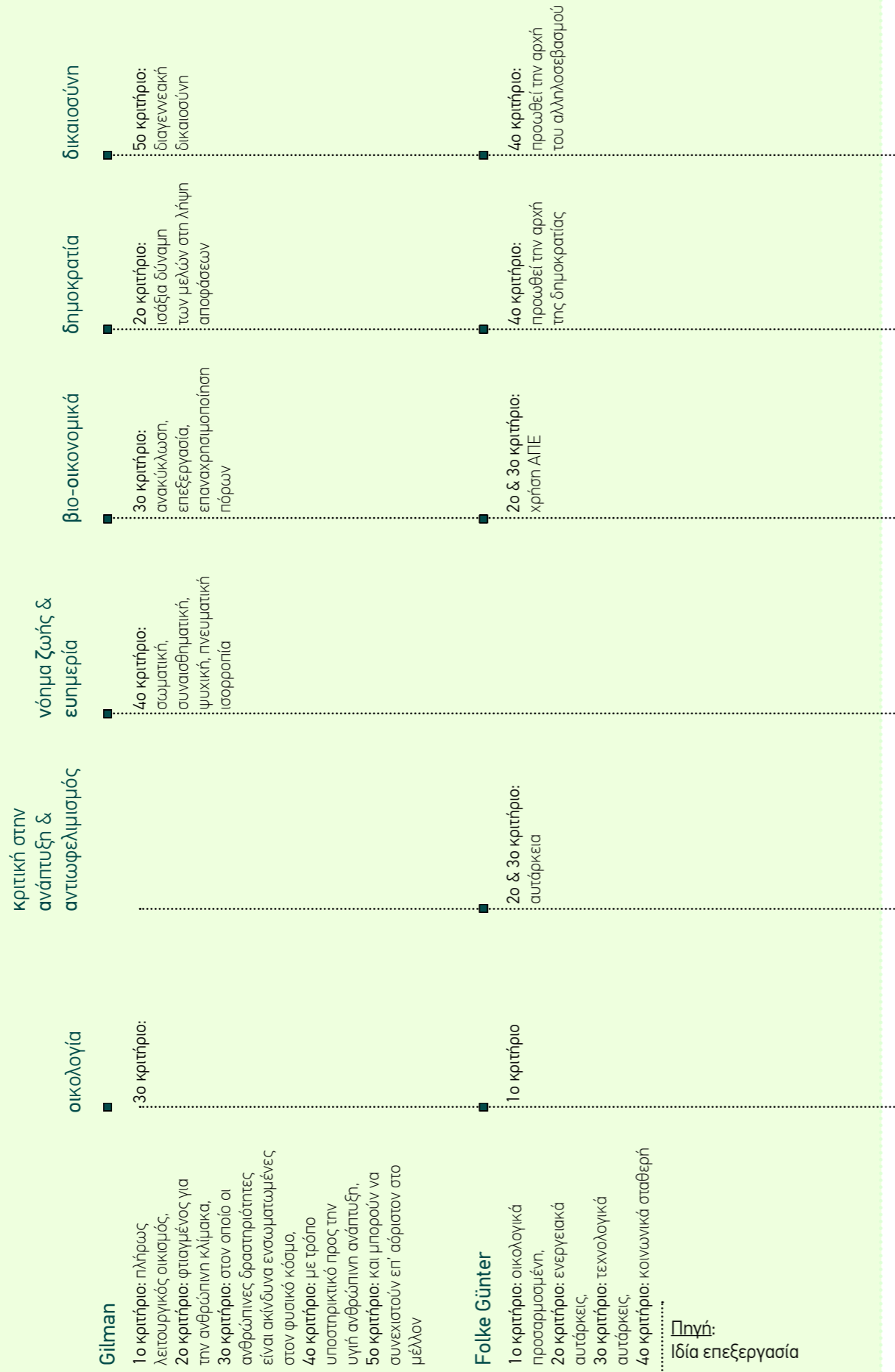

έμφαση στη σημασία του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ) ως μέσο πάταξης της φτώχειας και αναγκαία προϋπόθεση για την περιβαλλοντική προστασία, καθώς η αύξηση του εισοδήματος, στη νεοκλασική θεωρία συνεπάγεται την βελτίωση του επιπέδου ζωής και την ευρύτερη ευαισθητοποίηση των πολιτών σε ποικίλα θέματα. Το δεύτερο σκέλος της πρότασης που αφορά στη συσχέτιση της προστασίας του περιβάλλοντος με την αύξηση του ΑΕΠ, έχει ήδη δεχθεί την κριτική του παραπάνω, ωστόσο επιπλέον ενδιαφέρον έχει το σημείο που αφορά στη συσχέτιση του ΑΕΠ με τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και την ευημερία. Η σύνδεση δεν είναι τόσο στενή όσο σκοπίμως καλλιεργείται. Η προσωπική ευτυχία όσο και η κοινωνική ευημερία συσχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη μόνο μέχρι ενός σημείου (Καλλής, 2013). Οι περισσότερες δυτικές κοινωνίες έχουν ήδη ξεπεράσει αυτό το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης. Για παράδειγμα, στο διπλανό διάγραμμα που αφορά τις ΗΠΑ, φαίνεται πως ενώ η αύξηση του ΑΕΠ σημείωσε μεγάλη αύξηση από το 1970 και μετά, δε συνέβη το ίδιο με τα επίπεδα ευτυχίας των πολιτών. Επίσης, η σύγκριση των γραφικών παραστάσεων του ΑΕΠ και του Δείκτη Γνήσιας Προόδου (Genuine Progress Indicator - GPI) του Herman Daly, στο επόμενο διάγραμμα, σημειώνει αντίστοιχα συμπεράσματα, με μία εμφανή απόκλιση στην πορεία των δύο δεικτών από τη δεκαετία του '70 και μετά. Ανάλογες είναι οι παρατηρήσεις για τον Δείκτη Κοινωνικής Υγείας των Marc and Marque-Luisa Miringoff, όπως και τα συμπεράσματα για παρόμοιες μελέτες που έχουν γίνει για τη Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ολλανδία και τη Σουηδία (Latouche, 2013).

Τέλος, η προσέγγιση της ισχυρής αειφορίας ή βαθιάς οικολογίας αφορά στη μετάβαση από έναν ανθρωποκεντρικό τρόπο σκέψης σε έναν οικοκεντρικό. Η προσέγγιση αυτή προβάλλει ως λύση την ατομική αλλαγή, τον επαναπροσδιορισμό των προσωπικών αξιών και επιλογών, χωρίς ωστόσο να θίγει συνολικότερα τις αναπτυξιακές πρακτικές που εφαρμόζονται ή τα υπάρχοντα κοινωνικο-οικονομικά μοντέλα. Ενώ λοιπόν στη βιβλιογραφία είναι σαφές πως πρόκειται για ένα φιλοσοφικό ρεύμα για τη ζωή που στηρίζεται σε συγκεκριμένες μεταφυσικές παραδοχές, οι διατυπώσεις της γίνονται συχνά με τρόπο παραπλανητικό, που παραπέμπουν σε περιγραφή μιας αντικειμενικής πραγματικότητας. Οι προτάσεις της συχνά εμφανίζονται ως ένα σύστημα αυταπόδεικτων λύσεων και ερμηνειών, χωρίς να δικαιολογούνται (Παπαγιαννόπουλος, 2010). Στην περίπτωση αυτή προβάλλεται η ισχύ και η κυριαρχία της φύσης, η οποία ωστόσο αμφισβητείται όπως αμφισβητήθηκε προηγουμένως η κυριαρχία του καπιταλισμού και της αγοράς (Fournier, 2013).

Στον αντίποδα όλων αυτών προτάσσεται η αποανάπτυξη, η οποία έχει χαρακτηριστεί λέξη βόμβα και συνάμα όρος ομπρέλα. Αποτελεί το πολιτικό όπλο ενός νέου κοινωνικού κινήματος αλλά και το ερμηνευτικό πλαίσιο κοινωνικών φαινομένων. Στην αρχή βαφτίστηκε εκρηκτικό σλόγκαν και σύντομα εξελίχθηκε σε επιστήμη εμπνευσμένη από τον ακτιβισμό ή συνεργατική έρευνα. Στον πυρήνα του περιεχομένου της, είναι η έξοδος από τον οικονομισμό (Fournier, 2013) και η κριτική στην ηγεμονία της ανάπτυξης (Demaria, κ.α., 2013). Παρά τη μετάβαση σε μια διαφορετική βάση παραγωγής και κατανάλωσης, στην οποία όλοι οι συγγραφείς της συγκλίνουν, ο ρόλος της τεχνολογίας αποτελεί πεδίο αντιπαράθεσης. Η δημιουργία μιας μικρότερης κλιμακας οικονομίας η οποία απαντά στις βασικές ανάγκες των ανθρώπων και των οικοσυστημάτων (Καλλής, κ.α., 2013) συνεπάγεται

ορισμοί οικοκοινοτήτων : Θεωρητικές πηγές της αποανάπτυξης

Πηγή:
Ιδία επεξεργασία

την αναθεώρηση των ίδιων των αναγκών και τον επαναπροσδιορισμό όσων σήμερα συστήνουν το περιεχόμενο της κοινωνικής ευημερίας. Η ίδια η επιλογή του όρου αποανάπτυξη αντί της απομεγέθυνσης, τονίζει πως στόχος δεν είναι απλά η μείωση του ΑΕΠ σε έναν κόσμο της ανάπτυξης, καθώς κάτι τέτοιο θα σήμαινε οικονομική ύφεση, αλλά η υιοθέτηση ενός κριτικού πνεύματος και μίας διαφορετικής αντίληψης της ποιότητας ζωής. Σύμφωνα με τον Καλλή, ο Odum αναφέρεται στην αποανάπτυξη ως μια 'ευημερούσα κάθοδο, μέσω αναδιοργάνωσης βασικών κοινωνικών, περιβαλλοντικών και οικονομικών, πολιτικών θεσμών και δομών' (Odum, 2001 αναφέρεται στο Καλλής, 2013:116). Τίθεται επομένως ως ζήτημα κοινωνικό και όχι προσωπικό, ενώ η επαναδιατύπωση των οικονομικών σχέσεων γίνεται με όρους πολιτικούς σε μία ανθρωποκεντρική προσέγγιση η οποία λαμβάνει σοβαρά υπόψη τις περιβαλλοντικές ανησυχίες. Η πρόταση της αποανάπτυξης έρχεται ως επιλογή, όχι ως οικολογική προσταγή, δεν παρουσιάζεται ως η εναλλακτική λύση, δεν είναι ιδεολογία, ή ολοκληρωμένη θεωρία, δεν είναι σχέδιο ή αυτοσκοπός, είναι μία πολυδιάστατη έννοια με ανοικτές στη δημόσια συζήτηση τις διαφορετικές προσεγγίσεις και προτάσεις για πρακτικές εφαρμογές (Fournier, 2013).

Σύμφωνα με τον Demaria και άλλους, ο Fabrice Flipo (2007) θέωρησε πως οι αρχές της αποανάπτυξης προέρχονται από πέντε ρεύματα οικολογικής και κοινωνικής σκέψης (Fabrice Flipo, 2007 αναφέρεται στο Demaria, κ.α., 2013). Οι πρώτοι προσέθεσαν στα πέντε αυτά, μία ακόμη θεωρητική πηγή, η οποία είναι η δημοκρατία.

Η συμπληρωματική και ισότιμη σχέση μεταξύ των έξι αυτών διαφορετικών θεωρητικών πηγών είναι σημαντική στην κατανόηση της έννοιας της αποανάπτυξης, καθώς καμία συνιστώσα της δεν υπερτερεί της άλλης. Η οικολογία αναδεικνύει την αναγκαιότητα της συμβιωτικής σχέσης του ανθρώπου με τη φύση, καθώς αναγνωρίζει τις πιέσεις που το υπάρχον οικονομικό σύστημα ασκεί στα οικοσυστήματα. Η κριτική στην ανάπτυξη και ο αντι-ωφελισμός προέρχονται από τον κλάδο της ανθρωπολογίας, εμβαθύνουν στην κριτική του οικονομικού ανθρώπου (homo economicus) και καλούν για αναθεώρηση των αξιών, των οικονομικών και ανθρωπίνων σχέσεων. Το νόημα της ζωής και η ευημερία, από την ψυχολογία αναφέρονται στο παράδοξο του Easterlin και κάνουν λόγο για το κίνημα της εθελούσιας απλότητας που αναφέρθηκε προηγουμένως, μετατοπίζοντας το βάρος της ευτυχίας από τα υλικά αγαθά. Τα βιο-οικονομικά, από τον κλάδο της οικονομίας, θέτουν όρια στην ανάπτυξη μέσω της θεωρίας της εντροπίας, ενώ η δημοκρατία εισάγει τους όρους μιας νέας πολιτικοποιημένης οικονομίας μεταξύ πολιτών που συμμετέχουν και διεκδικούν βασιζόμενοι στην αρχή της αυτόρκειας. Τέλος η δικαιοσύνη, εστιάζει στη σύζευξη της κοινωνικής δικαιοσύνης και της περιβαλλοντικής αειφορίας, με μέσα διαφορετικά από εκείνα της αγοράς και της επιδίωξης του αυξανόμενου πλούτου (Demaria, κ.α., 2013).

Οι οικοκοινοότητες από την άλλη πλευρά, υιοθετούν οικολογικές πρακτικές σχεδιασμού στην παραγωγική δραστηριότητα και στις καλλιέργειες εφαρμόζοντας αρχές περμακουλτούρας, στη δόμηση με τη χρήση φυσικών/ οικολογικών υλικών, κλπ. Οι άνθρωποι που ζουν σε αυτές, έρχονται μέσα από την καθημερινή τους ζωή πιο κοντά με τη φύση, ενώ οι μεταξύ τους σχέσεις βασίζονται στην ιδέα της ανταλλαγής και κυρίως της προσφοράς, δίνοντας περισσότερη έμφαση στην ποιότητα παρά στην ποσότητα των αγαθών τους. Μέσα από τη συμβίωση και τη

ορισμοί οικοκοινοτήτων : Θεωρητικές πηγές της αποανάπτυξης

	οικολογία	κριτική στην ανάπτυξη & αντιωφελημισμός	νόημα ζωής & ευημερία	βιο-οικονομικά	δημοκρατία	δικαιοσύνη
Boverket 20 κριτήρια: σελίδες 22-23	2ο κριτήριο: ένωση με τη φύση 3ο κριτήριο: κύκλοι της φύσης 6ο, 7ο κριτήριο & 10ο κριτήριο: κύκλοι ζωής	9ο, 10ο, 11ο κριτήριο: αυτάρκεια	8ο κριτήριο: προτεραιότητα στο κοινωνικό περιβάλλον & στην επικοινωνία των ανθρώπων. 20ο κριτήριο: υποδομή για δραστηριότητες από κοινού	6ο κριτήριο: ελαχιστοποίηση οικολογικού αποτυπώματος. 12ο - 19ο κριτήριο	4ο & 7ο κριτήριο: προσωπική συμμετοχή και ευθύνη. 3ο κριτήριο: μικρές χωρικές μονάδες	
Hildur & Jackson 15 κριτήρια: σελίδα 25	2ο κριτήριο: ένωση με τη φύση 3ο κριτήριο: κύκλοι της φύσης 6ο, 7ο κριτήριο & 10ο κριτήριο: κύκλοι ζωής	5ο κριτήριο, 8ο κριτήριο: τοπική παραγωγή & κατανάλωση 15ο κριτήριο	1ο, 2ο, 3ο, 4ο, 11ο, 12ο & 14ο κριτήριο	6ο κριτήριο, 8ο κριτήριο: ανακύκλωση 9ο κριτήριο, 10ο κριτήριο: πράσινη επιχειρηματικότητα	13ο κριτήριο	14ο κριτήριο: κοινωνική ένταξη στόμων με ειδικές ανάγκες
Shen-Lung Lin 15 κριτήρια: σελίδα 26	6ο κριτήριο, 12ο κριτήριο: περιβαλλοντική εκπαίδευση	1ο, 3ο, 7ο, 8ο & 12ο κριτήριο: επικοινωνία, 13ο κριτήριο	4ο κριτήριο	5ο, 9ο, 10ο & 15ο κριτήριο	11ο κριτήριο	14ο κριτήριο

Πηγή:
Ιδία επεξεργασία

συνεργασία αναπτύσσουν ισχυρούς δεσμούς, επανασυνδέονται με τους άλλους και εντάσσονται σε ένα κοινωνικό πλαίσιο που ικανοποιεί τις βαθύτερες ανάγκες τους για επικοινωνία. Η μείωση της απόστασής τους από τη φύση λειτουργεί ως ένα επιπλέον βήμα για την κατανόηση και την επίδειξη σεβασμού στους φυσικούς κύκλους και στους πόρους, επιδιώκοντας την ελαχιστοποίηση του οικολογικού αποτυπώματος. Ο κάθε άνθρωπος αναπτύσσεται ως ενεργό μέλος της κοινότητας μέσα από διαδικασίες συμμετοχής και συναπόφασης, μέσα από τρόπους πολιτικοποίησης και δράσης, ευθυνών και δικαιωμάτων. Στο εσωτερικό των οικοκοινοτήτων υποστηρίζεται η διαγενεακή δικαιοσύνη μέσα από την ορθολογική διαχείριση των πόρων μεριμνώντας για τις επόμενες γενεές, αλλά και η δικαιοσύνη στο παρόν μέσα από τη μείξη διαφορετικών κοινωνικών, ηλικιακών φυλετικών ομάδων ομάδων και την επιδίωξη της διαφορετικότητας.

Πιο συγκεκριμένα, εστιάζοντας στις έξι θεωρητικές πηγές της αποανάπτυξης και στους ορισμούς των οικοκοινοτήτων που δόθηκαν στο πρώτο κεφάλαιο, διαφαίνεται πως υπάρχει μία έντονη συσχέτιση μεταξύ τους, καθώς όπως φαίνεται στον πίνακα, το καθένα από τα κριτήρια των πέντε ορισμών τοποθετείται σε μία ή περισσότερες από τις έξι αρχές της αποανάπτυξης. Τη φιλοσοφική αυτή συγγένεια επισημαίνουν επίσης οι Πετρίδης και Καλλής σημειώνοντας πως 'οι οικοκοινοίτες αποτελούν ένα από τα παραδείγματα που νοηματοδοτούν και μετουσιώνουν το απο-αναπτυξιακό φαντασιακό' (Καλλής & Πετρίδης, 2013:169), όπως και ο θεωρητικός της αποανάπτυξης, Latouche, ο οποίος μιλά για 'δημιουργία οικοκοινοτήτων μέσα στις ίδιες τις πόλεις' (Latouche, 2009 αναφέρεται στο Καλλής, 2013:119).

Συμπερασματικά, στο κεφάλαιο αυτό η οικοκοινότητα παρουσιάστηκε ως συνειδητή κοινότητα προσανατολισμένη στην αειφορία. Με την έννοια της αειφορίας υπονοήθηκε ο στόχος της βιώσιμης διαβίωσης, ο οποίος αναζητήσε τις προεκτάσεις του στη βιώσιμη ανάπτυξη και αποανάπτυξη. Η πρώτη αναδείχτηκε ιδιαίτερα πολύπλοκη έννοια, με αντικρουόμενες ερμηνείες και προσεγγίσεις. Στον αντίποδά της τέθηκε η βιώσιμη αποανάπτυξη, ως μία διαφορετικού φαντασιακού ανάπτυξη, οι πτυχές της οποίας συγκλίνουν με εκείνες των οικοκοινοτήτων.

3.

Η ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΩΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

3.

Η ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΩΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

Οι οικοκοινότητες μέχρι στιγμής έχουν παρουσιαστεί ως οι συνειδητές κοινότητες αντικουλτούρας της περιόδου '60-'70 και ως μια επιδοκιμασμένη πρακτική, από τη δεκαετία του '90 και μετά, για τις ανεπτυγμένες χώρες του Βορρά (Ευρώπη και Αμερική) και την Αυστραλία. Οι συνεταιρισμοί κατοικιών και τα περιβαλλοντικά κινήματα μπορεί να αποτέλεσαν τους προάγγελους, οι χώρες της Δανίας, της Αυστρίας, της Σκωτίας και οι ΗΠΑ να αποτέλεσαν τους πρωτοπόρους, ωστόσο, η παρουσίαση των οικοκοινοτήτων ως αποκλειστικές πρωτοβουλίες του πλούσιου Βορρά ή του ανεπτυγμένου κόσμου, θα ήταν ελλιπής καθώς οικοκοινότητες συναντώνται σε όλα τα σημεία του πλανήτη, επιχειρώντας να απαντήσουν σε διαφορετικές κρίσεις.

Η οικονομική, οικολογική και κοινωνικό-πολιτισμική κρίση μπορούν να ειπωθούν ως τρεις εκφάνσεις της ίδιας συστημικής κρίσης της ανάπτυξης. Τα κοινωνικά κινήματα αντίστασης στον ανεπτυγμένο Βορρά δεν είναι αποκομμένα από τα επισιτιστικά προβλήματα στον αναπτυσσόμενο Νότο και η ανάγκη μείωσης του οικολογικού αποτυπώματος του δυτικού κόσμου, εν όψει της κλιματικής αλλαγής, δεν είναι ανεπηρεάστη από την ανάγκη προάσπισης των τοπικών φυσικών πόρων του Νότου από τον τοπικό πληθυσμό.

Η ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών σε παγκόσμιο επίπεδο, σε έναν υποθετικό κόσμο με καταναλωτικά πρότυπα αντίστοιχα των ΗΠΑ, θα απαιτούσε, τέσσερις φορές το μέγεθος της γης. Η παραπάνω συνειδητοποίηση γέννησε εξ αρχής το κίνημα των οικοκοινοτήτων σε μια διαδικασία αναζήτησης πιο οικολογικών και κοινοτικών τρόπων ζωής στις ανεπτυγμένες χώρες. Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο η δημιουργία αντίστοιχων εγχειρημάτων προέκυψε και στο Νότο.

Μια κατηγοριοποίηση τύπου Βορρά - Νότου των οικοκοινοτήτων, θα έθετε επομένως, στην πρώτη περίπτωση, εκείνες τις προσπάθειες που αφορούν συνήθως σε συνειδητές κοινότητες, είναι αυτοδιαχειριζόμενες και προκύπτουν ως το προϊόν μιας κοινωνικής/ πολιτιστικής κρίσης αξιών και επαναπροσδιορισμού της ζωής. Το μέγεθος και ο τρόπος λειτουργίας τους δεν είναι εκείνα μιας συμβατικής κοινότητας ή ενός παραδοσιακού χωριού και πολλές φορές έχουν το ρόλο ενός κέντρου έρευνας, μάθησης, παρουσίασης και προβολής της αποκτηθείσας εμπειρίας προς όφελος της ευρύτερης κοινωνίας.

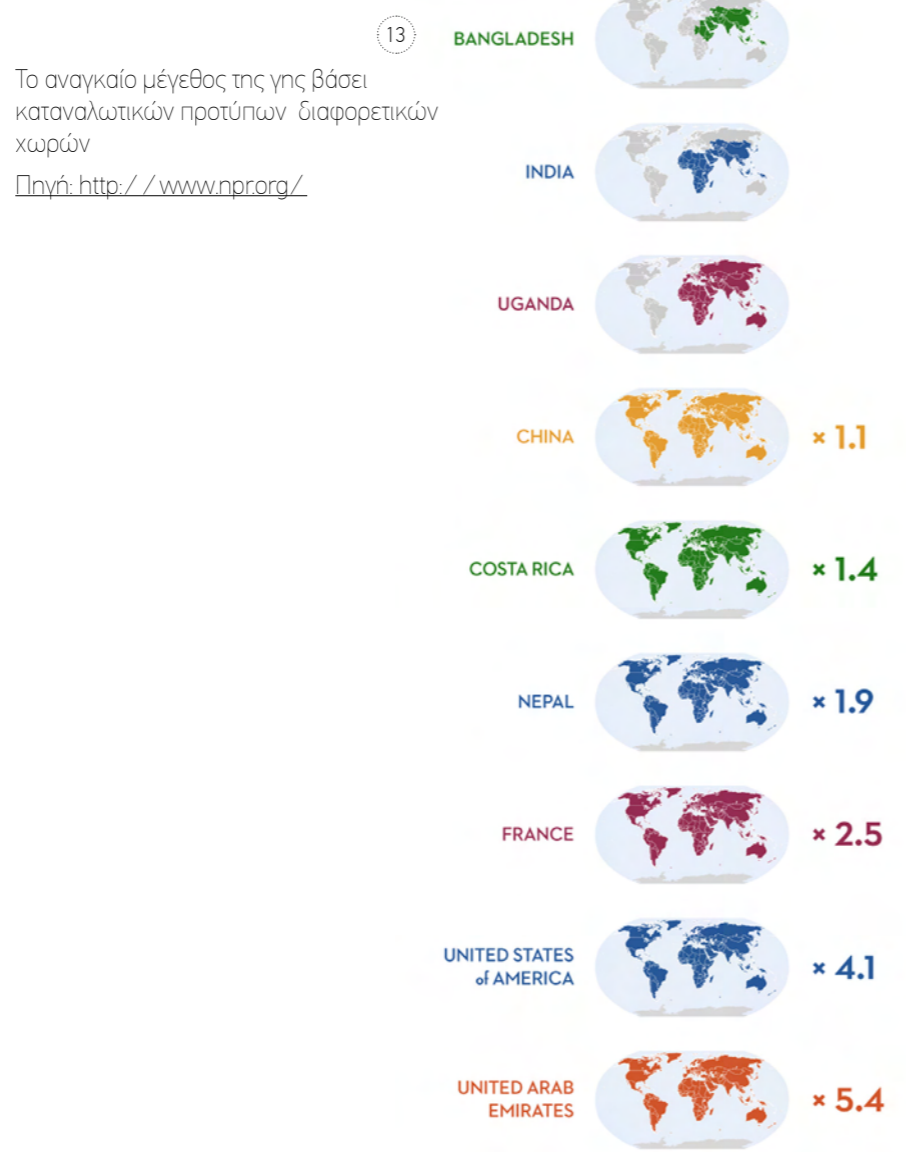
Στη δεύτερη περίπτωση, τίθενται τα χιλιάδες χωριά του Νότου που μπορούν να θεωρηθούν εν δυνάμει οικοκοινότητες, καθώς οι κάτοικοί τους συνήθως καταναλώνουν λιγότερη ενέργεια και φυσικούς πόρους, ζουν σε πιο φυσικές κατοικίες και διατηρούν μια πιο στενή σχέση με τη φύση και μεταξύ τους, απ' ότι οι αστικοί και βιομηχανικοί πληθυσμοί. Πολλά από αυτά τα παραδοσιακά χωριά ωστόσο, κινδυνεύουν να χάσουν την κοινωνική, πολιτιστική, οικολογική και οικονομική τους συνοχή μπροστά στις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης, με τους πληθυσμούς, είτε να συμβάλλουν σε περαιτέρω υποβάθμιση του περιβάλλοντος, λόγω των έσχατων βιοτικών συνθηκών, είτε να μεταναστεύουν προς αστικά κέντρα, εγκαταλείποντας τα χωριά. Εδώ οι οικοκοινότητες αποτελούν προσπάθειες διακοπής της περιβαλλοντικής καταστροφής, προώθησης βιώσιμων τοπικών οικονομιών και διατήρησης παραδοσιακών πολιτισμών. Είναι συνήθως νεότερες ή βρίσκονται ακόμη σε διαδικασία σχηματισμού και η δημιουργία τους προκύπτει ως αντιμετώπιση μιας οικονομικής ή οικολογικής κρίσης. Μεταξύ άλλων στοχεύουν στην εξασφάλιση των βασικών αναγκών, στην αυτάρκεια τροφής, καθαρού αέρα

ΠΙΝ.9 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΒΟΡΡΑ-ΝΟΤΟΥ

ΒΟΡΡΑΣ	ΝΟΤΟΣ
Συνειδητές Κοινότητες (Intentional Communities)	Παραδοσιακά Χωριά (Traditional Villages)
Αυτοδιαχειριζόμενες Πρωτοβουλίες	Θεσμικές Πρωτοβουλίες
Πολιτιστική Κρίση	Οικονομική/Οικολογική Κρίση
Πρώθηση αρχών, ιδεών οικολογίας & κοινοτισμού	Τρόπος Ανάπτυξης & Οργάνωσης

Πηγή: ίδια επεξεργασία

και νερού, στέγης και ενέργειας. Πολλές φορές αποτελούν θεσμικές παρεμβάσεις, χρηματοδοτούμενες από το κράτος που μπορεί να αποσκοπούν στη δημιουργία ενός ευρύτερου δικτύου οργάνωσης ή να αποτελούν τμήμα κάποιας συνολικότερης πολιτικής.

Τέτοιου είδους παραδείγματα συναντώνται στο Βιετνάμ, την Αϊτή, τη Σενεγάλη, τη Σρι Λάνκα, την Ιαπωνία και πολλές άλλες αναπτυσσόμενες χώρες. Οι λόγοι ανάπτυξης του κινήματος σε καθεμία από τις παραπάνω περιπτώσεις είναι διαφορετικοί όπως και οι επιμέρους στόχοι.

Στο Βιετνάμ, από τη δεκαετία του '90 και μετά, αναπτύσσονται εγχειρήματα οικοκοινοτήτων μέσα από προγράμματα του Υπουργείου Περιβάλλοντος της χώρας. Βασική κατεύθυνση είναι η οικολογική αποκατάσταση και η οικονομική αναζωογόνηση των αγροτικών περιοχών, ενώ μακροπρόθεσμο στόχο αποτελεί η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων στους υπάρχοντες οικισμούς, μέσω της μετατροπής των παραδοσιακών χωριών της χώρας σε οικοκοινότητες (Christian, 2011)

Αντίστοιχα, στην Αϊτή, μετά τον καταστροφικό σεισμό του 2010, το σχέδιο δράσης της κυβέρνησης περιλαμβάνει το σχεδιασμό πρότυπης αυτόνομης οικοκοινότητας. Συνολικά το σχέδιο εστιάζει στην ομοιόμορφη κατανομή του πληθυσμού της χώρας, μέσα από τον σχεδιασμό βιώσιμων πόλεων ως κέντρων παροχής εργασιακών ευκαιριών και υψηλής ποιότητας ζωής, με απώτερο σκοπό τη συγκράτηση των ανθρώπων στην περιφέρεια και τη δημιουργία αυταρκών τοπικών οικονομιών (<https://www.google.gtag.org>).

Στη Σενεγάλη, το Υπουργείο Περιβάλλοντος ενσωμάτωσε στην πολιτική του για την 'πρώθηση της διαχείρισης των φυσικών πόρων από τα αυτόχθονα χωριά και τους τοπικούς πληθυσμούς', τη δημιουργία του σενεγαλέζικου δικτύου οικοκοινοτήτων, ως τρόπο καταπολέμησης της φτώχειας, της καταστροφής των δασών και της άγριας φύσης, ενώ στόχο αποτελεί η μετατροπή 14.000 χωριών σε οικοκοινότητες για το 2020 (Rasbash, αχρονολόγητο).

Στη Σρι Λάνκα, η ιστορία 50 χρόνων του κινήματος Sarvodaya που ακολουθεί τη βουδιστική φιλοσοφία και τις αρχές του Γκάντι, αποτέλεσε πρόσφορο έδαφος για την πρώθηση του θεσμού των οικοκοινοτήτων, με το οποίο μοιράζεται κοινά ιδανικά γύρω από την κοινοτική ζωή. Το νέο κύμα ενδιαφέροντος για οικολογική και κοινοτική διαβίωση στη χώρα προέκυψε με αφορμή τις καταστροφικές συνέπειες του τσουνάμι, το 2004 προκειμένου να αποτραπεί η μη ελεγχόμενη και τυχαία ανάπτυξη. Η οικοκοινότητα εδώ προτάσσεται ως τρόπος διαφύλαξης του πολιτισμού, προάσπισης της ταυτότητας και τοπικοποίησης της ανάπτυξης λαμβάνοντας υπόψη τα τοπικά στοιχεία αρχιτεκτονικής και σχεδιασμού (Wijesundara, αχρονολόγητο).

Στην Ιαπωνία, τα βήματα για την ανάπτυξη οικοκοινοτήτων είναι πιο δειλά και κατά βάση σε θεωρητικό στάδιο. Η υποστήριξη των εγχειρημάτων προέρχεται από το Υπουργείο Γεωργίας, Δασών και Αλιείας, και τα υπό συζήτηση θέματα αφορούν κυρίως στην προστασία και αξιοποίηση της αγροτικής γης, η οποία μειώνεται συνεχώς, εξαιτίας της μείωσης του αγροτικού πληθυσμού, της αστικής διάχυσης, της βιομηχανοποιημένης παραγωγής κλπ (Takeuchi, κ.α., 1998).

Συμπερασματικά, η ποικιλομορφία των οικοκοινοτήτων τείνει να είναι τόσο μεγάλη όσο και ο αριθμός των εγχειρημάτων που συναντώνται. Στον πυρήνα όλων ωστόσο, βρίσκεται η αναζήτηση της βιώσιμης διαβίωσης μέσα σε κοινότητες

ανθρώπινης κλίμακας. Η βιώσιμη διαβίωση, σε διαφορετικές χώρες, τοποθεσίες ή πλαίσια, προκύπτει μέσα από διαφορετικές προσεγγίσεις. Βάσει των κοινωνικό-οικονομικό-πολιτικών πλαισίων και των συνθηκών ζωής των ανθρώπων, ο στόχος επιχειρείται άλλοτε με το πρόταγμα της οικολογίας, της κοινότητας και/ή της τοπικοποιημένης οικονομίας, αλλά πάντα μέσα από διαδικασίες δημιουργίας ανθρώπινων βιώσιμων κοινοτήτων.

14. Η οικοκοινότητα LAEV σε σχέση με την πόλη του Los Angeles

Πηγή: <http://sites.uci.edu/empoweringsustainability>

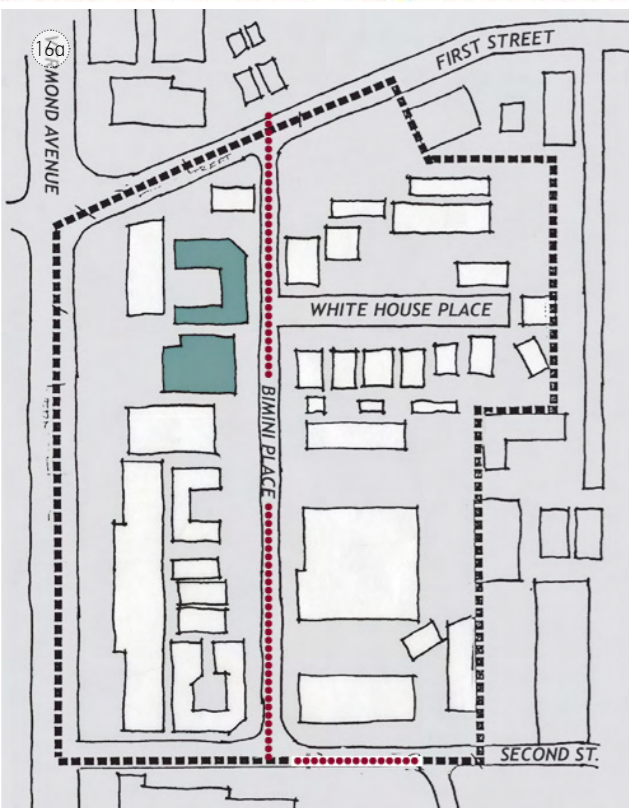
15. Υπόγεια Λουτρά 'Bimini Baths' της περιοχής

Πηγή: Jonna, κ.α., χρονολόγητο

16. Τα δύο κτήρια της οικοκοινότητας

α. Πηγή: <http://sites.uci.edu/empoweringsustainability>

β. Πηγή: Jonna, κ.α., χρονολόγητο

Σε αντιδιαστολή με τις προηγούμενες γενικότερες αναφορές περί των αιτιών εμφάνισης των οικοκοινοτήτων στις αναπτυσσόμενες χώρες, στο παρόν υποκεφάλαιο εξετάζονται δύο συγκεκριμένα εγχειρήματα. Με βάση την ταξινόμηση που προηγήθηκε, τα παραδείγματα που θα αναλυθούν αφορούν αμφότερα στην κατηγορία των συνειδητών κοινοτήτων του Βορρά, ωστόσο η βασική μεταξύ τους διαφορά έγκειται στο ότι η μεν πρώτη αποτελεί μία αστική προσπάθεια στην Αμερική, η δε δεύτερη, ένα εξωαστικό εγχείρημα στην Ευρώπη.

Η πρώτη οικοκοινότητα η οποία αναλύεται στο παρόν υποκεφάλαιο είναι η Los Angeles Ecovillage (LAEV). Βρίσκεται στην περιοχή Wilshire Center/ Koreatown του Λος Άντζελες, σε απόσταση μικρότερη των πέντε χιλιομέτρων και δυτικά της κεντρικής ζώνης της πόλης. Η ευρύτερη περιοχή χαρακτηρίζεται από υψηλά επίπεδα ρύπανσης και χρήσης αυτοκινήτου, όσο λίγες περιοχές στον κόσμο. Πρόκειται για μία χαμηλού εισοδήματος, εργατική συνοικία, αποτελούμενη από δύο οικοδομικά τετράγωνα μεικτών χρήσεων. Μεταξύ του 1ου (Bimini Place) και 2ου (White House Avenue) δρόμου αναπτύσσονται δεκατρία ιστορικής σημασίας κτήρια πολυκατοικιών, διαμορφώνοντας συνολικά 164 διαμερίσματα και φιλοξενώντας 500 ανθρώπους. Η γειτονιά έχει μία ενδιαφέρουσα ιστορία, καθώς 'Bimini' κυριολεκτικά σημαίνει 'τόπος ίασης' και η ονομασία δόθηκε εξαιτίας των φυσικών ζεστών μεταλλικών πηγών που βρίσκονται 610 μέτρα κάτω από το επίπεδο του δρόμου. Τα λουτρά υπήρξαν ιδιαίτερα φημισμένο μέρος για τους πλούσιους και διάσημους, στην αρχή του 20ου αιώνα και παράλληλα αποτέλεσαν σπουδαίο πόλο έλξης οικονομικής δραστηριότητας. Η παρακμή της κοινότητας ήρθε με το κλείσιμο των λουτρών το 1950, λόγω εμφύλιων αναταραχών και διαμαρτυριών, ενώ η περιοχή συνέχισε να χάνει το κοινωνικό της στάτους και την αίσθηση της κοινότητας για έναν ολόκληρο αιώνα. Η ολοκληρωτική κατάρρευση ήρθε με τις αιματηρές συγκρούσεις του 1992, που ξεκίνησαν στο νότιο τμήμα της πόλης και στις επόμενες έξι ημέρες εξαπλώθηκαν στο σύνολό της. Η δικαστική απόφαση για αθώωση των αστυνομικών που είχαν κακοποιήσει τον αφρικανό άντρα Rodney King, γέννησε τις μεγαλύτερες αναταραχές που γνώρισε η Αμερική μετά τη δεκαετία του '60. Τα γεγονότα σημάδεψαν την πόλη και ο πολυπολιτισμικός διαχωρισμός έγινε η μεγαλύτερη πηγή θυμού και φόβου στο Λος Άντζελες, που αποτέλεσε και τη μεγαλύτερη σπίθα για να γεννηθεί το κίνημα της οικοκοινότητας LAEV (Jonna, κ.α., χρονολόγητο). Τα προηγούμενα σχέδια της ομάδας που είχε οραματιστεί τη δημιουργία οικοκοινότητας σε εξωαστική περιοχή, αντικαταστάθηκαν από την επιλογή της παραμονής τους στην πόλη και την δέσμευση για την αναγέννηση της γειτονιάς τους, που είχε πληγεί έντονα από τις διαμάχες (Arkin, χρονολόγητο).

Πιο συγκεκριμένα, η συνειδητή κοινότητα γεννήθηκε το 1993, καταλαμβάνει μέσα στη γειτονιά, δύο κτήρια του 1920, και επιπλέον μια σειρά ενοικιαζόμενων κατοικιών διάσπαρτων σε όλη τη γειτονιά (Jonna, κ.α., χρονολόγητο). Πρόκειται για μία οικοκοινότητα η οποία δεν σχεδιάστηκε από την αρχή, αλλά προέκυψε στην υπάρχουσα δομή της γειτονιάς και των οικοδομικών τετραγώνων της.

Από τα πιο σημαντικά ενδιαφέροντα της οικοκοινότητας είναι η ανάκτηση του χώρου της από τους πολίτες. Υπάρχοντες ανοικτοί δημόσιοι χώροι, σοκάκια, ιδιωτικές αυλές και ταράτσες κτηρίων χρησιμοποιούνται σήμερα για συλλογικούς

3.1.1
Los Angeles Ecovillage
LAEV (ΗΠΑ)

Δραστηριότητες
Χωρικά στοιχεία

και ιδιωτικούς κήπους, χώρους καλλιέργειας κηπευτικών και φρούτων, έχοντας την αποδοχή της τοπικής κοινωνίας και των λοιπών κατοίκων της ευρύτερης συνοικίας. Στους χώρους αυτούς περιλαμβάνονται τα τμήματα που απελευθερώνονται, ως άμεση επίδραση της ζωής χωρίς αυτοκίνητο, που προωθείται. Οι μειωμένες ανάγκες σε χώρους στάθμευσης και φαρδείς δρόμους, επιτρέπουν την εκ νέου ενεργοποίηση τμημάτων της γειτονιάς, τη διαφορετική χρήση τους για κοινωνική διάδραση αλλά και την περιβαλλοντική αναβάθμισή τους. Σημειώνεται πως η αέρια ρύπανση και η ηχορύπανση στη συνοικία έχει μειωθεί κατά 65% (Arkin, 2005).

Από τα εγχειρήματα ανάκτησης των γκρίζων ζωνών της γειτονιάς και τη μετατροπή τους σε πράσινους πνεύμονες, ξεχωρίζει ως πιο σημαντική η παρέμβαση μετατροπής τμήματος του 2ου δρόμου σε οικολογικό πάρκο 20.000 τετραγωνικών διαμορφωμένο με ρυάκι, φυτεύσεις τοπικών φυτών, ζώα κλπ., όπως και ο στενόμακρος δεντρόκηπος μήκους 305μ. και πλάτους 3μ. σε πρώην χώρο στάθμευσης. Αναφορικά, σημειώνεται πως συνολικά το πλήθος των χώρων που επαναχρησιμοποιήθηκαν για την καλλιέργεια τροφής και τα περισσότερα από 100 δέντρα φρούτων που φυτεύτηκαν από τα παιδιά της κοινότητας, παρέχουν περίπου 20% οργανικής τροφής για τουλάχιστον 20 άτομα στην οικοκοινότητα, ποσοστό που αυξάνεται με την αύξηση της συμμετοχής των κατοίκων (Arkin, 2005).

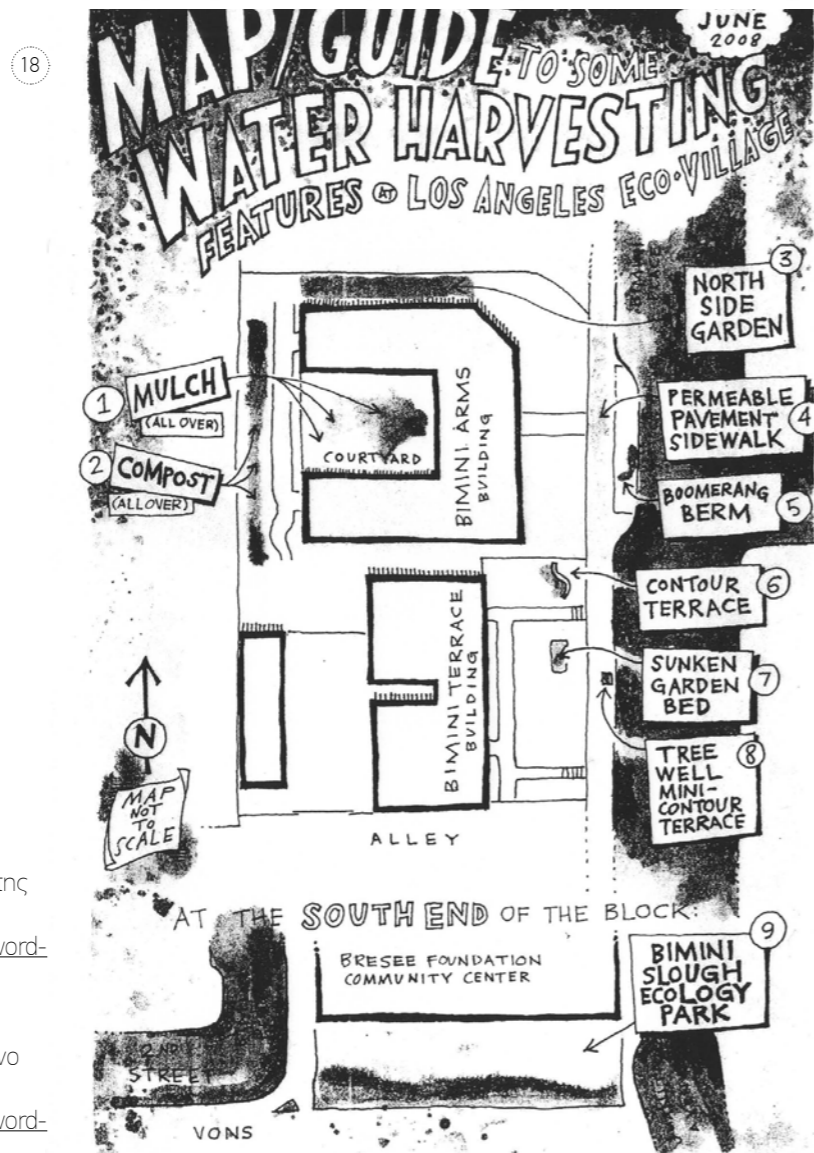
Η ζωή χωρίς αυτοκίνητο που αναφέρθηκε προηγουμένως και η πολιτική ενθάρρυνσής της μέσω έκπτωσης στο ενοίκιο, έθεσε το κατάλληλο έδαφος για την ανάπτυξη βιώσιμων μετακινήσεων στο εσωτερικό της οικοκοινότητας αλλά και για τη σύνδεσή της με την ευρύτερη περιοχή.

Στη γειτονιά ιδιαίτερα αισθητή είναι η χρήση του ποδηλάτου, και όλων των ανθρωποκίνητων οχημάτων (δίκυκλων, τρίκυκλων, ελαφριά σκούτερ και σκέιτ), προσαρμοσμένα στην ηλικία των εκάστοτε χρηστών. Προβλέπονται ασφαλείς ποδηλατοδρόμοι με σχεδιασμένες λωρίδες κίνησης και χώροι για στάθμευση των ποδηλάτων. Υποστηρικτικά της τόσο διαδεδομένης χρήσης του ποδηλάτου, στην οικοκοινότητα λειτουργεί ένα πλήρως εξοπλισμένο συνεργείο, που ενώ ξεκίνησε με τη μορφή 'κάντο μόνος σου (do it yourself)', σήμερα απασχολεί εργαζόμενους και εξυπηρετεί όλες τις κοντινές γειτονιές (<http://laecovillage.org/>).

Εναλλακτικό τρόπο μετακίνησης προσφέρουν στους κατοίκους της οικοκοινότητας τα δέκα επιχορηγούμενα από την εταιρεία Daimler-Chrysler, μονοθέσια ή διθέσια αυτοκίνητα. Τα αυτοκίνητα αυτά φορτίζουν τις μπαταρίες τους με ηλιακές πλάκες και βρίσκονται σε συλλογική ιδιοκτησία των κατοίκων. Τέλος, οι μετακινήσεις από και προς την οικοκοινότητα εξυπηρετούνται και μέσα από τη δημόσια συγκοινωνία. Περιμετρικά της συνοικίας υπάρχουν συνολικά εικοσιπέντε γραμμές λεωφορείων και δύο στάσεις μετρό, που συνδέουν την περιοχή με την υπόλοιπη πόλη, και την κάνουν εύκολα προσβάσιμη σε κατοίκους, επισκέπτες, τουρίστες κλπ. (Arkin, 2005).

Στην ευρύτερη κατηγορία των ροών, αλλά αυτή τη φορά των ενεργειακών, εντάσσονται οι προσπάθειες στο εσωτερικό της οικοκοινότητας, που αφορούν στη διαχείριση της ενέργειας και των λοιπών φυσικών πόρων. Η αντικατάσταση των συστημάτων θέρμανσης, ύδρευσης κλπ, των κτηρίων, αν και κρίθηκε ιδιαίτερα σημαντική, τέθηκε σε δεύτερη μοίρα, εξαιτίας του αυξημένου κόστους και της οικονομικής δυσκολίας των κατοίκων να επενδύσουν σε τέτοιου είδους

Ροές
Οικολογική Διαχείριση

17. Σκίτσο βορειοανατολικής όψης του οικολογικού πάρκου της οικοκοινότητας
Πηγή: <http://laevgarden.files.wordpress.com/>

18. Σκίτσο με τις παρεμβάσεις της οικοκοινότητας στο δομημένο περιβάλλον
Πηγή: <http://laevgarden.files.wordpress.com/>

19. Συλλογική δεντροφύτευση από μέρους των κατοίκων
Πηγή: <http://laecovillage.files.wordpress.com/>

20. Πατέντα μηχανοκίνητης ηλεκτροδότησης της τηλεόρασης
Πηγή: Jonna, κ.α., αχρονολόγητο

21. Δημιουργία γραμμικού δεντρόκηπου
Πηγή: <http://laevgarden.wordpress.com/>

22. Συλλογική εικαστική παρέμβαση για τη σήμανση περιοχής ήπιας κυκλοφορίας
Πηγή: <http://ecovillagebook.org/>

παρεμβάσεις. Η δυσκολία στον οικονομικό συντονισμό των κατοίκων, έδωσε ωστόσο στο όλο εγχείρημα τον χαρακτήρα που κάνει σήμερα την οικοκοινότητα να ξεχωρίζει, καθώς η έλλειψη οικονομικών πόρων δεν θεωρήθηκε εμπόδιο ικανό να σταματήσει την προσπάθεια για βιώσιμη διαβίωση. Οι προσπάθειες για πράσινες λύσεις στο εσωτερικό της κοινότητας τείνουν τελικά να είναι ίσες σε αριθμό με τα μέλη της, καθώς η εφευρετικότητα του κάθε μέλους, ανέδειξε πλήθος καινοτόμων οικολογικών αυτοσχέδιων πατέντων. Σε κάποια στέγη είναι εγκατεστημένες αθόρυβες ανεμογεννήτριες, ενώ σε άλλες περιπτώσεις φωτοβολταϊκά συστήματα. Στο εσωτερικό ενός διαμερίσματος χρησιμοποιείται κομποστική τουαλέτα και έχει εγκατασταθεί τοπικό σύστημα επαναχρησιμοποίησης του γκρίζου νερού για πότισμα ιδιωτικού κήπου. Ο ίδιος κάτοικος που προχώρησε στις παραπάνω λύσεις, έχει αποσυνδεθεί από το δίκτυο ηλεκτροδότησης της πόλης και έχει επιλέξει ως βασική πηγή ηλεκτροδότησής του τα φωτοβολταϊκά πάνελ που εγκατέστησε μόνος του. Ακόμη και η τηλεόρασή του τροφοδοτείται από γεννήτρια συνδεδεμένη με ποδήλατο, έτσι ώστε 'να απολαμβάνει την άνεση της τεχνολογίας, χωρίς να καταχράται τους πόρους της πόλης του' (Jonna, κ.α., αχρονολόγητο:20).

Παρά τις ατομικές προσπάθειες, σημαντικό επίτευγμα της οικοκοινότητας, σε συλλογικό επίπεδο είναι το σύστημα επαναχρησιμοποίησης νερού, στο οικολογικό πάρκο, όπως και η τροφοδότηση ζεστού νερού μέσω ηλιακών συστημάτων, όλων των διαμερισμάτων της μία από τις δύο κτηριακές μονάδες της κοινότητας. Μελλοντικός στόχος είναι η εφαρμογή συστημάτων εξοικονόμησης νερού και ενέργειας, σε ολόκληρη την οικοκοινότητα (Arkin, 2005).

Το ενδιαφέρον των κατοίκων της οικοκοινότητας για τους κύκλους ζωής δεν αφορά μόνο σε θέματα νερού, θρεπτικών συστατικών και ενέργειας, αλλά επεκτείνεται σε μία συνολικότερη αντίληψη γύρω από την έννοια της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης. Μετά το σεισμό του 1994, η οικοκοινότητα εθελοντικά βοήθησε την πόλη του Λος Άντζελες να διαθέσει τα μπάζα από τα κατεστραμμένα κτήρια, συγκεντρώνοντας τριάντα τόνους κόκκινου τούβλου, που αργότερα χρησιμοποιήθηκε σε καλλωπιστικά εγχειρήματα και στην επισκευή δρόμων. Βασικό και ίσως μοναδικό κριτήριο σε όλες τις διαδικασίες ανακαίνισης-κατασκευής είναι η επιλογή υλικών μη επιβλαβών, βιώσιμων και κατά προτίμηση τοπικών (Jonna, κ.α., αχρονολόγητο).

Όπως αναφέρθηκε, οι κάτοικοι της περιοχής είναι άτομα και οικογένειες κυρίως χαμηλών εισοδηματικών στρωμάτων, ενώ το ηλικιακό τους προφίλ και η οικογενειακή τους κατάσταση ποικίλει, δεδομένης της συνύπαρξης ανθρώπων όλων των ηλικιών, ανθρώπων που ζουν μόνοι αλλά και ζευγαριών, συγκάτοικων, και οικογενειών. Από τους 500 κατοίκους της γειτονιάς, περίπου οι 75 συμμετέχουν στην οικοκοινότητα. Παρά το θετικό αντίκτυπο που έχει το εγχείρημα στην ευρύτερη συνοικία, και την αποδοχή του από τους περίοικους, η LAEV έχει καταφέρει να πείσει μικρό ποσοστό των κατοίκων της γειτονιάς να εμπλακούν στις δράσεις της. Ωστόσο, ιδιαίτερα ενθαρρυντικό είναι το γεγονός πως 35 εκ των μελών της έχουν μετακομίσει σε αυτή συνειδητά όπως και το ότι τα μέλη της προέρχονται συνολικά από 15 διαφορετικές εθνικές ομάδες. Το ζήτημα της δημογραφικής σύνθεσης της οικοκοινότητας υπήρξε ένα ιδιαίτερα σημαντικό θέμα στον τρόπο ανάπτυξης και εξέλιξης του εγχειρήματος, καθώς η πολυ-πολιτισμικότητα και διαφορετικότητα

Άνθρωποι
Κοινωνική Οργάνωση

μεταξύ των μελών υπήρξε σε κάποιο βαθμό στόχος. Η εισαγωγή νέων κατοίκων -μελών σήμερα εξετάζεται από επιτροπή συστημένη από την κοινότητα, ωστόσο μελλοντικός στόχος είναι αποδοχή όλων όσων εμπνέονται από το όραμά της LAEV (Arkin, 2012).

Οι κάτοικοι της οικοκοινότητας συναντιούνται σε εβδομαδιαία βάση για τη λήψη αποφάσεων σχετικών με το εγχείρημα τους, ενώ μερικές φορές η αρχηγός - αρχική εμπνεύστρια της οικοκοινότητας, Lois Arkin, αποφασίζει εκ μέρους όλων. Κάθε Κυριακή αλλά και στο ενδιάμεσο της εβδομάδας, τα μέλη της συγκεντρώνονται, οργανώνοντας κοινά γεύματα, συζητήσεις και ειδικού εκπαιδευτικού τύπου εκδηλώσεις. Δεδομένων των ζητημάτων κοινωνικού διαχωρισμού και των κοινωνικών ανισοτήτων που αποτελούν σημαντικά προβλήματα της πόλης, τα μέλη της οικοκοινότητας αλλά και οι λοιποί περίοικοι ενθαρρύνονται να δουλέψουν πάνω σε θέματα επίλυσης διαφορών και διενέξεων, αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας, επιδιώκοντας την επανασύσταση του κοινωνικού ιστού. Στο ίδιο πλαίσιο, προωθείται η αξία της διά βίου μάθησης και της από κοινού δράσης (Jonna, κ.α., αχρονολόγητο).

Περίπου δεκαπέντε κάτοικοι της οικοκοινότητας κερδίζουν σε κάποιο βαθμό τον βιοπορισμό τους απευθείας ή εμμέσως από την εργασία τους στην/ για την οικοκοινότητα. Μέλη της εμπλέκονται συχνά σε ηγετικές ή διαμεσολαβητικές θέσεις για τον συντονισμό της οικοκοινότητας με τους υποστηρικτικούς σε αυτή οργανισμούς, ενώ παράλληλα άλλα μέλη της απασχολούνται σε θέσεις εργασίας που αφορούν υπηρεσίες θυρωρού, φύλακα, συντηρητή κλπ.. Επιπρόσθετα, οι κάτοικοι έχουν αναπτύξει το δικό τους τοπικό νόμισμα, διευκολύνοντας τις μεταξύ τους συναλλαγές και εξοικονομώντας χρήματα (Jonna, κ.α., αχρονολόγητο).

Για την προώθηση του όλου εγχειρήματος, οι δράσεις των κατοίκων επεκτείνονται σε έκδοση περιοδικού, δημιουργία ενημερωτικού περιπτέρου σχετικά με τις δράσεις, τις συναντήσεις, τις αποφάσεις και τα μελλοντικά σχέδια της οικοκοινότητας, διοργάνωση ραδιοφωνικής εκπομπής για την παρουσίαση των τρεχουσών εξελίξεων και την ενημέρωση όσων επιθυμούν την οργάνωση αντίστοιχων προσπαθειών (Arkin, 2005).

Ο τρόπος οργάνωσης και οικονομικής επιβίωσης της οικοκοινότητας έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Η LAEV ιδρύθηκε αρχικά από τον Μη Κερδοσκοπικό Οργανισμό (ΜΚΟ) - Cooperative Resources and Services Project (CRSP), ιδρυτικό μέλος του οποίου είναι η κάτοικος και εμπνεύστρια του εγχειρήματος, Lois Arkin. Ο οργανισμός αυτός δραστηριοποιούνταν στην οικονομική και λοιπή υποστήριξη μικρών συνεταιριστικών επιχειρήσεων, εργασιακών κολεκτίβων, οικολογικών κοινοτήτων κλπ., που αναπτύσσονταν σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Οι εγκαταστάσεις του οργανισμού, βρίσκονται στη γειτονιά από το 1980, ωστόσο η απόφαση επένδυσης των πόρων του στη δική του προβληματική περιοχή, ήρθε μόλις το 1992, όπως αναφέρθηκε ήδη. Από τότε, η δημιουργία της οικοκοινότητας LAEV, αποτέλεσε κεντρική δραστηριότητα του οργανισμού, ο οποίος μετά από τρία χρόνια δράσης στα οποία έθεσε τις βάσεις για τη δημιουργία της συνειδητής κοινότητας, αγόρασε το πρώτο κτήριο το 1996 και το δεύτερο το 1999 (Arkin, αχρονολόγητο).

Με το πέρασμα του χρόνου ο CRSP σε συνεργασία με μέλη της οικοκοινότητας προέβησαν στη δημιουργία δύο ακόμη οργανισμών, τον Beverly-Vermont Com-

Σύστημα
Οργανωτική Διάρθρωση

munity Land Trust (BVCLT) και τον Urban Soil-Tierra Urbana (USTU). Ο πρώτος ειδικεύεται στη δημιουργία οικονομικά προσιτής και φιλικής περιβαλλοντικά κατοικίας για χαμηλά εισοδηματικά στρώματα, και ο δεύτερος αποτελεί μία μορφή συνεταιρισμού κατοικίας. Ενώ την ιδιοκτησία των δύο κτηρίων της οικοκοινότητας και της αντίστοιχης γης, είχε στην αρχή ο CRSP, αυτό άλλαξε από το 2012. Ο CRSP παραχώρησε δωρεάν τη γη στον νέο οργανισμό BVCLT και μεταβίβασε την ιδιοκτησία των κτηρίων στον συνεταιρισμό κατοικίας USTU. Ο συνεταιρισμός έχει υπογράψει συμφωνητικό ενοικίασης του εδάφους από τον BVCLT για 99 χρόνια. Σκοπός της παραπάνω σχέσης είναι η προσπάθεια διατήρησης χαμηλών τιμών των κατοικιών, ώστε να παραμείνουν οικονομικά προσιτές στους οικονομικά ασθενέστερους (<http://laecovillage.org/>).

Η πραγματοποίηση του όλου εγχειρήματος στηρίχτηκε σε μεγάλο βαθμό σε έναν ιδιαίτερο τύπο δανεισμού του CRSP, που φέρει την ονομασία Ecological Revolving Loan Fund (ELF). Πρόκειται για δάνεια τα οποία δε δίνονται από τράπεζες, αλλά από επενδυτές, οργανισμούς ή ιδιώτες, που ενδιαφέρονται να επενδύσουν τα χρήματά τους σε κοινωνικά και περιβαλλοντικά υπεύθυνες επενδύσεις. Μέσω των δανείων αυτών, ο CRSP κατάφερε σε μεγάλο βαθμό να χρηματοδοτήσει τη βασική αποκατάσταση και την οικολογική ανακαίνισή των κτηρίων, χωρίς την οποιαδήποτε εμπλοκή του με τα συμβατικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, που έθεταν τους δικούς τους όρους για τον τρόπο αξιοποίησης των κτηρίων. Ο CRSP συνεχίζει να χρησιμοποιεί αυτά τα δάνεια για την οικολογική ανακαίνιση/ μετασκευή υφιστάμενων ιδιοκτησιών του μέσα στην οικοκοινότητα, για την απόκτηση νέων ιδιοκτησιών καθώς υπάρχει σχετικό πλάνο επέκτασης της δράσης της οικοκοινότητας, αλλά και για την ανάπτυξη πράσινης επιχειρηματικότητας, με σκοπό την παροχή ευκαιριών βιοπορισμού στους κατοίκους της. Μεγάλο μέρος των δανείων έχει ήδη αποπληρωθεί μέσα από τα έσοδα που προέρχονται από ενοίκια, άλλα δάνεια ELF, την περιορισμένη πώληση μετοχών της οικοκοινότητας κλπ.. Η οικονομική διαχείριση έχει χαρακτηριστεί ιδιαίτερα υγιείς, με σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ της οικοκοινότητας και των επενδυτών που πολλές φορές είναι φίλοι, γνωστοί, συγγενείς των κατοίκων ή άλλου είδους οργανισμοί που συνεργάζονται με τον CRSP, τον BVCLT ή τον USTU (<http://laecovillage.org/>; Arkin, αχρονολόγητο).

Πέραν του τρόπου οργάνωσης του εγχειρήματος, εξίσου σημαντικό είναι να αναφερθεί ο τρόπος που αντιμετωπίστηκε η προσπάθεια αυτή από την υπόλοιπη τοπική κοινωνία.

Οι τοπικές αρχές φαίνεται πως είδαν με συμπάθεια το εγχείρημα της οικοκοινότητας, καθώς αυτό έδωσε μία εναλλακτική πρόταση στον τρόπο αναγέννησης μιας υποβαθμισμένης γειτονιάς της πόλης, σε μία κρίσιμη περίοδο, εξοικονομώντας μάλιστα χρήματα από τον δημοτικό προϋπολογισμό. Η ενεργοποίηση των κατοίκων της συνοικίας, παρακίνησε και οδήγησε την τοπική αυτοδιοίκηση στην ανάληψη δράσης πάνω σε ζητήματα του περιβάλλοντος και της πόλης. Προωθήθηκε η διοργάνωση και χρηματοδότηση εργαστηρίων και σεμιναρίων πάνω σε θέματα ΑΠΕ, πράσινης επιχειρηματικότητας, αστικής καλλιέργειας κλπ. από τον ίδιο το δήμο, ενώ διαδόθηκε πολύ γρήγορα η χρήση του ποδηλάτου σε όλη την πόλη.

Επιπλέον, η οικοκοινότητα πήρε χαρακτηριστικά τουριστικού πόλου. Εντάχθηκε σε τουριστικούς οδηγούς και χάρτες και ανέλαβε τη διοργάνωση

μικρών περιηγήσεων σε επισκέπτες. Παράλληλα ανέπτυξε συνεργασίες με όσους ενδιαφέρθηκαν για τη δράση της, αρθρογράφους, σκηνοθέτες κλπ, και αποτέλεσε θέμα συζήτησης στους ακαδημαϊκούς κύκλους καθώς αποτέλεσε το πεδίο έρευνας φοιτητών και άλλων (Arkin, 2005).

Συμπερασματικά, το εγχείρημα της LAEV, γεννήθηκε για να αποτελέσει ένα μοντέλο πρότυπο βιώσιμης διαβίωσης στο εσωτερικό της πόλης, ελπίζοντας να εμπνεύσει και μελλοντικά να δημιουργήσει ένα νέο πολιτισμό-έναν νέο τρόπο ζωής για ολόκληρη την πόλη του Λος Άντζελες. Στόχοι

Οι στόχοι στο εσωτερικό της, όπως διαφάνηκαν μέσα από την παρουσίαση των δράσεων της οικοκοινότητας δομούνται γύρω από την

Επανασύνδεση της κοινότητας & Αυτάρκεια μέσα στη γειτονιά

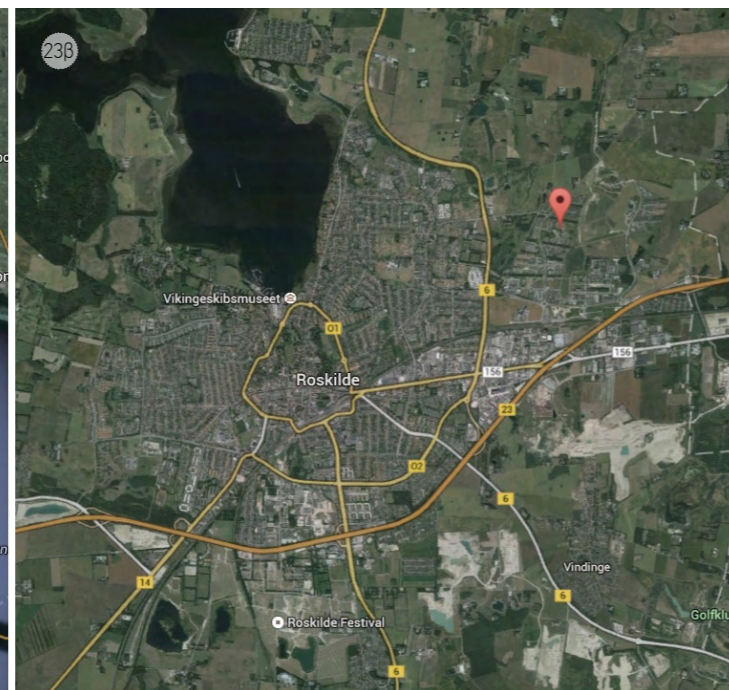
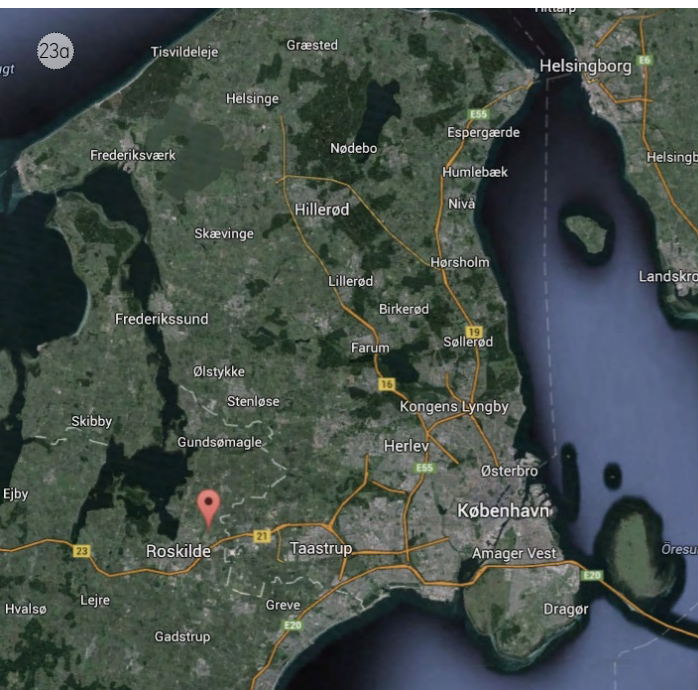
- ίαση των σχέσεων μέσα στην κοινότητα
- δημιουργία μόνιμης προσιτής κατοικίας
- απεξάρτηση από την ατομική χρήση του αυτοκινήτου
- μείωση των μακροπρόθεσμων αρνητικών επιπτώσεων της κοινότητας

στο περιβάλλον, μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και υδάτινων πόρων, αποσκοπώντας σε μειωμένα κόστη διαβίωσης

Επαν-ένωση της γειτονιάς με το παρελθόν

- επαναλειτουργία των λουτρών
- επιστροφή της περιοχής στο αρχικό της οικοσύστημα

23. Γεωγραφική θέση της Munksogaard

- α.** Οικοκοινότητα σε σχέση με την πόλη της Κοπεγχάγης
- β.** Οικοκοινότητα σε σχέση με τη γειτονική πόλη Roskilde

Πηγή: <https://www.google.com/maps/search/google+maps/>

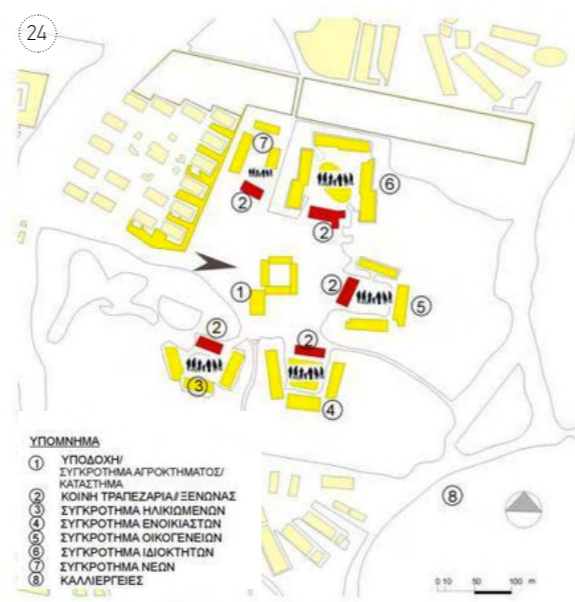
24. Τοπογραφικό διάγραμμα οικοκοινότητας

Πηγή: Αναστασόπουλος, 2013

25. Χώροι οικοκοινότητας

- α.** Κοινόχρηστος χώρος συγκροτήματος
- β.** Θερμοκήπια κατοίκων
- γ.** Εκτάσεις Καλλιέργειας σε κοντινή απόσταση των συγκροτημάτων

Πηγή: <https://www.facebook.com/munksoegaard/>

Η δεύτερη οικοκοινότητα, η οποία αναλύεται σε αυτό το υποκεφάλαιο είναι η Munksøgård της Δανίας. Βρίσκεται λίγο έξω από την πόλη Roskilde, σε αγροτική περιοχή, κοντά στο Πανεπιστήμιο της πόλης. Αναπτύσσεται δυτικά της Κοπεγχάγης, σε απόσταση 30 χιλιομέτρων, και θεωρείται ενσωματωμένο τμήμα της νέας γειτονιάς Trekroner (Silveira, 2011)

Η επιλογή της χωροθέτησής της έγινε βάσει των αρχικών απαιτήσεων που έθεταν σε αναζήτηση περιοχή σε απόσταση μέχρι μισή ώρα από την Κοπεγχάγη, με δημόσια συγκοινωνία, και με πρόσβαση σε τουλάχιστον 20 στρέμματα αγροτικής γης. Στην περιοχή αυτή έπρεπε να υπάρχει κάποιος βαθμός ελευθερίας, όσον αφορά νομικούς κανονισμούς και πολεοδομικούς περιορισμούς, ώστε να είναι εφικτός ο πειραματισμός τόσο με το σχεδιασμό της οικοκοινότητας όσο και με τον τρόπο της οικολογικής του διαχείρισης, μέσω αυτόνομων και αποκεντρωμένων συστημάτων.

Ο σχεδιασμός της οικοκοινότητας ξεκίνησε από το 1995 και διήρκησε μέχρι το 2000. Προέβλεπε την κάλυψη αναγκών 200 ενηλίκων και 90 παιδιών. Οι πρώτοι κάτοικοι εγκαταστάθηκαν το 2001, ενώ την ίδια στιγμή υπήρχε λίστα αναμονής 500 ατόμων (Αναστασόπουλος, 2013).

Ο μικρός αυτός οικισμός περιλαμβάνει συνολικά 100 κατοικίες διαφορετικού μεγέθους και σήμερα φιλοξενεί περίπου 250 άτομα όλων των ηλικιών. Το εσωτερικό του είναι διαχωρισμένο σε πέντε οικιστικά σύνολα, 20 κατοικιών το καθένα. Σε κάθε οικιστικό σύνολο, το οποίο έχει τη μορφή γειτονιάς, υπάρχει κοινόχρηστος κτηριακός χώρος για την ενθάρρυνση της διάδρασης των κατοίκων, με προβλεπόμενους χώρους για τη φιλοξενία επισκεπτών, το παιχνίδι των παιδιών, κοινά γεύματα και χώρο πλυντηρίων.

Πέραν των κοινόχρηστων κτηρίων στο εσωτερικό κάθε επιμέρους οικιστικού συνόλου, στην οικοκοινότητα συναντώνται επιπλέον κτηριακές εγκαταστάσεις που φιλοξενούν πολλές κοινές δράσεις των μελών αλλά και των επισκεπτών της οικοκοινότητας. Ο λόγος γίνεται για τις κτηριακές εγκαταστάσεις που βρίσκονται στο κέντρο, εκεί όπου η πρόσβαση από τις πέντε γειτονιές είναι ίση. Με την επανάχρηση των κτηρίων αυτών, που στο παρελθόν λειτουργούσαν ως αποθηκευτικοί χώροι φάρμας, δόθηκε στην οικοκοινότητα η δυνατότητα δημιουργίας ενός πολυλειτουργικού χώρου. Στην έκταση αυτή στεγάζονται λειτουργίες υποδοχής όπως και φιλοξενίας επισκεπτών. Λειτουργεί ένα μικρό καφέ, μια τοπική αγορά των προϊόντων της οικοκοινότητας, αλλά και συνεργείο ποδηλάτων. Παράλληλα, υπάρχει δυνατότητα ενοικίασης επαγγελματικού αλλά και αποθηκευτικού χώρου.

Τέλος, σε μικρή απόσταση από τις κατοικίες, υπάρχει επαρκής έκταση για τις καλλιέργειες της οικοκοινότητας, όπου αναπτύσσονται σχεδιασμένοι κηπευτικοί χώροι για οργανική καλλιέργεια και μικρές φάρμες (<http://www.munksoegaard.dk>).

Μία από τις ιδέες κλειδιά πίσω από την οικοκοινότητα ήταν ο σχεδιασμός της με τρόπο που να ενσωματώνει περιβαλλοντικά φιλικές τεχνολογίες και πρακτικές στην κατασκευή και στη λειτουργία των σπιτιών. Αυτό το όραμα αποτυπώνεται έμπρακτα σε καθημερινή βάση, μέσω του τρόπου που επιλέγουν οι κάτοικοι να κάνουν τις μετακινήσεις τους, μέσω των δομικών υλικών που χρησιμοποιούν στις κατασκευές, μέσω της χρήσης ΑΠΕ, των πρακτικών της ανακύκλωσης και της

3.1.2
Munksøgård Ecovillage
(Δανία)

Δραστηριότητες
Χωρικά στοιχεία

Ροές
Οικολογική Διαχείριση

26. Πράσινη στέγη

Πηγή: <http://ucdesustainability.blogspot.gr/>

27. Ηλιακές εγκαταστάσεις στις στέγες

Πηγή: <https://www.facebook.com/munksoegaard/>

28. Τοποθέτηση οστράκων στις στέγες για διαχείριση ομβρίων

Πηγή: <http://ucdesustainability.blogspot.gr/>

διαχείρισης του νερού και των λυμάτων τους.

Όλες οι κατοικίες είναι ξύλινες και χτισμένες με φιλικά προς το περιβάλλον υλικά, ενώ ένα εκ των κτηρίων κοινής χρήσης είναι χτισμένο από τους ίδιους τους κατοίκους, με την τεχνική από άχυρο.

Όσον αφορά τη διαχείριση ενέργειας και πόρων της οικοκοινότητας, παρουσιάζεται ένα ιδιαίτερα ολοκληρωμένο σύστημα. Πιο συγκεκριμένα, η θέρμανση των κατοικιών της οικοκοινότητας είναι ενδοδαπέδια για εξοικονόμηση ενέργειας, και γίνεται με καύση ξύλινης πελέτας, θερμαίνοντας παράλληλα το νερό και έχοντας μηδενικές εκπομπές CO₂. Ηλιακοί θερμοσίφωνες είναι τοποθετημένοι σε όλες τις κοινής χρήσης κατοικίες, για παροχή ζεστού νερού και φωτοβολταϊκές εγκαταστάσεις για παραγωγή ρεύματος. Οι κάτοικοι προτιμούν τη χρήση ηλεκτρικών συσκευών υψηλής ενεργειακής απόδοσης, ενώ σε ετήσια βάση καταθέτουν αναφορά για την οικολογική ισορροπία συνολικά της κοινότητας. Σημαντική υποστήριξη στην όλη προσπάθεια παρέχει ο τοπικός οργανισμός (Green InSight) που εξειδικεύεται σε φιλικά προς το περιβάλλον εγχειρήματα. (<http://www.greeninsight.dk>).

Εξίσου, ανεπτυγμένο είναι το σύστημα διαχείρισης των λυμάτων της οικοκοινότητας, βασικά στοιχεία του οποίου είναι ο διαχωρισμός στην πηγή και η επεξεργασία με χρήση φίλτρων άμμου. Ο διαχωρισμός στην πηγή των λυμάτων, γίνεται μέσω της ύπαρξης ξηρών τουαλετών κομποστοποίησης σε κάθε κατοικία και ξεχωριστών υγρών για όλους τους κατοίκους της κοινότητας. Ο διαχωρισμός αυτός αποσκοπεί στη χρήση των λυμάτων ως οργανικό λίπασμα στις τριγύρω αγροτικές εκτάσεις και ευνοεί την εξοικονόμηση νερού.

Όσον αφορά στη διαχείριση του νερού, προβλέπεται η συλλογή των ομβρίων και η χρήση τους στους χώρους των πλυντηρίων. Η Munksoegård χρησιμοποιεί τόσο την τεχνική των πράσινων στεγών όσο και μία ιδιαίτερα καινοτόμα μέθοδο που χρησιμοποιεί κελύφη οστράκων της θάλασσας (Eshtaftaki, 2012). Οι δύο μέθοδοι λειτουργούν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, συγκρατώντας προσωρινά το νερό της βροχής. Όσον αφορά στη διαχείριση των απορριμμάτων, προβλέπονται διαδικασίες κομποστοποίησης για υπολείμματα φαγητού και αγροτικά απορρίμματα και διαδικασίες ανακύκλωσης των λοιπών σε τοπικό σταθμό (<http://www.munksoegaard.dk>).

Τα αποτελέσματα από τον πρώτο χρόνο διαβίωσης (2001) στην οικοκοινότητα, ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Από τις αντίστοιχες μετρήσεις διαφάνηκε πως τα μέλη της κάνουν χρήση νερού και ηλεκτρισμού κατά 38% και 25% λιγότερο, απ' ό,τι το μέσο νοικοκυριό στη Δανία, ενώ οι εκπομπές CO₂ από το σύστημα θέρμανσης και την κατανάλωση ηλεκτρισμού, είναι 60% χαμηλότερες από τον αντίστοιχο μέσο όρο. Το ποσοστό οδήγησης των κατοίκων της οικοκοινότητας, λόγω της από κοινού χρήσης οχημάτων, είναι μόλις το 5% του μέσου όρου των υπόλοιπων Δανών.

Οι παραπάνω υπολογισμοί αφορούσαν το σύνολο των αποτελεσμάτων της οικοκοινότητας, ωστόσο οι μετρήσεις σε επίπεδο νοικοκυριού στην κοινότητα, έδειξαν πως η καταναλωτική συμπεριφορά των κατοίκων σημείωνε ιδιαίτερα μεγάλες διαφοροποιήσεις. Συνολικά οι παραπάνω υπολογισμοί είχαν ως στόχο την αξιολόγηση των τεχνικών που χρησιμοποιήθηκαν και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων αυτών για την περαιτέρω βελτίωση της οικοκοινότητας (Hansen, 2012).

Βασικό στοιχείο στο όραμα της οικοκοινότητας ήταν η μεικτή σύνθεση των κατοίκων της, ως μια προσπάθεια αναπαραγωγής της σύνθετης πραγματικότητας, μέσα σ' αυτό το πρότυπο οικισμού. Σήμερα στην οικοκοινότητα κατοικούν άνθρωποι από χαμηλές, μεσαίες και υψηλότερες εισοδηματικά τάξεις, όπως και άνθρωποι όλων των ηλικιακών ομάδων. Κάθε οικιστικό σύνολο κατοικείται από μία ξεχωριστή κοινωνική ομάδα και μπορεί έτσι να ειπωθεί πως στο εσωτερικό της οικοκοινότητας υπάρχει το συγκρότημα των ηλικιωμένων, το συγκρότημα των οικογενειών, το συγκρότημα των νέων, εκείνο των ιδιοκτητών και τέλος εκείνο των ενοικιαστών (Αναστασόπουλος, 2013). Η παράμετρος του ιδιοκτησιακού καθεστώτος στους παραπάνω χαρακτηρισμούς, χρησιμοποιείται ενδεικτικά, καθώς η αναλυτικότερη παρουσίαση του γίνεται στην επόμενη ενότητα.

Από την έναρξη λειτουργίας της οικοκοινότητας, μόνο ένας κάτοικος-ιδιοκτήτης έχει φύγει από την οικοκοινότητα, ενώ η επιλογή των μελλοντικών ένοικων στις ενοικιαζόμενες κατοικίες, γίνεται από τους ίδιους τους κατοίκους της οικοκοινότητας (<http://www.munksoegaard.dk>).

Η οικοκοινότητα είναι εξολοκλήρου αυτοδιαχειριζόμενη από τους κατοίκους της, καθώς εκείνοι είναι υπεύθυνοι για όλες τις απαραίτητες εργασίες, τη διαχείριση, τον καθαρισμό, τη συντήρηση κλπ. της κοινότητας. Με αυτόν τον τρόπο μειώνονται τα τρέχοντα έξοδα και επιπλέον δημιουργούνται ισχυροί δεσμοί μεταξύ των κατοίκων λόγω της συνεργασίας και της συμμετοχής τους σε κοινές δράσεις. Οι αρμοδιότητες κατανέμονται ανάλογα τις δυνατότητες του κάθε μέλους, το οποίο ανήκει συνήθως σε δύο ομάδες εργασίας. Η πρώτη αφορά σε εργασίες εντός του οικιστικού συνόλου στο οποίο διαμένει, και η δεύτερη σε εργασίες για το σύνολο της οικοκοινότητας.

Στη δεύτερη ομάδα εντάσσονται κυρίως οι εργασίες που αφορούν στους χώρους, στις λειτουργίες και στις εγκαταστάσεις κοινής ωφέλειας όλης της οικοκοινότητας, όπως είναι το κεντρικό σύστημα θέρμανσης, η μονάδα επεξεργασίας λυμάτων, ο σταθμός ανακύκλωσης, ο πολυλειτουργικός χώρος στο κέντρο της κοινότητας αλλά και τα κοινόχρηστα κτήρια σε κάθε οικιστικό σύνολο (Samuelsson, 2003).

Συνολικά, οι ομάδες εργασίας ποικίλουν και μπορεί να αφορούν είτε σε τεχνικά ζητήματα όπως είναι η συντήρηση και διαχείριση των παραπάνω εγκαταστάσεων, είτε σε χειρονακτική εργασία σε εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους, σε διοργάνωση και προετοιμασία κοινωνικών δραστηριοτήτων κ.α. Για κάθε ομάδα εργασίας, υπάρχει ένας αντίστοιχος οικονομικός προϋπολογισμός, ο οποίος έχει συμφωνηθεί μέσα από διαδικασίες συνέλευσης των μελών. Οι κάτοικοι κάθε οικιστικού συνόλου συναντιούνται μία φορά το μήνα, ενώ οι κάτοικοι όλης της οικοκοινότητας, συναντιούνται κάθε δύο μήνες για να συζητήσουν όλα τα ζητήματα που αφορούν την οικοκοινότητα (<http://www.munksoegaard.dk>).

Η δημιουργία της Munksgård αποτελεί σήμερα το μεγαλύτερο εγχείρημα οικοκοινότητας στη Δανία (Samuelsson, 2003). Όσον αφορά τον τρόπο οργάνωσης της, η οικοκοινότητα παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς αποτέλεσε μία μορφή συνεργασίας μεταξύ μερίδας ανθρώπων που εμπνεύστηκε το όραμα της οικοκοινότητας και της τοπικής αυτοδιοίκησης της πόλης. Η σχέση αυτή μπορεί να διαφανεί μέσα από την ανάλυση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της οικοκοινότητας,

29α.β. Ομάδες εργασίας της οικοκοινότητας
Πηγή: <https://www.facebook.com/munksoegaard/>

30

30 Τύποι κατοικιών

α.β. Κατοικίες συγκροτήματος ιδιοκτητών

γ.δ. Κατοικίες συγκροτήματος ενοικιαστών

Πηγή: <https://www.facebook.com/munksoegaard/>

31. Η Munksogard και τα γειτονικά συγκροτήματα συνεταιρισμών κατοικίας

Πηγή: <https://www.facebook.com/munksoegaard/>

31

το οποίο συνίσταται γύρω από τη συνύπαρξη τριών διαφορετικών μοντέλων.

Το πρώτο μοντέλο ιδιοκτησιακού καθεστώτος, εμφανίζεται στο ένα από τα πέντε οικιστικά σύνολα της οικοκοινότητας και αφορά στο τυπικό σχήμα ενός συνεταιρισμού κατοικίας (cohousing community). Οι κάτοικοι αυτού του οικιστικού συνόλου έχουν σε συλλογική ιδιοκτησία όλες τις κατοικίες και ταυτόχρονα σε ατομικό επίπεδο, διατηρούν ποσοστό επί της κατοικίας τους.

Το δεύτερο μοντέλο, εφαρμόζεται σε γειτονικό οικιστικό σύνολο και αποτελεί ιδιωτική ιδιοκτησία οικογενειακών μονοκατοικιών, ενώ το τρίτο μοντέλο αφορά στα υπόλοιπα τρία οικιστικά σύνολα, τα οποία βρίσκονται στην ιδιοκτησία του οργανισμού κατοικίας της πόλης (Roskilde Building Association) και προορίζονται για ενοικίαση. Σε αυτή την τελευταία κατηγορία ανήκει το συγκρότημα των νέων, των ηλικιωμένων, και ένα τρίτο, ανοιχτό σε όλες τις ηλικιακές ομάδες. Το ενοίκιο στις κατοικίες αυτές χρηματοδοτείται μερικώς από το κράτος, για ανθρώπους χαμηλών εισοδηματικών στρωμάτων (<http://www.munksoegaard.dk>).

Η ιδέα της οικοκοινότητας μπορεί να γεννήθηκε από μία ομάδα ανθρώπων, ωστόσο είχε την υποστήριξη της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι εναλλακτικές προτάσεις της ομάδας, για ένα αυτόνομο σύστημα ηλεκτροδότησης, αποχέτευσης κλπ, είχαν τη θετική αντιμετώπιση από το δήμο καθώς τον απάλλασσαν από το κόστος για την επέκταση των αντίστοιχων δικτύων της πόλης στην αγροτική περιοχή. Οι όποιες γραφειοκρατικές δυσκολίες και εμπόδια της υφιστάμενης νομοθεσίας, αντιμετωπίστηκαν μέσω μιας ευνοϊκής, για την κοινότητα, ερμηνείας του νόμου (Samuelsson, 2003). Το τοπικό σχέδιο της περιοχής είναι το πρώτο του είδους του στη Zealand της Δανίας καθώς περιλαμβάνει κανονισμούς διαφορετικούς από τις υπόλοιπες οικιστικές περιοχές, οι οποίοι επιτρέπουν την εφαρμογή των οικολογικών πρακτικών που συναντώνται στην οικοκοινότητα (<http://www.climatebuildings.dk>).

Όσον αφορά τον τρόπο οργάνωσης και σχεδίασης του εγχειρήματος, η υπεύθυνη ομάδα για τη δημιουργία της οικοκοινότητας (Munksoegaard Association), αποτελούνταν από έναν οργανισμό που είχαν συστήσει οι μελλοντικοί οικιστές των 20 ιδιοκτητών κατοικιών και από τον οργανισμό κατοικίας της πόλης (Roskilde Housing Association), ο οποίος θα ήταν υπεύθυνος για τις υπόλοιπες 80 κατοικίες. Ο σχεδιασμός σε πρώτη φάση και για κάποια χρόνια έγινε με την ομάδα των μελλοντικών οικιστών να έχει ιδιαίτερα ενεργό ρόλο, υποστηριζόμενη από αρχιτεκτόνες και ειδικούς συμβούλων. Στη συνέχεια, ωστόσο το εγχείρημα αναδείχτηκε ιδιαίτερα μεγάλο και οι υπεύθυνες αρχές απαίτησαν την δημιουργία σύμβασης με την Ευρωπαϊκή Ένωση για την ολοκλήρωσή του. Η αλλαγή αυτή των διαδικασιών προκάλεσε δυσκολίες στην επικοινωνία των στόχων που είχαν ήδη τεθεί, με αποτέλεσμα πολλοί από αυτούς να εγκαταληφθούν (<http://www.climatebuildings.dk>).

Η οικοκοινότητα βραβεύτηκε το 2000 όταν βρίσκονταν ακόμη σε σχεδιαστικό στάδιο, σε διαγωνισμό του δανέζικου δικτύου οικοκοινοτήτων (Landsforeningen for Økosamfund - LOS). Χαρακτηρίστηκε ως ο πιο βιώσιμος οικισμός του 21ου αιώνα για τη Δανία και κέρδισε το πρώτο βραβείο, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από την Gaia Trust και πέντε υπουργεία της Δανίας, μεταξύ των οποίων και του Υπουργείου Περιβάλλοντος (Jackson, 2003). Οι επιδράσεις του εγχειρήματος στην ευρύτερη περιοχή ήταν ιδιαίτερα σημαντικές, καθώς έξι χρόνια μετά την ίδρυση

ΠΙΝ.10 ΣΥΓΚΡΙΣΗ LAEV-MUNKSØGÅRD

LAEV	MUNKSØGÅRD
στο εσωτερικό του αστικού ιστού	σε αγροτική περιοχή
μικρές τροποποιήσεις στον υφιστάμενο δομημένο χώρο	σχεδιασμός εκ του μηδενός
ύπαρξη ηγέτη - μη συμμετοχή όλων όσων διαμένουν στη γειτονιά	συμμετοχή όλων
σύνθετο ιδιοκτησιακό καθεστώς	σύνθετο ιδιοκτησιακό καθεστώς
διαχείριση ως συνεταιρισμός κατοικίας	διαχείριση ως συνεταιρισμός κατοικίας
τοπικοί στόχοι	παγκόσμιοι στόχοι
επιδίωξη δημιουργίας θέσεων εργασίας στην οικοκοινότητα	μετακίνηση κατοίκων για εργασία, προώθηση τηλεργασίας & δυνατότητα ενοικίασης επαγγελματικού χώρου εντός της οικοκοινότητας
κοινωνική μείξη: αντιμετώπιση κοινωνικού διαχωρισμού, ρατσισμού & φυλετικών διακρίσεων	κοινωνική μείξη: εκπροσώπηση όλων των ηλικιακών ομάδων & των οικονομικών στρωμάτων
αγορά γης από τον CRSP	παραχώρηση έκτασης από το δήμο
χρηματοδότηση με μορφή δανείων (ELF)	συγχρηματοδότηση από πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης
μερική επιδότηση του ενοικίου από τον CRSP	μερική επιδότηση του ενοικίου από το κράτος
αποδοχή του εγχειρήματος από την τοπική αυτοδιοίκηση	υποστήριξη και συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση
	Πηγή: Ιδία επεξεργασία

32. Σήμα της LAEV
Πηγή: <http://laecovillage.org/>

33. Σήμα της Munksogaard
Πηγή: <http://www.munksoegaard.dk/index.html>

της οικοκοινότητας, σε κοντινή απόσταση κτίστηκαν άλλα έξι συγκροτήματα τύπου συνεταιρισμού κατοικίας, με οικολογικό προσανατολισμό (Berger, 2010). Επίσης, ο δήμος με τη συμμετοχή του στην δημιουργία της Munksøgård, εγκαινίασε μία σειρά από βιώσιμα εγχειρήματα στις εκτάσεις του (<http://www.climatebuildings.dk>).

Τέλος, σημειώνεται πως Δανία είναι ίσως η χώρα με τον μεγαλύτερο αριθμό οικοκοινοτήτων, αν και η μεγαλύτερη δυσκολία για τη δημιουργία τους είναι η εύρεση πόρων για την αγορά της γης τους. Το LOS έχει καταθέσει σχέδιο στην κυβέρνηση για τη χρηματοδότηση είκοσι οικοκοινοτήτων, οι οποίες ανταποδοτικά θα λειτουργήσουν ως είκοσι εξειδικευμένα ερευνητικά κέντρα πάνω στην αιεφορία. Αν και η παραπάνω πρόταση δεν έχει γίνει δεκτή και οι οικοκοινότητες δεν βρίσκονται στην πολιτική ατζέντα της Δανίας, υπάρχει νόμος που διευκολύνει τη δανειοδότηση τους, με το δανέζικο κράτος να εγγυάται το 30% της επιστροφής του δανείου (Jackson, 2003).

Συμπερασματικά, το εγχείρημα της Munksøgård αν και δεν είναι χτισμένο σε αστικό τοπίο, βρίσκεται σε κοντινή απόσταση από την Κοπεγχάγη, διατηρώντας συνδέσεις και αλληλεξαρτήσεις με αυτή. Η σχέση της με την πόλη, επιτρέπει την διάδοση των ιδανικών της και πέραν των ορίων της. Οι θεμελιώδεις αξίες στις οποίες στηρίχτηκε είναι η περιβαλλοντική βιωσιμότητα και το πνεύμα της κοινότητας και ασικοί στόχοι δημιουργίας της υπήρξαν:

Η ελαχιστοποίηση του οικολογικού αποτυπώματος

- μέσα από τεχνολογικές καινοτομίες
- μέσα από την αλλαγή του τρόπου ζωής των κατοίκων της

Η κοινωνική συνοχή και αλληλεπίδραση

- μέσα από ποικιλομορφία όσον αφορά το μέγεθος των σπιτιών, τον τύπο ιδιοκτησίας και τις ηλικιακές ομάδες

Τέλος, επιχειρώντας μία σύγκριση μεταξύ των δύο εγχειρημάτων που περιγράψαμε, προκύπτουν κάποιες ομοιότητες και διαφορές μεταξύ τους, οι οποίες αναπαριστώνται συνοπτικά στο διπλανό πίνακα.

Συμπερασματικά όλου του κεφαλαίου, μελετώντας τα παραπάνω παραδείγματα, τόσο εκείνα των αναπτυσσόμενων όσο και των ανεπτυγμένων χωρών, φαίνεται πως η έννοια της οικοκοινότητας έχει αρχίσει να χρησιμοποιείται ευρέως. Στις χώρες του νότου οι οικοκοινότητες εμφανίστηκαν μέσα σε ένα πλαίσιο χωροταξικής και αναπτυξιακής οργάνωσης, ως τμήμα μιας πολιτικής αποκέντρωσης ή ως ένας τρόπος αναγέννησης παρακμαζουσών περιοχών. Στις χώρες του Βορρά εμφανίστηκαν ως ένα σύνολο καλών πρακτικών σχεδιασμού σε μια πόλη, σε μια γειτονιά, σε ένα νέο οικισμό. Σε καθένα από τα παραπάνω παραδείγματα, ανεξάρτητα τον τρόπο ανάπτυξής του, ως κίνηση βάσης (bottom-up) ή ως κεντρική πολιτική (top-bottom), υπήρξε η έννοια του σχεδιασμού.

4.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΠΟΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

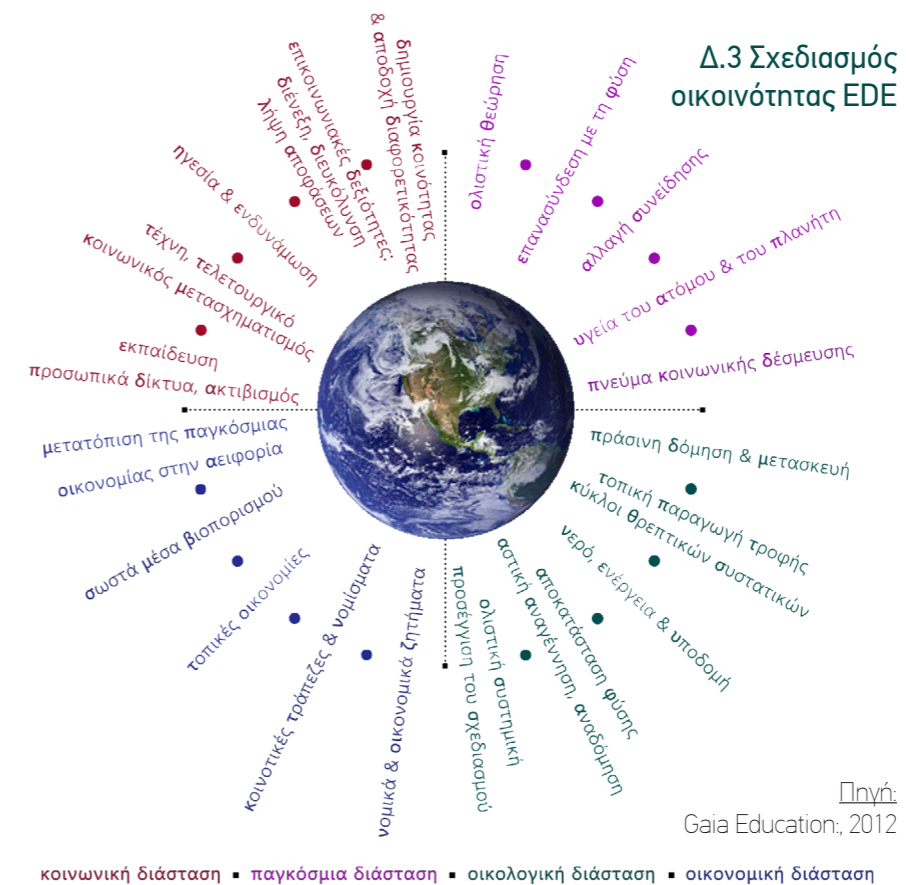
4.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΠΟΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

Αντλώντας πληροφορία γύρω από το περιεχόμενο και το θεωρητικό υπόβαθρο των οικοκοινοτήτων, εξετάζεται στο παρόν κεφάλαιο η μελέτη μιας τέταρτης διάστασης, εκείνης του σχεδιασμού τους.

Η αποκτηθείσα εμπειρία από τα ποικίλα εγχειρήματα σε όλο τον κόσμο, έχει αποδείξει πως οι οικοκοινότητες έχουν αποτελέσει εργαστήρια αειφορίας, μοντέλα βιώσιμης διαβίωσης και μπορούν να ειδωθούν ως πρότυπα παραδείγματα για τη δημιουργία ανθρώπινων βιώσιμων οικιστικών συνόλων. Στην κατεύθυνση αυτή, ήδη από το 2005, έχει αναπτυχθεί από τον οργανισμό Gaia Education, ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο το οποίο εστιάζει στον τρόπο σχεδιασμού οικοκοινοτήτων (Ecovillage Design Education - EDE Curriculum). Το πλαίσιο αυτό, θέτοντας τέσσερις βασικές διαστάσεις και είκοσι τομείς ενδιαφέροντος, επιχειρεί την αξιοποίηση της εμπειρίας του κινήματος των οικοκοινοτήτων για την ανάπτυξη νέων προσεγγίσεων πάνω σε ζητήματα αειφορίας και σχεδιασμού. Το μοντέλο αυτό παρουσιάζεται ως μια νόρμα που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε διαφορετικά κοινωνικά, οικονομικά, φυσικά και γεωγραφικά περιβάλλοντα για την θεωρητική κατανόηση της έννοιας της αειφορίας αλλά και την πρακτική αναζήτησή της μέσα από την πρακτική του σχεδιασμού των οικοκοινοτήτων (Gaia Education, 2012).

Μέσα από την προσέγγιση των EDE και της Gaia Education ωστόσο, ο σχεδιασμός οικοκοινότητας εμφανίζεται περισσότερο ως μία συγκεκριμένη μεθοδολογία σχεδιασμού παρά ως μια ολοκληρωμένη σχεδιαστική προσέγγιση. Στο παρόν κείμενο, ο σχεδιασμός της οικοκοινότητας επιχειρείται να αναδειχθεί ως μια ολοκληρωμένη σχεδιαστική προσέγγιση της αποανάπτυξης, η οποία αποτελεί το αποτέλεσμα της δημιουργικής σύνθεσης ξεχωριστών σχεδιαστικών προσεγγίσεων.

ΠΙΝ.11 ΗΘΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΩΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

σχεδιασμού	οικολογικού σχεδιασμού	αναγεννητικού σχεδιασμού	συστημικού σχεδιασμού	φυσικού σχεδιασμού
<p>Περμακουλτούρας</p> <p>φροντίδα για τη φύση</p> <p>φροντίδα για τους ανθρώπους</p> <p>θέσπιση ορίων κατανάλωσης και αναπαραγωγής, η αναδιανομή του πλεονάσματος</p> <p>Πηγή: Holmgren, 2002</p>	<p>λύσεις μέσα από τον τόπο</p> <p>■ ενημέρωση του σχεδιασμού από την οικολογική σκέψη</p> <p>σχεδιασμός με τη φύση</p> <p>ο καθένας ως σχεδιαστής</p> <p>ανάδειξη της φύσης</p> <p>Πηγή: Ryn & Cowan, 1996</p>	<p>■ συν-εξέλιξη του πολιτισμού και της ζωής</p> <p>ο τόπος ως δίκτυο διασυνδεδεμένων δυναμικών διαδικασιών που συνεχώς το διαμορφώνουν</p> <p>επαναπροσδιορισμός του ρόλου του σχεδιαστή</p> <p>■ διαρκής επιδίωξη της βελτίωσης των συστημάτων</p> <p>Πηγή: Mang & Reed, αχρονολόγητο</p>	<p>εστίαση στο επιθυμητό αποτέλεσμα</p> <p>■ διδαχή μέσα από τη φύση</p> <p>■ ενημέρωση του σχεδιασμού από τη συστημική σκέψη</p> <p>Πηγή: Blizzard & Klotz, 2012</p>	<p>ζωή με τη γη και όχι στη γη</p> <p>κατοίκηση και όχι κατάληψη της γης</p> <p>■ ικανότητα αντίληψης της γέννησης της ζωής και του ρόλου του ανθρώπου σε αυτή τη διαδικασία</p> <p>■ ενδιαφέρον όχι μόνο για το επιμέρους, αλλά για το όλον</p> <p>■ επαναπροσδιορισμός του ρόλου του ανθρώπου</p> <p>Πηγή: Mang & Reed, αχρονολόγητο</p>

Σύμφωνα με τον Mare, ο σχεδιασμός οικοκοινότητας είναι επηρεασμένος από τον Σχεδιασμό της Περμακουλτούρας (Permaculture Design), τον Οικολογικό (Ecological design), τον Αναγεννητικό (Regenerative Design), τον Ολιστικό Συστημικό (Whole System Design) και τον Φυσικό Σχεδιασμό (Natural Design) (Mare, 2009).

Εξετάζοντας τις ηθικές αρχές των παραπάνω σχεδιασμών, διαφαίνεται πως αλληλοσυμπληρώνονται και βασίζονται σε κοινά αξιακά συστήματα. Ο άνθρωπος ως μέρος της φύσης, η φύση ως πηγή μάθησης και μίμησης, η από κοινού τους εξέλιξη, η συστημική θεώρηση της πραγματικότητας, ο επαναπροσδιορισμός της σχέσης κοινωνίας-φύσης είναι ιδέες που βρίσκονται στον πυρήνα και των πέντε σχεδιασμών.

Παρά τις μεταξύ τους ομοιότητες, και οι πέντε αποτελούν ολοκληρωμένες και αυτόνομες σχεδιαστικές προσεγγίσεις. Στην παρούσα εργασία ωστόσο, καθεμιά χρησιμοποιείται για να ενημερώσει μια διαφορετική διάσταση/πτυχή του σχεδιασμού της οικοκοινότητας και για να αποτυπώσει σ' αυτήν με ένα διαφορετικό, κάθε φορά, τρόπο το φανταστικό της αποανάπτυξης.

Μέσα από το σχεδιασμό της περμακουλτούρας, τονίζεται η διάσταση του σχεδιασμού που έχει να κάνει με τα δομικά χαρακτηριστικά του χώρου. Η έννοια της αποανάπτυξης αποτυπώνεται στο χώρο, μέσα από κατευθύνσεις που αφορούν τόσο στον τρόπο διάταξης, σύνθεσης, χωροθέτησης των δραστηριοτήτων όσο και στο σκεπτικό που οδηγούν στις αντίστοιχες επιλογές.

Μέσα από τον οικολογικό σχεδιασμό, ξεχωρίζει η διάσταση των ροών. Η έννοια της αποανάπτυξης εκφράζεται εδώ μέσα από κατευθύνσεις για τον τρόπο διαχείρισης και λειτουργίας του χώρου.

Μέσα από τον αναγεννητικό σχεδιασμό, η έμφαση δίνεται στον ρόλο του ανθρώπου, και της τοπικής κοινωνίας, ενώ η αποαναπτυξιακή διάσταση προκύπτει κυρίως μέσα από τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου τους στις διαδικασίες παραγωγής ή αναγέννησης του χώρου.

Μέσα από το συστημικό σχεδιασμό αναδεικνύεται η έννοια του συστήματος στον τρόπο οργάνωσης και συντονισμού ενός εγχειρήματος σχεδιασμού. Η αποαναπτυξιακή λογική εκφράζεται στο είδος και στη μορφή των σχέσεων και στις διαδικασίες αλληλεπίδρασης των διαφόρων δρώντων που εμπλέκονται.

Τέλος μέσα από τον φυσικό σχεδιασμό, το ενδιαφέρον μετατοπίζεται στην ποιότητα του αποτελέσματος της σχεδιαστικής διαδικασίας και το φανταστικό της αποανάπτυξης αποτυπώνεται στα χαρακτηριστικά της νέας πραγματικότητας που υπόσχεται ο σχεδιασμός.

Προκειμένου ωστόσο όλα τα παραπάνω να γίνουν περισσότερο κατανοητά, ακολουθεί η αναλυτικότερη παρουσίαση των πέντε προσεγγίσεων σχεδιασμού, μέσα από τις οποίες αναδεικνύεται τόσο η ξεχωριστή διάσταση του σχεδιασμού στην οποία εμβαθύνουν μέσα από την παρούσα εργασία, όσο και στον τρόπο που επιχειρείται η απόδοση της αποανάπτυξης σ' αυτή.

4.1 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Η πρώτη προσέγγιση σχεδιασμού που αναλύεται είναι εκείνη της περμακουλτούρας. Η περμακουλτούρα (permanent agriculture) μεταφρασμένη ως μόνιμη καλλιέργεια, προτάθηκε αρχικά την περίοδο '60-'70 από τους Bill Mollison και David Holmgren στην Αυστραλία, ως ένα σύστημα καλλιέργειας για τα φυσικά οικοσυστήματα, βασισμένο στα πολυετή φυτά. Το όραμα της μόνιμης καλλιέργειας εξελίχθηκε σε όραμα ενός μόνιμου-βιώσιμου πολιτισμού (permanent culture) και οι αρχές του εφαρμοσθήκαν σε πολλούς τομείς, μεταξύ των οποίων και στον σχεδιασμό των πόλεων. Ο ορισμός της περμακουλτούρας αναφέρεται σε 'συνειδητά σχεδιασμένα τοπία τα οποία μιμούνται πρότυπα και σχέσεις που υπάρχουν στη φύση, με σκοπό να παράγουν επαρκή τρόφιμα, ίνες και ενέργεια για την κάλυψη των τοπικών αναγκών' (Holmgren, 2002: xix).

Ως στόχος της περμακουλτούρας τίθεται λοιπόν η αυτάρκεια, η οποία αναπαριστάται στη βιβλιογραφία μέσα από ένα διάγραμμα έξι ομόκεντρων ζωνών. Στην περμακουλτούρα της καλλιέργειας το σχεδιαστικό αυτό πρότυπο παρουσιάζει το είδος της καλλιέργειας που επιλέγεται σε κάθε ζώνη. Η καλλιέργεια γίνεται λιγότερο εντατική, οι απαιτήσεις των φυτών σε φροντίδα μειώνονται και οι αντίστοιχες εκτάσεις γης αυξάνονται, προχωρώντας από τον πυρήνα των ζωνών προς τα έξω. Σε κάθε επίπεδο χωρικής κλίμακας, από τον μικρότερο έως τον μεγαλύτερο κύκλο επιδιώκονται κοινά επίπεδα αυτάρκειας, με πρακτικές οι οποίες παρουσιάζουν κλιμάκωση της εφαρμογής τους (Holmgren, 2002).

Ο σχεδιασμός περμακουλτούρας των πόλεων προτείνει τη χρήση του ίδιου μοντέλου στον τρόπο οργάνωσης των δραστηριοτήτων στο χώρο. Με άξονα αυτό το πρότυπο επιδιώκεται ο σχεδιασμός τους με τρόπο που η εξυπηρέτηση των περισσότερων αναγκών των κατοίκων να είναι δυνατή στο εσωτερικό της πόλης (αυτάρκεια) και η μείωση των επιπτώσεων να σημειώνεται με την απομάκρυνση από τον πυρήνα της. Κάθε ζώνη επομένως μπορεί να θεωρηθεί πως ορίζεται από τον βαθμό που είναι αναγκαία η επισκεψιμότητά της. Οι ζώνες αυτές ορισμένες φορές μπορεί να ταυτιστούν με τις ζώνες χρήσεων γης. Σε μία μεσαίου μεγέθους πόλη για παράδειγμα, η ζώνη (0) μπορεί να αναπαριστά την οικιστική περιοχή, ενώ η (1) και (2) τις εμπορικές χρήσεις, την εκπαίδευση, την εργασία, δηλαδή τις περιοχές που παρουσιάζουν ισχυρές σχέσεις αλληλεπίδρασης.

Αυτός ο τρόπος σύλληψης ωστόσο, αποτελεί μια διαγραμματική προσέγγιση, η οποία παράγει περισσότερο νοητικά σχήματα, παρά πραγματικές ζώνες διαχωρισμού του χώρου ή των χρήσεων γης. Η μοντέρνα άποψη σχεδιασμού περί ζωνοποίησης δραστηριοτήτων και χρήσεων έχει ελάχιστα να κάνει με τις ζώνες αυτάρκειας που ορίζει ο σχεδιασμός της περμακουλτούρας, στον πυρήνα των οποίων μάλιστα βρίσκεται πάντα η έννοια της πολυλειτουργικότητας.

34

Πρότυπο ομόκεντρων ζωνών περμακουλτούρας
Πηγή: <http://www.lovelygreens.com/>

ομόκεντρες
ζώνες

Η δεύτερη προσέγγιση που αναλύεται είναι εκείνη του οικολογικού σχεδιασμού. Ο όρος οικολογία χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον γερμανό βιολόγο Ernst Haeckel το 1869, για να περιγράψει την επιστήμη που μελετά τις σχέσεις των οργανισμών σε ένα συγκεκριμένο τόπο (Χατζημήριος, 2007). Από τότε, η έννοια εξελίχθηκε ιδιαίτερα, τόσο στην επιστήμη όσο και σε άλλους κλάδους. Η υιοθέτηση του όρου από τον σχεδιασμό προέκυψε από την αποδοχή και υιοθέτηση όλων των ερμηνειών που του δόθηκαν στη διάρκεια του χρόνου, ως επιστήμη, φύση, ιδέα αλλά και κίνημα (Niemeela, 1999).

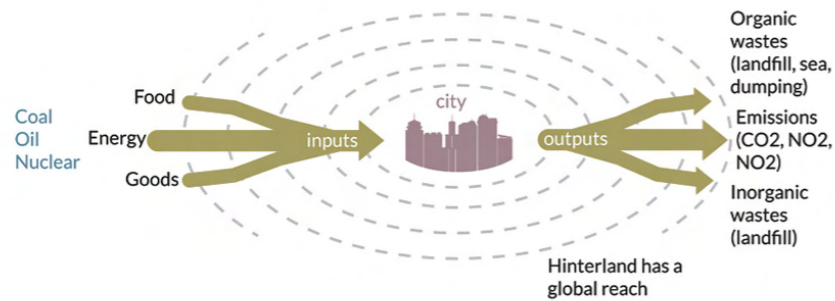
Ο πιο περιεκτικός ορισμός της οικολογίας ως επιστήμη, εκφράστηκε σύμφωνα με τον Mc Donnell από τον Likens, ο οποίος την περιέγραψε ως 'επιστημονική μελέτη των διεργασιών που επιδρούν στην κατανομή και στην αφθονία των οργανισμών, στις σχέσεις μεταξύ των οργανισμών και στις σχέσεις μεταξύ των οργανισμών και των ροών ενέργειας και ύλης' (Likens, 1992:8 αναφέρεται στο Mc-Donnell, 2011:6). Η ουσία του παραπάνω ορισμού, ο οποίος εστιάζει στη σημασία των φυσικών διεργασιών, χρησιμοποιήθηκε από τους σχεδιαστές των πόλεων και μετατόπισε το ενδιαφέρον της σχεδιαστικής διαδικασίας από τον τρόπο οργάνωσης του δομημένου περιβάλλοντος στον τρόπο λειτουργίας και διαχείρισης των ροών του, θέτοντας ως στόχο την οικολογική ισορροπία των πόλεων.

Στην επιστήμη της οικολογίας, προκειμένου να υπάρξει η σωστή διαχείριση των οικοσυστημάτων είναι αναγκαία η κατανόηση των διεργασιών και της λειτουργίας τους. Βασική μεθοδολογία για την ανάλυσή τους είναι η μελέτη των ροών ύλης και ενέργειας ανάμεσα στα διάφορα τμήματα του οικοσυστήματος, καθώς και των ανταλλαγών της ύλης και της ενέργειας που πραγματοποιούν με το ευρύτερο περιβάλλον τους (Χατζημήριος, 2007).

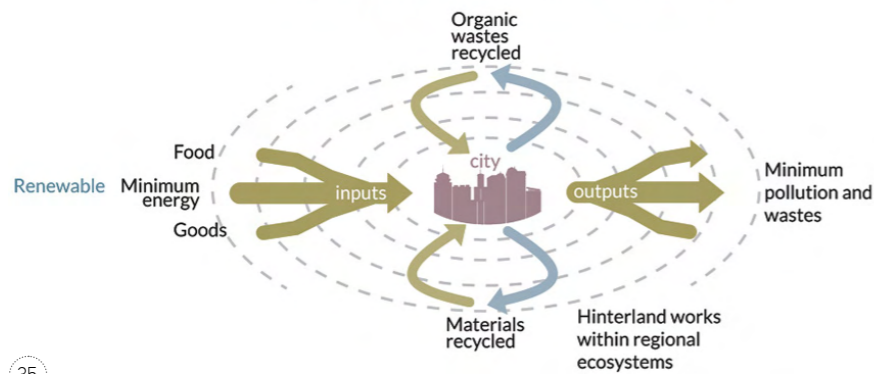
Αντίστοιχα, στον οικολογικό σχεδιασμό, οι πόλεις ερμηνεύονται ως οικοσυστήματα και για τη μελέτη τους αξιοποιείται το ίδιο πρότυπο ανάλυσης εισροών και εκροών που παρουσιάστηκε προηγουμένως. Με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται να ρυθμιστούν τα επίπεδα παραγωγής και κατανάλωσης της πόλης, προκειμένου να υπάρξει η επιδιωκόμενη οικολογική ισορροπία. Ο τύπος των διεργασιών στο εσωτερικό τους αλλά και οι σχέσεις που θα αναπτύξουν με το ευρύτερο περιβάλλον τους επιδιώκονται μέσω μέτρων διαχείρισης και τρόπων ρύθμισης, αντίστοιχων με εκείνων που υπάρχουν στη φύση.

Η φυσική ανακύκλωση εμπνέει τον οικολογικό σχεδιασμό, ο οποίος προτείνει τον κυκλικό μεταβολισμό των πόλεων, δηλαδή την εισαγωγή διαδικασιών κυκλικού τύπου για την ανακύκλωση της παραγωγής και την εκ νέου εισαγωγή των εκροών στο αστικό σύστημα, με αποτέλεσμα την παραγωγή πολύ λιγότερων απορριμμάτων, την εξοικονόμηση πόρων και το μικρότερο οικολογικό αποτύπωμα, στοχεύοντας στην οικολογική ισορροπία.

Linear metabolism cities consume resources and create waste and pollution at a high rate

Circulative metabolism cities reduce consumption and pollution, recycle and maximise renewables

35

Γραμμικός και κυκλικός μεταβολισμός των πόλεων
Πηγή: <http://www.nclurbandesign.org/>

ΚΥΚΛΙΚΟΣ
ΜΕΤΑΒΟΛΙΣΜΟΣ

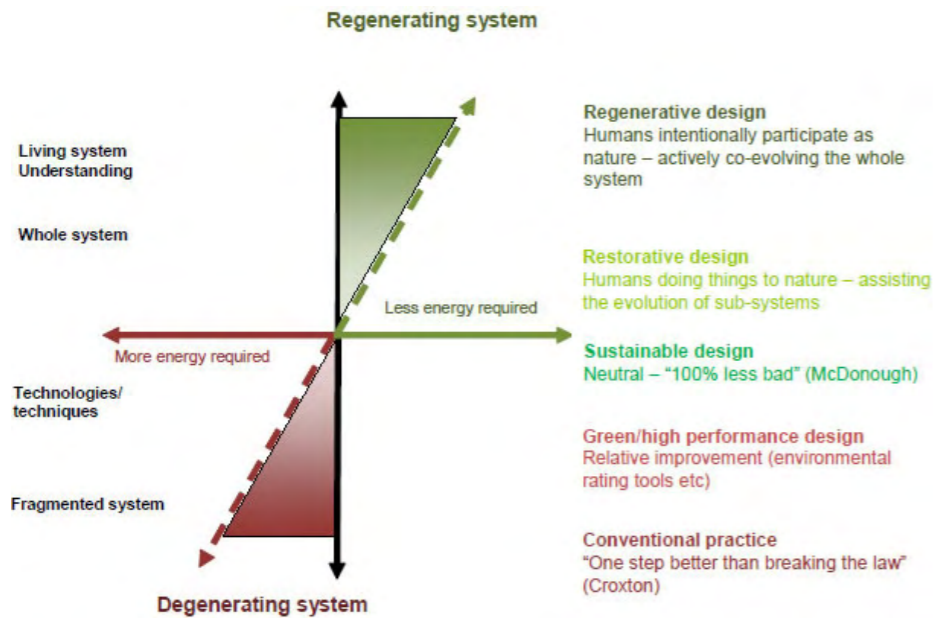
Σε συνέχεια του σχεδιασμού της περμακουλτούρας και του οικολογικού, παρουσιάζεται η τρίτη προσέγγιση, του αναγεννητικού σχεδιασμού, η οποία συστήθηκε από τον John T. Lyle το 1994.

Η έννοια της αναγέννησης (regeneration) έχει χρησιμοποιηθεί ποικιλοτρόπως από τον σχεδιασμό και σε συνδυασμό με τους εναλλακτικούς όρους rebirth ή renewal, τις περισσότερες φορές, υπονόησε πρακτικές αναδόμησης κατεστραμμένων ή υποβαθμισμένων περιοχών. Τα τελευταία χρόνια η ίδια έννοια χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να αποδώσει μία θετική διάσταση στη σχεδιαστική διαδικασία, μέσω της ερμηνείας του όρου, όχι μόνο ως επανόρθωση αλλά και ως νέα δημιουργία. Η προσέγγιση αυτή γεννήθηκε για να διαφοροποιηθεί τόσο από την έννοια του πράσινου (green) όσο και του βιώσιμου (sustainable) σχεδιασμού, υπονοώντας πως στόχος δεν είναι ούτε η μεμονωμένη βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος αλλά ούτε και η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Ο αναγεννητικός σχεδιασμός θέτει ως στόχο τη 'συν-εξέλιξη των ανθρώπινων και φυσικών συστημάτων' (Cole, 2011:2).

Η προσέγγιση αυτή έχει ως κέντρο της ανάλυσής της την έννοια του τόπου, ο οποίος ορίζεται από το φυσικό περιβάλλον της περιοχής και από το δυναμικό των ανθρώπων της. Ο σχεδιασμός της περμακουλτούρας και ο οικολογικός έχουν εστιάσει στη σχεδίαση των χωρικών στοιχείων και στη διαχείρισή των φυσικών πόρων ενός τόπου, ο αναγεννητικός σχεδιασμός προσθέτει στις παραπάνω προσεγγίσεις ακόμη μία διάσταση, εμβαθύνοντας στον ρόλο του ανθρώπου-κάτοικου και της τοπικής κοινωνίας.

Προκειμένου λοιπόν να περιγραφεί ο στόχος της συν-εξέλιξης, ο αναγεννητικός σχεδιασμός αναφέρεται στην αναγκαιότητα δημιουργίας ικανότητας (building capacity) της τοπικής κοινωνίας να εμπλακεί και να δεσμευτεί στην παραγωγή του τόπου της. Η διαδικασία αυτή αφορά σε πρώτη φάση στην επανασύνδεση της τοπικής κοινωνίας και την ανεύρεση των χαμένων δεσμών και σχέσεων μεταξύ των μελών της, και στη συνέχεια στην επανασύνδεση με τον τόπο της, μέσω της ενδυνάμωσης του αισθήματος του τοπικού και της προώθησης τοπικοποιημένων διαδικασιών παραγωγής, κατανάλωσης, λήψης αποφάσεων κλπ.

Ο αναγεννητικός σχεδιασμός τονίζει πως στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχουν συγκεκριμένα πρότυπα, που μπορεί να οδηγήσουν στο στόχο της συν-εξέλιξης ενός τόπου. Οι λύσεις στο σχεδιασμό θα έρθουν μέσα από την τοπική κοινωνία, η οποία θα αναδείξει τα χαρακτηριστικά της περιοχής, που δυνητικά θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην αναγέννηση της. Η ίδια η διαδικασία διερεύνησης του αντικειμένου αναγέννησης μιας περιοχής, μπορεί να εξασφαλίσει τη δέσμευση των μελών της και τελικά τη δημιουργία ικανότητας για συν-εξέλιξη (Svec, κ.α., 2012).

36

Γράφημα για τα είδη σχεδιασμού
Πηγή: <http://www.mfe.govt.nz/publications/sus-dev/rethinking-our-built-environment/>

δημιουργία
ικανότητας

Η τέταρτη προσέγγιση που αναλύεται είναι εκείνη του ολιστικού συστημικού σχεδιασμού, η οποία έχει τις ρίζες της στη συστημική θεωρία που προτάθηκε για πρώτη φορά στο έργο του βιολόγου Ludwig von Bertalanffy, τη δεκαετία του '40. Η ολιστική συστημική σκέψη και μεθοδολογία εξελίχθηκε από τότε και χρησιμοποιήθηκε σε πολλούς επιστημονικούς κλάδους και θεματικά πεδία, μεταξύ των οποίων και στο σχεδιασμό των πόλεων.

Η συστημική αποτέλεσε το διεπιστημονικό γνωστικό πεδίο που παρέχει ένα ολιστικό πλαίσιο για την ερμηνεία πολύπλοκων συστημάτων και πιο συγκεκριμένα η συστημική σκέψη εφαρμόστηκε κυρίως σε διαδικασίες επίλυσης προβλημάτων.

Εμπνευσμένη από τη συστημική επιστήμη και σκέψη γεννήθηκε η έννοια του ολιστικού συστημικού σχεδιασμού. Η μεταφορά της ιδέας του συστήματος στον αστικό χώρο, ανέδειξε τη θεώρηση των πόλεων ως ολότητες, οι οποίες αφενός πρέπει να μελετηθούν από πολλαπλές οπτικές γωνίες προκειμένου να κατανοηθεί ο τρόπος που τα επιμέρους στοιχεία τους (δραστηριότητες-ροές-άνθρωποι) λειτουργούν μαζί, αφετέρου πρέπει να σχεδιαστούν με τέτοιο τρόπο που οι μεταξύ τους σχέσεις να μετατραπούν σε συνέργειες προσανατολισμένες σε ένα στοχευμένο αποτέλεσμα (Blizzard & Klotz, 2012).

Μέσα από την προσέγγιση του ολιστικού συστημικού σχεδιασμού το ενδιαφέρον λοιπόν μετατοπίστηκε από το σχεδιασμό των επιμέρους στοιχείων στον τρόπο σύνδεσής τους, στις σχέσεις, στις δικτυώσεις και στις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις, αναδεικνύοντας το στόχο της συνέργειας και θέτοντας ως έννοια κλειδί τη διεπιστημονικότητα.

Κι ενώ όλες οι προηγούμενες προσεγγίσεις μπορούν να χαρακτηριστούν συστημικές στον τρόπο που αναπτύσσονται, μέσα από την ξεχωριστή αναφορά του ολιστικού συστημικού σχεδιασμού ως συνιστώσα του σχεδιασμού της οικοκοινότητας, δίνεται έμφαση σ' αυτήν ακριβώς την ιδιότητα που σχετίζεται με τον τρόπο οργάνωσης της σχεδιαστικής διαδικασίας. Η προσέγγιση του αναγεννητικού σχεδιασμού προηγουμένως, ανέδειξε το ρόλο του ανθρώπου-κάτοικου και της τοπικής κοινωνίας στις διαδικασίες σχεδιασμού και αναγέννησης ενός τόπου. Ο ολιστικός συστημικός σχεδιασμός ορίζει το συνολικότερο πλαίσιο των σχέσεων που αναπτύσσονται στη σ' αυτή τη διαδικασία, διευρύνοντας το πλαίσιο των εμπλεκόμενων φορέων. Μέσα από την έννοια της διεπιστημονικότητας, ορίζονται οι διαφορετικές ομάδες συμφερόντων της τοπικής κοινωνίας, οι διαφορετικές ειδικότητες επιστημόνων κλπ. και προβάλλεται πιο έντονα ο συνολικότερος τρόπος συντονισμού τους, μέσα από σχέσεις δημιουργικής σύνδεσης και αλληλεπίδρασης, από τις οποίες επιδιώκεται η ανεύρεση ολιστικών βιώσιμων λύσεων (Hirsch κ.α., 2008).

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πόλεις σήμερα είναι σύνθετα και οι μεμονωμένες απόπειρες αντιμετώπισής τους δεν δύναται να είναι αποτελεσματικές. Ο ολιστικός συστημικός σχεδιασμός, προτείνει την εξεύρεση λύσεων μέσα από τη μελέτη των διαφορετικών πτυχών των προβλημάτων, όπως αυτές φωτίζονται από τους διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους ή τα διαφορετικά τμήματα της κοινωνίας και κυρίως μέσα από τη δημιουργική συσχέτιση και σύνθεση τους, για τη δημιουργία συνεργειών, στοχεύοντας και δίνοντας προτεραιότητα στο επιθυμητό αποτέλεσμα.

Η πέμπτη και τελευταία προσέγγιση που αναλύεται είναι εκείνη του φυσικού σχεδιασμού. Πρόκειται για μια προσέγγιση η οποία έχει τις ρίζες της στο φιλοσοφικό ρεύμα του συμπεριφορισμού και αν και αρχικά εμφανίστηκε στους κλάδους της ψυχολογίας και της βιολογίας, στη συνέχεια αποτέλεσε πηγή έρευνας για τον χωρικό σχεδιασμό από τους David W. Orr και Seaton Baxter (Wahl, 2009).

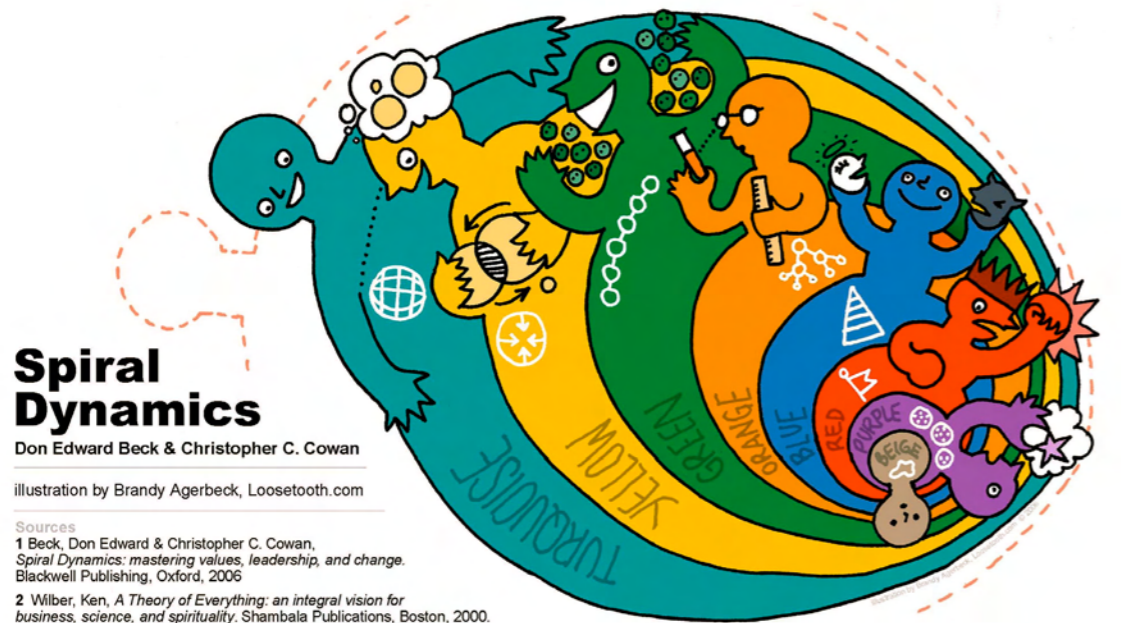
Σύμφωνα με τους Baxter και Wahl, ο ψυχολόγος Clare Graves δημιούργησε έναν δυναμικό χάρτη για να περιγράψει τα στάδια ανάπτυξης της ανθρώπινης συνείδησης (Clare Graves, 1974 αναφέρεται στο Baxter & Wahl, 2008). Σ' αυτόν ανέλυσε μία σειρά συμπεριφοριστικών συστημάτων διαχωρισμένων σε διαδοχικά στάδια, από τα οποία περνά το άτομο ή ολόκληρη η κοινωνία, μεταβάλλοντας κάθε φορά το υπαρξιακό της κέντρο. Οι Beck και Cowan, αναπαριστούν αυτό το φαινόμενο μέσω της σπειροειδούς δίνης, όπου κάθε εξωστρεφή κίνησή της, σηματοδοτεί την αφύπνιση μιας πιο ευαισθητοποιημένης έκδοσης ανθρώπινου συστήματος, με αντίστοιχα πιο εξελιγμένα στάδια ηθικής, αξιών, επιθυμιών κλπ. Η μετάβαση αυτή στα διάφορα στάδια εκφράζει την εξέλιξη από έναν πιο εγωκεντρικό σε έναν πιο παγκόσμιο τρόπο αντίληψης, αποτυπώνοντας το όραμα για την κοινωνική αλλαγή (Beck & Cowan, 1996 αναφέρεται στο Baxter & Wahl, 2008).

Το ίδιο όραμα της κοινωνικής αλλαγής υιοθετείται και από τον χωρικό φυσικό σχεδιασμό, ο οποίος επιδιώκει την αύξηση της κοινωνικής και οικολογικής συνειδητοποίησης των πολιτών. Οι έννοιες της διεπιστημονικότητας και του διαλόγου, που τέθηκαν στην προηγούμενη ενότητα, θεωρούνται προϋποθέσεις του φυσικού σχεδιασμού, ο οποίος αξιοποιώντας το παραπάνω μοντέλο της ψυχολογίας, εμβαθύνει στην αναγκαιότητα σύνδεσης των διαφορετικών αξιακών συστημάτων και των επιπέδων συνειδητοποίησης που ενυπάρχουν στο σύνολο μιας κοινωνίας. Η σύνθεσή τους, μέσω του ρόλου του σχεδιαστή, μπορεί να αναδείξει νέες διαδικασίες, νέους τρόπους ζωής, αλλαγές στον τρόπο αντίληψης και στα συνολικότερα επίπεδα συνειδητοποίησης ολόκληρης της κοινωνίας, υποδεικνύοντας νέες λύσεις.

Σύμφωνα με τους Baxter και Wahl, 'ο σχεδιασμός με έναν ευρύτερο ορισμό αποτελεί την έκφραση της πρόθεσης και της συνειδητότητας μέσα από ποικίλες αλληλεπιδράσεις και σχέσεις' (Baxter & Wahl, 2008:73), ενώ ο μετασχεδιασμός στην άυλη μορφή του, αποτελεί τα αξιακά συστήματα που διέπουν αυτές τις προθέσεις. Η συνεργασία ανάμεσα στα διαφορετικά στάδια της σπείρας, εκφράζει την πρόταση για ουσιαστική συμμετοχή όλων των τμημάτων της κοινωνίας, που μπορεί να έχουν διαφορετικές απόψεις, αξίες κλπ. Η αλληλεπίδραση αυτή στο πρώτο επίπεδο παράγει νέα αξιακά συστήματα για ολόκληρη την κοινωνία, μετατοπίζοντάς την ένα βήμα πιο κοντά στην κοινωνική αλλαγή και σ' ένα δεύτερο επίπεδο παράγει νέα πρότυπα μετασχεδιασμού, τα οποία στην υλική τους διάσταση γίνονται αντιληπτά μέσα στο χώρο, από τον τρόπο σχεδιασμού και τη λειτουργία της πόλης.

Φαίνεται λοιπόν πως μέσα από τον φυσικό σχεδιασμό, οι σχεδιαστικές επιλογές ή οι λύσεις έρχονται σε πλήρη συσχέτιση με το αξιακό στάδιο στο οποίο βρίσκονται οι ίδιοι οι άνθρωποι. Η ιδέα της κοινωνικής αλλαγής ως στόχου του φυσικού σχεδιασμού μπορεί να έρθει μόνο μέσα από την αντίστοιχη μετακίνηση των ανθρώπων σε ένα επόμενο στάδιο συνειδητότητας, το οποίο συνεπάγεται μεγαλύτερα επίπεδα αλληλεπίδρασης και ουσιαστικής συμμετοχής. Παρόλο που η έμφαση στην αλληλεπίδραση των διαφορετικών δρώντων αναφέρθηκε ήδη μέσα από τον ολιστικό συστημικό σχεδιασμό, ο φυσικός σχεδιασμός επανέρχεται σ' αυτή

37 Σπείρα επιπέδων ανθρώπινης συνείδησης των Beck και Cowan
Πηγή: <http://www.cruxcatalyst.com/>

tier ¹	# ¹	meme ¹	popular name ¹	structure ¹	motives ^{1,2}	characteristics ^{1,2}	% of pop. ²	% of power ²
2nd being	8	Turquoise	GlobalView	global	compassion, harmony	holistic, global	0.1	1
	7	Yellow	FlexFlow	interactive	adaptability, integration	systemic, conceptual, ecological, flexible	1	5
1st subsistence	6	Green	HumanBond	egalitarian	approval, equality, community	relativistic, personalistic, sensitive, pluralistic	10	15
	5	Orange	StriveDrive	delegative	autonomy, achievement	materialistic, strategic, ambitious, individualistic	30	50
	4	Blue	TruthForce	pyramidal	order, right & wrong	absolutistic, obedient, purposeful, authoritarian	40	30
	3	Red	PowerGods	empires	power, dominance	egocentric, exploitative, impulsive, rebellious	20	5
	2	Purple	KinSpirits	tribes	magic, safety	animistic, tribalistic, magical, mystical	10	1
	1	Beige	SurvivalSense	loose bands	survival	archaic, instinctive, basic, automatic	0.1	0

εμβαθύνοντας στα αξιακά συστήματα που διέπουν αυτούς τους διαφορετικούς δρώντες. Σύμφωνα με τον φυσικό σχεδιασμό, η αλληλεπίδραση των διαφορετικών αξιακών συστημάτων αναδεικνύει νέους πολιτισμούς, νέα στάδια συνειδητότητας που μετατοπίζουν το ενδιαφέρον γύρω από την ποιότητα του αποτελέσματος του σχεδιασμού, εισάγοντας προβληματισμούς σχετικά με την ολιστική υγεία, την ευτυχία, την ευημερία, το νόημα της ζωής κλπ.

Συνοψίζοντας τις πέντε προσεγγίσεις σχεδιασμού που αναλύθηκαν παραπάνω, παρουσιάζονται τα κεντρικά τους σημεία. Βασικοί άξονες αυτής της παρουσίασης είναι ο τρόπος που αντιμετώπισαν την έννοια της πόλης, ο στόχος τους όπως κατανοήθηκε μέσα από τις θεωρητικές αναλύσεις και οι έννοιες κλειδιά που αναδείχθηκαν ως τα αναγκαία μέσα για την υλοποίησή τους.

Σχεδιασμός Περμακουλτούρας (Permaculture Design)

Πόλη: Αγρόκτημα

Στόχος: Αυτάρκεια

Μέσο: Πρότυπο Ομόκεντρων Ζωνών

Ο σχεδιασμός της περμα-πόλης (μόνιμης πόλης) καλείται να μιμηθεί τα πρότυπα της φύσης και να αντλήσει γνώση από τα παραδοσιακά συστήματα καλλιέργειας και τη σύγχρονη επιστημονική γνώση. Στην παρούσα προσέγγιση, προτεραιότητα δίνεται στον τρόπο οργάνωσης, δομής και διάταξης των λειτουργιών και δραστηριοτήτων της πόλης με τρόπο που μπορούν να της εξασφαλίσουν αυτάρκεια.

Οικολογικός Σχεδιασμός (Ecological Design)

Πόλη: Οικοσύστημα

Στόχος: Οικολογική Ισορροπία

Μέσο: Κυκλικός Μεταβολισμός

Η πόλη παραλληλίζεται με οικοσύστημα και σε αυτή αναγνωρίζονται αντίστοιχες ιδιότητες και λειτουργίες. Ο οικολογικός σχεδιασμός εξορμούμενος από αυτές τις ομοιότητες, προτείνει μία προσέγγιση η οποία έχει κοινές βάσεις με εκείνη της περμακουλτούρας, δίνει ωστόσο περισσότερη έμφαση στην αξία του μεταβολισμού των πόλεων και κατ' επέκταση στις ροές της και ιδιαίτερα τις ενεργειακές προκειμένου να υπάρξει οικολογική ισορροπία.

Αναγεννητικός Σχεδιασμός (Regenerative Design)

Πόλη: Τόπος

Στόχος: Συν-εξέλιξη

Μέσο: Δημιουργία Ικανότητας

Ο αναγεννητικός σχεδιασμός αντιλαμβάνεται την πόλη εστιάζοντας στην έννοια του τόπου, ο οποίος συνίσταται τόσο από τα τοπικά οικολογικά όσο και από τα κοινωνικά συστήματα. Αυτός ο σχεδιασμός εμβαθύνει στην ανάπτυξη της ικανότητας των δρώντων για την παραγωγή χώρου ως μία διαρκή διαδικασία συν-εξέλιξης και δίνει έτσι περισσότερη έμφαση στην ίδια τη διαδικασία και στον άνθρωπο – πολίτη, που λαμβάνει μέρος σε αυτή.

ΠΙΝ.12 ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΩΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Σχεδιασμού Περμακουλτούρας	οικολογικού σχεδιασμού	αναγεννητικού σχεδιασμού	συστημικού σχεδιασμού	φυσικού σχεδιασμού
<ul style="list-style-type: none"> παρατήρηση & αλληλεπίδραση απόκτηση & αποθήκευση ενέργειας απόκτηση γης αυτορρύθμιση & ανατροφοδότηση χρήση ανανεώσιμων πόρων παραγωγή μηδενικών απορριμμάτων σχεδιασμός βάσει προτύπων ενσωμάτωση αντί διαχωρισμού χρήση μικρών & αργών λύσεων αξιοποίηση διαφορετικότητας αξιοποίηση ορίων & περιθωρίου δημιουργική απόκριση στην αλλαγή 	<ul style="list-style-type: none"> μείωση/ εξάλειψη ρύπανσης αποκατάσταση σωστή διαχείριση διατήρηση & συντήρηση εκτίμηση των επιπτώσεων & μετριασμός τους <p>Πηγή: Bergen, κ.α., 2001; Gosselin, 2008</p>	<ul style="list-style-type: none"> μη παρεμπόδιση του έργου της φύσης η φύση ως πρότυπο και πλαίσιο συγκέντρωση αντί απομόνωσης βέλτιστες λύσεις για συνδυασμό λειτουργιών χρήση τεχνολογίας για την κάλυψη πραγματικών αναγκών χρήση πληροφορίας & γνώσης έναντι σπατάλης ενέργειας πολλαπλές διαδρομές σε κοινά προβλήματα κοινές λύσεις σε διαφορετικά προβλήματα η διαχείριση του αποθέματος ως κλειδί για την αειφορία ο σχηματισμός μορφών για την κατεύθυνση των ροών ο σχηματισμός μορφών για την ανάδειξη των διαδικασιών η αειφορία ως πρώτη προτεραιότητα <p>Πηγή: Lyle, αχρονολόγητο</p>	<ul style="list-style-type: none"> έμφαση στο επιθυμητό αποτέλεσμα αντιμετώπιση προβλήματος από τη ρίζα του συνδυαστική σκέψη αναζήτηση σχέσης αιτίας - αποτελέσματος αναζήτηση προτύπων σε δεδομένα παρουσίαση θεμελιακών αλλαγών κατανόηση του μεγέθους των επιπτώσεων των παρεμβάσεων μικρές παρεμβάσεις για μεγάλες αλλαγές δημιουργία διάυλου επικοινωνίας διαφορετικών ομάδων συμφερόντων ολιστική εμπειρία για όλες τις ομάδες συμφερόντων <p>Πηγή: McMahon & Hadfield, αχρονολόγητο</p>	<ul style="list-style-type: none"> διαφορετικότητα προσαρμοστικότητα & ευελιξία δημιουργικότητα σύνδεση μεταξύ διαφορετικών κλιμάκων συνειδητότητα μεταβλητότητα συμμετοχή <p>Πηγή: Wahl, 2009</p>

Συστημικός Σχεδιασμός (Whole System Design)

Πόλη: Ολότητα
Στόχος: Συνέργεια
Μέσο: Διεπιστημονικότητα

Ο συστημικός σχεδιασμός αντιμετωπίζει την πόλη ως μία ολότητα, για τη βέλτιστη λειτουργία της οποίας, δεν απαιτείται η βελτιστοποίηση του κάθε στοιχείου της ξεχωριστά αλλά η βελτιστοποίηση των μεταξύ τους σχέσεων. Η διεπιστημονικότητα σε αντίθεση με την εξειδίκευση προβάλλεται ως τρόπος ανεύρεσης της βέλτιστης σχεδιαστικής λύσης του συστήματος ώστε οι αλληλεπιδράσεις και οι δεσμοί που αναπτύσσονται μεταξύ των υποσυστημάτων να μετατραπούν σε συνέργειες προς έναν ενιαίο σκοπό.

Φυσικός Σχεδιασμός (Natural Design)

Πόλη: Πολιτισμός
Στόχος: Κοινωνική Αλλαγή
Μέσο: Συνειδητότητα

Στην προσέγγιση αυτή, η πόλη αποτελεί τον πολιτισμό ή τις κοινωνικές ταυτότητες που παράγονται ως αποτέλεσμα του σχεδιασμού. Αξιακά συστήματα κατευθύνουν τον σχεδιασμό και αξιακά συστήματα παράγονται μέσα από τις σχεδιαστικές επιλογές, με αποτέλεσμα ο σχεδιασμός να μπορεί να θεωρηθεί ικανός να επηρεάσει και να διαμορφώσει τα στάδια συνειδητότητας της κοινωνίας, προσβλέποντας στην κοινωνική αλλαγή.

Μέσα από τη σύνθεση των παραπάνω συν-διαμορφώνεται μία ολοκληρωμένη προσέγγιση σχεδιασμού της αποανάπτυξης, ή της οικοκοινότητας. Η σχεδιαστική αυτή προσέγγιση επηρεασμένη από τις αρχές της περμακουλτούρας, του οικολογικού, του αναγεννητικού, του συστημικού και του φυσικού σχεδιασμού, εστιάζει γύρω από όλες τις διαστάσεις της σχεδιαστικής διαδικασίας, μεταφέροντας το αποαναπτυξιακό φαντασιακό στον τρόπο χωροθέτησης των δραστηριοτήτων, στον τρόπο διαχείρισης των ροών, στο ρόλο των ανθρώπων στο σχεδιασμό, στον τρόπο οργάνωσης του σχεδιασμού ακόμη και στο αποτέλεσμα στο οποίο επιδιώκει να φτάσει.

ΠΙΝ.13 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ/ ΑΠΟΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Σχεδιασμός της Οικοκοινότητας	Στόχοι	Αποανάπτυξη στο σχεδιασμό
Δραστηριότητες	Αυτάρκεια	Πρότυπο Ομόκεντρων Ζωνών
Ροές	Οικολογική Ισορροπία	Κυκλικός Μεταβολισμός
Άνθρωποι	Συν-εξέλιξη	Δημιουργία Ικανότητας
Σύστημα	Συνέργεια	Διεπιστημονικότητα
Αποτέλεσμα	Κοινωνική Αλλαγή	Συνειδητότητα

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Ο Robert Gilman που παλαιότερα είχε διατυπώσει τον πιο διαδεδομένο ορισμό για τις οικοκοινότητες, σήμερα τονίζει την αναγκαιότητα του 'να διευρύνουμε το πεδίο εφαρμογής, χωρίς να χάσουμε το σημείο εστίασης. Πρέπει να σταματήσουμε να εμμένουμε στον ορισμό του όρου οικοκοινότητα και να τον αντικαταστήσουμε με τη βιώσιμη διαβίωση σε κοινότητα' (<http://www.ecovillagenews.org/>). Η παραπάνω φράση ορίζει μία σαφή κατεύθυνση για το τι τελικά μπορεί να σημαίνει οικοκοινότητα, πού μπορεί να υπάρχει, ενώ το πώς μπορεί να σχηματιστεί, το υποδεικνύει η υπάρχουσα εμπειρία των συνειδητών κοινοτήτων του εξωαστικού χώρου, τα εγχειρήματα στον υπάρχοντα δομημένο αστικό ιστό και τα παραδείγματα των αυτοχθόνων χωριών του Νότου με τις οικολογικές-κοινωνικές πρακτικές που υιοθετούν, στα πλαίσια του GEN.

Το συμπέρασμα που απορρέει, είναι πως οικοκοινότητες μπορεί να υπάρξουν παντού, και η προσεκτική ανάλυση του περιεχομένου και των συστατικών που τις δομούν, μπορούν να υποδείξουν στο σχεδιασμό την κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθήσει, δεδομένων δύο βασικών συνειδητοποιήσεων-υποθέσεων, πως ο πλανήτης έχει όρια στην ανάπτυξη και πως η ζωή απαιτεί ουσιώδες περιεχόμενο. Οι οικοκοινότητες, σήμερα δεν αποτελούν τμήμα της διαδεδομένης σκέψης του χωρικού σχεδιασμού και οργάνωσης, παρόλο που αποτελούν τη ζωντανή και άμεση πρακτική εφαρμογή των θεωρητικών αρχών και αξιών της αειφορίας στο τοπικό επίπεδο, και έχουν την επίσημη αναγνώριση από τον ΟΗΕ, ήδη από το 1998, ως ιδανικά μοντέλα βιώσιμης διαβίωσης (<http://gen-europe.org/>). Μια προσεκτική ανάγνωση του ορισμού του σχεδιασμού οικοκοινότητας που περιγράφηκε προηγουμένως, θα αναδείξει ωστόσο πως σε αυτόν πραγματώνεται το ίδιο το νόημα του σχεδιασμού σε οποιαδήποτε χωρική κλίμακα.

Ξεπερνώντας επομένως τον σκόπελο της άγνοιας και της ταύτισης της οικοκοινότητας με κομμούνια χίπηδων, ή με περικλειστη και απομονωμένη κοινότητα, ή με την έκφραση ενός οράματος επιστροφής στο παρελθόν, μακριά από τον ανθρώπινο πολιτισμό, εύκολα αναδεικνύεται η καθολικότητά της ιδέας της οικοκοινότητας και του τρόπου ζωής που τη συνοδεύει. Οικοκοινότητα, μπορεί να θεωρηθεί ένα κτήριο σε επανάχρηση, ένα οικοδομικό τετράγωνο σε αυτοδιαχείριση, μία γειτονιά ως αστικό χωριό, ένα χωριό της υπαίθρου ως αυτάρκες, μια πόλη, αποτελούμενη από μικρότερα συνδεδεμένα κύτταρα, με μικρό οικολογικό αποτύπωμα. Στον καθένα από αυτούς τους χωρικούς θύλακες, αρκεί να υπάρχει μια συνεχής προσπάθεια μετάβασης σε βιώσιμη διαβίωση σε συλλογικό επίπεδο. Η συνειδητοποίηση πως η πλειοψηφία των ανθρώπων στον κόσμο ζει σήμερα σε αστικές περιοχές και πως οι πόλεις θα εξακολουθήσουν να υπάρχουν στο μέλλον, σε συνδυασμό με την πεποίθηση πως η προσπάθεια για μετάβαση πρέπει να γίνεται οπουδήποτε είμαστε και με οτιδήποτε έχουμε (Arkin, 2005), θέτει στο επίκεντρο της παρούσας εργασίας την προσπάθεια μετατροπής των αστικών γειτονιών σε αστικές οικοκοινότητες.

Οι σύγχρονες πόλεις εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από εξωτερικούς πόρους για καύσιμα, τροφή κλπ., παρουσιάζουν πολύ μικρά ποσοστά αυτάρκειας και ιδιαίτερα αυξημένο οικολογικό αποτύπωμα. Συνήθως, αφορούν ήδη χτισμένες περιοχές, χωρίς απαραίτητα να έχει προηγηθεί ο σχεδιασμός τους, από τον οποίο, τις περισσότερες φορές εκλείπουν βιοκλιματικά στοιχεία. Η διαμόρφωσή τους συχνά ενθαρρύνει τη χρήση των αυτοκινήτων και την ανωνυμία, μειώνοντας τις

πιθανότητες συνάντησης και κοινής συναναστροφής (Schenk, 2005; Sizemore, 2004).

Από την άλλη πλευρά, η πόλη μπορεί να θεωρηθεί πως προσφέρει ευκαιρίες για την ανάπτυξη οικοκοινοτήτων στο εσωτερικό της. Τα υπάρχοντα κελύφη της, σημαίνουν εξοικονόμηση κόστους και χρόνου, με δυνατότητα επένδυσής τους για τη βελτίωση των υπαρχουσών δομών και υποδομών. Οι επιχειρηματικές ευκαιρίες και θέσεις εργασίας για τους κατοίκους είναι περισσότερες ενώ όσο κατακερματισμένος κι αν είναι, υπάρχει ήδη, ένας κοινωνικός ιστός από διαμορφωμένα δίκτυα, ροές και αλληλεπιδράσεις διαφορετικών ανθρώπων. Η χωρική πυκνότητα της πόλης και η φυσική εγγύτητα των ανθρώπων δύναται να μετατραπεί και να εξελιχθεί σε πύκνωση των μεταξύ τους σχέσεων και δεσμών μέσα από κοινωνική διάδραση και συμμετοχικές διαδικασίες (Schenk, 2005).

Η εκ του μηδενός ίδρυση μιας οικοκοινότητας σε ένα κενό - νέο τόπο, μπορεί εκ πρώτης όψεως να μοιάζει με ένα πιο ολοκληρωμένο εγχείρημα που ο σχεδιασμός αγγίζει το ζενίθ του, η χωροθέτηση και οι πρακτικές εφαρμογές του είναι οι βέλτιστες με τους ελάχιστους δυνατούς περιορισμούς, η εμπλοκή και η κατοίκηση, αποτέλεσμα πρόθεσης και επιλογής συνειδητοποιημένων πολιτών, ωστόσο δεν πρέπει να ξεχνιέται πως ο βαθύτερος στόχος του σχεδιασμού είναι αυτή ακριβώς η μετάβαση προς τη διαμόρφωση συνειδήσεων και πολιτισμών, όπου η βιώσιμη διαβίωση σε κοινότητα θα είναι κεκτημένο όλων. Χαρακτηριστικά, ο Christopher Mare (2009) σημειώνει πως 'στην πληρέστερη και πιο ισχυρή έκφρασή του, ο σχεδιασμός είναι η φαντασία και η δημιουργία νέων κόσμων' (Mare, 2009:1)

Τα εξωαστικά εγχειρήματα είναι λοιπόν εξίσου σημαντικά και μπορούν να λειτουργήσουν, όπως άλλωστε ήδη κάνουν, ως φωτεινά παραδείγματα και κοινωνικά εργαστήρια, ωστόσο η μετάδοση αυτής της πληροφορίας στις πόλεις είναι εκείνο το στοιχείο που θα εμπνεύσει πολλούς περισσότερους ανθρώπους προς τη μετάβαση για τη βιώσιμη διαβίωση. Δεν υπάρχει η πολυτέλεια των πόρων, των χρημάτων κλπ. αλλά ούτε και λόγος εγκατάλειψης των σύγχρονων πόλεων για τη δημιουργία νέων οικισμών. Ο σχεδιασμός σε υπάρχοντες αστικούς ιστούς σαφώς έχει μεγαλύτερες προκλήσεις να αντιμετωπίσει. Η σχεδιαστική ελευθερία σκοντάφτει σε περισσότερους περιοριστικούς πολεοδομικούς κανονισμούς, τα ιδιοκτησιακά καθεστώτα είναι πολύ πιο πολύπλοκα και η έλλειψη ενδιαφέροντος και κινήτρου πολύ πιο μεγάλη, ωστόσο όλα αυτά είναι όσα οφείλει να αντιμετωπίσει ο σχεδιασμός.

5.

ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

5.

ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Πραγματοποιώντας μία επισκόπηση όλων των προηγούμενων κεφαλαίων διαφαίνεται, πως η μελέτη των οικοκοινοτήτων, στην παρούσα εργασία, έγινε συνολικά γύρω από έξι βασικούς θεματικούς άξονες που ανέδειξαν το κίνημα, την ιστορία, το περιεχόμενο, το στόχο, το φιλοσοφικό υπόβαθρο και τέλος τον σχεδιασμό τους. Για τη βαθιά κατανόηση καθεμίας από τις παραπάνω ενότητες, εξετάστηκαν, μελετήθηκαν, συγκρίθηκαν πρωτοβουλίες και εγχειρήματα από όλη την υφήλιο, χωρίς να γίνει αναφορά στη χώρα μας, η οποία δε θα μπορούσε να ενταχθεί ούτε στις χώρες του ανεπτυγμένου Βορρά αλλά, ούτε και στις αναπτυσσόμενες χώρες του Παγκόσμιου Νότου.

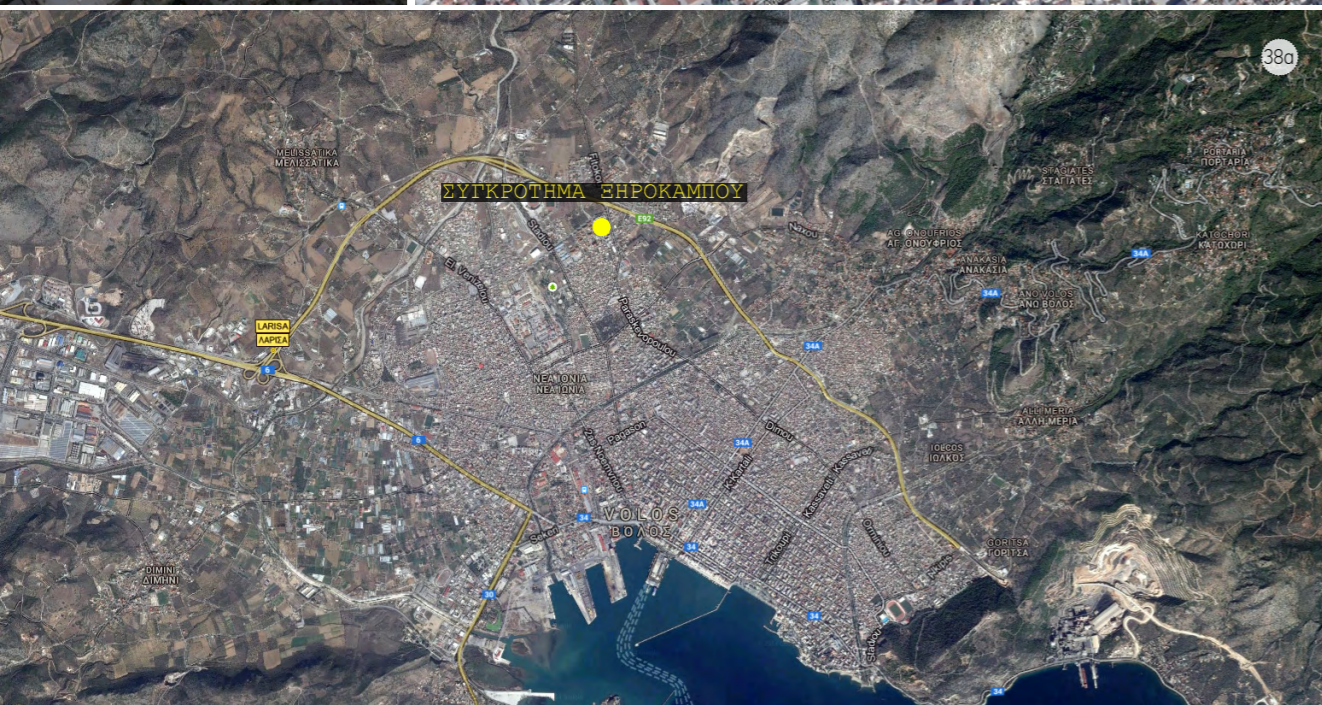
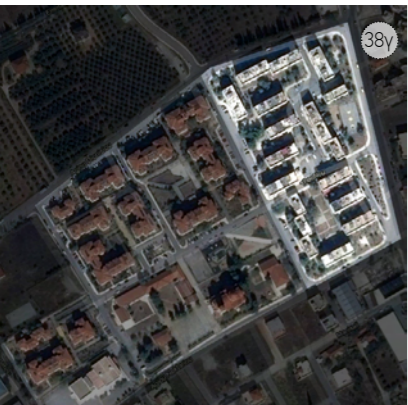
Η οικονομική κρίση έχει προκαλέσει και συνεχίζει να προκαλεί σημαντικούς κοινωνικο-οικονομικό-χωρικούς μετασχηματισμούς στην Ελλάδα, από το 2008 μέχρι σήμερα. Τα αποτυπώματα της βαθείας αυτής ύφεσης, εκφράζονται μέσα από τις οικονομικές αλλαγές και τα πολύ υψηλά ποσοστά ανεργίας (26.5%) και μέσα από την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής και την αύξηση των ποσοστών των ανθρώπων που ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας ή υπό τον κίνδυνο αυτής (34.6%) (<http://www.statistics.gr/>).

Την ίδια στιγμή της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής κατάρρευσης του συστήματος, παρατηρούνται δύο σημαντικές κοινωνικές-δημογραφικές τάσεις, πέραν της μαζικής πλέον εξόδου των νέων προς το εξωτερικό, οι οποίες συνίστανται είτε γύρω από μία εθελούσια αποαστικοποίηση και επαναγροτοποίηση, είτε γύρω από την παραμονή στην πόλη και την προσπάθεια δημιουργίας συλλογικών εγχειρημάτων αλληλεγγύης και αυτοδιαχείρισης μέσα σ' αυτή.

Στα πλαίσια αυτά έχουν αρχίσει να σχηματίζονται και να κάνουν τα πρώτα τους βήματα οι εξωαστικές οικοκοινότητες στην Ελλάδα, αντιπροσωπευτικά παραδείγματα των οποίων είναι οι 'Αληθινά Ελεύθεροι' και οι 'Σταγόνες' στην Εύβοια, το 'Ελπίδοχώρι' στην Αργολίδα, το 'Σπιθάρι' στον Μαραθώνα και άλλες συλλογικότητες σε ολόκληρη την Ελλάδα, που ακολουθούν περισσότερο ή λιγότερο τις οικοκοινοτικές αρχές, ασχολούμενοι με την οργανική καλλιέργεια, τη φυσική δόμηση κλπ.. Παράλληλα, μέσα σχεδόν σε όλες τις ελληνικές πόλεις, καταγράφονται προσπάθειες, δίκτυα και πρωτοβουλίες που γεννήθηκαν και δραστηριοποιούνται στο αστικό περιβάλλον και αφορούν αλληλέγγυα και ανταλλακτικά δίκτυα, χαριστικά-ανταλλακτικά παζάρια, τοπικά εναλλακτικά νομίσματα, τράπεζες χρόνου, αγορές απευθείας διάθεσης τροφής, ηθικό-ισοδίκαιο και αλληλέγγυο εμπόριο, αστικούς λαχανόκηπους, τράπεζες και ανταλλακτήρια παραδοσιακών σπόρων, συσσίτια, κοινωνικές-συλλογικές κουζίνες, κοινωνικά παντοπωλεία, δομές αλληλέγγυας υγείας και παιδείας, καταλήψεις στέγης και κέντρα κοινωνικής συμβίωσης, εργασιακές κολεκτίβες και συνεταιρισμούς, λαϊκές συνελεύσεις και συμμετοχικούς προϋπολογισμούς σε επίπεδο κοινότητας κ.α (<http://www.enallaktikos.gr/>; 'Ένας άλλος κόσμος, 2013).

Μπροστά σε αυτή την πληθώρα πρωτοβουλιών των πολιτών και μπροστά σε αυτή τη δυναμική ανάδυση του τρίτου τομέα της οικονομίας, γίνεται εμφανές πως το πέρασμα σε μία πιο ευαισθητοποιημένη έκδοση της κοινωνίας, για την οποία έκανε λόγο ο φυσικός σχεδιασμός μέσα από τη δυναμική της σπείρας, είναι στα σκαριά. Ο σχεδιασμός μπορεί να δώσει την απαραίτητη αυτή ώθηση, για περαιτέρω εξέλιξη. Με βάση τα προηγούμενα, προτείνεται επομένως μια πιλοτική εφαρμογή σχεδιασμού οικοκοινότητας σε περιοχή της πόλης του Βόλου.

38. Το συγκρότημα παλιών εργατικών κατοικιών Ξηροκάμπου σε σχέση με την πόλη του Βόλου
 Πηγή: Ιδία επεξεργασία
 Πηγή υποβάθρου: <https://www.google.com/maps/>

Η επιλεχθείσα μορφή σχεδιασμού οικοκοινότητας εδώ, έχει να κάνει με την μετατροπή ήδη χτισμένου και κατοικημένου τμήματος του αστικού ιστού σε οικοκοινότητα.

Πιο συγκεκριμένα, επιλέχθηκε η τοποθεσία του πιο παλιού συγκροτήματος εργατικών κατοικιών του δήμου Βόλου, στην περιοχή Ξηροκάμπου της Ν. Ιωνίας. Πρόκειται για έργο του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ), έκτασης περίπου 28.000 τμ, στο βόρειο τμήμα της πόλης, νότια του Πανθεσσαλικού Σταδίου και νοτιοδυτικά της Γεωπονικής Σχολής, του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Το συγκρότημα περιγράφεται από τη Λεωφόρο Φυτόκου και τις οδούς Αγίου Διονυσίου, Κωσταντά Γρηγορίου και Αγίου Νεκταρίου. Απαρτίζεται από τρία δομημένα οικοδομικά τετράγωνα και ένα τριγωνικό χώρο πρασίνου. Η σχεδίαση και κατασκευή του συγκροτήματος ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του '60 και αποπερατώθηκε στα τέλη της δεκαετίας του '70, με τα κτήρια στο εσωτερικό του να οικοδομούνται σε διαφορετικές χρονολογικές φάσεις. Η διανομή των διαμερισμάτων έγινε μέσω κλήρωσης στις εργατικές οικογένειες.

Το συγκρότημα αυτό των δεκαεννέα πολυκατοικιών αποτελεί σήμερα μια υποβαθμισμένη περιοχή, αλλά και έναν ιδιαίτερα σημαντικό και μεγάλο οικιστικό υποδοχέα για την πόλη, χωρητικότητας 736-784 ατόμων, όπως υπολογίζεται. Πρόκειται για ένα από τα λίγα παραδείγματα οργανωμένης δόμησης, σχεδιασμένης οικιστικής περιοχής στην πόλη του Βόλου, γεγονός που την τοποθετεί σε πλεονεκτική θέση, λόγω των ελεύθερων χώρων, των πεζοδρομημένων διαδρομών και των παρτεριών που προβλέφθηκαν από το σχέδιο, στο εσωτερικό των οικοδομικών τετραγώνων της.

Η ιδιαιτερότητα του σχεδιασμού στην περιοχή αυτή ωστόσο, δε συνεπάγεται και τη μοναδικότητά του. Αξίζει να σημειωθεί πως συνολικά στις ελληνικές πόλεις, σε όλες τις περιοχές όπου εφαρμόστηκαν προγράμματα εργατικής κατοικίας, η τυπολογία των κτηρίων και ο τρόπος οργάνωσής τους, υπήρξαν αν όχι κοινοί, τουλάχιστον παρεμφερείς. Οι ιδέες που αναδύονταν μέσα από τον σχεδιασμό τους, φαίνονται συγγενείς με εκείνες που τέθηκαν στους συνεταιρισμούς κατοικίας της Δανίας, στην σοβιετική πολεοδομία, στο κίνημα του μοντερνισμού κατά το μεσοπόλεμο και τη μεταπολεμική περίοδο. Η επιρροή στο σχεδιασμό της εργατικής κατοικίας στην Ελλάδα, αντήθηκε από όλα τα παραπάνω, και έχει να κάνει με την ιδέα της μαζικής παραγωγής και της τυποποίησης των κατοικιών, και κυρίως με τη δημιουργία ενός ενδιαφέροντος σχηματισμού μεταξύ ιδιωτικού-κοινόχρηστου χώρου, ιδιωτικής-κοινής ζωής των οικιστών. Στην Ελλάδα, δεν υπήρξαν οι κοινωνικοί προβληματισμοί που θα ενεργοποιούσαν σε μεγάλο βαθμό, την παραγωγή οικιστικών μοντέλων συλλογικής κατοίκησης. Υπήρξαν ωστόσο, αυξημένες στεγαστικές ανάγκες και μία μεγάλη συζήτηση γύρω από την αναδυόμενη μοντέρνα αρχιτεκτονική των CIAM, οι οποίες γέννησαν τις εργατικές κατοικίες. Ο σχεδιασμός τους, μπορεί να μην αποτέλεσε παράδειγμα συνεταιρισμού κατοικίας, δημιούργησε ωστόσο, ενδιαφέρουσες αξίες αστικής συγκατοίκησης (Σταυρίδης, κ.α., 2009).

Έτσι λοιπόν φαίνεται, πως ακόμη κι αν η οργανωμένη δόμηση δεν είναι ο πλέον τυπικός τρόπος δόμησης στην Ελλάδα, και ακόμη κι αν η επιλεχθείσα περιοχή δεν αναπαριστά τη μέση τυπική γειτονιά ή συνοικία της ελληνικής πόλης, η απόπειρα εφαρμογής του σχεδιασμού της οικοκοινότητας, δύναται να είναι πιο

5.1 ..... ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ

39

39. Οικιστικά συγκροτήματα
μοντέρνας αρχιτεκτονικής
Πηγή: Σταυρίδης, κ.α., 2009

40. Ψηφιακό πανόραμα από το
εσωτερικό του συγκροτήματος
Πηγή: Προσωπικό αρχείο

41. Ψηφιακό πανόραμα από
την εξωτερική δυτική πλευρά
του συγκροτήματος
Πηγή: Προσωπικό αρχείο

αποτελεσματική σε μία τέτοια περιοχή, λόγω των εγγενών πλεονεκτημάτων του υφιστάμενου σχεδιασμού τους. Επιπρόσθετα, τονίζεται πως η εφαρμογή των σχεδιαστικών αρχών και εργαλείων της οικοκοινότητας, σε ένα τυπικό ελληνικό συγκρότημα εργατικών κατοικιών, μπορεί να λειτουργήσει ως παράδειγμα προς μίμηση και να εφαρμοστεί σε αντίστοιχες περιπτώσεις σε όλη τη χώρα.

Εστιάζοντας στην περίπτωση της συνοικίας Ξηροκάμπου, σημειώνεται πως πρόκειται για περιοχή σχετικά αποκομμένη από την υπόλοιπη πόλη του Βόλου. Η οικοδόμηση του συγκροτήματος έγινε σε περιοχή ακατοίκητη μέχρι τότε, και σήμερα, η εικόνα αυτή έχει μερικώς μόνο ανατραπεί. Το συγκρότημα εξακολουθεί να βρίσκεται στα όρια της πόλης και σε πολύ κοντινή απόσταση από την περιφερειακή οδό. Η ευρύτερη περιοχή χαρακτηρίζεται από αραιή δόμηση και από την απουσία ενός ισχυρού τοπικού κέντρου. Στα πλαίσια σχεδιασμού του συγκροτήματος Ξηροκάμπου, δεν προβλέφθηκε η ένταξη χρήσεων εξυπηρέτησης της τοπικής περιοχής κατοικίας, με καταστήματα ή άλλους χώρους. Στη διάρκεια του χρόνου ωστόσο, το τοπίο της ευρύτερης περιοχής εμπλουτίστηκε με περισσότερες υποδομές, όπως το Πολιτιστικό Κέντρο και το Άλσος της Ν. Ιωνίας, το Κλειστό Γυμναστήριο και Κολυμβητήριο, το Πανθεσσαλικό Στάδιο και τη Γεωπονική Σχολή, το Τεχνικό Επαγγελματικό Εκπαιδευτήριο Ειδικής Αγωγής (ΤΕΕΕΑ), το κτήριο της Δημόσιας Οικονομικής Υπηρεσίας (ΔΟΥ) και τον Ιερό Ναό Αγ. Νεκταρίου. Η πλειονότητα των αναφερθέντων χώρων ωστόσο, απαρτίζουν χρήσεις υπερτοπικής σημασίας, επιδρώντας μερικώς μόνο στην καθημερινή ζωή των κατοίκων του συγκροτήματος. Η περιοχή, παρά τον εμπλουτισμό της με ένα νέο συγκρότημα εργατικών κατοικιών, γειτονικά του Ξηροκάμπου, εξακολουθεί να στερείται χαρακτηριστικά ολοκληρωμένης αστικής γειτονιάς, συνεχίζει να στερείται ενός πυρήνα ή μιας τοπικής αγοράς. Η μόνη αγορά που εξυπηρετεί το σύνολο των οικιστών, είναι εκείνη που διαρθρώνεται κατά μήκος της Λεωφόρου Φυτόκου. Η αγορά αυτή έχει χαρακτηριστικά υπερτοπικού εμπορίου, αποτελείται από αλυσίδες σουπερμάρκετ, και καταλαμβάνει μεγάλης κλίμακας κτηριακές εγκαταστάσεις και χώρους στάθμευσης. Οι εκτάσεις αυτές δημιουργούν διάσπαρτες εμπορικές νησίδες, χωρίς να έστω να συντάσσονται δημιουργώντας έναν οργανωμένο εμπορικό χώρο.

Όσον αφορά τη σημερινή κατάσταση και δυναμική του συγκροτήματος, σημειώνεται μία έντονη αίσθηση εγκατάλειψης. Σήμερα στο συγκρότημα, κατοικούν περίπου 200 άτομα, αριθμός που αντιστοιχεί σε μη πληρότητα και μερική μόνο λειτουργία του. Με την παραδοχή της ισόρροπης κατανομής του διαμένοντα πληθυσμού στα κελύφη, συμπεραίνεται πως αναξιοποίητα μένουν τα 3/4 αυτού. Ωστόσο, ακόμη κι αν ο αριθμός των κατοίκων δεν είναι στο επιθυμητό μέγεθος, για την πλήρη ανάπτυξη και λειτουργία της μελλοντικής οικοκοινότητας, οι σημερινοί διαμένοντες, δομούν έναν υπάρχοντα κοινωνικό ιστό, ικανό να αποτελέσει τον πυρήνα στην εκκίνηση του εγχειρήματος.

Η σχετική εγκατάλειψη του συγκροτήματος από τους κατοίκους του, αποτυπώνεται και στην κατάσταση των ίδιων των κτηριακών εγκαταστάσεων. Οι φθορές στις όψεις και στα υλικά είναι περισσότερο από εμφανείς. Τα σημάδια της υγρασίας στους τοίχους, οι ξεχαρβαλωμένες πόρτες των πολυκατοικιών, οι απεριποίητοι και αναξιοποίητοι κοινόχρηστοι χώροι, μαρτυρούν την παρακμάζουσα πορεία της περιοχής και επιδεικνύουν την προέλευση των κατοίκων από χαμηλά εισοδηματικά στρώματα. Η μη οικονομική δυνατότητα των κατοίκων για ανακαινίσεις,

42α

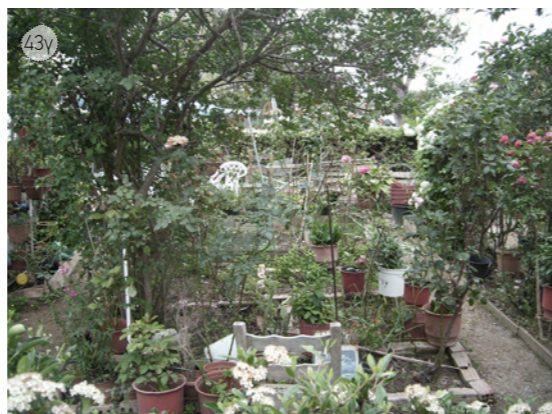
42β

42γ

43α

43β

42α.β.γ. Παρακμή και εγκατάλειψη συγκροτήματος
43α.β.γ. Οικειοποίηση του χώρου από τους κατοίκους

Πηγή: Προσωπικό αρχείο
Πηγή: Προσωπικό αρχείο

43γ

δεν εμποδίζει ωστόσο, τις προσπάθειές τους για ανατροπή της υποβαθμισμένης εικόνας. Στο εσωτερικό του συγκροτήματος, έντονα είναι τα σημάδια οικειοποίησης του κοινόχρηστου χώρου. Σε μεμονωμένες γωνιές παρατηρούνται πρόχειρες περιφράξεις, φυτεμένα παρτέρια με τριανταφυλλιές, αυτοσχέδια παγκάκια που θυμίζουν κήπους και αυλές χωριατόσπιτων. Παρατηρούνται ακόμη προσθήκες στις κατασκευές, αλλαγές κουφωμάτων και αισθητικές παρεμβάσεις παράταιρες από την κοινή μορφολογία των υπόλοιπων κτισμάτων. Πρόκειται για προσπάθειες επισκευών και μετασκευών, που τις περισσότερες φορές δημιουργήθηκαν για την επίλυση προβλημάτων άμεσα και οικονομικά.

Πέραν λοιπόν των παραγόντων που προαναφέρθηκαν (θέση του συγκροτήματος στην πόλη του Βόλου, χαρακτηριστικά του σχεδιασμού του συγκροτήματος, φαινόμενα υποβάθμισης και εγκατάλειψης), υπάρχει ένας ακόμη λόγος που τροφοδότησε και οδήγησε στην επιλογή της συγκεκριμένης περιοχής, ως χωρικό υπόβαθρο για την πιλοτική εφαρμογή μετατροπής αστικής γειτονιάς σε αστική οικοκοινότητα. Αυτός ο παράγοντας είναι η ενεργή κοινωνική και πολιτική δράση των κατοίκων μέσω της Λαϊκής Συνέλευσης Αγ. Νεκταρίου. Η ενεργή συμμετοχή και κοινωνική δέσμευση των πολιτών, που όπως έχει τονιστεί αποτελεί το βασικό συστατικό επιτυχίας σε ένα εγχείρημα δημιουργίας οικοκοινότητας, δύναται να εξασφαλιστεί πιο εύκολα σε μια συνοικία όπως η συγκεκριμένη. Η ενεργοποίηση των κατοίκων μέσα από εβδομαδιαία συνέλευση, η οργάνωση και λειτουργία ιατρείου αλληλεγγύης, κοινωνικού φροντιστηρίου αγγλικών για παιδιά, χαριστικού παζαριού ρούχων, δανειστικής βιβλιοθήκης, ταινιοθήκης αλλά και οι ακτιβιστικές δράσεις συλλογής τροφίμων για άπορους, είναι πρακτικές που μαρτυρούν μια δυναμικά μεγαλύτερη διάθεση των κατοίκων για συμμετοχή σε ένα εγχείρημα εναλλακτικών προτάσεων σχεδιασμού μέσα στην πόλη. Άλλωστε το σύνθημα των μελών της συνέλευσης Αγ. Νεκταρίου είναι *αν δεν οργανωθούμε σε όλες τις γειτονιές, οι πόλεις μας θα γίνουν μοντέρνες φυλακές* (<http://www.enallaktikos.gr/>).

Τη γενικότερη περιγραφή του συγκροτήματος, ακολουθεί σ' αυτό το υποκεφάλαιο, η λεπτομερέστερη ανάλυση στοιχείων που ήδη αναφέρθηκαν, σε μία κατεύθυνση αντιμετώπισής τους ως ευκαιρίες προς αξιοποίηση, για τη δημιουργία οικοκοινότητας. Τις παρακάτω προτάσεις συνοδεύει η υπόθεση εργασίας, πως το σύνολο των οικιστών και ιδιοκτητών του συγκροτήματος συμφωνεί και επιθυμεί την εμπλοκή του στο εγχείρημα.

Το όραμα για το συγκρότημα είναι η δημιουργία ενός πρότυπου οικιστικού μοντέλου, στο εσωτερικό του οποίου, θα επιχειρηθεί στο μέγιστο, ο συνδυασμός λειτουργιών της κατοικίας - της εργασίας - της ψυχαγωγίας, μέσα από μικρές παρεμβάσεις, με οικολογική κατεύθυνση. Βασικό συστατικό στην προσπάθεια αυτή, είναι η ανάληψη πρωτοβουλίας από μέρους των κατοίκων, η προσωπική ευθύνη και συμμετοχή τους για τη βελτίωση του επιπέδου ζωής τους.

Στόχος του εγχειρήματος είναι η ενεργοποίηση όλης της τοπικής κοινωνίας του Βόλου, γύρω από αυτό, μέσα από την ανάπτυξη συνεργασιών με διαφορετικούς φορείς της πόλης. Η επιδιωκόμενη εσωστρέφεια, που τίθεται στη βάση της αυτοδιαχείρισης του συγκροτήματος, επιβάλλεται να συνδυαστεί με δράσεις που ταυτόχρονα θα συμβάλλουν στην εξωστρεφή λειτουργία της. Η οικοκοινότητα προκειμένου να εξασφαλίσει την οικονομική της βιωσιμότητα μπορεί να αποτελέσει 'σχολείο αυτάρκειας', οικότουριστικό τοπικό προορισμό, τόπο έρευνας και καινοτομίας, πηγή επιχειρηματικότητας.

Σημείο κλειδί για τη συνεχή εξέλιξη του εγχειρήματος είναι η εξεύρεση της χρυσής τομής μεταξύ της αυτοδιαχείρισης των κατοίκων και της συνεργασίας με τους θεσμούς. Οι δεξιότητες και η εμπειρία των κατοίκων σε χειρονακτική εργασία, που μπορεί να υπονοηθεί από τον χαρακτηρισμό της συνοικίας ως εργατική, είναι στοιχείο προς αξιοποίηση για την ανάληψη ρόλων στη διαχείρισή της. Από την άλλη πλευρά, η συνεργασία με ειδικούς και η υποστήριξη από τους θεσμούς, δύναται να εξασφαλίσει στο εγχείρημα περαιτέρω ιδέες, κατευθύνσεις, οργάνωση, μεθοδολογία, τεχνογνωσία και πιθανά χρηματοδότηση.

Σε ένα μελλοντικό πλάνο, επιτυχημένης λειτουργίας, η οικοκοινότητα θα αποτελεί

- έναν 'εν δυνάμει' τόπο αυτάρκειας σε τροφή, ενέργεια και νερό,
- έναν τόπο οικολογικής ισορροπίας με αύξηση της βιοποικιλότητας και βελτιωμένο μικροκλίμα,
- έναν τόπο συν-εξέλιξης, όπου η ίδια η λειτουργία της θα υποστηρίζεται από τους κατοίκους και τα μέλη της με εθελοντική εργασία και θέσεις απασχόλησης,
- έναν τόπο συνέργειας, με την ανάπτυξη σχέσεων, δικτύων και επικοινωνίας με την υπόλοιπη πόλη,
- τέλος, έναν τόπο υπόδειγμα της κοινωνικής αλλαγής.

Οι παρεμβάσεις που προτείνονται σε αυτά τα πλαίσια, δομούνται γύρω από επτά θεματικούς άξονες και αφορούν:

- την Αστική καλλιέργεια
- την Κατοικία & τους Λοιπούς Εσωτερικούς Χώρους

5.2.1 Όραμα για την Λειτουργία και Διαχείριση της Οικοκοινότητας

- τους Υπαίθριους Χώρους
- τις Μεταφορές
- την Ενεργειακή Ταυτότητα
- τη Διαχείριση του νερού και των λυμάτων
- τη Διαχείριση των απορριμμάτων

Η γειτνίαση του συγκροτήματος με τη γεωπονική σχολή μπορεί να αξιοποιηθεί ιδιαίτερα και μάλιστα να αποτελέσει πολύ βασικό πυρήνα για τη δημιουργία και τη διαμόρφωση της ταυτότητας της οικοκοινότητας.

Προτείνεται να ξεκινήσει μία συνεργασία της οικοκοινότητας με τη γεωπονική σχολή, τους καθηγητές, το ερευνητικό προσωπικό και τους φοιτητές της, από την οποία θα αξιοποιηθεί η επιστημονική γνώση γύρω από μεθόδους καλλιέργειας κλπ. Στο πλαίσιο αυτό, πιθανό είναι να υπάρξει δυνατότητα εξασφάλισης οικονομικών πόρων για την εκπόνηση ερευνητικών προγραμμάτων και πειραματικών εφαρμογών στους χώρους της οικοκοινότητας. Το αγρόκτημα του πανεπιστημίου το οποίο χρησιμοποιείται για ερευνητικές και εκπαιδευτικές ανάγκες του γεωπονικού τμήματος, βρίσκεται στην περιοχή Βελεστίνου, και επομένως για την πρόσβασή του, είναι αναγκαία η χρήση οχήματος. Με σκοπό τη μείωση των μετακινήσεων των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας αλλά ταυτόχρονα και το όφελος της οικοκοινότητας, προτείνεται τμήμα του ελεύθερου χώρου της οικοκοινότητας να χρησιμοποιείται από το πανεπιστήμιο, στο οποίο θα δύναται να πραγματοποιηθούν μικρής κλίμακας project φοιτητών ή ερευνητών, μαθήματα βιωματικού χαρακτήρα, αλλά και πρακτική άσκηση. Με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται η διάχυση της γνώσης, η προώθηση της πραγματικής διάδρασης μεταξύ 'ειδικών' και απλών πολιτών και τέλος η διαμόρφωση συνδέσεων και η επικοινωνία των παραγόμενων αποτελεσμάτων της οικοκοινότητας με την υπόλοιπη κοινωνία.

Έχοντας κάνει σαφή την αξία της γειτνίασης της γεωπονικής σχολής με την οικοκοινότητα, προτείνεται η διοργάνωση σειράς σεμιναρίων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων στις εγκαταστάσεις της οικοκοινότητας για την ενημέρωση των κατοίκων σχετικά με την επιλογή φυτών και λαχανικών, τον τρόπο φύτευσης, άρδευσης κλπ., μέσα από τις αρχές και μεθόδους της οργανικής καλλιέργειας και της περμακουλτούρας. Στόχος των σεμιναρίων είναι η δημιουργία ικανότητας των κατοίκων να παράγουν μόνοι τους, μεγάλο τμήμα της τροφής τους, με έναν οικολογικό τρόπο, αξιοποιώντας τον υπάρχοντα χώρο, αποκτώντας έναν πιο υγιή τρόπο ζωής και μειώνοντας το κόστος για τη διατροφή τους.

Πιο συγκεκριμένα προβλέπεται η παραχώρηση κατάλληλης έκτασης για αστική καλλιέργεια στους κατοίκους κάθε διαμερίσματος. Η έκταση που προτείνεται κυμαίνεται ανάλογα με το μέγεθος του διαμερίσματος και τον αριθμό των κατοίκων που διαμένουν σ' αυτό. Αναλυτικότερα, στους κατοίκους των διαμερισμάτων μεγέθους 44-50τμ., προτείνεται παραχώρηση έκτασης 20 τμ./διαμέρισμα, στους κατοίκους διαμερισμάτων 25 τμ., προτείνεται παραχώρηση 10 τμ., και σε εκείνους των 72 και 92τμ., προτείνεται αντίστοιχη έκταση καλλιέργειας κηπευτικών ίση με 30τμ. Επιπρόσθετα αυτής της έκτασης, σημειώνεται πως το κάθε διαμέρισμα έχει στη διάθεση του ένα μικρό ημι-υπαίθριο χώρο, το μέγεθος του οποίου κυμαίνεται

5.2.2 Αστική Καλλιέργεια

44 Παράδειγμα αστικής καλλιέργειας σε οικιστική περιοχή
Πηγή: <http://www.sustainable-lifestyles.eu/>

ανάμεσα σε 2.7 τμ./4.5 τμ./6.8 τμ. (Φουντούλη, 2013). Λόγω της θέσης των χώρων αυτών στη νότια ή ανατολική πλευρά των κτηρίων που είναι και η πιο προσήλια, ευνοείται η φύτευση τους και η καλλιέργεια βοτάνων, αρωματικών φυτών και ορισμένων λαχανικών σε γλάστρες, παρτέρια ή με κάθετη φύτευση.

Πέραν της καλλιέργειας για ιδιοπαραγωγή της τροφής και κατανάλωση σε ατομικό-οικογενειακό επίπεδο, προτείνεται, ανάλογα με το ενδιαφέρον των κατοίκων και την επιθυμία τους για περαιτέρω ενασχόληση, χώρος για συλλογική καλλιέργεια και παραγωγή τροφής. Μία τέτοιου είδους προσπάθεια, μπορεί να έχει πολλαπλά οφέλη. Η συλλογική δράση δύναται να ενισχύσει το αίσθημα της κοινότητας, των κοινών και της συμμετοχής για ένα σκοπό. Επίσης, όπως αναφέρθηκε στη σύντομη ανάλυση της περιοχής, οι κάτοικοι της περιοχής αφενός είναι ευαισθητοποιημένοι πάνω σε κοινωνικά ζητήματα, αφετέρου ανήκουν σε χαμηλά εισοδηματικά στρώματα. Η αύξηση επομένως της παραγωγικότητας, θα μπορούσε να σημαίνει, μία σειρά από εναλλακτικές δράσεις. Μέρος της θα μπορούσε να πηγαίνει στο κοινωνικό παντοπωλείο, ή να αποτελέσει πηγή πράσινης επιχειρηματικότητας, ενισχύοντας οικονομικά το εγχείρημα της οικοκοινότητας αλλά και μερίδα των κατοίκων της, που ως εργαζόμενοι εκεί μπορούν να βρουν μια οικονομική διέξοδο. Προτείνεται για παράδειγμα, η δημιουργία μίας μικρής αγοράς για τη διάθεση προϊόντων παραγωγής της οικοκοινότητας, στα όρια του συγκροτήματος. Ενδεικτικά προτείνεται το βόρειο τμήμα του βορειοανατολικού οικοδομικού τετραγώνου με μέτωπο στη Λεωφόρο Φυτόκου. Πρόκειται για σημείο σε κεντρική οδό, στην είσοδο της πόλης, με εύκολη πρόσβαση, χωρίς ο ενδιαφερόμενος να χρειάζεται να διασχίσει το εσωτερικό της οικοκοινότητας, επιτρέποντας την ιδιωτικότητα των κατοίκων της. Το κόστος των προϊόντων θα είναι αναμφίβολα πιο χαμηλό, λόγω του μηδενικού κόστους μεταφοράς, και η διαχείριση των εσόδων θα είναι σε μεγάλο βαθμό, εις όφελος της οικοκοινότητας. Μια μικρή τοπική αγορά, με οργανικά τρόφιμα και βιολογικά προϊόντα, μπορεί να ενισχύσει την παρουσία της οικοκοινότητας και του έργου της στην πόλη, ενώ η ανάπτυξή της, σε τόσο κοντινή απόσταση από τις υφιστάμενες μεγάλες αλυσίδες των σουπερμάρκετ, που ήδη προσελκύουν κατοίκους από όλη την πόλη, αποτελεί ένα σχόλιο αλλά και μία ευκαιρία ανάπτυξης μιας νέου τύπου πράσινης οικονομίας.

Όσον αφορά την κατοικία, το συγκρότημα των πολυκατοικιών απαρτίζεται από 19 κτήρια, τεσσάρων διαφορετικών τυπολογιών, τεσσάρων ορόφων το καθένα. Συνολικά, διαμορφώνονται 288 διαμερίσματα, 96 της πρώτης τυπολογίας, 128 της δεύτερης, 48 της τρίτης και 16 της τέταρτης.

Η πρώτη τυπολογία (201) καταλαμβάνει 4 κτήρια, τα οποία βρίσκονται όλα στο βόρειο τμήμα του συγκροτήματος. Κάθε όροφος είναι πανομοιότυπος και διαθέτει έξι διαμερίσματα 44-50τμ., τεσσάρων δωματίων (καθιστικό, υπνοδωμάτιο, κουζίνα, μπάνιο) το καθένα (Φουντούλη, 2013). Στα διαμερίσματα αυτής της τυπολογίας υπολογίζεται πως μπορούν να κατοικήσουν μέχρι δύο άτομα.

Η δεύτερη τυπολογία (310), αφορά σε μία παραλλαγή της πρώτης. Η τυπολογία αυτή είναι η πολυπληθέστερη με 8 κτήρια στο συγκρότημα, και η μόνη διαφορά της από την (201) είναι πως ο κάθε όροφος έχει δύο αντί για τρία διαμερίσματα. Το μέγεθός τους υπολογίζεται περίπου 72 τμ. και θεωρείται πως μπορούν να

5.2.3 Κατοικία & λοιποί εσωτερικοί χώροι

45. Τοπογραφικό διάγραμμα συγκροτήματος εργατικών κατοικιών Ξηροκάμπου & Τυπολογίες κατοικιών
 Πηγή: Τοπογραφικό διάγραμμα Πολεοδομίας; Φουντούλη, 2013; ιδία επεξεργασία

46.

α. Κτήριο τυπολογίας 106

β. Κτήριο τυπολογίας 407

Πηγή: Φουντούλη, 2013

κατοικηθούν μέχρι από τρία άτομα.

Η τρίτη τυπολογία (407) είναι η δεύτερη σε πλήθος κτηρίων. Συνολικά στο συγκρότημα συναντώνται έξι τέτοια κτήρια, που εφάπτονται μεταξύ τους ανά τριάδα. Ο κάθε όροφός τους, αποτελείται από δύο διαμερίσματα 92 τμ. (δύο υπνοδωμάτια, κουζίνα, μπάνιο, αποθήκη και βοηθητικός χώρος) (Φουντούλη, 2013) και λόγω του μεγαλύτερου μεγέθους τους, προορίζονται για οικογένειες μέχρι τεσσάρων ατόμων.

Τέλος, η τέταρτη τυπολογία (106) αντιπροσωπεύεται μόνο από ένα κτήριο, το οποίο βρίσκεται στο βορειοανατολικό οικοδομικό τετράγωνο του συγκροτήματος. Εδώ, και πάλι οι όροφοι είναι πανομοιότυποι μεταξύ τους, ωστόσο σε κάθε έναν από αυτούς αναπτύσσονται τέσσερα διαμερίσματα 25τμ. (ενιαίος χώρος ανάπαυσης & καθιστικού, κουζίνα, μπάνιο) (Φουντούλη, 2013). Τα διαμερίσματα έχουν το μέγεθος και τη διάταξη γκαρσονιέρας, και ενώ δυνητικά θα μπορούσαν να κατοικηθούν από δύο άτομα, απευθύνονται κυρίως σε ένα.

Το κτήριο αυτό, που αποτελεί και τη νεότερη κατασκευή, έχει μία ακόμη σημαντική ιδιαιτερότητα σε σύγκριση με όλα τα υπόλοιπα, η οποία αφορά κυρίως στη θέση και στη μορφή του κλιμακοστάσιου. Σε αντίθεση με τις προηγούμενες περιπτώσεις, όπου αυτό βρίσκεται στο κέντρο, εδώ τοποθετείται στο δυτικό άκρο της βόρειας όψης του κτηρίου. Η πρόσβαση σε κάθε διαμέρισμα πραγματοποιείται επομένως μέσα από έναν διάδρομο, ο οποίος είναι ημι-υπαίθριος με ανοίγματα στη βόρεια όψη. Ο ενιαίος χώρος που δημιουργείται μεταξύ εισόδου και κλιμακοστασίου, τα μεγάλα ανοίγματα στη βόρεια όψη, και τα μικρότερα και πιο μακρόστενα, στη δυτική όψη στο χώρο του κλιμακοστάσιου, διαμορφώνουν μία ιδιαίτερη αίσθηση φωτισμένου και σχετικά μεγάλου κοινόχρηστου χώρου για τους κατοίκους του κτηρίου σε κάθε όροφο.

Από την παραπάνω ανάλυση και τις αντίστοιχες υποθέσεις για τον αριθμό των ατόμων που κατοικούν σε κάθε διαμέρισμα, προκύπτει πως η χωρητικότητα του συγκροτήματος κυμαίνεται μεταξύ 736-784 ατόμων.

Όπως έχει προαναφερθεί, το σημερινό δυναμικό του συγκροτήματος είναι περίπου 200 άτομα. Η συνολικότερη αναβάθμιση του συγκροτήματος και η μετατροπή του σε οικοκοινότητα, αναμένεται ωστόσο να οδηγήσει/ αποσκοπεί στην προσέλκυση νέων κατοίκων ως ενοικιαστών ή αγοραστών αλλά και στην επιστροφή ιδιοκτητών που μέχρι πρότινος τα είχαν εγκαταλείψει. Αυτή η δραστηριότητα αγοράς ή ενοικίασης των διαμερισμάτων δύναται να πραγματοποιηθεί με τέτοιο τρόπο που να προσανατολίζεται προς το όραμα της οικοκοινότητας.

Με την έναρξη των διαδικασιών του εγχειρήματος, προτείνεται, η δήλωση ενδιαφέροντος όλων των ιδιοκτητών που επιθυμούν να νοικιάσουν ή πουλήσουν το διαμέρισμά τους, ώστε να υπάρξει κάποιος συντονισμός στη διαχείριση και την πιο αποτελεσματική διανομή τους, στους μελλοντικούς κατοίκους. Προτείνεται επίσης, συμφωνία, η οποία να προβλέπει την είσοδο νέων μελών στην οικοκοινότητα, εφόσον υπάρχει η αντίστοιχη δέσμευση για συμμετοχή στις δραστηριότητες της οικοκοινότητας, και υιοθέτηση της οικολογική συμπεριφοράς που προωθεί το εγχείρημα. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τις εισόδους νέων κατοίκων, προκειμένου να εξασφαλιστεί η επιθυμητή πληρότητα και όχι η υπολειτουργία της οικοκοινότητας, προτείνεται η διανομή των διαμερισμάτων να γίνεται βάσει των πραγματικών αναγκών. Προτείνεται για παράδειγμα η κατοίκηση των διαμερισμάτων της τυπολογίας (201) από ζευγάρια έναντι φοιτητών ή ηλικιωμένων που ζουν μόνοι,

47.

- α. Κτήριο τυπολογίας 106
- β. Κτήριο τυπολογίας 310
- γ. Κτήριο τυπολογίας 201

Πηγή: Φουντούλη, 2013

48.

- α. Κτήριο τυπολογίας 106
- β. Κτήριο τυπολογίας 407
- γ. Κτήριο τυπολογίας 310

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

49. Ιδιωτικοί ημιυπαίθριοι χώροι των διαμερισμάτων

- α. Κτήριο τυπολογίας 106
- β. Κτήριο τυπολογίας 201
- γ. Κτήριο τυπολογίας 407

Πηγή: Φουντούλη, 2013

όπως και η κατοίκηση των μεγαλύτερων διαμερισμάτων της τυπολογίας (407), από οικογένειες. Με τον τρόπο αυτό δύναται να υπάρξει μια μεγαλύτερη αξιοποίηση του χώρου όπως και μία μεγαλύτερη συνοχή στο εσωτερικό των κτηρίων, μεταξύ ομάδων ανθρώπων με παρόμοια χαρακτηριστικά και ενδιαφέροντα. Στη διανομή των διαμερισμάτων είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη και κάποιοι επιπλέον παράμετροι. Η κατοίκηση του ισογείου και των πρώτων ορόφων των κτηρίων, μπορεί για παράδειγμα να προτιμάται από ηλικιωμένους ή άτομα με κινητικές δυσκολίες, λόγω της έλλειψης ανελκυστήρα. Συνολικά θα μπορούσε να δημιουργηθεί μία βάση δεδομένων με τα χαρακτηριστικά των διαθέσιμων διαμερισμάτων και μια λίστα κριτηρίων των ενδιαφερόμενων, έτσι ώστε ο συνδυασμός τους να οδηγεί με τρόπο αντικειμενικό και συστηματοποιημένο στην διάθεση του κατάλληλου διαμερίσματος, στον κατάλληλο μελλοντικό οικιστή.

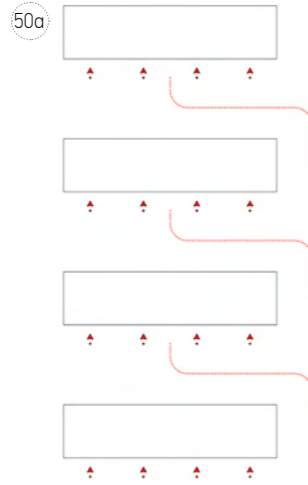
Πέραν της εύρεσης του βέλτιστου τρόπου διανομής των διαμερισμάτων, βάσει των αναγκών των οικιστών, ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η καλλιέργεια της αίσθησης της κοινότητας στο εσωτερικό του συγκροτήματος. Επιμέρους στόχος του εγχειρήματος, είναι η δημιουργική απασχόληση μέσα από συλλογική δράση και η προώθηση μιας ζωντανής κοινότητας έναντι της δημιουργίας ενός απλού οικολογικού συγκροτήματος κατοικιών. Το μειονέκτημα του μικρού μεγέθους των διαμερισμάτων, που διαφάνηκε παραπάνω, δύναται επομένως να αντισταθμιστεί, μέσω της δημιουργίας κοινόχρηστων χώρων σε επίπεδο κτηρίου για κοινές δραστηριότητες μεταξύ των κατοίκων - μελών.

Πιο συγκεκριμένα, προτείνεται η αξιοποίηση ενός διαμερίσματος κάθε κτηρίου των τυπολογιών (201) και (310) για την συναναστροφή των κατοίκων στο εσωτερικό της πολυκατοικίας. Οι κάτοικοι των διαμερισμάτων της τυπολογίας (407), προτείνεται να κατανομούνται αναλογικά στους χώρους κοινών των υπόλοιπων κτηρίων. Η μη πρόβλεψη ξεχωριστού χώρου στην δική τους κτηριακή υποδομή, οφείλεται στον μικρό αριθμό των διαμερισμάτων αυτού του μεγέθους, ο οποίος κρίνεται καλύτερο να χρησιμοποιηθεί για στέγαση.

Ακόμη, λόγω της μορφολογικής ιδιαιτερότητας του κτηρίου της τυπολογίας (106) που αναλύθηκε προηγουμένως (ενιαίος διάδρομος και μεγάλο, φωτεινό κλιμακοστάσιο που ενισχύει τη διάδραση των χρηστών του χώρου), προωθείται σ' αυτό, η πολυλειτουργικότητα των χρήσεων. Αναλυτικότερα, προτείνεται, η αξιοποίηση των τεσσάρων διαμερισμάτων του ισογείου από την οικοκοινότητα, για την εξυπηρέτηση των αναγκών της, τόσο σε επίπεδο κοινωνικότητας και συνάντησης, όσο και σε επίπεδο άλλων χρήσεων. Ενδεικτικά λοιπόν, το πρώτο διαμέρισμα μπορεί να αξιοποιείται ως χώρος υποδοχής για τους επισκέπτες της οικοκοινότητας με ενημερωτικό υλικό, φωτογραφίες, χάρτες κλπ, το δεύτερο διαμέρισμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως χώρος δημιουργικής απασχόλησης των παιδιών της οικοκοινότητας, το τρίτο ως αποθηκευτικός χώρος των παραγόμενων προϊόντων που προωθούνται στην αγορά και τέλος το τέταρτο διαμέρισμα, ως χώρος συνάντησης για ενήλικες και ηλικιωμένους, που θα φιλοξενεί τις συνελεύσεις των κατοίκων και τα διάφορα σεμινάρια. Με βάση τις ανάγκες, μελλοντικά μπορεί να υπάρξει αξιοποίηση περισσότερων διαμερισμάτων από μέρους της οικοκοινότητας για κοινωνική δραστηριότητα των μελών της.

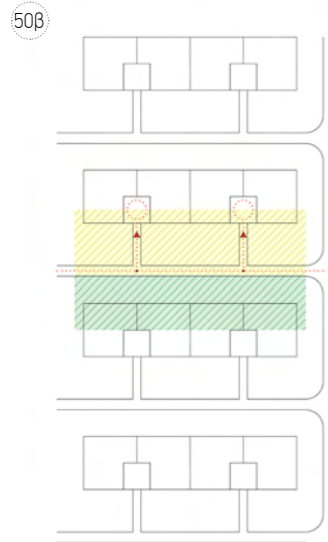
Με τις παραπάνω τροποποιήσεις, ο αριθμός των διαμερισμάτων προς κατοίκηση μειώνεται από τα 288 στα 272 και αντίστοιχα η χωρητικότητα του συγκροτήματος

τυπική καταστοίχους διάταξη

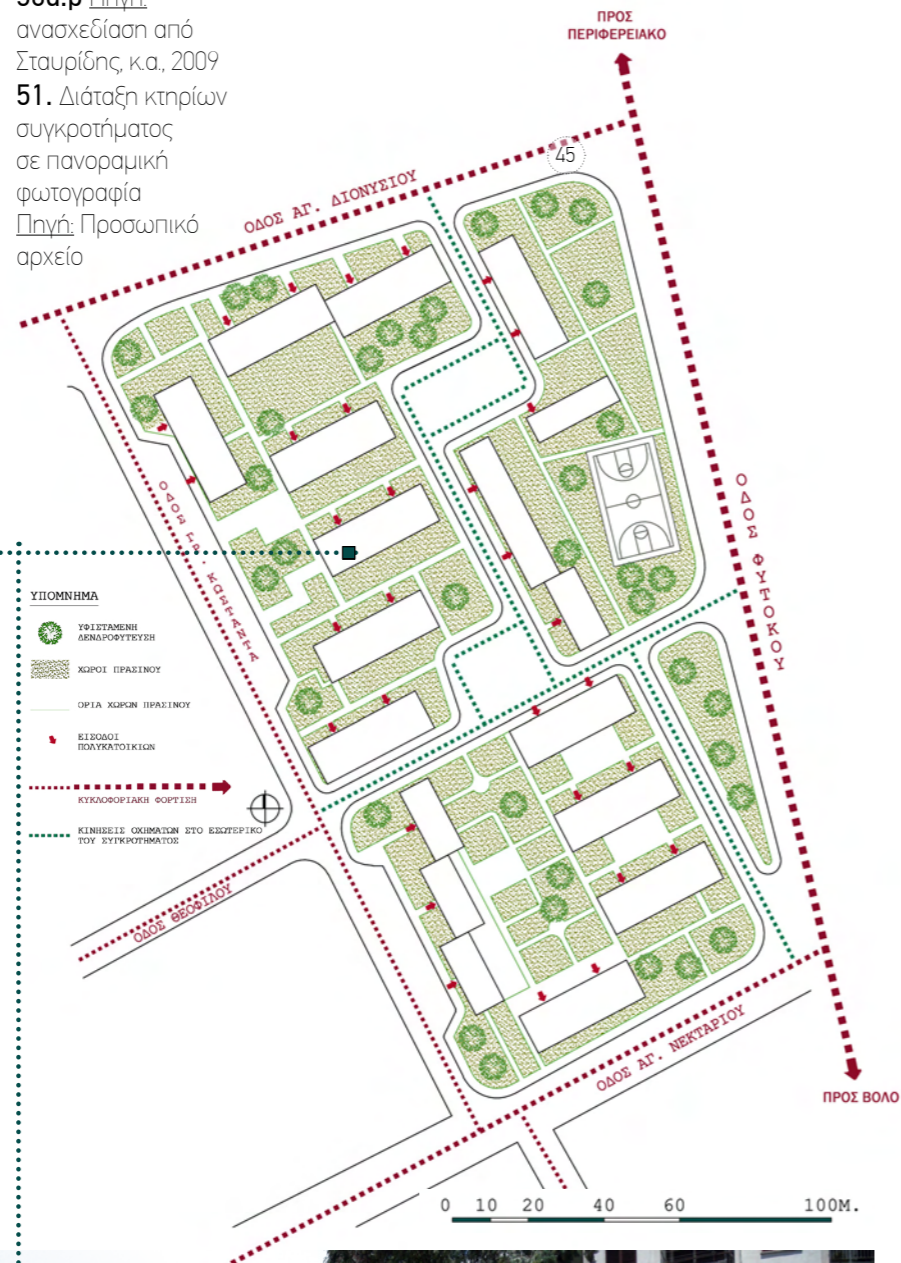

50α.β Πηγή: ανασχεδίαση από Σταυρίδης, κ.α., 2009
51. Διάταξη κτηρίων συγκροτήματος σε πανοραμική φωτογραφία
 Πηγή: Προσωπικό αρχείο

καταστοίχους διάταξη στο συγκρότημα Ξηροκάμπου

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
 - ΥΦΕΣΤΑΜΕΝΗ ΔΕΜΑΡΦΥΤΕΥΣΗ
 - ΧΩΡΟΣ ΠΡΑΣΙΝΟΥ
 - ΟΡΙΑ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ
 - ΕΙΣΟΔΟΙ ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΩΝ
 - ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ
 - ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ

52

από 736-784 σε 700-748. Αυτή η μείωση δεν αποτελεί πρόβλημα, ούτε συνεπάγεται έξοδο κατοίκων, καθώς όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, ο αριθμός των κενών διαμερισμάτων είναι ήδη μεγάλος.

5.2.4 Υπαίθριοι Χώροι

Όπως ήδη περιγράφηκε, το συγκρότημα αποτελείται από τρία μεγάλα οικοδομικά τετράγωνα και μία τριγωνική νησίδα πρασίνου. Οι επιμέρους αυτές ενόπτες οριοθετούνται από τους βασικούς δημόσιους δρόμους που συνδέουν το συγκρότημα με την ευρύτερη περιοχή. Η διαβάθμιση της ιδιωτικότητας στους υπαίθριους χώρους του συγκροτήματος είναι ρευστή ανάμεσα σε χώρους με ποιοτικές δημόσιες, κοινής και ιδιωτικής χρήσης, και σε μεγάλο βαθμό καθορίζεται από τη διάταξη και την αρχιτεκτονική των πολυκατοικιών.

Βιβλιογραφικά κατηγοριοποίηση του τρόπου οργάνωσης των συγκροτημάτων κοινωνικής κατοικίας, αφορά τρεις πιθανούς τύπους. Ο πρώτος αφορά στην οργάνωση κατά στοίχους, ο δεύτερος στη δημιουργία πυρήνων και ο τρίτος αποτελεί μια σύνθετη εκδοχή (Σταυρίδης, κ.α., 2009).

Στην περίπτωση του συγκροτήματος Ξηροκάμπου στο Βόλο, τα περισσότερα κτήρια είναι διατεταγμένα σε στοίχους, με επιμέρους διαφοροποιήσεις. Οι αποστάσεις μεταξύ των κτηρίων είναι μεγάλες με αποτέλεσμα οι υπαίθριοι χώροι να είναι ιδιαίτερα ευρύχωροι, γεγονός που αποτελεί το συγκριτικό πλεονέκτημα του συγκροτήματος έναντι άλλων αστικών οικιστικών συνόλων. Σε μία πρώτη ανάγνωση το βόρειο σύμπλεγμα των τεσσάρων κτηρίων στο βορειοανατολικό οικοδομικό τετράγωνο μοιάζει να αποκλίνει από τον κανόνα της στοίχισης των κτηρίων, καθώς παρουσιάζει στοιχεία δομής πυρήνα. Αυτό οφείλεται στη διάταξη των τεσσάρων κτηρίων και των ενδιάμεσων υπαίθριων χώρων. Ωστόσο η παρατήρηση του τρόπου πρόσβασης στο καθένα από τα κτήρια, αναιρεί την πρώτη αυτή εντύπωση. Το σύστημα εισόδων των τεσσάρων κτηρίων δεν υποστηρίζει μία καθαρά εσωστρεφή ή εξωστρεφή λογική, που θα δικαιολογούσε τη δομή πυρήνα. Αντίστοιχα, ενώ για μια ομάδα κτηρίων εφαρμόζονται πλήρως τα χαρακτηριστικά του συστήματος κατά στοίχους, όπως αυτά είναι γνωστά από τη βιβλιογραφία, αλλού οι αποστάσεις των κτηρίων και οι σχηματισμοί των πράσινων χώρων, διαφοροποιούνται.

Επομένως, πρέπει να σημειωθεί η απουσία ενός καθολικού κανόνα στη διάταξη των κτηρίων και στο σχεδιασμό του συγκροτήματος, ικανού να δημιουργεί μονοσήμαντες ιεραρχήσεις ή και κεντρικότητες.

Ο τρόπος ανάπτυξης του εσωτερικού των αστικών νησίδων του συγκροτήματος, ακολουθεί μία ορθοκανονική λογική, η οποία αφενός εξυπηρετεί τον κοινό, ευνοϊκό προσανατολισμό, φωτισμό και αερισμό των κτηρίων, αφετέρου συνάδει με την πολεοδομική και κυκλοφοριακή οργάνωση της ευρύτερης περιοχής. Η κατά στοίχους κύρια διάταξη των πολυκατοικιών, αποτελούμενων από διαμπερή διαμερίσματα, οργανώνει τον ενδιάμεσο υπαίθριο χώρο. Αυτός χωρίζεται από ένα μονοπάτι, παράλληλο με τη μακρά πλευρά των πολυκατοικιών, σε δύο επιμέρους άνισα τμήματα. Το μικρότερο από αυτά λειτουργεί ως πρασιά του ενός κτηρίου εξυπηρετώντας κυρίως τις εισόδους σε αυτό. Το μεγαλύτερο τμήμα αποτελεί τον κύριο υπαίθριο χώρο του γειτονικού κτηρίου, και εκτείνεται στην πίσω όψη του. Επομένως, ο υπαίθριος χώρος ανάμεσα στα κτήρια, αν και εκ πρώτης όψεως παρουσιάζεται ομοιογενής και ενιαίος, εξυπηρετεί διαφορετικές λειτουργίες. Η ιδιαίτερα λεπτή διάκριση των διαβαθμισμένων ως προς την ιδιωτικότητα και τη

52. Τυπολογίες οργάνωσης κτηρίων

α. Τυπολογία κατά πυρήνες

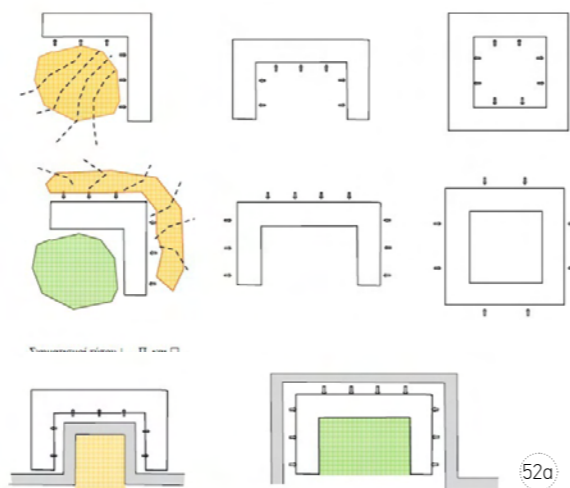
Πηγή: Σταυρίδης, κ.α., 2009

β. Σύγκριση τυπολογίας κατά στοίχους - σύνθετης τυπολογίας (παλιές εργατικές συγκροτήματα Ξηροκάμπου - νέες εργατικές)

Πηγή: <https://www.google.com/maps/>

γ. Σύνθετη τυπολογία

Πηγή: Σταυρίδης, κ.α., 2009

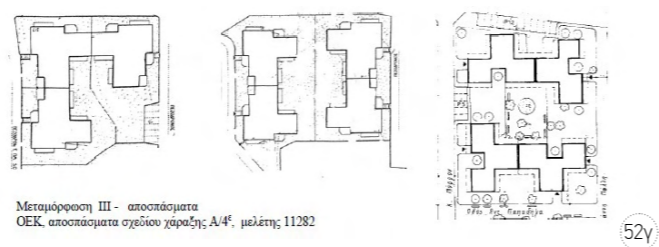

53. Χώροι πρασίνου συγκροτήματος

α. Τριγωνικός χώρος πρασίνου στο συγκροτημα

β,γ Αναξιοποίητοι χώροι πρασίνου πέριξ των πολυκατοικιών

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Μεταμόρφωση III - αποσπάσματα
ΟΕΚ, αποσπάσματα σχεδίου χάραξης, Α/4^ε, μελέτη: 11282

52γ

χρήση επιμέρους περιοχών του, με ένα μονοπάτι, πρέπει να αποδοθεί στην αρχική πρόθεση των σχεδιαστών για ανάπτυξη κοινωνικών δεσμών καλής γειτνίασης στο εσωτερικό του συγκροτήματος κοινωνική κατοικίας. Ατυχώς, ο υπαίθριος χώρος καταλήγει δυσανάγνωστος και αχανής, και παρά τις αρχικές προθέσεις, εύκολα μπορεί να παρερμηνευτεί ως η εναπομένουσα αδόμητη έκταση μεταξύ των κτηρίων. Ωστόσο τα χαρακτηριστικά αυτά αποτελούν εξαιρετική αφετηρία για την αξιοποίηση και αναβάθμιση του υπαίθριου χώρου στα πλαίσια της οικοκοινότητας.

Πέραν αυτού του τύπου "διττού" υπαίθριου χώρου, άμεσα συνδεδεμένου με την διάταξη των κτηρίων στο οικοδομικό τετράγωνο, στο συγκρότημα συναντώνται και άλλοι υπαίθριοι χώροι με πιο δημόσιο χαρακτήρα, κυρίως λόγω της μη άμεσης σύνδεσής τους με κάποιο συγκεκριμένο κτήριο. Τέτοιοι είναι: ο χώρος στο κέντρο της νοτιοδυτικής αστικής νησίδας, διαιρεμένος σήμερα με μονοπάτια σε εννιά επιμέρους τμήματα, το γήπεδο μπάσκετ και οι χώροι πρασίνου στην ανατολική πλευρά του βορειοανατολικού οικοδομικού τετραγώνου, και οι αντίστοιχοι χώροι πρασίνου στη μέση της δυτικής πλευράς του βορειοδυτικού οικοδομικού τετραγώνου. Εκεί δε φιλοξενείται κάποια ιδιαίτερη κοινή δραστηριότητα και παρουσιάζεται ομοιογένεια και συνέχεια με τους υπόλοιπους υπαίθριους χώρους του συγκροτήματος. Γενικά υπάρχει έλλειψη στοιχείων αστικού εξοπλισμού και απουσιάζει η μέριμνα για την περιποίηση και τη φύτευση των χώρων πρασίνου.

Σύμφωνα με τα παραπάνω η αξιοποίηση και αναβάθμιση των υπαίθριων χώρων του συγκροτήματος τίθενται στον πυρήνα της πρότασης για μετατροπή του συγκροτήματος σε οικοκοινότητα, καθώς όχι μόνο συνιστούν το συγκριτικό πλεονέκτημα του συγκροτήματος έναντι άλλων αστικών οικιστικών συνόλων, αλλά και δύνανται να αποτελέσουν τους κύριους χώρους συνύπαρξης, επικοινωνίας και συλλογικής δράσης των κατοίκων.

Οι επεμβάσεις που προτείνονται έχουν ενδεικτικό χαρακτήρα καθώς ο συμμετοχικός σχεδιασμός βρίσκεται στον πυρήνα της ιδέας της οικοκοινότητας και συνεπώς οι επεμβάσεις συναποφασίζονται από τους εμπλεκόμενους κατοίκους και φορείς.

Προτείνεται η ενίσχυση της ενότητας και του συγκροτήματος με την κατάργηση των διαμπερών κινήσεων των οχημάτων και την πεζοδρόμηση των αντίστοιχων περιοχών στο εσωτερικό του. Η κίνηση με ποδήλατα είναι απολύτως θεμιτή και προβλέπεται, ενώ στους κεντρικούς χώρους του συγκροτήματος διατηρείται δυνατότητα πρόσβασης σε οχήματα έκτακτης ανάγκης. Οι πλειοψηφία των πράσινων υπαίθριων χώρων του συγκροτήματος, όπως έχει ήδη αναλυθεί στην προηγούμενη ενότητα, θα αποδοθεί στην αστική καλλιέργεια. Κάποιοι από τους χώρους αυτούς αποδίδονται στην ιδιωτική καλλιέργεια από τους κατοίκους (περίπου 7 στρέμματα), και κάποιοι στη συλλογική (περίπου 4 στρέμματα). Με τον τρόπο αυτό η ελεύθερη κίνηση, το παιχνίδι και η συνάθροιση στο εσωτερικό των παρτεριών καθίσταται αδύνατη. Προκειμένου να αντισταθμιστεί αυτή η απώλεια, προτείνεται η δημιουργία τριών πλατειών, με ιδιαίτερο χαρακτήρα η κάθε μία.

Η πρώτη (Α), στα όρια του συγκροτήματος, επί της οδού Φυτόκου και πλάι στο γήπεδο, περιβάλλει το κτήριο τυπολογίας 106, το οποίο όπως ήδη αναφέρθηκε θα στεγάσει ποικίλες συλλογικές δραστηριότητες. Πρόκειται λοιπόν για τον πιο εξωστρεφή και δημόσιο χώρο του συγκροτήματος, όπου θα διαδραματίζονται γεγονότα που αφορούν κυρίως την επαφή και τη διάδραση της οικοκοινότητας με την

πρόταση διαμόρφωσης συγκροτήματος Ξηροκάμπου

54 Πηγή υποβάθρου: Τοπογραφικό διάγραμμα Πολεοδομίας, Φουντούλη, 2013; ίδια επεξεργασία

υπόλοιπη πόλη. Πρόκειται επίσης για την αφηρηρία του περιπάτου των επισκεπτών και της περιοδικής υπαίθριας αγοράς, ως μία εναλλακτική πρόταση υπερτοπικού αλληλέγγυου εμπορίου επί της οδού Φυτόκου, που σήμερα συγκεντρώνει αλυσίδες υπεραγορών διεθνών εταιρειών.

Η δεύτερη πλατεία (B), στο γεωγραφικό κέντρο-καρδιά του συγκροτήματος, σχεδιάζεται ώστε να αποτελέσει και το υπαίθριο κέντρο της συλλογικής ζωής της κοινότητας, όπου θα γίνονται οι γενικές συνελεύσεις των κατοίκων και άλλες δραστηριότητες που αφορούν την εσωτερική κοινωνική ζωή του συγκροτήματος (πχ. υπαίθριο αναψυκτήριο).

Ο πεζόδρομος που θα ενώνει τις δύο αυτές πλατείες με τα όρια του συγκροτήματος δεν εξυπηρετεί μόνο την κίνηση στο εσωτερικό του, αλλά αποτελεί φυσική συνέχεια του δημόσιου χώρου και κύρια πορεία των επισκεπτών στο συγκρότημα. Πρόκειται λοιπόν για μία “γραμμική πλατεία” που εξυπηρετεί τη μετάβαση από την πόλη στην καρδιά του συγκροτήματος για μία γνωριμία με τους κατοίκους και τις διαδικασίες της οικοκοινότητας. Αυτό αποτέλεσε κριτήριο στη χωροθέτηση των συλλογικών καλλιεργήσιμων εκτάσεων στο εσωτερικό του συγκροτήματος, ώστε να πλαισιώνουν τη διαδρομή αυτή, απ’ όπου είναι επίσης ορατές πολλές εκτάσεις ιδιωτικής καλλιέργειας και το σύνολο των πολυκατοικιών του συγκροτήματος.

Η τρίτη πλατεία (Γ) προβλέπεται στο κέντρο περίπου του νότιο οικοδομικού τετραγώνου. Προτείνεται να σχεδιαστεί ως αλάνα παιχνιδιού και αναψυχής, με χαμηλή βλάστηση και δυνατότητα λειτουργίας υπαίθριου κινηματογράφου το βράδυ, με επίπεδη προβολή στο δυτικό τοίχο της ανατολικής πολυκατοικίας.

Αναγνωρίζοντας τις διαφορές στη σημασία και την ένταση της κυκλοφορίας των περιμετρικών οδών του συγκροτήματος, προτείνεται η χωροθέτηση των μεγαλύτερων εκτάσεων συλλογικής καλλιέργειας στα όριά του και κυρίως επί της οδού Φυτόκου, με κατάλληλη διαμόρφωση του μετώπου για προστασία των καλλιεργειών. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η επιθυμητή κλιμάκωση του δημόσιου χαρακτήρα των δραστηριοτήτων και στο επίπεδο των καλλιεργειών. Αντίθετα στις υπόλοιπες τρεις οδούς που οριοθετούν το συγκρότημα οι εκτάσεις καλλιεργούνται ιδιωτικά από κατοίκους της οικοκοινότητας. Σε τρία σημεία, προβλέπεται διαμόρφωση εισόδων στο συγκρότημα με πληροφοριακό υλικό, καθιστικό, χώρο στάθμευσης ποδηλάτων και άλλες δημόσιες εξυπηρετήσεις και εγκαταστάσεις της οικοκοινότητας.

Στη σύντομη ανάλυση της περιοχής, αναδείχθηκε ως σημαντικό μειονέκτημα, η σχετικά μεγάλη απόσταση του συγκροτήματος από το κέντρο της πόλης και επιπρόσθετα η μη επαρκής σύνδεσή του με αυτό. Στο πλαίσιο μείωσης των ατομικών μετακινήσεων με όχημα από και προς την οικοκοινότητα αλλά και στο πλαίσιο δημιουργίας μιας πιο ήπιας κινητικότητας στο εσωτερικό της, περιγράφεται μια σειρά προτάσεων που αφορούν κατευθύνσεις για αλλαγή συμπεριφοράς αλλά και έργα υποδομής.

Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται κάποιες ιδέες οι οποίες αφορούν στην προώθηση της χρήσης των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς (ΜΜΜ). Λόγω των μειωμένων οικονομικών πόρων του δήμου, και πιθανότατα της δυσκολίας εξασφάλισης κάποιας χρηματοδότησης από την τοπική αυτοδιοίκηση, προτείνεται

5.2.5 Μεταφορές

η ανάπτυξη μιας σχέσης αμοιβαίου οφέλους μεταξύ της οικοκοινότητας και των Κοινών Ταμείων Εισπράξεων Λεωφορείων (ΚΤΕΛ) της πόλης. Ο στόχος εκ μέρους της οικοκοινότητας για μία τέτοια συνεργασία μπορεί να είναι η αύξηση της συχνότητας των δρομολογίων της γραμμής λεωφορείου (2) που εξυπηρετεί την περιοχή, ή η επέκταση του ωραρίου κατά τις νυχτερινές ώρες. Επιπρόσθετος στόχος θα μπορούσε να είναι η επιδότηση του εισιτηρίου και η δωρεάν χρήση όλων των γραμμών για όλους τους κατοίκους της οικοκοινότητας σε διάρκεια μίας δοκιμαστικής περιόδου. Στη συνέχεια, αποδέκτες της επιχορήγησης θα μπορούσαν να είναι μόνο όσοι κάτοικοι συμφωνούν να μην κάνουν ατομική χρήση αυτοκινήτου μέσα στην πόλη.

Από την πλευρά της οικοκοινότητας, αυτή μπορεί να λειτουργεί ανταποδοτικά στις παραπάνω επιχορηγήσεις, μέσω της υιοθέτησης δράσεων προώθησης της χρήσης των ΜΜΜ σε όλη την πόλη, αναλαμβάνοντας μέρος της διαφημιστικής τους καμπάνιας. Σε ένα μελλοντικό στάδιο, όπου η ίδια η οικοκοινότητα έχει έσοδα, θα μπορούσε να κάνει μία νέα συμφωνία με τα ΚΤΕΛ, ώστε να καλύπτει οικονομικά τις μετακινήσεις των μελών της.

Μία δεύτερη πρακτική, η οποία προτείνεται στα πλαίσια μείωσης των ατομικών μετακινήσεων, είναι η προώθηση της από κοινού χρήσης οχημάτων. Σε ένα πρώτο επίπεδο, προτείνεται η οργάνωση και συστηματοποίηση των καθημερινών δρομολογίων των κατοίκων, για την από κοινού χρήση αυτοκινήτου, με από κοινού πληρωμή των εξόδων. Μια τέτοια δράση, η οποία βασίζεται στην εξυπηρέτηση περισσότερων ανθρώπων με τη χρήση λιγότερων οχημάτων, πέραν των ωφελειών της, στην οικολογική διάσταση, επιδρά και σε κοινωνικό επίπεδο, αυξάνοντας τη δικτύωση και την επικοινωνία μεταξύ των μελών της.

Στην ίδια κατεύθυνση, με κοινό στόχο, αλλά σε ένα δεύτερο στάδιο, προτείνεται η αγορά μεταχειρισμένων οχημάτων, ιδιοκτησίας των κατοίκων του συγκροτήματος, από μέρους της οικοκοινότητας. Η χρήση αυτών, προτείνεται να γίνεται τόσο για συλλογικούς σκοπούς της οικοκοινότητας, όσο και μεμονωμένα, από όλα τα μέλη της οικοκοινότητας, με ενοίκιαση και κοστολόγηση ανάλογα με το χρόνο και τα χιλιόμετρα που διανύθηκαν.

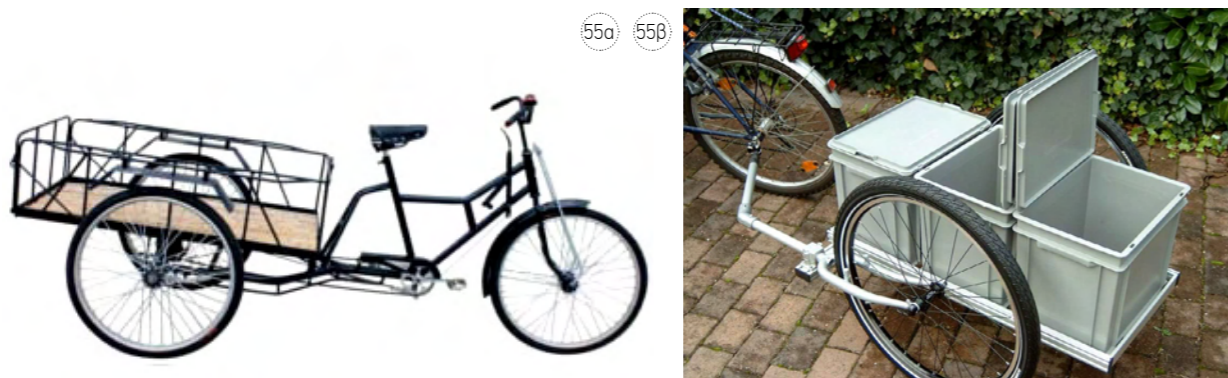
Σε επίπεδο υποδομών, όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα προτάσεων, προτείνεται η απαγόρευση της χρήσης αυτοκινήτου εντός του συγκροτήματος και συγκεκριμένα η πεζοδρόμηση των οδών Λασκαράτου, Θεοφίλου και της μικρής κάθετης σε αυτή οδού. Πέραν των στόχων αυτής της παρέμβασης που ήδη αναλύθηκαν, το έργο αποσκοπεί σε μεγάλο βαθμό στη δημιουργία ασφαλών μετακινήσεων εντός του συγκροτήματος. Τμήματα των παραπάνω δρόμων προτείνεται να μετατραπούν σε ποδηλατοδρόμους, ενώ εξίσου σημαντικής σημασίας κρίνεται η συνέχισή τους εκτός οικοκοινότητας, για τη σύνδεση της με τη Γεωπονική Σχολή και το Πανθεσσαλικό Στάδιο. Οι μικρότερες ανάγκες πλέον σε θέσεις στάθμευσης οχημάτων εξυπηρετούνται κυρίως στις εσοχές των οικοδομικών τετραγώνων επί της οδού Γρ. Κωσταντά, με πρόβλεψη της δέσμευσής τους για την οικοκοινότητα.

Φαίνεται λοιπόν πως στο εσωτερικό της οικοκοινότητας, ποικίλα είδη,

55. Προτεινόμενα οχήματα στο εσωτερικό του συγκροτήματος

α. Πηγή: <http://www.aokbike.com/>

β. Πηγή: <http://commons.wikimedia.org/>

δίκυκλων και τρίκυκλων οχημάτων για όλες τις ηλικίες, θα αντικαταστήσουν τα αυτοκίνητα, ενώ για την μεταφορά βαριών ή ογκωδών αντικειμένων, θα προβλέπεται ενσωμάτωση καροτσιών σε αυτά. Τέτοιου είδους καρότσια μπορούν να φυλάσσονται στις εισόδους της οικοκοινότητας και η χρήση τους μπορεί να γίνεται με ένα σύστημα δανεισμού χωρίς χρέωση.

Οι σχέσεις ελευθέρου και κτισμένου χώρου, η διάταξη των κτηρίων και οι σχηματισμοί τους στο εσωτερικό των οικοδομικών τετραγώνων, είναι στοιχεία που αφορούν στη δομή του συγκροτήματος και αναλύθηκαν ήδη στην ενότητα των εξωτερικών χώρων. Τα ίδια αυτά στοιχεία σχετίζονται ωστόσο, σε μεγάλο βαθμό και με τον τρόπο λειτουργίας κάθε μεμονωμένου κτηρίου, όσον αφορά το φωτισμό και τον αερισμό του.

Στην περίπτωση του συγκροτήματος Ξηροκάμπου, οι αποστάσεις ανάμεσα στα κτήρια, σε συνάρτηση με το ύψος τους, θεωρούνται πρότυπες, συγκρινόμενες μάλιστα με τα σημερινά δεδομένα στις πυκνοκατοικημένες περιοχές. Τα περισσότερα κτήρια του συγκροτήματος (τυπολογίες 201/310 και 106) έχουν τις εισόδους τους στη βόρεια όψη, και τους ημιυπαίθριους χώρους-μπαλκόνια, στη νότια. Εξαίρεση αποτελεί κτίσμα της τυπολογίας 201/310, στο βορειοανατολικό οικοδομικό τετράγωνο και τα έξι κτίσματα της τυπολογίας 407, όπου ο κατά μήκος άξονας τους είναι παράλληλος του άξονα ανατολής δύσης. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι είσοδοι γίνονται από την ανατολική όψη, και οι ημιυπαίθριοι βρίσκονται στη δυτική.

Παρά το γεγονός πως η διάταξη των κτηρίων στο συγκρότημα, ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό, τα θεμελιώδη πρότυπα σχεδιασμού της αρχιτεκτονικής (βορρά-νότου), τα ίδια τα κτήρια χαρακτηρίζονται ιδιαίτερα ενεργοβόρα. Τα βασικά προβλήματα που παρουσιάζουν, προκύπτουν από την παλαιότητα τους και συνοψίζονται γύρω από την έλλειψη θερμομόνωσης και υγραμόνωσης, την κακή ποιότητα κουφωμάτων και την ανεπάρκεια του συστήματος θέρμανσης. Σε μία κατεύθυνση εξοικονόμησης ενέργειας και βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης στο εσωτερικό των κατοικιών, προτείνεται αρχικά μια σειρά παρεμβάσεων για τη μείωση των ενεργειακών τους αναγκών και στη συνέχεια για την ενεργειακή τους αυτάρκεια.

Πριν οποιασδήποτε παρέμβασης στις κτηριακές εγκαταστάσεις ωστόσο, προτείνεται η διεξαγωγή σειράς σεμιναρίων σχετικά με την προώθηση της αλλαγής της καταναλωτικής συμπεριφοράς των κατοίκων, και την ενημέρωσή τους για τις δυνατότητες χρήσης ειδικών συσκευών χαμηλής ενεργειακής κατανάλωσης. Στην προσπάθεια αυτή, σημαντικός παράγοντας είναι η θέσπιση μικρών στόχων και η ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος των πολιτών μέσω παροχής κινήτρων. Κίνητρο μπορεί να αποτελέσει ένας χαμηλότερος λογαριασμός ρεύματος ή ένα μικρότερο ποσό στο λογαριασμό των κοινοχρήστων της πολυκατοικίας. Η υιοθέτηση οικολογικών πρακτικών στις καθημερινές συνήθειες, είναι απαραίτητη προκειμένου το βίωμα και η εμπειρία της οικολογικής συμπεριφοράς, να εξελιχθεί σε συνειδητοποιημένη επιλογή. Προκειμένου, μάλιστα αυτή η μετάβαση να μπορεί να γίνει αντιληπτή και μετρήσιμη, προτείνεται ο συστηματικός έλεγχος και η παρακολούθηση της κατανάλωσης ρεύματος, ζεστού νερού κλπ, ανά διαμέρισμα, αλλά και σε όλο το συγκρότημα.

Σε επίπεδο έργων υποδομής, προτείνεται αρχικά η ενεργειακή αναβάθμιση

5.2.6 Ενεργειακή Ταυτότητα

των κτηρίων. Η πολύ καλή θερμική εξωτερική μόνωση των τοίχων, δύναται να εξασφαλίσει σταθερή θερμοκρασία στο εσωτερικό των κατοικιών, κατά τη διάρκεια ολόκληρου του χρόνου, μειώνοντας τις ανάγκες θέρμανσης και ψύξης. Μία τέτοια πρακτική έχει πολλαπλά οφέλη, αποτρέποντας φαινόμενα υγρασίας, προστατεύοντας τα δομικά στοιχεία του περιβλήματος των κτηρίων, και μειώνοντας κατ' επέκταση, τα έξοδα συντήρησης και λειτουργίας.

Εξίσου σημαντική με την εξωτερική μόνωση, είναι η αντικατάσταση των κουφωμάτων και τζαμιών και η μόνωση των δωματίων των πολυκατοικιών. Οι πράσινες στέγες είναι μία μέθοδος φυσικής θερμομόνωσης και υγρασιμότητας, η οποία όταν έχει τις σωστές προϋποθέσεις μπορεί να λειτουργήσει ευεργετικά για το μικροκλίμα της περιοχής, τη διαχείριση των απορροών της βροχής κλπ. Στη συγκεκριμένη περίπτωση του συγκροτήματος, προτείνεται η εκτατική φύτευση των δωματίων, η οποία ως τεχνική είναι απλή και δεν απαιτεί μελέτη. Είναι ελαφριά κατασκευή, και περιλαμβάνει φυτά μικρού ύψους και ριζικού συστήματος, με μικρές απαιτήσεις σε νερό και μεγάλη αντίσταση σε αντίξοες, για την ανάπτυξη τους, καιρικές συνθήκες.

Μία εκτατική φύτευση του δώματος, δεν επιτρέπει συνήθως τη χρήση και επισκεψιμότητά του, από τους κατοίκους. Από την άλλη πλευρά, ο συνδυασμός της φύτευσης με την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών ή ηλιακών συστημάτων στην ίδια έκταση, δεν συναντά κανένα πρόβλημα ή περιορισμό. Τα φυτά βελτιώνουν μάλιστα την αποδοτικότητα των συστημάτων, γιατί σε αντίθεση με τα σκληρά υλικά που χρησιμοποιούνται στις συμβατικές ταράτσες, τα πρώτα έχουν την ικανότητα να απορροφούν τις υψηλές θερμοκρασίες που ευθύνονται για προβλήματα μειωμένης απόδοσης, προκαλώντας φυσικό δροσισμό.

Με κατεύθυνση λοιπόν, την προσέγγιση της αυτάρκειας, και συνεκτιμώντας τα παραπάνω, προτείνεται η διερεύνηση εφαρμογής συστημάτων ΑΠΕ στους χώρους των δωματίων (ΦΕΚ Β 1079, 04-06-2009). Σε περίπτωση εγκατάστασης φωτοβολταϊκών, κρίνεται καταλληλότερη η επιλογή των διασυνδεδεμένων με το δίκτυο, έναντι των αυτόνομων συστημάτων, λόγω του πιλοτικού χαρακτήρα του εγχειρήματος της οικοκοινότητας και της μη εξοικείωσης των κατοίκων με πρακτικές μείωσης της ενεργειακής τους κατανάλωσης. Με αυτό τον τρόπο, το συγκρότημα θα έχει αφενός την υποστήριξη του δικτύου σε περιπτώσεις που η ενέργεια από τα φωτοβολταϊκά δεν επαρκεί, αφετέρου θα έχει τη δυνατότητα πώλησης της περίσσειας παραγόμενης ενέργειας στο δίκτυο. Το δεύτερο σενάριο, μπορεί να αποτελέσει επιπλέον κίνητρο για την αλλαγή της συμπεριφοράς των κατοίκων, πάνω σε θέματα ενέργειας, καθώς με αυτόν τον τρόπο η οικοκοινότητα θα μπορεί να εξασφαλίσει πόρους για τη λειτουργία και τη βελτίωση της.

Η επιλογή των ενεργειακών συστημάτων που θα εγκατασταθούν στο συγκρότημα προτείνεται να γίνεται σταδιακά, παρακολουθώντας παράλληλα τις επιδράσεις και την αποδοτικότητα τους. Η αναγκαιότητα της εγκατάστασής τους μπορεί να εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τις αλλαγές στην καταναλωτική συμπεριφορά των χρηστών, και από τη συνέπεια των κατοίκων ως προς τους αρχικούς τους στόχους. Απαραίτητη είναι επομένως, η προσεκτική καταγραφή των ενεργειακών αναγκών μετά την ενεργειακή αναβάθμιση των κτηρίων και η εκπόνηση μελέτης για την ανάδειξη της πιο συμφέρουσας μεθόδου, οικονομικά και ενεργειακά. Επιπρόσθετα, τονίζεται πως η εφαρμογή των ΑΠΕ στο συγκρότημα δεν

56

Συνδυασμός πράσινης στέγης και εγκατάστασης φωτοβολταϊκών συστημάτων.

Πηγή: <http://taratsokipos.blogspot.gr/>

έχει ως στόχο την κάλυψη της ενεργειακής κατανάλωσης που είχαν οι άνθρωποι πριν την εμπλοκή τους στο εγχείρημα, αλλά της κατανάλωσης που είναι πραγματικά αναγκαία.

Η εξεύρεση εναλλακτικής πρότασης για μία σειρά από ενεργειακά θέματα, είναι μία σύνθετη διαδικασία, όπως διαφάνηκε παραπάνω. Ενδεικτικά ωστόσο, προτείνεται η μέθοδος της ηλιοθερμίας, δηλαδή η χρήση ηλιακών συλλεκτών, τόσο για την παροχή ζεστού νερού προς κατανάλωση, όσο και για τη χρήση του στη θέρμανση. Η εφαρμογή ηλιακού συστήματος συνδυασμένης θέρμανσης χώρου και νερού, έχει την ευελιξία να συνδυαστεί με τη χρήση καυσίμων συμβατικής ή ανανεώσιμης πηγής ενέργειας, για τη θέρμανση (καυστήρες πετρελαίου, φυσικού αερίου ή βιομάζας), δίνοντας τη δυνατότητα αναπροσαρμογής στα κατά περίπτωση δεδομένα. Από αυτή την άποψη, η επιλογή του τρόπου θέρμανσης δεν αποτελεί ζήτημα με μονόδρομες λύσεις. Οι προτάσεις μπορεί να ποικίλουν και να αφορούν είτε στην τοποθέτηση νέων εγκαταστάσεων κεντρικής θέρμανσης στις πολυκατοικίες ή τη συντήρηση των υπάρχουσών και την αλλαγή καυσίμου, είτε να αφορούν στη δημιουργία κεντρικού σταθμού Συμπαγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας (ΣΗΘ) με την εκμετάλλευση των ήδη εγκατεστημένων συστημάτων ΑΠΕ και τη σύνδεση όλων των κτηρίων σε ένα κεντρικό σύστημα θέρμανσης και διαχείρισης του ζεστού νερού. Η τελική επιλογή θα είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων, με πιο σημαντικούς τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και το κόστος. Σε γενικές γραμμές, σημειώνεται πως τα συστήματα κεντρικού ελέγχου προτιμώνται καθώς επιτυγχάνεται πιο εύκολα έλεγχος και ορθή διαχείριση της ενέργειας.

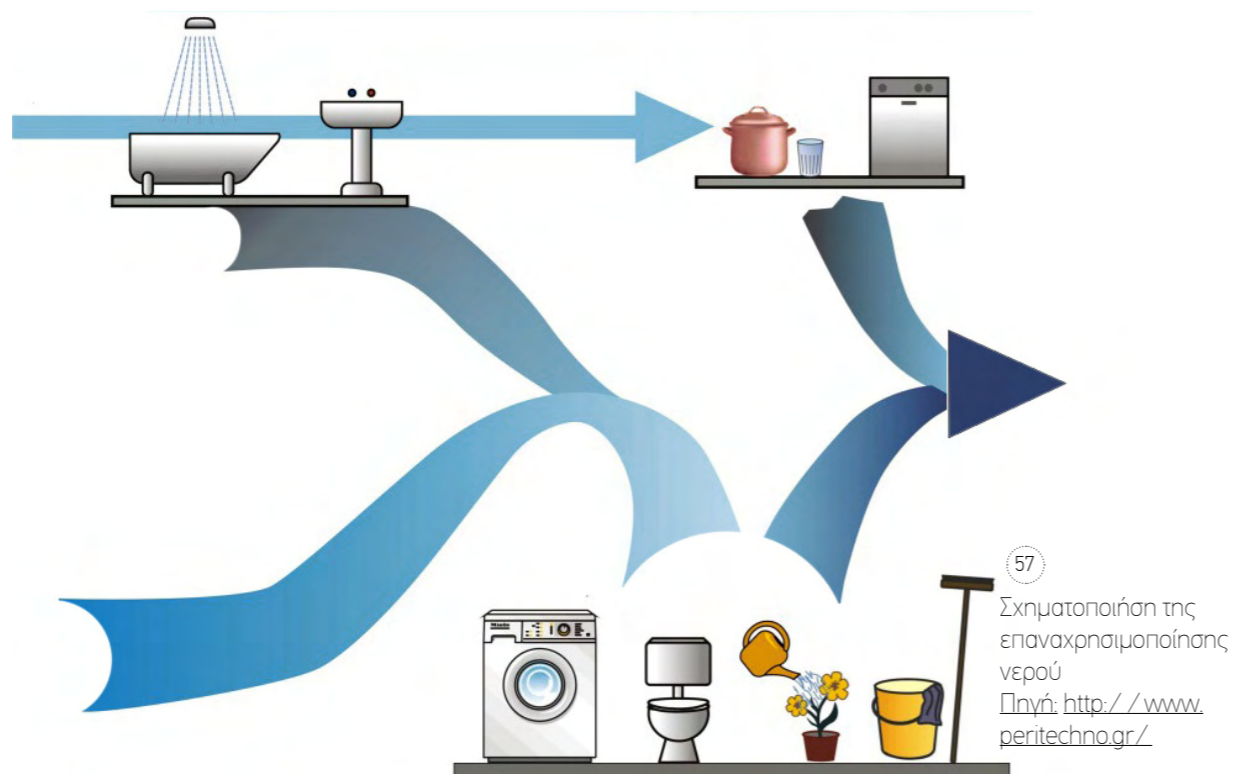
Το σχέδιο της καλλιέργειας των ελεύθερων χώρων του συγκροτήματος και της παραγωγής μεγάλου μέρους της τροφής των κατοίκων σε κήπους, συνεπάγεται αυξημένες ανάγκες σε άρδευση. Προκειμένου, επομένως να πραγματοποιείται εξοικονόμηση τόσο των φυσικών όσο και των οικονομικών πόρων προτείνονται πρακτικές ορθολογικής χρήσης και ανακύκλωσης του νερού.

Όπως στις προηγούμενες περιπτώσεις, και εδώ πρωταρχικής σημασίας είναι η ευαισθητοποίηση των κατοίκων μέσα από σεμινάρια, για την αντίληψη της αξίας του νερού. Ως άμεση και οικονομική λύση, προτείνεται η τοποθέτηση μικρών, απλών εξαρτημάτων στις διάφορες συσκευές συμβατικής υδατικής κατανάλωσης, προκειμένου να μειωθεί η ποσότητα νερού που αυτές καταναλώνουν. Τέτοια παραδείγματα μπορεί να είναι ο αεροποιητής στις βρύσες, που μειώνει τη ροή αλλά όχι την πίεση του νερού, οι περιοριστές ροής, οι ρυθμιστές ροής ντους, τα συστήματα καθαρισμού τουαλέτας χαμηλής ροής κλπ.

Πιο παρεμβατική πρόταση με ιδιαίτερα σημαντικά αποτελέσματα όσον αφορά την ποσότητα του νερού που εξοικονομείται, είναι η εγκατάσταση ενός ολοκληρωμένου συστήματος επαναχρησιμοποίησης, στο οποίο τα λύματα μπορούν να θεωρηθούν εναλλακτικός υδατικός πόρος. Οι προτεινόμενες εφαρμογές σχετικά με ένα τέτοιο σύστημα είναι ο επιτόπιος διαχωρισμός και η επαναχρησιμοποίηση των λυμάτων, και η αξιοποίηση του βρόχινου νερού.

Βασικό πλεονέκτημα ενός συστήματος διαχωρισμού των λυμάτων στην πηγή, είναι το χαμηλό κόστος της επεξεργασίας, που απορρέει από τον μικρότερο όγκο των λυμάτων που οδηγείται τελικά σε αυτή τη διαδικασία. Επιπρόσθετα σημαντικό πλεονέκτημα, αποτελεί η δυνατότητα εναλλακτικών επιλογών στη διαχείρισή των

5.2.7 Διαχείριση Νερού και Λυμάτων

λυμάτων που δεν οδηγούνται σε επεξεργασία, με μεθόδους, οι οποίες συχνά είναι πιο οικολογικές και οικονομικές. Τέτοιου είδους εναλλακτικές μπορεί να είναι η κομποστοποίηση των κοπράνων για την παραγωγή λιπάσματος, ή η διάθεση των ούρων, με ή χωρίς επεξεργασία, για τον εμπλουτισμό του εδάφους.

Στην περίπτωση της οικοκοινότητας ωστόσο, ο διαχωρισμός που προτείνεται σε πρώτο τουλάχιστον επίπεδο, αφορά μόνο στον διαχωρισμό μεταξύ του ημικάθαρτου - γκρίζου και του μαύρου νερού, με σκοπό την επαναχρησιμοποίηση του πρώτου. Πιο συγκεκριμένα, προτείνεται η ανακύκλωση και επεξεργασία του νερού που δεν περιέχει καθόλου ανθρώπινα απόβλητα (νερά τουαλέτας) ή υψηλά ρυπαντικά φορτία (νεροχύτης της κουζίνας) για την εκ νέου χρήση του σε εξωτερικές δραστηριότητες, όπως άρδευση, γενικούς καθαρισμούς, πλύσιμο αυτοκινήτων, αλλά και για οικιακές χρήσεις όπως καθαρισμός τουαλέτας, τα πλυντήρια ρούχων κλπ. Ένα τέτοιο σύστημα δύναται να εξοικονομήσει από 50-80% του νερού που χρησιμοποιείται σε ένα μέσο νοικοκυριό. Για το συγκρότημα των 19 πολυκατοικιών κρίνεται καταλληλότερος αλλά και πιο οικονομικός ο συνδυασμός όλων των παροχών γκρίζου νερού σε μία γραμμή, η οποία να μπορεί να συλλεχθεί σε ένα σύστημα επεξεργασίας. Σημειώνεται, εδώ, πως προκειμένου να μην επιβαρύνεται το γκρίζο νερό, και η επαναχρησιμοποίησή του να γίνεται άφοβα, χωρίς να υπάρχουν αρνητικές επιδράσεις στο πότισμα των φυτών, προτείνεται η χρήση προϊόντων καθαρισμού και προσωπικής υγιεινής, ουδέτερου pH, χωρίς άλατα και βιοδιασπώμενα. Τέτοια προϊόντα, φιλικά προς το περιβάλλον μπορούν να παράγονται από τους ίδιους τους κατοίκους της οικοκοινότητας, τόσο για ιδιοκατανάλωση, όσο και πώληση.

Προκειμένου να εξοικονομηθεί περισσότερη ακόμη ποσότητα νερού προτείνεται ο συνδυασμός της τεχνολογίας του γκρίζου νερού με ένα σύστημα εκμετάλλευσης των ομβρίων. Η αξιοποίηση του βρόχινου νερού μπορεί να γίνει για τις ίδιες χρήσεις του γκρίζου. Η επεξεργασία εδώ είναι πιο οικονομική, καθώς το νερό είναι σχετικά καθαρό, και η ποιότητα του ακόμη καλύτερη, όταν η συλλογή γίνεται από τις οροφές. Προκειμένου τα αποτελέσματα της συλλογής του νερού, να είναι επιθυμητά, προτείνεται η συνεκτίμηση της προηγούμενης πρότασης περί φυτεμένων δωματίων, η οποία μειώνει τις απορροές.

Σε μεγάλο βαθμό, οι προτάσεις που αναφέρθηκαν σε καθένα από τους παραπάνω θεματικούς άξονες, στηρίζονται στη συμπληρωματικότητα και στη δημιουργία κύκλων δράσεων που αλληλοϋποστηρίζονται. Σε μία τέτοια θεώρηση, η διαχείριση των απορριμμάτων έχει το ρόλο ένας ακόμη κρίκου στη διαδικασία σχηματισμού οικοκοινότητας. Οι τρεις βασικοί πυλώνες στους οποίους στηρίζεται είναι η πρόληψη, η επαναχρησιμοποίηση και η ανακύκλωση.

Αρχικά, η ενημέρωση των κατοίκων είναι και εδώ υψηλής σημασίας. Η πρόληψη, ή αλλιώς η μείωση του όγκου των απορριμμάτων που παράγονται, μπορεί να τεθεί ως πρωταρχικός ποσοτικός στόχος για τους κατοίκους του συγκροτήματος. Η συστηματική προτίμηση σε προϊόντα χωρίς συσκευασία, η χρήση σακούλας πολλαπλών χρήσεων αλλά και η αλλαγή ολόκληρης της φιλοσοφίας γύρω από την κατανάλωση, αποτελούν κάποια πρώτα βήματα.

Στην ίδια κατεύθυνση, τίθεται η αποφυγή παραγωγής απορριμμάτων, αλλά αυτή τη φορά μέσα από την ποιοτική της διάσταση. Με αυτόν τον τρόπο υπονοείται

5.2.8 Διαχείριση Απορριμμάτων

η προώθηση της μη χρήσης τοξικών και επικίνδυνων ουσιών τόσο σε ατομικό επίπεδο, όσον αφορά συσκευασίες και οικιακές συσκευές, όσο και σε συλλογικό επίπεδο, όσον αφορά οικοδομικά υλικά σε κατασκευές, έργα κλπ.

Το δεύτερο βήμα μετά την πρόληψη, είναι η σωστή διαχείριση, η οποία, ανάλογα το είδος και τη φύση του απορρίμματος, δύναται να ακολουθήσει διαφορετικές διαδρομές.

Ένα αντικείμενο που για κάποιον είναι περιττό, μπορεί να είναι χρήσιμο για κάποιον άλλο. Η υιοθέτηση μιας τέτοιας αρχής, μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για την προώθηση της αξίας της ανταλλαγής στο εσωτερικό της οικοκοινότητας, αλλά και σε ολόκληρη την πόλη. Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να διοργανώνονται σε μηνιαία βάση, ανοικτές προς την υπόλοιπη κοινωνία, γιορτές ανταλλαγής. Επιπρόσθετα, στο εσωτερικό της κοινότητας, μπορεί να λειτουργήσει με την υποστήριξη κάποιου υπεύθυνου διαχειριστή, χώρος κοινής αποθήκης για έπιπλα, ρούχα, βιβλία κλπ, που έχουν δυνατότητα επαναχρησιμοποίησης.

Κι ενώ για κάποια υλικά ή αντικείμενα, είναι δυνατή η επαναχρησιμοποίηση, για κάποια άλλα ο κύκλος της καθεαυτής χρήσης τους, έχει φτάσει στο τέλος. Στην περίπτωση αυτή, η προσέγγιση της ανακύκλωσης μπορεί να αποδώσει νέες χρήσεις. Τέτοιο είναι το παράδειγμα της κομποστοποίησης, η οποία αποτελεί μέθοδο ανακύκλωσης για τα οργανικά απορρίμματα, μετατρέποντάς τα σε λίπασμα.

Συγκεκριμένα λοιπόν, στην οικοκοινότητα προτείνονται μικροί κομποστοποιητές σε κάθε διαμέρισμα, για τα οργανικά απορρίμματα της κουζίνας, αλλά και αντίστοιχοι χώροι στις υπαίθριες εκτάσεις του συγκροτήματος. Τόσο τα απορρίμματα των κήπων, όσο και αυτά της κουζίνας, με το τέλος της διαδικασίας, θα χρησιμοποιούνται ως λίπασμα στις αστικές καλλιέργειες, επιδιώκοντας την παραγωγή προϊόντων οργανικής προέλευσης.

Όσον αφορά την ανακύκλωση άλλων υλικών όπως χαρτιού, πλαστικών κλπ, τονίζεται πως η πόλη συμμετέχει ήδη σε πρόγραμμα ανακύκλωσης και πως υπεύθυνη τόσο για τη συλλογή όσο και για τη μεταφορά τους, είναι η τοπική αυτοδιοίκηση. Από αυτή την άποψη λοιπόν, η μόνη πρόταση που γίνεται, αφορά στην αύξηση του εξοπλισμού της οικοκοινότητας με περισσότερους κάδους ανακύκλωσης.

Τέλος, αναφέρεται πως οι παραπάνω προτάσεις στους επτά άξονες, προέκυψαν από τη μελέτη εφαρμογών και πρακτικών σε διάφορες οικοκοινότητες στον κόσμο. Τα εγχειρήματα της Munksogaard και της LAEV που αναλύθηκαν προηγουμένως, αποτέλεσαν σημαντική επιρροή, ωστόσο δεν ήταν τα μόνα που ενέπνευσαν το παραπάνω πλαίσιο προτάσεων. Η διερεύνηση της εμπειρίας άλλων εγχειρημάτων στο αστικό τοπίο, όπως του Augustenborg στο Malmö της Σουηδίας, του BedZed της Αγγλίας, της γειτονιάς Vauban του Freiburg της Γερμανίας, του Cleveland της Αμερικής και του West Minister Square στην πόλη Winnipeg του Καναδά, αν και δεν παρουσιάστηκε στην παρούσα εργασία, λειτούργησε συμπληρωματικά στην οργάνωση της πιλοτικής εφαρμογής στο συγκρότημα Ξηροκάμπου.

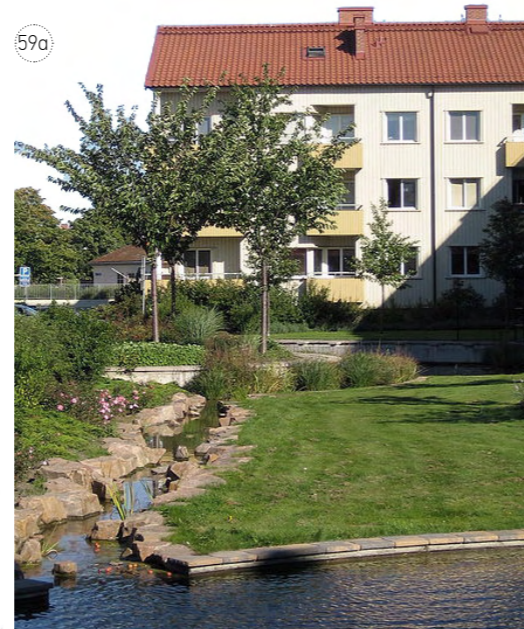
Το βασικό συμπέρασμα, το οποίο απορρέει μέσα από όλα τα παράδειγματα που μελετήθηκαν, συνίσταται στο ότι οι στόχοι και η υλοποίηση ή μη αυτών, σε μεγάλο βαθμό εξαρτώνται από τη συμπεριφορά των κατοίκων και την επιθυμία

58α.β. Συγκρότημα BedZed

Πηγή: <http://www.bioregional.com/>

59α.β. Σύστημα Διαχείρισης ομβρίων στο Augustenborg του Malmö

Πηγή: <http://www.ecovillagenews.org/>

τους για βιώσιμη διαβίωση. Ενδεικτικά αναφέρεται η τελική διαπίστωση γύρω από τα αποτελέσματα της περίπτωσης του BedZed, της πρότυπης κατασκευαστικά οικολογικής γειτονιάς του Λονδίνου, όπου τελικά θεωρήκε πως το 20% των επενδύσεων που έγιναν, θα ήταν αρκετό για να επιτευχθεί το 80% των στόχων που είχαν τεθεί. Κάποια από τα συστήματα υποδομών που εγκαταστάθηκαν, αποδείχθηκαν πολύπλοκα, παρέμειναν αναξιοποίητα ή κρίθηκαν μη αποδοτικά, λόγω της μικρής ακτίνας εξυπηρέτησής τους (<http://www.bioregional.com/>). Το αντίθετο συνέβη στην περίπτωση του Augustenborg του Malmö, όπου η λύση στον τρόπο διαχείρισης των ομβρίων και η αντιμετώπιση φαινομένων πλημμύρας, δόθηκε ιδιαίτερα πετυχημένα από άνεργο κάτοικο που σχεδίασε ένα ανοιχτό, επιφανειακό σύστημα για την απορροή του νερού της βροχής, με κανάλια, τάφρους, λίμνες και υγροτόπους (<http://www.ecovillagenews.org>).

Φαίνεται λοιπόν, πως ιδιαίτερα αξιόλογες λύσεις μπορεί να προκύψουν από τη συμμετοχή και τη γνώση των ίδιων των κατοίκων ακόμη και σε θέματα που απαιτούν εξειδίκευση. Η επιτυχία ενός εγχειρήματος οικοκοινότητας, δεν στηρίζεται σε επενδύσεις συστημάτων προηγμένης τεχνολογίας, με υψηλά κόστη που εξακολουθούν να κρατούν σε απόσταση, τους ανθρώπους από τις φυσικές διεργασίες και τους φυσικούς κύκλους ζωής, εμμένοντας στον ίδιο τρόπο ζωής και κατανάλωσης. Αντίθετα, η επιτυχία της συνίσταται στα μικρά βήματα, στον συνεχή έλεγχο των αποτελεσμάτων, με σκοπό είτε τον επαναπροσδιορισμό και την εξεύρεση νέων λύσεων σε περίπτωση αποτυχίας, είτε την περαιτέρω επένδυση και συνεχή βελτιστοποίηση πρακτικών που έχουν απτά αποτελέσματα και την υποστήριξη των κατοίκων.

Επομένως, όσα προτάθηκαν στο παρόν κεφάλαιο για το συγκρότημα εργατικών κατοικιών Ξηροκάμπου, τίθενται πρωτίστως ως κατευθύνσεις προς διερεύνηση, θέματα προς συζήτηση, βάση για την έναρξη ενός διαλόγου μεταξύ των κατοίκων του συγκροτήματος και όλων των φορέων που έχουν τη γνώση και επιθυμούν την εμπλοκή τους. Ο πολύ σημαντικός παράγοντας της συμμετοχής των κατοίκων, στη συγκεκριμένη εργασία, τέθηκε ως υπόθεση εργασίας. Γεγονός είναι ωστόσο, πως προκειμένου να εξασφαλιστεί μία τέτοια προϋπόθεση, απαιτείται μία συστηματική προσπάθεια από μέρους τόσο των σχεδιαστών όσο και των κατοίκων.

Το εγχείρημα διαφοροποιείται επομένως από ένα τυπικό σχέδιο ανάπτυξης αναπτυξιακού χαρακτήρα, και εκφράζει περισσότερο ένα οικολογικό και κοινωνικό πείραμα, βασισμένο στην έννοια της αναγέννησης της κοινότητας, μέσω συμμετοχικών διαδικασιών σχεδιασμού και δομών κοινωνικής οικονομίας.

Η πραγματοποίηση ενός τέτοιου εγχειρήματος στην Ελλάδα, έχει να αντιμετωπίσει περισσότερες ίσως προκλήσεις συγκριτικά με κάποια άλλη χώρα, λόγω της ελάχιστης εμπειρίας εφαρμογών συμμετοχικού σχεδιασμού και λόγω των πολύπλοκων νομοθετικών ρυθμίσεων σχετικά με το σχεδιασμό. Παρά τις όποιες δυσκολίες, στο κεφάλαιο αυτό, επιδιώκεται η σκιαγράφηση της διαδικασίας, η οποία θα μπορούσε να οργανώσει και να περιλάβει, το περιεχόμενο των επτά θεματικών αξόνων των προτάσεων που προηγήθηκαν, υποδεικνύοντας τις βασικές κατευθύνσεις για την πραγματοποίησή τους.

5.3 ..... ΧΑΡΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΠΙΛΟΤΙΚΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Ως πρώτο βήμα τίθεται ο συντονισμός των κατοίκων και των ιδιοκτητών του συγκροτήματος, με στόχο την ανάδειξη των πραγματικών αναγκών και των προβλημάτων που αντιμετωπίζει το συγκρότημα και οι οικιστές του. Η ανάδειξη των ελλείψεων και των δυσκολιών θα οδηγήσει αναπόφευκτα στη διατύπωση των στόχων, ενώ η συλλογή στοιχείων για τη σκιαγράφηση του προφίλ των κατοίκων, πιθανά να υποδείξει και τα μέσα για την επίτευξή τους.

Ο τοπικός σχεδιασμός της οικοκοινότητας θα ενισχυθεί μέσα από την ανάπτυξη συνεργασιών και τη σύνδεσή της με οργανισμούς οικολογικού προσανατολισμού, δίκτυα και συλλογικότητες της πόλης, ΜΚΟ, δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς, εκπαιδευτικά ιδρύματα κλπ. Η αλληλεπίδραση αυτή, δύναται να φωτίσει νέες προοπτικές τόσο στο σχεδιασμό όσο και στην υλοποίηση της ιδέας.

Προκείμενου ωστόσο, το εγχείρημα να πραγματοποιηθεί και οι προτάσεις που απορρέουν από τις παραπάνω διαδικασίες συν-διαμόρφωσης, να μπορούν να τεθούν σε μια νομιμοποιημένη βάση, προτείνεται να αναζητηθούν στα υφιστάμενα νομοθετήματα, οι διαδικασίες σχεδιασμού που πρέπει να κινηθούν, αλλά και πιο συγκεκριμένα εκείνες που επιτρέπουν τη συμμετοχή των πολιτών.

Διαδικασίες
Συναίνεσης & Συν-
διαμόρφωση Στόχων

Ένα εγχείρημα μετατροπής γειτονιάς σε αστική οικοκοινότητα, έχει σαφώς χαρακτηριστικά έρχου βελτίωσης της ποιότητας ζωής στο αστικό περιβάλλον και μπορεί εύκολα να χαρακτηριστεί ως έργο αστικής αναγέννησης που εντάσσεται στο νομικό πλαίσιο της ανάπλασης.

Πιο συγκεκριμένα, στην περίπτωση του συγκροτήματος Ξηροκάμπου, πληρούνται τρία από τα πέντε κριτήρια που ορίζει το άρθρο 8 του Ν.2508/97 για τις προς ανάπλαση περιοχές,

(β) 'ανάγκη ριζικής αναδιάρθρωσης των χρήσεων γης, ανάλογα με τις δυνατότητες και προοπτικές της περιοχής'

(δ) 'εντεινόμενη υποβάθμιση της αισθητικής και εν γένει της ποιότητας του δομημένου περιβάλλοντος της περιοχής και των φυσικών της στοιχείων'

(ε) 'σοβαρά προβλήματα στο απόθεμα κατοικιών' (ΦΕΚ Α 124/13-06-1997)

δικαιολογώντας και τυπικά τον παραπάνω χαρακτηρισμό. Το περιεχόμενο και η μορφή της ανάπλασης, όπως διαφάνηκε από τις προτάσεις του προηγούμενου υποκεφαλαίου, συμπεριλαμβάνει

βελτίωση οικοδομήσιμων και κοινόχρηστων χώρων της περιοχής, με επεμβάσεις στην εσωτερική διαρρύθμιση, στις χρήσεις, στις όψεις των κτηρίων, σε συμπληρωματικό εξοπλισμό τους με τους αναγκαίους χώρους και δίκτυα, στη διαμόρφωση, ενοποίηση και αισθητική αναβάθμιση των κοινόχρηστων χώρων και των ακάλυπτων χώρων των οικοδομικών τετραγώνων, κατασκευή των αναγκαίων υποδομών ή άλλων βελτιώσεων (ΦΕΚ Α 124/13-06-1997).

Το μέγεθος των παρεμβάσεων αυτών, δίνει στο έργο χαρακτήρα Κοινωνικού Στεγαστικού Έργου ανάπλασης (ΚΣΕΑ), προβλέποντας διαδικασίες συμμετοχικού περιεχομένου. Χαρακτηριστικά, στο άρθρο 9, αναφέρεται πως στις περιπτώσεις ΚΣΕΑ

μπορούν να χρησιμοποιηθούν συστηματικά στοιχεία σχετικά με τις απόψεις των οικιστών και αποτελέσματα συμμετοχικών διαδικασιών, αφού έχει ωστόσο προηγηθεί γνωστοποίηση των προτάσεων και προβλέψεων

Χαρακτηρισμός
Περιοχής ως
Ζώνη Ανάπλασης

για το όφελος και κόστος της ανάπλασης, για τις περιοχές ενίσχυσης, τις υποχρεώσεις και συνέπειες που απορρέουν (ΦΕΚ Α 124/13-06-1997).

Μία τέτοια διάταξη από τη νομοθεσία, ορίζει μεν τη συμμετοχή των πολιτών, ωστόσο τη θέτει σε ένα δεύτερο επίπεδο. Οι απόψεις των οικιστών ζητούνται, εκ των υστέρων, και όχι εξ αρχής, με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση και αντίφαση με το πρώτο άρθρο του ίδιου νόμου, που περιγράφει την ύπαρξη της

ενεργού συμμετοχής του πολίτη και των κοινωνικών φορέων στη διαμόρφωση των επιλογών, των στόχων και προτεραιοτήτων, στη διάρθρωση των επιμέρους σχεδίων και προγραμμάτων και στην παρακολούθηση της εφαρμογής τους (ΦΕΚ Α 124/13-06-1997).

Φαίνεται λοιπόν πως υπάρχει μία διάσταση μεταξύ του αρχικού στόχου της ενεργούς συμμετοχής και των διαδικασιών που τελικά προβλέπονται μέσα από τη Νομοθεσία του 2508/1997. Από την άλλη πλευρά, ο Ν.1337/1987, με το 30ο άρθρο του, προέβλεπε τη σύσταση της Πολεοδομικής Επιτροπής Γειτονιάς (ΠΕΓ), ως το πρώτο θεσμοθετημένο εργαλείο ενεργοποίησης των πολιτών για τα πολεοδομικά θέματα της περιοχής τους.

Σύσταση ΠΕΓ

Η ΠΕΓ αναδεικνύεται από τους κατοίκους της, με την ευθύνη του αντίστοιχου οργανισμού της τοπικής αυτοδιοίκησης και διατυπώνει είτε προς το συνοικιακό συμβούλιο, είτε προς το συμβούλιο δημοτικού διαμερίσματος, είτε προς το δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο, γνώμη και προτάσεις σχετικά με όλα τα πολεοδομικά και λειτουργικά προβλήματα της γειτονιάς και ειδικότερα σχετικά με τις τροποποιήσεις και την εφαρμογή των πολεοδομικών γενικά διατάξεων, τον καθορισμό χρήσης γης, το χαρακτηρισμό και τους κανονισμούς λειτουργίας πεζοδρόμων, τον καθορισμό θέσεων κτηρίων ή χώρων στάθμευσης οχημάτων, θέσεων κτηρίων ειδικών & κοινωφελών χρήσεων, τη συντήρηση και χρήση παραδοσιακών κτηρίων ή και άλλων στοιχείων, την απαγόρευση χρήσεων που δημιουργούν προβλήματα περιβάλλοντος κλπ. Η σύνθεση, ο τρόπος και ο χρόνος ανάδειξης των ΠΕΓ, οι αρμοδιότητες τους και η σχέση τους με τον αντίστοιχο δήμο ή κοινότητα, κανονίζονται με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΦΕΚ Α 33/04-03-1983), (σήμερα απόφαση του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής)

Το εργαλείο της ΠΕΓ, παρέμεινε κατά βάση ανενεργό, ωστόσο σήμερα, προτείνεται η ενεργοποίησή του, με σκοπό τη θεσμοθέτηση του συμβουλευτικού ρόλου των κατοίκων στη σχεδιαστική διαδικασία, από τα πρώτα στάδια σύνθεσης και διαμόρφωσης των προτάσεων. Η σύσταση της ΠΕΓ Ξηροκάμπου, προτείνεται για την εκπροσώπηση και τη μεταφορά των επιθυμιών, αναγκών και προτάσεων των κατοίκων, σχετικά με πολεοδομικά ζητήματα του συγκροτήματός τους, στην τοπική αυτοδιοίκηση. Έχει το ρόλο του συνδυαστικού κρίκου που διαμεσολαβεί για να εκφράσει τις απαραίτητες ενέργειες που επιθυμούν οι κάτοικοι προκειμένου, ο οικιστικός τους χώρος να μετατραπεί σε οικοκοινότητα.

Έχοντας αναφερθεί επομένως στη ζώνη ανάπλασης, ως το σχεδιαστικό εργαλείο το οποίο θα χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία της οικοκοινότητας, και έχοντας εξασφαλίσει μέσω της σύστασης της ΠΕΓ, την εμπλοκή των κατοίκων σ' αυτή τη διαδικασία, είναι σημαντικό να εξεταστούν οι επιμέρους τρόποι και διαδικασίες με τους οποίους θα επιχειρηθεί η υλοποίηση των λοιπών προτάσεων.

Το είδος των προτάσεων ποικίλει, τόσο ως προς τον παρεμβατικό τους χαρακτήρα, όσο και ως προς τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται, προκειμένου αυτές να μετατραπούν από σχέδιο επί χάρτου σε πραγματικότητα. Κατηγοριοποιώντας λοιπόν αυτές, φαίνεται πως υπάρχουν προτάσεις, η υλοποίηση των οποίων στηρίζεται απλώς στη βάση της καλής οργάνωσης και δομής του εσωτερικού συστήματος της οικοκοινότητας, και υπάρχουν και προτάσεις, για την υλοποίηση των οποίων, είναι απαραίτητες οι δικτυώσεις και συνεργασίες με άλλους φορείς.

Με σκοπό την πλήρωση και των δύο προϋποθέσεων, προτείνεται η σύσταση ενός Νομικού Προσώπου (ΝΠ), το οποίο να είναι υπεύθυνο για τη διαχείριση όλου του εγχειρήματος, ρυθμίζοντας τις σχέσεις μεταξύ των μελών, τις σχέσεις τους με την οικοκοινότητα, αλλά και τις σχέσεις της οικοκοινότητας με την υπόλοιπη κοινωνία. Ο ρόλος που αναλαμβάνει το νομικό αυτό πρόσωπο είναι διαφορετικός λοιπόν, ανά περίπτωση.

Στην πρώτη κατηγορία προτάσεων, ο ρόλος του ΝΠ είναι ο συντονισμός. Ανεξάρτητα από τον εσωστρεφή ή εξωστρεφή χαρακτήρα του στόχου της πρότασης, η βάση για την υλοποίησή του, είναι η εσωστρέφεια μέσω της αυτοδιαχείρισης. Παράδειγμα αποτελεί η πρόταση περί οργάνωσης ενός συστήματος διαχείρισης όλων των αδιάθετων διαμερισμάτων του συγκροτήματος (εσωστρεφής πρακτική), με σκοπό τη βέλτιστη διανομή τους στους μελλοντικούς κάτοικους (εξωστρεφής στόχος), ή η τροποποίηση του κανονισμού, μέσω απόφασης γενικής συνέλευσης των οικιστών (εσωστρεφής πρακτική), ώστε να επιτραπεί η χρήση των δωματίων των πολυκατοικιών (ΦΕΚ Β 441/05-04-1976), για την τοποθέτηση ηλιακών ή φωτοβολταϊκών συστημάτων και την πώληση του ρεύματος (εξωστρεφής στόχος) ή η συναίνεση των κατοίκων (εσωστρεφής πρακτική) για την εγκατάσταση κεντρικού συστήματος επαναχρησιμοποίησης του γκρίζου νερού (εσωστρεφής στόχος).

Στη δεύτερη περίπτωση προτάσεων, ο ρόλος του ΝΠ είναι η εκπροσώπηση. Η έννοια της εκπροσώπησης της οικοκοινότητας, υπονοεί την ανάμιξη της σε μια σειρά εξωστρεφών διαδικασιών συνεργασίας, δικτύωσης κλπ, τόσο στη φάση σχεδιασμού της, όσο και στη φάση λειτουργίας της. Προτείνεται έτσι η σύσταση μιας Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης (ΚοινΣΕπ) του Ν. 4019/2011 (ΦΕΚ Α 216/30-09-2011), η οποία στην πρώτη φάση, θα αναλάβει τα καθήκοντα του φορέα ανάπλασης του συγκροτήματος, ενώ στη φάση της λειτουργίας της, θα εξασκήσει τις οικονομικές της δραστηριότητες, με σκοπό την επανεπένδυση των κερδών της στο εγχείρημα.

Όσον αφορά στην περίοδο λειτουργίας της οικοκοινότητας, οι συνεργασίες που αυτή αναπτύσσει έχουν κυρίως τη μορφή οικονομικής δραστηριότητας, ακόμη κι αν το εγχείρημα δεν προορίζεται να έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Η ΚοινΣΕπ, αναλαμβάνει τη σύναψη συμφωνιών με τρίτους και τη διαχείριση των εσόδων και εξόδων της. Η προέλευση των πρώτων είναι από την πώληση προϊόντων δικής της παραγωγής και παρασκευής (οπωροκηπευτικά, βότανα και αρωματικά φυτά, μεταποιημένα προϊόντα, οικολογικά προϊόντα καθαρισμού κλπ.), από την πώληση ηλεκτρικού ρεύματος στην περίπτωση εγκατάστασης φωτοβολταϊκών συστημάτων και ύπαρξη πλεονάσματος, από τη διοργάνωση σεμιναρίων αυτάρκειας βιωματικού χαρακτήρα για σχολεία, οικολογικά ευαισθητοποιημένους πολίτες, νέους καλλιεργητές, από ξεναγήσεις επισκεπτών και από οποιαδήποτε άλλη

δραστηριότητα, η οποία δύναται να υποστηριχτεί στο εσωτερικό της. Η διαχείριση των παραπάνω εσόδων μπορεί να γίνει με κατεύθυνση την αγορά κινητής/ ακίνητης περιουσίας (πχ. οχήματος συλλογικής χρήσης), την πληρωμή μισθωμάτων (πχ. για την εκμετάλλευση κάποιων διαμερισμάτων από την οικοκοινότητα), την αποπληρωμή οικονομικών συμφωνιών με εξωτερικούς φορείς (πχ. ΚΤΕΛ για την προώθηση των ΜΜΜ), αλλά και μισθών. Μέσα από τα παραπάνω επιδιώκεται η οικονομική βιωσιμότητα της οικοκοινότητας αλλά και η οικονομική ενεργοποίηση των κατοίκων του συγκροτήματος, καθώς μέσα από το εγχείρημα δύναται να δημιουργηθούν κάποιες θέσεις μερικής ή πλήρους απασχόλησης για τα μέλη της.

Όσον αφορά στη φάση σχεδιασμού της οικοκοινότητας, ως συνεργασίες νοούνται οι σχέσεις που αναπτύσσει κυρίως με την τοπική αυτοδιοίκηση και τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ), στην κυριότητα του οποίου είναι σήμερα οι πράσινοι χώροι και εκτάσεις πέριξ των κτηρίων των πολυκατοικιών (ΦΕΚ Α 39/ 29-02-2012). Εδώ το ΝΠ, έχει κυρίως το ρόλο του φορέα ανάπλασης και συνθηθέστερο αντικείμενο των συνεργασιών τού είναι οι διαδικασίες νομιμοποίησης με την έννοια, είτε των απλών αδειοδοτήσεων και εγκρίσεων είτε πιο πολύπλοκων νομοθετικών ρυθμίσεων, παραχωρήσεων κλπ. Στην κατηγορία αυτή εντάσσεται λοιπόν το σύνολο των πολεοδομικών, και όχι μόνο θεμάτων, που τίθενται στη φάση σχεδιασμού.

Ως πρόταση-ομπρέλα, για τα πολεοδομικά ζητήματα, τίθεται η αναθεώρηση του ΓΠΣ για τον χαρακτηρισμό της περιοχής ως ζώνη ανάπλασης. Στα πλαίσια της προτείνεται εκπόνηση πολεοδομικής μελέτης, με σκοπό την έγκριση των προτάσεων που περιγράφηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, περί πεζοδρόμησης των οδών, δημιουργίας ποδηλατοδρόμου, διαμόρφωσης πλατειών στο εσωτερικό του συγκροτήματος κλπ. Ταυτόχρονα με το χαρακτηρισμό της περιοχής ως ζώνη ανάπλασης, προτείνεται η χρήση του εργαλείου της Ζώνης Ειδικής Ενίσχυσης (ΖΕΕ), με σκοπό την πρόβλεψη ειδικών μέτρων οικονομικής ενίσχυσης, από την τοπική αυτοδιοίκηση ή άλλο φορέα για τα προβλεπόμενα έργα, όπως και ο ορισμός δικαιώματος προτίμησης προς τον ΚοινΣΕπ της οικοκοινότητας (Ν.2508/97, ΦΕΚ Α 124/13-06-1997).

Στο ευρύτερο πλαίσιο της πρότασης απαιτείται μια σειρά νομοθετικών ρυθμίσεων, με κυριότερες εκείνες που αφορούν στην εκμετάλλευση των εκτάσεων για καλλιέργεια.

Η καλλιέργεια στους υφιστάμενους πράσινους χώρους του συγκροτήματος δύναται να πραγματοποιηθεί μέσα από τη συμφωνία των οικιστών και πιθανές διαπραγματεύσεις με τον ΟΑΕΔ. Οι χώροι όπως αναφέρθηκε νωρίτερα ανήκουν στον ΟΑΕΔ και η χρήση τους προορίζεται για τους κατοίκους του συγκροτήματος. Οι οικιστές έχουν τυπικά την υποχρέωση συντήρησής τους και διπνική δουλειά χρήσης κατά περιορισμούς. Οι περιορισμοί αυτοί ορίζονται μέσω του κανονισμού που διέπει τις σχέσεις των συνιδιοκτητών στα συγκροτήματα του ΟΕΚ (ΦΕΚ Β 441/05-04-1976), και μπορούν να τροποποιηθούν μέσα από γενική συνέλευση των κατοίκων, στις περιπτώσεις που δεν μεταβάλλονται τα δικαιώματα ιδιοκτησίας των οικιστών πάνω στο χώρο. Μέσα από την πρόταση εκμετάλλευσης των πράσινων χώρων από μέρους των οικιστών δεν υπονοούνται σχέσεις τροποποίησης του ιδιοκτησιακού καθεστώτος και επομένως δεν φαίνεται να υπάρχουν σημαντικά

Άλλες
Νομοθετικές Ρυθμίσεις

εμπόδια.

Για τους νέους χώρους φύτευσης που προκύπτουν μέσα από το σχέδιο της ανάπλασης προτείνεται η παραχώρησή τους στην οικοκοινότητα για την καλλιέργεια τους. Στη διαδικασία αυτή αναγνωρίζονται οι πιθανές δυσκολίες καθώς πρόκειται για τμήμα δημόσιου χώρου, ωστόσο υποστηρίζεται πως λόγω της ταυτότητας όλου του εγχειρήματος και της σημασίας του για ολόκληρη την πόλη, τα πιθανά εμπόδια πιθανώς να παρακαμφθούν με την ευνοϊκή μεταχείριση και αντιμετώπιση από μέρους των τοπικών αρχών.

Συμπερασματικά, τονίζεται πως οι παραπάνω προτάσεις, μπορεί να συναντούν νομικά εμπόδια στην υπάρχουσα νομοθεσία και πραγματικότητα, αποτελούν ωστόσο πρακτικές που εφαρμόζονται εδώ και αρκετά χρόνια σε πολλές χώρες. Προς αυτή την κατεύθυνση, φαίνεται πως αρχίζει να κινείται και η Ελλάδα, τόσο λόγω των δεσμεύσεών της για μείωση των ρύπων της μέχρι το 2020, όσο και λόγω της οικονομική κρίσης και των εναλλακτικών που έχουν αναδυθεί μέσα από αυτή. Οι αστικοί λαχανόκηποι στις ελληνικές πόλεις αρχίζουν να πληθαίνουν, τα οικονομικά κίνητρα για την αναβάθμιση των κτηρίων οικιακού τομέα, φαίνεται πως θα συνεχίσουν να υπάρχουν και για τη νέα προγραμματική περίοδο, ενώ αντίστοιχα μέτρα οικονομικής ενίσχυσης εξαγγέλλονται για την επιτόπια επαναχρησιμοποίηση του νερού σε επίπεδο κατοικίας.

Πέραν ωστόσο των συνολικότερων τάσεων που υποδεικνύουν την αναγκαία οικολογική στροφή της κοινωνίας, η ίδια η πόλη του Βόλου φαίνεται πως έχει κάνει κάποια πρώτα βήματα προς την κατεύθυνση αυτή. Ο Βόλος είναι η πρώτη ελληνική πόλη που με τη συμμετοχή του στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα, 'LIFE+ 2007' απέκτησε Τοπικό Σχέδιο Δράσης για τη Μείωση της Κλιματικής Αλλαγής μέχρι το 2020' και έχει ήδη επιδείξει κάποιο ενδιαφέρον σε θέματα αστικής γεωργίας (πχ. πρόταση δημιουργίας αστικού αγροκτήματος στο Βόλο μέσα από το πρόγραμμα 'Βιώσιμες πόλεις του αύριο: Αστική Γεωργία FARM & THE CITY (<http://www.anevo.gr/>). Ακόμη κι αν μέρος των παραπάνω παρέμειναν ιδέες και δεν εκφράστηκαν και δεν δοκιμάστηκαν στο πραγματικό πλαίσιο (Θ. Μπαρτζάνας, 2014 - συνέντευξη), είναι σημαντικό να αναφερθεί τουλάχιστον ο αρχικός προβληματισμός ο οποίος υπήρξε από τις τοπικές αρχές της πόλης, ο οποίος επιτρέπει τη συνεχή επεξεργασία προτάσεων και προσπαθειών για βιώσιμη διαβίωση στο αστικό τοπίο.

Στο πλαίσιο αυτό τίθεται και η πρόταση της συγκεκριμένης πιλοτικής εφαρμογής. Ο δυαδικός χαρακτήρας του εγχειρήματος ως παράδειγμα κοινωνικής οικονομίας και αστικής αναγέννησης, μπορεί να λειτουργήσει προς όφελός του, εξασφαλίζοντας πιθανές συνεργασίες με το δήμο και άλλους φορείς για την υποστήριξη ή τη χρηματοδότηση του.

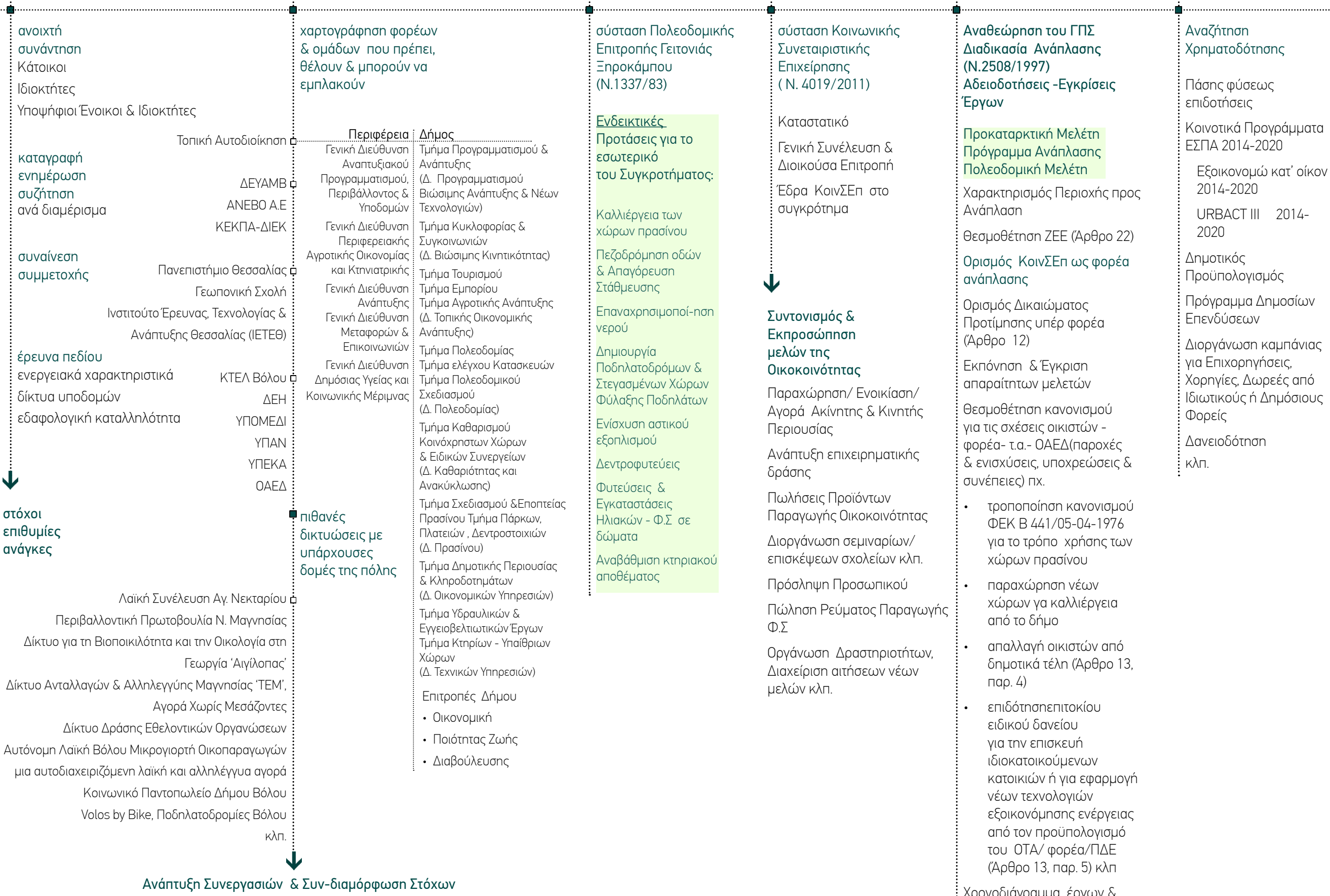
Ως ΚοινΣΕπ μπορεί να ενταχθεί σε προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας, της επόμενης προγραμματικής περιόδου, αντίστοιχα των σημερινών Τοπικών Σχεδίων Δράσης για την Απασχόληση (ΤΟΠΣΑ) και των Τοπικών Δράσεων Κοινωνικής Ένταξης για Ευάλωτες Ομάδες (ΤΟΠ-ΕΚΟ), προκειμένου τα μέλη της να εξασφαλίσουν την σχετική κατάρτιση, συμβουλευτική και δικτύωση. Τέτοιοι φορείς υποστήριξης μπορεί να είναι ο ΟΑΕΔ, η Αναπτυξιακή Εταιρεία Βόλου (ΑΝΕΒΟ) ακόμη και το πανεπιστήμιο.

Ως έργο ανάπλασης, το εγχείρημα μπορεί να ενταχθεί σε κάποιο πρόγραμμα

Ευκαιρίες-
Χρηματοδότηση &
Οικονομικά Κίνητρα

της ΕΕ για την αναγέννηση του αστικού χώρου. Εναλλακτικά, επιμέρους έργα του εγχειρήματος μπορούν να χρηματοδοτηθούν από διαφορετικούς άξονες του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ). Μέρος της χρηματοδότησης μπορεί να προέρχεται από δανειοδότηση της ΚοινΣΕπ, από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) και τον δημοτικό προϋπολογισμό. Σύμφωνα με τη νομοθεσία Ν.2508/97, άρθρο 13, μεμονωμένες δράσεις όπως η ενεργειακή αναβάθμιση των κτηρίων και οι επισκευές ιδιοκατοικούμενων κατοικιών μπορούν να υποστηριχτούν οικονομικά με τη μορφή επιδότησης ειδικού δανείου στους ενδιαφερόμενους, από το δημόσιο, την τοπική αυτοδιοίκηση ή την ΚοινΣΕπ. Επίσης σύμφωνα με το ίδιο άρθρο, μετά από εισήγηση του φορέα και απόφαση του δημοτικού συμβουλίου, υπάρχει δυνατότητα απαλλαγής των κατοίκων από τα δημοτικά τέλη, πρόταση η οποία στη συγκεκριμένη περίπτωση θα μπορούσε να αξιοποιηθεί άμεσα, λόγω της προτεινόμενης αυτοδιαχείρισης του συγκροτήματος.

ΠΙΝ.14 ΧΑΡΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΠΙΛΟΤΙΚΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Συμπερασματικά στο σύνολο αυτού του κεφαλαίου παρουσιάστηκε μια προσπάθεια δημιουργίας οικοκοινότητας στο εσωτερικό του υφιστάμενου αστικού ιστού. Στο πλαίσιο αυτό, επιχειρήθηκαν να δοθούν κατευθύνσεις τόσο για το περιεχόμενο, όσο και για τον τρόπο οργάνωσης του εγχειρήματος. Οι παραπάνω προτάσεις, συνοδεύτηκαν από την υπόθεση εργασίας της πλήρους συναίνεσης των κατοίκων και της επιθυμίας τους να εμπλακούν ουσιαστικά στον τοπικό σχεδιασμό της περιοχής τους, όπως και από την αντίστοιχη υποστήριξη του εγχειρήματος από τους εμπλεκόμενους φορείς. Η παρουσίαση του εγχειρήματος αποπειράθηκε να εξεταστεί μέσα από διαδικασίες και θεσμούς του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου, ενώ το διάγραμμα-χάρτης προσπάθησε να αποτυπώσει τα διαδοχικά βήματα υλοποίησης για τους βασικούς τουλάχιστον άξονες της πρότασης.

Ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί είναι πως η όλη σύλληψη της πρότασης, τέθηκε ως ένα όραμα μιας πιλοτικής εφαρμογής, η οποία σε περίπτωση επιτυχίας, θα μπορεί να εφαρμόζεται σε άλλα τμήματα ελληνικών πόλεων. Άλλωστε όπως διαφάνηκε μέσα από το συμπερασματικό κεφάλαιο της θεωρητικής ανάλυσης, η ίδια η έννοια της οικοκοινότητας αποτελεί στόχο για το σχεδιασμό. Επομένως, ενώ η συγκεκριμένη εργασία θέτει τα όριά της στην πρόταση για πιλοτική εφαρμογή, αναγνωρίζει την αναγκαιότητα και θέτει ως τελική πρόταση και αντικείμενο προς διερεύνηση, τη δημιουργία μιας 'φόρμας σχεδιασμού οικοκοινότητας', αντίστοιχης των ΕΔΕ, η οποία αφενός θα μπορεί να αντιγραφεί, προσαρμοσμένη κατάλληλα μετά από ανάλυση της εκάστοτε περίπτωσης, αφετέρου θα συνοδεύεται από αντίστοιχο θεσμικό πλαίσιο, για τη διευκόλυνση της εφαρμογής της. Η πρόταση για δημιουργία νέου θεσμικού πλαισίου αφορά στη δυνατότητα οριοθέτησης και χαρακτηρισμού μιας περιοχής ως οικοκοινότητα, ρυθμίζοντας τον τρόπο, τις προϋποθέσεις, τις υποχρεώσεις και τις διευκολύνσεις στο εσωτερικό της. Η επιλογή νέου νομοθετικού πλαισίου προτιμάται έναντι του εμπλουτισμού του νομικού καθεστώτος της ζώνης ανάπλασης, το οποίο επιλέχθηκε στην πιλοτική εφαρμογή για δύο σημαντικούς λόγους.

- Από το σύνολο της εργασίας, έχει διαφανεί πως τα ζητήματα που τίθενται στο πλαίσιο μιας οικοκοινότητας, καλύπτουν ένα ιδιαίτερα μεγάλο εύρος τομέων, το οποίο δεν ολοκληρώνεται μόνο μέσα από πολεοδομικές ρυθμίσεις. Ο εμπλουτισμός θα ήταν ιδιαίτερα πολύπλοκος, με κίνδυνο τη μη αποτελεσματικότητα του εργαλείου (Μ. Χαινταρλής, 2014 -συνέντευξη).
- Παρά την εστίαση της συγκεκριμένης πιλοτικής εφαρμογής σε παράδειγμα μετατροπής γειτονιάς σε οικοκοινότητα, μέσα από το παρόν κείμενο έχει διαφανεί πως η έννοια της οικοκοινότητας είναι ευρύτερη και μπορεί να αφορά είτε σε διαφορετική χωρική κλίμακα από αυτή της γειτονιάς, είτε σε εξαρχής σχεδιασμό μιας περιοχής.

Στην πιλοτική εφαρμογή, χρησιμοποιήθηκε το θεσμικό πλαίσιο της ζώνης ανάπλασης και η επίλυση των πιθανών εμποδίων, τέθηκε αποσπασματικά και σε μεγάλο βαθμό στηρίχτηκε στην υπόθεση της συνεργασίας και της υποστήριξης του εγχειρήματος από τους εμπλεκόμενους φορείς. Η συμμετοχή των πολιτών προτάθηκε μέσα από την ενεργοποίηση του εργαλείου των ΠΕΓ, οι οποίες ακόμη κι αν λειτουργούσαν έχουν μόνο γνωμοδοτικό χαρακτήρα.

Οι παραπάνω υποθέσεις αν και μπορεί να υπάρξουν σε μεμονωμένες

περιπτώσεις, θέτοντας τις προϋποθέσεις για την πραγματική εφαρμογή ενός εγχειρήματος οικοκοινότητας, σίγουρα δεν αρκούν για την εξάπλωση της έννοιας και των πρακτικών τους στην πραγματικότητα των σημερινών πόλεων. Στην παραπάνω συνειδητοποίηση λοιπόν απαντά η πρόταση για τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου θεσμικού πλαισίου σχεδιασμού οικοκοινοτήτων, το οποίο δεν έρχεται ως μια πρόταση που προωθεί τη δημιουργία μεμονωμένων χώρων/ νησίδων αειφορίας σε μη βιώσιμα περιβάλλοντα, αλλά ως ένα εργαλείο που δύναται να δημιουργήσει τις θετικές προϋποθέσεις για την εξάπλωση των αρχών τους και ως ένα επιπλέον κίνητρο ενεργοποίησης των κατοίκων στις πόλεις τους.

Ανακεφαλαιώνοντας, οι οικοκοινότητες εμφανίστηκαν ως το αποτέλεσμα μιας εξελικτικής σύνθεσης κινημάτων αντικουλτούρας της δεκαετίας '60-'80, με βασικότερους πυλώνες εκείνους του ειρηνικού, του περιβαλλοντικού, του κινήματος ενάντια στην παγκοσμιοποίηση και του κινήματος εθελούσιας απλότητας. Η άνθιση των κινημάτων αυτών παρουσιάστηκε ως η αναζήτηση της ποιότητας ζωής μέσα από την ανάγκη βελτίωσης του φυσικού και αστικού περιβάλλοντος. Στους διάφορους θεωρητικούς κύκλους η νέα αυτή ανάγκη ερμηνεύτηκε ως το αποτέλεσμα των συνθηκών ευημερίας και οικονομικής σταθερότητας της κοινωνίας, που επέτρεπαν στους ανθρώπους να θέσουν ψηλότερα τον πήχη των προσδοκιών τους για τη ζωή, ως το αποτέλεσμα των ανώτερων επιπέδων μόρφωσης που οδήγησε στην αναθεώρηση των αξιών, ως το αποτέλεσμα της ανάγκης της νεότερης γενιάς να διαφοροποιηθεί από την προηγούμενη και τέλος ως ένας ακόμη σταθμός στις συνεχείς διαδικασίες νεωτερικότητας που υπάρχουν και θα υπάρχουν στο μέλλον.

Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο κύμα άνθισης των οικοκοινοτήτων αναπτύχθηκε στη δεκαετία του '70, και το δεύτερο ακολούθησε στις αρχές του '90, όπου η ιδέα της οικοκοινοτητας απέκτησε ολοκληρωμένο σχήμα και μορφή, με τη σύσταση του πρώτου εθνικού δικτύου οικοκοινοτήτων στη Δανία. Ένα χρόνο αργότερα με τη σύσταση του Παγκόσμιου Δικτύου, οι οικοκοινοότητες εκφράστηκαν ως φορείς της παγκόσμιας αλλαγής και επιχείρησαν τη μεταξύ τους δικτύωση. Στόχος ήταν η μετάδοση της γνώσης και της αποκτηθείσα εμπειρίας τους, μέσα από τη συνεχή συνδιαλλαγή τους με την κοινωνία και τους θεσμούς της, και η προώθηση βιώσιμων τρόπων ζωής στο Νότο, μέσα από τη δημιουργία πρότυπων οικοκοινοτήτων 'Κέντρων Ζωής και Μάθησης'.

Η μεγάλη διαφορετικότητα και ποικιλομορφία των χιλιάδων εγχειρημάτων ανά τον κόσμο, κατέστησε ιδιαίτερα δύσκολη την αποτύπωσή τους μέσα από ένα ενιαίο και αντιπροσωπευτικό ορισμό. Οι διάφορες απόπειρες διατύπωσης ορισμού των οικοκοινοτήτων και οι εκτενέστερες προσεγγίσεις παρουσίασής τους απέδειξαν ωστόσο, το αυξανόμενο ενδιαφέρον που συγκεντρώνεται γύρω από την έννοια αλλά και το περιεχόμενό τους. Η αδυναμία ανάδειξης ενός ορισμού εξ αυτών ως ιδανικό, σε καμία περίπτωση δεν υπονόησε την παράβλεψη της αξίας τους, και αντίθετα τόνισε τη συνολική σημαντική προσφορά τους στην κατανόηση των διαφορετικών πτυχών τους. Το επίπεδο εστίασης λοιπόν μεταφέρθηκε από τη διατύπωση του ορισμού στην ανάδειξη του στόχου τους, ο οποίος τόσο μέσα από αυτή την εργασία, όσο και από τα συμπεράσματα του Παγκόσμιου Δικτύου Οικοκοινοτήτων, αποτυπώθηκε στη βιώσιμη διαβίωση σε ανθρώπινης κλίμακας κοινότητες, ή συνοπτικότερα στην έννοια της αειφορίας.

Οι οικοκοινοότητες εκφρασμένες ως συνειδητές κοινότητες προσανατολισμένες στην αειφορία, αναζήτησαν τις θεωρητικές τους συνδέσεις με την έννοια της ουτοπίας. Ακολουθώντας τον διαχωρισμό του Mumford περί ουτοπιών ανασυγκρότησης και φυγής, οι οικοκοινοότητες εντάχθηκαν στις πρώτες και αναδείχτηκαν ως καλοί τόποι-ευτοπίες. Η προσπάθεια ανασύνθεσης της πραγματικότητας και η προώθηση νέων μοντέλων ζωής και συμπεριφοράς μέσα από το κοινωνικό πλαίσιο, ανέδειξε πως το όραμα της αειφορίας, εκφρασμένο ως βιώσιμη διαβίωση, δεν είναι ένα φανταστικό σενάριο αλλά μια πραγματικότητα που μέσα από σειρά προκλήσεων της καθημερινότητας, δοκιμάζεται και εξελίσσεται συνεχώς.

Αντίθετα, η αειφορία ως βιώσιμη ανάπτυξη χαρακτηρίστηκε ως ουτοπία φυγής

του 21ου αιώνα. Η αδυναμία των κρατών να συναινέσουν σε πραγματικά βιώσιμες λύσεις και τα πενιχρά αποτελέσματα των συναντήσεων του ΟΗΕ, ανέδειξαν την αναποτελεσματικότητα των προσπαθειών για μια συμβατή σχέση μεταξύ της οικονομίας της ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής διατήρησης. Κι ενώ η αποτυχία της βιώσιμης ανάπτυξης εκφράστηκε μέσα από την αποτυχία των θεσμών με την έννοια της έλλειψης των αναγκαίων δεσμεύσεων και κυρώσεων για τα κράτη ρυπαντές, μια δεύτερη ανάγνωση απέδωσε ευθύνες αυτής της αποτυχίας, στην ίδια την ασάφεια της έννοιας και του περιεχομένου της. Η δυνατότητα πολλαπλών αναγνώσεων της βιώσιμης ανάπτυξης, ανάλογα το ιδεολογικό υπόβαθρο των μελετητών και οι διαφορετικές προσεγγίσεις από τους οποίους αναδεικνύονται διαφορετικοί στόχοι και μέσα επίτευξης, οδήγησαν τελικά στην αμφισβήτηση της ίδιας της έννοιας.

Στον αντίποδά της αναπτύχθηκε η βιώσιμη αποανάπτυξη, η οποία σκοπίμως εμφανίστηκε με μία επιθετική ή συγκρουσιακή χροιά. Ο συνθηματικός όρος που χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει τη νέα και πολυδιάστατη έννοια είχε ως στόχο να υποδηλώσει τη βαθειά αντίθεσή της με το φαντασιακό της ανάπτυξης όπως αυτό είναι εκφρασμένο σήμερα, και να υπονοήσει δυνατότητες διερεύνησης μεθόδων μιας ευημερούσας καθόδου. Οι οικοκοινότητες εμφανιζόμενες ως απτά παραδείγματα που μετουσιώνουν τη φιλοσοφία της αποανάπτυξης σε νέα μοντέλα ζωής, εμφανίστηκαν και ως εναλλακτικές πρακτικές στις επιπτώσεις της συστημικής κρίσης της ανάπτυξης.

Πέρα λοιπόν από συνειδητές κοινότητες του Βορρά και αποτέλεσμα κοινωνικής -πολιτιστικής κρίσης, οι οικοκοινότητες παρουσιάστηκαν τα τελευταία χρόνια και στις αναπτυσσόμενες χώρες του Νότου, προκειμένου να σταματήσουν την περιβαλλοντική καταστροφή, να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, να καταπολεμήσουν τα υψηλά επίπεδα φτώχειας, να δημιουργήσουν βιώσιμες τοπικές οικονομίες. Η σύσταση τους αποτέλεσε στις περιπτώσεις αυτές περισσότερο επιλογή πολιτικής των κρατών και λιγότερο κινηματική δράση. Οι βάσεις δημιουργίας των οικοκοινοτήτων λοιπόν της Σενεγάλης, της Αιτής, του Βιετνάμ κλπ., μπορεί να διαφοροποιήθηκαν αρκετά από εκείνες που τέθηκαν στην Αμερική ή στη Δανία, ωστόσο επιχείρησαν την πραγμάτωσή του στόχου τους μέσα από πρακτικές σχεδιασμού.

Το είδος αυτού του σχεδιασμού διερευνήθηκε και διαμορφώθηκε γύρω από τον συσχετισμό πέντε σχεδιαστικών προσεγγίσεων, οι οποίες έχουν εξίσου συνεισφέρει με τις ηθικές και σχεδιαστικές αρχές τους, στο περιεχόμενο και στη φύση του σχεδιασμού της οικοκοινότητας. Μέσα από τον σχεδιασμό της περμακουλτούρας, τον οικολογικό, τον αναγεννητικό, τον ολιστικό συστημικό και τον φυσικό σχεδιασμό, αναδείχτηκαν οι επιμέρους στόχοι του σχεδιασμού της οικοκοινότητας ή αλλιώς οι επιμέρους στόχοι ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού της αποανάπτυξης. Η έννοια της αποανάπτυξης λοιπόν εκφράστηκε στο σχεδιασμό μέσα από τους στόχους της αυτάρκειας, της οικολογική ισορροπίας, της συνεξέλιξης, της συνέργειας και τέλος της κοινωνικής αλλαγής. Στο δρόμο για την επίτευξή τους αναδείχτηκε το πρότυπο ομόκεντρω ζωνών για τον τρόπο χωροθέτησης των δραστηριοτήτων, ο κυκλικός μεταβολισμός για τον τρόπο διαχείρισης των ροών, η δημιουργία ικανότητας της τοπικής κοινωνίας για την εμπλοκή και τη συμμετοχή της στις διαδικασίες παραγωγής και αναγέννησης του τόπου, η διεπιστημονικότητα

ως τρόπος προσέγγισης και οργάνωσης των σχέσεων και των διαδικασιών και η συνειδητότητα ως ο τρόπος μετάβασης σε νέα επίπεδα κοινωνικής ταυτότητας ή πολιτισμών.

Κι ενώ η έννοια της οικοκοινότητας αναλύθηκε μέσα από το κίνημα, την ιστορική διαδρομή, το περιεχόμενο, το φιλοσοφικό υπόβαθρο αλλά και το σχεδιασμό, τελικά μέσα από την εστίαση στον αρχικό και σαφή πλέον στόχο της, αναδείχθηκε η ουσιαστική σύνδεση με την ίδια την έννοια του χωρικού σχεδιασμού. Ο στόχος της οικοκοινότητας για βιώσιμη διαβίωση σε ανθρώπινης κλίμακας κοινότητες, είναι τελικά τόσο κοντά με τον ίδιο το στόχο του σχεδιασμού, που συμπερασματικά επισημαίνεται πως οικοκοινότητες μπορεί να υπάρξουν παντού και οι αρχές τους δύνανται να επηρεάσουν από τον τρόπο διαχείρισης ενός κτηρίου έως τις σχέσεις διασυνδέσης και αλληλεξάρτησης γειτονικών οικισμών.

Η έμφαση στις αστικές οικοκοινότητες και πιο συγκεκριμένα στην κλίμακα της γειτονιάς προέκυψε στην παρούσα διπλωματική εργασία, ως μια εστίαση μέσα στο μεγάλο εύρος που παρουσιάζουν. Η αναγνώριση των εγγενών πλεονεκτημάτων των πόλεων αλλά και των μειονεκτημάτων που αυτές σημειώνουν, όπως και η γνώση πως το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού ζει σ' αυτές και την υπόθεση πως στο μέλλον θα συνεχίσει να ζει σε αυτές, τοποθέτησαν το ενδιαφέρον στις αστικές γειτονίες. Η μετάβαση σε ένα πιο βιώσιμο τρόπο ζωής μέσα στις υφιστάμενες δομές της κοινωνίας εκφράστηκε ως μεγαλύτερη πρόκληση έναντι του εξαρχής σχεδιασμού νέων τόπων και χαρακτηρίστηκε πιο αναγκαία.

Με άξονα όλα τα παραπάνω, αλλά και το αυξανόμενο ενδιαφέρον που παρουσιάζεται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, μέσα από συλλογικότητες που διερευνούν σε θεωρητικό αλλά και πρακτικό επίπεδο νέα μοντέλα διαβίωσης, προτάθηκε πιλοτική εφαρμογή στην πόλη του Βόλου, για τη μετατροπή αστικής γειτονιάς σε αστική οικοκοινότητα. Η επιλογή συγκροτήματος εργατικών κατοικιών βασίστηκε κυρίως στις ομοιότητες που παρατηρήθηκαν μεταξύ αυτών και των συνεταιρισμών κατοικίας του εξωτερικού, οι οποίοι αποτέλεσαν τις κατεξοχήν δομές υποστήριξης αντίστοιχων εγχειρημάτων. Η συνολικότερη διαμόρφωση των κτηρίων, η πρόβλεψη ελεύθερων χώρων κοινής χρήσης και οι διαδικασίες συλλογικής διαχείρισής τους, όπως προβλέπονταν από τη νομοθεσία, παρέπεμψαν στη θεώρηση των συγκροτημάτων εργατικής κατοικίας ως χώρους ιδανικούς να μεταφέρουν το αίσθημα της συλλογικής κατοίκησης, της κοινής ζωής και της κοινότητας.

Πιο συγκεκριμένα, η περιοχή του συγκροτήματος Ξηροκάμπου επιλέχθηκε κυρίως λόγω των παραπάνω χαρακτηριστικών αλλά και της έντονα υποβαθμισμένης και εγκαταλειμμένης εικόνας που παρουσιάζει. Οι προτάσεις γύρω από το εγχείρημα τοποθετήθηκαν στη βάση των πέντε στόχων και των πέντε εννοιών που αναδείχθηκαν νωρίτερα από το σχεδιασμό της αποανάπτυξης/ των οικοκοινοτήτων, και αποτέλεσαν τους άξονες ενός οράματος συμμετοχικής αστικής αναγέννησης και κοινωνικής οικονομίας. Το εγχείρημα παρόλο που τέθηκε στη συγκεκριμένη χωρική βάση του συγκροτήματος εργατικών κατοικιών, επιδίωξε μέσα από τις προτάσεις για συνεργασίες, παροχές και δικτυώσεις την ενεργοποίηση ολόκληρης της πόλης.

Για την υλοποίηση των προτάσεων τέθηκαν ως αναγκαίες προϋποθέσεις η συμφωνία και η ενεργή συμμετοχή όλων των κατοίκων του συγκροτήματος, όπως και η συνεργασία και η ενθάρρυνση της ιδέας από τους εμπλεκόμενους φορείς. Η

υλοποίηση του συγκεκριμένου εγχειρήματος τέθηκε μέσα από το νομικό πλαίσιο ανάπλασης, η συμμετοχή των κατοίκων στη σχεδιαστική διαδικασία προβλέφθηκε μέσα από την ενεργοποίηση του θεσμού της ΠΕΓ και η οικονομική βιωσιμότητα του εγχειρήματος τέθηκε μέσα από τη σύσταση ΚοινΣεπ. Τα παραπάνω βήματα αποτέλεσαν μια προσπάθεια χαρτογράφησης και οργάνωσης των απαιτούμενων διαδικασιών για την υλοποίηση της ιδέας, μέσα από τα υφιστάμενα νομικά και θεσμικά πλαίσια. Ωστόσο σε συνέχεια της πρότασης αναδείχτηκε πως για τη μελλοντική διάδοση των πρακτικών των οικοκοινοτήτων και την περαιτέρω ανάπτυξη αντίστοιχων εγχειρημάτων, δεν επαρκούν οι μεμονωμένες και αποσπασματικές ρυθμίσεις, αλλά είναι αναγκαία η διερεύνηση δημιουργίας ενός ολοκληρωμένου θεσμικού πλαισίου, το οποίο θα δύναται να περιλάβει τις ποικίλες μορφές σχεδιασμού οικοκοινοτήτων, αντιμετωπίζοντας τις δυσκαμψίες της υπάρχουσας νομοθεσίας.

Συμπερασματικά λοιπόν απαντώντας στο αρχικό ερώτημα που τέθηκε μέσα από αυτή τη διπλωματική εργασία, παρουσιάζεται πως οι οικοκοινότητες όχι απλά μπορούν, αλλά ήδη αποτελούν πρότυπα παραδείγματα για τη δημιουργία ανθρώπινων οικιστικών συνόλων. Μέσα από την ανάλυση της θεωρίας αλλά και των εγχειρημάτων της LAEV και της Munksøgård, μελετήθηκαν οι τρόποι και οι διαδικασίες οι οποίες έθεσαν τις αρχές και πρακτικές των οικοκοινοτήτων στο σχεδιασμό αστικής και περιαστικής περιοχής, ενώ η ίδια απόπειρα έγινε μέσα από την πιλοτική εφαρμογή που προτάθηκε, μεταφέροντας στο ελληνικό αστικό τοπίο, όλα όσα αποτέλεσαν προηγουμένως θεωρητικό πλαίσιο.

Στη βάση αυτή λοιπόν, υποστηρίζεται πως η έννοια της οικοκοινότητας μπορεί να εμπνεύσει το σχεδιασμό και τα τελευταία χρόνια αυτό έχει αρχίσει ήδη να συμβαίνει. Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, η οικοκοινότητα από το 2005 έχει εισαχθεί σε εκπαιδευτικούς κύκλους γύρω από το σχεδιασμό, μέσα από τα προγράμματα EDE, αλλά και στον ακαδημαϊκό χώρο, μέσα από τη συνεργασία της δανέζικης Gaia Education με το Ανοικτό Πανεπιστήμιο της Καταλωνίας στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα Gaia Education Design for Sustainability (GEDS). Διαφαίνεται έτσι πως η περαιτέρω θεωρητική διερεύνηση του θέματος είναι σε εξέλιξη, ενώ μέσα από την παρούσα εργασία δίνεται μία περαιτέρω ώθηση εξέτασης των θεσμικών δομών που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν τη διάδοση ενός σχεδιασμού της οικοκοινότητας.

Βιβλιογραφία-πηγές

Ελληνόγλωσσες

- Αγγελοπούλου, Δ. Π., 2012. Η Διεθνοποίηση της Περιβαλλοντικής Διακυβέρνησης για την Παγκόσμια Κλιματική Αλλαγή. Διπλωματική Εργασία Μεταπτυχιακών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πειραιάς
- Αναστασόπουλος, Ν., 2013. 'Περιβαλλοντική Διαχείριση και Νεώτερα Εναλλακτικά Πρότυπα Κοινωνικής και Οικιστικής Οργάνωσης'. Διδακτορική Διατριβή, ΕΜΠ, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Αθήνα
- Ασημάκη, Ά., Κουστουράκης, Γ. & Καμαριανός, Ι., 2011. 'Οι έννοιες της νεωτερικότητας και της μετανεωτερικότητας και η σχέση τους με τη γνώση: Μία κοινωνιολογική προσέγγιση'. Το βήμα των Κοινωνικών Επιστημών. Τόμος ΙΕ, Τεύχος 60, Καλοκαίρι. pp. 99-120.
- Γέρμανος, Γ., Θεοχάρης, Ι., Κορδοπάτη, Μ. & Στάικου, Α., 2013. 'Γεωγραφία της Φτώχειας και Υπανάπτυξης. Σύγχρονα Περιβαλλοντικά Κινήματα στον Αναπτυσσόμενο Νότο'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://prezi.com/ghrrsk_u7v_1/environmental-movements/ [Πρόσβαση 27 Νοεμβρίου 2013].
- Ηλιόσποροι, 2013. 'Ένας άλλος κόσμος'. Ντοκυμαντέρ. Σκηνοθεσία: Ηλιόσποροι, Ελλάδα
- Ήμελος, Μ. Γ., 2005. Ανάπτυξη Μεθοδολογίας Αποτίμησης Αειφορίας: Εφαρμογή σε Δράσεις Κλιματικής Πολιτικής. Διπλωματική Εργασία, ΕΜΠ, Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών, Αθήνα
- Θεοδωρόπουλος, Μ., 2013. 'Πολιτική οικολογία και αποανάπτυξη'. Στο Γ. Καλλής, Π. Πετρίδης & Ηλιόσποροι επιμ., Πέρα από το δίλημμα λιτότητα ή αποανάπτυξη: 11 Κείμενα για την Αποανάπτυξη. Αθήνα: Ηλιόσποροι, σ. 96-113.
- Καλλής, Γ. & Πετρίδης, Π., 2013. 'Συμπεράσματα: αποανάπτυξη, Ελλάδα και κρίση'. Στο Γ. Καλλής, Π. Πετρίδης & Ηλιόσποροι επιμ., Πέρα από το δίλημμα λιτότητα ή αποανάπτυξη: 11 Κείμενα για την Αποανάπτυξη. Αθήνα: Ηλιόσποροι, σ. 169-186.
- Καλλής, Γ., 2013. 'Αποανάπτυξη: κάλεσμα για την εκ νέου ριζοσπαστικοποίηση της οικολογίας'. Στο Γ. Καλλής, Π. Πετρίδης & Ηλιόσποροι επιμ., Πέρα από το δίλημμα λιτότητα ή αποανάπτυξη: 11 Κείμενα για την Αποανάπτυξη. Αθήνα: Ηλιόσποροι, σ. 114-125.
- Καλλής, Γ., Martinez-Aler, J. & Norgaard, R. B., 2013. 'Χάρτινα κεφάλαια, πραγματικά χρέη: Η διερεύνηση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης από τη σκοπιά των οικολογικών οικονομικών'. Στο Γ. Καλλής, Π. Πετρίδης & Ηλιόσποροι επιμ., Πέρα από το δίλημμα λιτότητα ή αποανάπτυξη: 11 Κείμενα για την Αποανάπτυξη. Αθήνα: Ηλιόσποροι, σ. 10-26.
- Κυβελου, Σ., 2010. Από τη Χωροταξία στη Χωροδιαχείριση. Αθήνα: Κριτική. σ.82
- Μπαμπάτσου, Χ., 2009. 'Η βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη υπό το πρίσμα της νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας και της οικολογικής οικονομικής'. Διδακτορική Διατριβή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Τμήμα Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων και

Ανάπτυξης, Κομοτηνή

- Παπαγιαννόπουλος, Φ. Α., 2010. 'Περιβαλλοντική Ηθική: Το κίνημα της βαθιάς οικολογίας'. Διπλωματική Εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Σχολή Εφαρμοσμένων Μαθηματικών και Φυσικών Επιστημών, Τομέας Ανθρωπιστικών Κοινωνικών Επιστημών και Δικαίου, Αθήνα.
- Σταυρίδης, Σ. και συν., 2009. 'Μετασχηματισμοί της Σχέσης Δημόσιου - Ιδιωτικού Χώρου στα Συγκροτήματα Κοινωνικής Κατοικίας των Ελληνικών Αστικών Κέντρων'. Πρόγραμμα Ενίσχυσης Βασικής Έρευνας 2009, ΕΜΠ, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Αρχιτεκτονικής Γλώσσας, Επικοινωνίας, Σχεδιασμού, Αθήνα.
- ΦΕΚ Α 124/13-06-1997 Νόμος 2508 'Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και των οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις'.
- ΦΕΚ Α 216/30-09-2011 Νόμος 4019 'Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις'.
- ΦΕΚ Α 33/04-03-1983 Νόμος 1337 'Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις'.
- ΦΕΚ Α 39/ 29-02-2012 'Ρύθμιση θεμάτων για την εφαρμογή της παρ. 6 του άρθρου 1 του Ν.4046/2012'.
- ΦΕΚ Β 441/05-04-1976 'Περί κατάρτισης Κανονισμού σχέσεων των συνιδιοκτητών των Οικισμών του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας'.
- ΦΕΚ Β 1079/ 04-06-2009 'Ειδικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης Φωτοβολταϊκών Συστημάτων σε κτηριακές εγκαταστάσεις και ιδίως σε δώματα και στέγες κτηρίων'.
- Φουντούλη, Ε.-Α., 2013. 'Η Μετάλλαξη στον Χρόνο του Διαχρονικού Θέματος των Εργατικών Κατοικιών. Η Μεταμόρφωση των Εργατικών Κατοικιών Ξηροκάμπου σε Σύγχρονο Αστικό και Ενεργειακό Συγκρότημα'. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Βόλος.
- Χατζημήτρος, Κ., 2007. Οικολογία. Οικοσυστήματα και Προστασία του Περιβάλλοντος. 3η εκδ. Αθήνα: Συμμετρία.
- Χατζηπαρασκευαΐδης, Α., 2008. 'Από το περιβαλλοντικό κίνημα στην περιβαλλοντική εκπαίδευση'. Πρακτικά 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου ΠΕΕΚΠΕ Ναύπλιο.

Ξενόγλωσσον

- Ardzijauskaitė, V., 2009. 'Ecovillages: is it a way to reach environmental sustainability? Case studies in Denmark'. Master Thesis, European Interuniversity Association on Society, Science & Technology (ESST), Maastricht University and Aalborg University, Innovation Systems, Social and Ecological Change.
- Arkin, L., 2005. 'An Urban Ecovillage of the Near-Future'. Communities Magazine, No. 129.

- Arkin, L., 2012. 'Diversity Issues in Los Angeles Eco-Village'. *Communities Magazine*, No. 155.
- Arkin, L., αχρονολόγητο. 'Making Money Sustainable: Work in Progress at the Los Angeles Eco-Village'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://www.newvillage.net/Journal/Issue2/2makingmoney.html> [Πρόσβαση 1 Απριλίου 2014].
- Bates, A., 2003. 'Ecovillages - What Have We Learned? Ecovillage Roots and Branches'. *Communities Magazine*, No117.
- Baxter, S. & Wahl, D. C., 2008. 'The Designer's Role in Facilitating Sustainable Solutions'. *Massachusetts Institute of Technology Design Issues* 24, Spring.
- Bergen, S. D., Bolton, S. M. & Fridley, J. L., 2001. 'Design principles for ecological engineering'. *Ecological Engineering* 18, pp. 201-210.
- Berger, S., 2010. 'Scandinavian Cohousing - report on conference and visits to communities'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://www.cohousing.org.uk/node/322> [Πρόσβαση 7 Απριλίου 2014].
- Blizzard, J. L. & Klotz, L. E., 2012. 'A framework for sustainable whole systems design'. *Design Studies* 33, pp. 456-479.
- Bohill, R. R., 2010. 'Intentional communities: ethics as praxis'. PhD thesis, Southern Cross University, New South Wales, Lismore.
- Christian, D. L., 2003. *Creating a Life Together – Practical Tools to Grow Ecovillages and Intentional Communities*. Gabriola Island, Canada: New Society Publishers.
- Christian, D. L., 2011. 'Ecovillage Projects in Vietnam'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://www.ecovillagenewsletter.org/wiki/index.php/Ecovillage_Projects_in_Vietnam [Πρόσβαση 21 Φεβρουάριος 2014].
- Cole, R. J., 2011. 'Regenerative Design and development: current theory and practice'. *Building Research & Information* Vol. 40, 07 December, pp. 1-6..
- Demaria, F., Schneider, F., Sekulova, F. & Martinez-Alier, J., 2013. 'Τι είναι η αποανάπτυξη; Από ένα σλόγκαν ακτιβιστών σε ένα κοινωνικό κίνημα'. Στο Γ. Καλλής, Π. Πετρίδης & Ηλιόσποροι επιμ., Πέρα από το δίλημμα λιτότητα ή αποανάπτυξη: 11 Κείμενα για την Αποανάπτυξη. Αθήνα: Ηλιόσποροι, σ. 38-69.
- Elgin, D. & Mitchell, A., 1977. 'Voluntary Simplicity'. *CoEvolution Quarterly*, Summer, pp. 1-40.
- Engler, M., 2007. 'Anti-Globalization Movement'. *Encyclopedia of Activism and Social Justice*. SAGE Publications, pp. 150-155.
- Ergas, C., 2010. 'A Model of Sustainable Living: Collective Identity in an Urban Ecovillage'. *SAGE*, 16 February, pp. 32-54.
- Eschle, C., 2004. 'Constructing the Anti-Globalization Movement'. *International Journal of Peace Studies*, Spring/Summer, pp. 61-84.
- Eshtaftaki, M. G., 2012. 'Eco-Village and Climatic Design'. *International Journal of Architecture and Urban Development*. Vol.2, No.4, Autumn, pp. 11-18.

- Fournier, V., 2013. 'Εξοδος από την οικονομία: η πολιτική της αποανάπτυξης'. Στο Γ. Καλλής, Π. Πετρίδης & Ηλιόσποροι επιμ., Πέρα από το δίλημμα λιτότητα ή αποανάπτυξη: 11 Κείμενα για την Αποανάπτυξη. Αθήνα: Ηλιόσποροι, pp. 70-95.
- Gaia Education, 2012. 'Ecovillage Design Education'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://www.gaiaeducation.org/docs/EDE%20Curriculum%202012.pdf> [Πρόσβαση 1 Απριλίου 2014].
- Gen-Europe, Διαθέσιμο στο: http://geneurope.org/fileadmin/_migrated/content_uploads/pdf_version_as_spreadsheet_01.pdf [Πρόσβαση 27 Νοέμβρης 2013].
- Gernez, E., 2010. 'Ecovillages in Scandinavia, Part II. Are ecovillages Large Enough to influence mainstream culture?' [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://www.ecovillagenews.org/wiki/index.php/Ecovillages_in_Scandinavia_Part_II [Πρόσβαση 10 Μαΐου 2014].
- Gershwin, P., 2010. 'Simplicity and the City: Understanding the Voluntary Simplicity Movement in Melbourne'. Independent Study Project (ISP) Collection. Paper 867.
- Gesota, B., 2007. 'Ecovillages as Models for Sustainable Development: A Case Study Approach'. Master's Thesis, Master of Arts, Philosophical Faculty of Albert-Ludwigs-Universität Freiburg and the University of KwaZulu-Natal, Durban.
- Gilman, R., 1991. 'The Eco-village Challenge'. In Context, Summer, p. 10.
- Gosselin, F., 2008. 'Redefining ecological engineering to promote its integration with sustainable development and tighten its links with the whole of ecology'. Ecological Engineering Vol. 32, pp. 199-205.
- Grigsby, M., 2004. 'Voluntary Simplicity A Cultural Movement'. Buying Time and Getting By. The Voluntary Simplicity Movement. Albany: State University of New York Press, pp. 1-24.
- GTAH (Give Them A hand Foundation), αχρονολόγητο. 'Haiti Eco-village Project. Microproposal for Sustainable Development Pilot Projects in Haiti'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <https://www.google.com/webhp?sourceid=chromeinstant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=Haiti+ecovillage+project+GTAH> [Πρόσβαση 21 Φεβρουάριος 2014].
- Hansen, K., 2012. 'Lifestyle Change as Climate Strategy: Reduction of CO2 from 3 Ecovillages in Denmark'. Ecovillage Musings, December.
- Hawasly, M., Corne, D. & Roaf, S., 2011. 'Social networks save energy: optimizing energy consumption in an ecovillage via agent-based simulation'. Architectural Science Review, 09 June, pp. 126-140.
- Hayer, M. A., 1995. The politics of Environmental Discourse: Ecological Modernization and the Policy Process. New York: Oxford University Press Inc.
- Hirsch Hadorn, G., Hoffmann-Riem, H., Biber-Klemm, S., Grossenbacher-Mansuy, W., Joye, P., Pohl, O., Wiesmann, U., Zemp, E. επιμ., 2008. 'Enhancing

- Transdisciplinary Research: A Synthesis in Fifteen Propositions'. Handbook of Transdisciplinary Research. Springer, pp. 431-441.
- Hirsch, F., 1977. Social Limits to Growth. Great Britain: Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Holmgren, D., 2002. Permaculture: Principles & Pathways beyond Sustainability. Australia: Holmgren Design Services.
- Inglehart, R., 1977. The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics. Princeton: Princeton University Press.
- Jackson, H. & Jackson, R., 2004. 'Global Ecovillage Network History 1990-2004'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://www.gaia.org/mediafiles/gaia/resources/HJackson_GEN-History.pdf [Πρόσβαση 27 Νοέμβριος 2013].
- Jackson, H., 1998. 'What is an Ecovillage?'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://www.gaia.org/mediafiles/gaia/resources/HJackson_whatIsEv.pdf [Πρόσβαση 27 November 2013].
- Jackson, H., 2003. 'Ten Years of the Danish Ecovillage Network'. Communities Magazine. No.117.
- Jackson, R., 2004. 'The Ecovillage Movement'. Permaculture Magazine. Summer, No. 40, Summer.
- Jansson, S. & Rodhe, F., 2009. 'Challenging Growth Society - A study of ecovillages as a strategy towards a sustainable de-growth society'. Bachelor thesis, University of Gothenburg, School of Global Studies, Development and International Cooperation and Human Ecology, Sweden, Gothenburg.
- Jonna, R., Neff, J., Livingston, G., Giles, E. και Stutzman, D., αχρονολόγητο. 'Ecovillages and urban change in the US: A comparison of urban and suburban ecovillages'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://www.china-up.com:8080/international/case/case/1446.pdf> [Πρόσβαση 1 Απριλίου 2014].
- Kilian, I., 2009. 'Ecovillages: In vitro sustainability'. World Futures: The Journal of Global Education, 04 September, pp. 365-371.
- Kirby, A., 2003. 'Redefining social and environmental relations at the ecovillage at the ecovillage at Ithaca: A case study'. Journal of Environmental Psychology, 10 April, pp. 323-332.
- Latouche, S., 2013. 'Αποανάπτυξη: η λέξη και το νόημα της'. Στο Γ. Καλλής, Π. Πετρίδης & Ηλιόσποροι επιμ., Πέρα από το δίλημμα λιτότητα ή αποανάπτυξη: 11 Κείμενα για την Αποανάπτυξη. Αθήνα: Ηλιόσποροι, pp. 27-37.
- Lin, S.-L., 2007. 'Pattern Language of Ecovillage Design'. Master Thesis, KTH, Royal Institute of Technology, Master Program of Environmental Engineering and Sustainable Infrastructure, Stockholm.
- Lockyer, J. P., 2007. 'Sustainability and Utopianism: An Ethnography of Cultural Critique in Contemporary Intentional Communities'. PhD Thesis for Philosophy, University of Georgia, Athens.

- Lyle, G. T., αχρονολόγητο. 'Strategies for Regenerative Design'. Regenerative Design for Sustainable Development. pp. 37-50.
- Mang, P. & Reed, B., αχρονολόγητο. 'Designing from Place: A Regenerative Framework and Methodology'. Building Research & Information.
- Maniates, M., 2002. 'In Search of Consumptive Resistance: The Voluntary Simplicity Movement'. Confronting Consumption. MIT Press, pp. 199-236.
- Mare, E. C., 2009. 'So What is Design?'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://www.gaiaeducation.net/docs/So%20What%20is%20Design.pdf> [Πρόσβαση 1 Απριλίου 2014].
- Mare, E., 2000. 'A concise history of the Global Ecovillage Movement'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://www.villagedesign.org/vdi_writings/Concise_History_Ecovillage.pdf [Πρόσβαση 27 Νοέμβρης 2013].
- McDonnell, M. J., 2011. 'The history of urban ecology: An ecologist's perspective'. Urban Ecology: Patterns, Processes and Applications, pp. 5-13.
- McMahon, M. & Hadfield, M., αχρονολόγητο. 'The Butterfly Effect. Creative Sustainable Design Solutions through Systems Thinking' [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://eprints.bournemouth.ac.uk/9727/1/FAIM2006_McM-244.pdf [Πρόσβαση 1 Απριλίου 2014].
- Metcalf, W., 2004. The Findhorn book of community living. Forres, Scotland: Findhorn Press.
- Miller, E. & Bentley, K., 2012. 'Leading a Sustainable Lifestyle in a 'Non-Sustainable World': Reflections from Australian Ecovillage and Suburban Residents'. Journal of Education for Sustainable Development, 27 April, pp. 137-147.
- Mitchell, L. R., 1981. 'Social Aspects of Voluntary Simplicity'. Master's Thesis, Kansas State University, Department of Sociology, Anthropology and Social Work, Master of Arts, Manhattan.
- Mumford, L., 1922. Η ιστορία των Ουτοπιών. μεταφρ. Τομανάς, Β. (1998). Σκόπελος: Νησίδες.
- Niemela, J., 1999. 'Ecology and Urban Planning'. Biodiversity and Conservation. Issue 8, pp. 119-131.
- Norbeck, M., 1997. 'Individual, Community, Environment'. Fulbright research, Swedish University of Agricultural Scienc, Department of Ecology and Crop Production Science, Uppsala.
- Pearce, D. & Turner, R., 1990. Economics of Natural Resources and the Environment. London: Harvester Wheatsheaf.
- Pokhrel, A. K., 2011. 'Alterglobalization'. Encyclopedia of Global Justice. Springer Netherlands, pp. 30-35.
- Rasbash, J., αχρονολόγητο. 'EcoSenegal: An African experience of traditional village transition to ecovillage'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://www.gaiaeducation.net/index.php/en/component/content/article/62-news->

frontpage/231-ecosenegal-an-african-experience-of-traditional-village-transition-to-ecovillage.html [Πρόσβαση 21 Φεβρουαρίου 2014].

- Rome, A., 2003. 'Give Earth a Chance': The Environmental Movement and the Sixties'. *The Journal of American History*, September, pp. 525-554.
- Rootes, C., 2008. '1968 and the Environmental Movement in Europe'. 1968 in Europe A Handbook on National Perspectives and Transnational Dimensions of 1960/70s Protest Movements. New York: Palgrave Macmillan.
- Roszak, T., 1969. *The Making of a Counter Culture*. New York: Doubleday & Company, Inc.
- Ryn, S. V. d. & Cowan, S., 1996. *Ecological Design*. Washington, D.C.: Island Press.
- Samuelsson, L., 2003. 'Not Just Eco-Technology'. *Communities Magazine*. No.117.
- Schenk, J., 2005. 'A Home-Grown Ecovillage on Our Street'. *Communities Magazine*. No.129, Winter.
- Shenker, B., 1986. *Intentional Communities, Ideology and Alienation in Communal Societies*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Silveira, K., 2011. 'Cohousing and Sustainability: Munksøgård'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://ucdesustainability.blogspot.gr/2011/09/cohousing-and-sustainability-munksgaard.html> [Πρόσβαση 1 Απριλίου 2014].
- Sizemore, S., 2004. 'Urban Eco-villages as an Alternative Model to Revitalizing Urban Neighborhoods: The Eco-village Approach of the Seminary Square/ Price Hill Eco-village of Cincinnati'. Master thesis, University of Cincinnati, School of Planning of the College of Design, Architecture, Art, and Planning, Ohio.
- Stern, D. I., Common, M. S. & Barbier, E. B., 1996. 'Economic Growth and Environmental Degradation: The Environmental Kuznets Curve and Sustainable Development'. *World Development*, pp. 1151-1160.
- Svec, P., Berkebile, R. & Todd, J. A., 2012. 'REGEN: toward a tool for regenerative thinking'. *Building Research & Information*. No. 40, pp. 81-94.
- Takeuchi, K., Namiki, Y. & Tanaka, H., 1998. 'Designing eco-villages for revitalizing Japanese rural areas'. *Ecological Engineering*. No.11, 18 September, pp. 177-197.
- Voinov, A. & Farley, J., 2007. 'Reconciling sustainability, systems theory and discounting'. *Ecological Economics*, pp. 104-113.
- Wahl, D. C., 2009. 'Beyond Sustainability: Natural Design and Resilience'. The Robert Gordon University, Aberdeen, Scotland
- WCED 1987. *Our Common Future*, Oxford University Press, Oxford; New York
- Wiberg, K., 1998. 'Ecological Villages, A European Reality'. *Renewable Energy*, pp. 101-106.
- Wijesundara, J., αχρονολόγητο. 'Role of Urban Design in creating eco cities; Town of Galle - A case study from Sri Lanka'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://www>.

ecocitybuilders.org/wp-content/uploads/2013/10/Wijesundara-integrating.pdf [Πρόσβαση 21 Φεβρουαρίου 2014].

Williams, C. C. & Millington, A. C., 2004. 'The diverse and contested meanings of sustainable development'. The Geographical Journal, June, pp. 99-104.

Wissenburg, M., 2004. Globotopia: The Antiglobalization Movement and Utopianism. Organization & Environment, 9 November, pp. 493-508.

Ιστοσελίδες

ANEBO AE. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://www.anevo.gr/progms_article.php?id=40&cat=4&subcat=2 [Πρόσβαση 25 Μαΐου 2013].

ΕΛΣΤΑΤ, 2013. 'Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2012' [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0802/PressReleases/A0802_SFA10_DT_AN_00_2012_01_F_GR.pdf [Πρόσβαση 10 Μαΐου 2014].

ΕΛΣΤΑΤ, 2014. 'Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Ιανουάριος 2014'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJ002_DT_MM_01_2014_01_F_GR.pdf [Πρόσβαση 10 Μαΐου 2014].

Enallaktikos. 'Δίκτυα Αλληλεγγύης' [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://www.enallaktikos.gr/> [Πρόσβαση 10 Μαΐου 2014].

Enallaktikos. 'Λαϊκή Συνέλευση Αγ. Νεκταρίου Βόλου' [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://www.enallaktikos.gr/kg15el_laiki-syneleysi-agioy-nektarioy-vology_a984.html [Πρόσβαση 10 Μαΐου 2014].

BedZED, UK [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://www.bioregional.com/flagship-projects/one-planet-communities/bedzed-uk/> [Πρόσβαση 10 Μαΐου 2014].

Climate Change and Innovation in the building Sector. 'Munksøgård' [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://www.climatebuildings.dk/roskilde-municipality-munksoegaard.php> [Πρόσβαση 7 Απριλίου 2014].

Climate Change and Innovation in the building Sector. 'Roskilde Municipality' [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://www.climatebuildings.dk/roskilde-municipality.php> [Πρόσβαση 7 Απριλίου 2014].

Ecovillages Newsletter, 'The Ecovillage Movement Today'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://www.ecovillagenews.org/wiki/index.php/The_Ecovillage_Movement_Today [Πρόσβαση 1 Απριλίου 2014].

GEN [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://gen.ecovillage.org/en/what_is_an_ecovillage [Πρόσβαση 5 Οκτωβρίου 2014].

GEN-Europe, 'What is an Ecovillage'. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://gen-europe.org/ecovillages/about-ecovillages/index.htm> [Πρόσβαση 1 Απριλίου 2014].

GreenInSight [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://www.greeninsight.dk/en/about-green-insight/values/> [Πρόσβαση 7 Απριλίου 2014].

Los Angeles Ecovillage. [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://laecovillage.org/>
[Πρόσβαση 1 Απριλίου 2014].

Munksøgård [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://www.munksoegaard.dk/index_en.html [Πρόσβαση 7 Απριλίου 2013]

P2P Foundation, 'Ο μύθος της Αειφόρου ανάπτυξης [Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: http://p2pfoundation.net/%CE%9F_%CE%9C%CF%8D%CE%B8%CE%BF%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%91%CE%B5%CE%B9%CF%86%CF%8C%CF%81%CE%BF%CF%85_%CE%91%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7%CF%82 [Πρόσβαση 27 Νοέμβρης 2013]

Συνεντεύξεις

Καντάς, Π. (2013): Συνέντευξη στην οικοκοινότητα Αληθινά Ελεύθερα, στις 26 Οκτωβρίου

Μπαρτζάνας, Θ. (2014): Συνέντευξη στο γραφείο του στο ΙΕΤΕΘ, στις 27 Ιουνίου

Χαϊνταρλής, Μ. (2014): Συνέντευξη στο γραφείο του στο ΠΘ, στις 5 Ιουνίου

κατάλογος εικόνων

		σελ.
01.	Εφημερίδα της εποχής Διαθέσιμη στο: http://www.marxists.org/history/erol/ncm-1/ [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	13α
02.	Διαδηλώσεις ενάντια του πολέμου στο Βιετνάμ	13α
α.	Διαθέσιμη στο: http://blastfrompast.wikispaces.com/Protest+Music+of+the+Hippie+Era [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	
β.	Διαθέσιμο στο: http://www.solidarity-us.org/site/node/3545 [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	
03.	Βιβλίο σταθμός για το περιβαλλοντικό κίνημα Διαθέσιμη στο: http://perc.org/blog/silent-spring-50-reexamining-rachel-carsons-classic [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	13α
04.	Διαδηλώσεις ενάντια στην οικονομική παγκοσμιοποίηση Διαθέσιμη στο: http://pecoskid.com/my-writings/anti-globalization-movement-essays-battle-in-seattle/ [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	14α
05.	Ειρηνιστικό κίνημα Διαθέσιμη στο: http://www.hippy.com/modules.php?name=News&file=article&sid=203 [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	15α
06.	Περιβαλλοντικό κίνημα Διαθέσιμη στο: http://www.goodlifer.com/2010/04/earth-days-history-of-the-modern-environmental-movement/ [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	15α
07.	Κίνημα εθελούσιας απλότητας Διαθέσιμο στο: http://notbuyinganything.blogspot.gr/2011/03/participants-wanted-for-voluntary.html [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	15α
08.	Κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση Διαθέσιμη στο: http://www.lib.niu.edu/2002/iht920239.html [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	15α
09.	Βιώσιμη Ανάπτυξη Διαθέσιμη στο: https://www.academia.edu/1701216/German_Think_Tanks_in_the_field_of_Environment_and_Sustainable_Development [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	28α
10.	Καμπύλη ΕΚC Διαθέσιμη στο: http://jfkoes.wordpress.com/2012/06/29/the-environmental-kuznets-curve/ [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	32α
11.	Συσχέτιση επιπέδων ευτυχίας-εισοδήματος Διαθέσιμη στο: http://geraldguild.com/blog/2012/05/23/happiness-as-measured-by-gdp-really/ [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	35α
12.	Σύγκριση Δείκτη Γνώσης Προόδου-ΑΕΠ	35α

- Διαθέσιμη στο: <http://geraldguild.com/blog/2012/05/23/happiness-as-measured-by-gdp-really/>
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].
13. Το αναγκαίο μέγεθος της γης βάσει καταναλωτικών προτύπων διαφορετικών χωρών
Διαθέσιμη στο: <http://www.npr.org/blogs/krulwich/2013/04/08/176565424/the-big-squeeze-can-cities-save-the-earth>
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014]. 40α
14. Η οικοκοινότητα LAEV σε σχέση με την πόλη του Los Angeles
Διαθέσιμη στο: <http://sites.uci.edu/empoweringsustainability/files/2012/10/Leila-Loezer.pdf>
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014]. 42α
15. Υπόγεια Λουτρά 'Bimini Baths' της περιοχής
Πηγή: Jonna, R., Neff, J., Livingston, G., Giles, E., και Stutzman, D., αχρονολόγητο. 'Ecovillages and urban change in the US: A comparison of urban and suburban ecovillages'.
[Διαδίκτυο] Διαθέσιμο στο: <http://www.china-up.com:8080/international/case/case/1446.pdf>
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014]. 42α
16. Τα δύο κτήρια της οικοκοινότητας
α. Διαθέσιμη στο: <http://sites.uci.edu/empoweringsustainability/files/2012/10/Leila-Loezer.pdf>
β. Πηγή: Jonna, κ.α., αχρονολόγητο (όπως παραπάνω) 42α
17. Σκίτσο βορειοανατολικής όψης του οικολογικού πάρκου της οικοκοινότητας
Διαθέσιμη στο: http://laevgarden.files.wordpress.com/2011/05/introduction-to-landscape-rainwater-harvesting-by-joe-linton_page_4.jpg
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014]. 43α
18. Σκίτσο με τις παρεμβάσεις της οικοκοινότητας στο δομημένο περιβάλλον
Διαθέσιμη στο: http://laevgarden.files.wordpress.com/2011/05/introduction-to-landscape-rainwater-harvesting-by-joe-linton_page_4.jpg
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014]. 43α
19. Συλλογική δεντροφύτευση από μέρους των κατοίκων
Διαθέσιμη στο: <http://laecovillage.files.wordpress.com/2012/05/1st-fruit-tree-planting-1993.jpg>
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014]. 44α
20. Πατέντα μηχανοκίνητης ηλεκτροδότησης της τηλεόρασης
Πηγή: Jonna, κ.α., αχρονολόγητο (όπως παραπάνω) 44α
21. Δημιουργία γραμμικού δεντρόκηπου
Διαθέσιμη στο: <http://laevgarden.wordpress.com/page/7/>
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014]. 44α
22. Συλλογική εικαστική παρέμβαση για τη σήμανση περιοχής ήπιας κυκλοφορίας
Διαθέσιμη στο: <http://ecovillagebook.org/ecovillages/los-angeles-ev/>
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014]. 44α
23. Γεωγραφική θέση της Munksogaard
α. Οικοκοινότητα σε σχέση με την πόλη της Κοπεγχάγης
β. Οικοκοινότητα σε σχέση με τη γειτονική πόλη Roskilde
Διαθέσιμες στο: <https://www.google.com/maps/search/google+maps/@37.0625,-95.6770684z/data=!3m1!4b1>
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014]. 48α

24.	Τοπογραφικό διάγραμμα οικοκοινότητας Πηγή: Αναστασόπουλος, Ν., 2013. 'Περιβαλλοντική Διαχείριση και Νεώτερα Εναλλακτικά Πρότυπα Κοινωνικής και Οικιστικής Οργάνωσης'. Διδακτορική Διατριβή, ΕΜΠ, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Αθήνα	48α
25.	Χώροι οικοκοινότητας	48α
α.	Κοινόχρηστος χώρος συγκροτήματος	
β.	Θερμοκήπια κατοίκων	
γ.	Εκτάσεις Καλλιέργειας σε κοντινή απόσταση των συγκροτημάτων Διαθέσιμες στο: https://www.facebook.com/munksoegaard/photos_stream [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	
26.	Πράσινη στέγη Διαθέσιμη στο: http://ucdesustainability.blogspot.gr/2011/09/cohousing-and-sustainability-munksgaard.html [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	49α
27.	Ηλιακές εγκαταστάσεις στις στέγες Διαθέσιμη στο: https://www.facebook.com/munksoegaard/photos_stream [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	49α
28.	Τοποθέτηση οστράκων στις στέγες για διαχείριση ομβρίων Διαθέσιμο στο: http://ucdesustainability.blogspot.gr/2011/09/cohousing-and-sustainability-munksgaard.html [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	49α
29.	Ομάδες εργασίας της οικοκοινότητας Διαθέσιμη στο: https://www.facebook.com/munksoegaard/photos_stream [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	50α
30.	Τύποι κατοικιών	51α
α.β.	Κατοικίες συγκροτήματος ιδιοκτητών	
γ.δ.	Κατοικίες συγκροτήματος ενοικιαστών Διαθέσιμες στο: https://www.facebook.com/munksoegaard/photos_stream [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	
31.	Η Munksoegaard και τα γειτονικά συγκροτήματα συνεταιρισμών κατοικίας Διαθέσιμη στο: https://www.facebook.com/munksoegaard/photos_stream [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	51α
32.	Σήμα της LAEV Διαθέσιμη στο: http://laecovillage.org/ [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	52α
33.	Σήμα της Munksoegaard Διαθέσιμη στο: http://www.munksoegaard.dk/index.html [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	52α
34.	Πρότυπο ομόκεντρων ζωνών περμακουλτούρας Διαθέσιμη στο: http://www.lovelygreens.com/2012/08/learning-about-permaculture-zones.html [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	56α
35.	Γραμμικός και κυκλικός μεταβολισμός των πόλεων Διαθέσιμη στο: http://www.nclurbandesign.org/wp-content/uploads/2014/01/pic-1-Sus	57α

- [tainable-cities-and-circular-metabolism.jpg](#)
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].
36. Γράφημα για τα είδη σχεδιασμού
Διαθέσιμη στο: <http://www.mfe.govt.nz/publications/sus-dev/rethinking-our-built-environment/images/figure3-1.gif>
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014]. 58a
37. Σπείρα επιπέδων ανθρώπινης συνείδησης των Beck και Cowan
Διαθέσιμη στο: <http://www.cruxcatalyst.com/wp-content/uploads/spiral-dynamic-image.jpg>
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014]. 60a
38. Το συγκρότημα παλιών εργατικών κατοικιών Ξηροκάμπου σε σχέση με την πόλη του Βόλου
Πηγή υποβάθρου: <https://www.google.com/maps/>, Ιδία επεξεργασία 67a
39. Οικιστικά συγκροτήματα μοντέρνας αρχιτεκτονικής
Πηγή: Σταυρίδης, Σ. και συν., 2009. 'Μετασχηματισμοί της Σχέσης Δημόσιου - Ιδιωτικού Χώρου στα Συγκροτήματα Κοινωνικής Κατοικίας των Ελληνικών Αστικών Κέντρων'. Πρόγραμμα Ενίσχυσης Βασικής Έρευνας 2009, ΕΜΠ, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Αρχιτεκτονικής Γλώσσας, Επικοινωνίας, Σχεδιασμού, Αθήνα. 68a
40. Ψηφιακό πανόραμα από το εσωτερικό του συγκροτήματος
Πηγή: Προσωπικό αρχείο 68a
41. Ψηφιακό πανόραμα από την εξωτερική δυτική πλευρά του συγκροτήματος
Πηγή: Προσωπικό αρχείο 68a
- 42a.β.γ. Παρακμή και εγκατάλειψη συγκροτήματος
Πηγή: Προσωπικό αρχείο 69a
- 43a.β.γ. Οικειοποίηση του χώρου από τους κατοίκους
Πηγή: Προσωπικό αρχείο 69a
44. Παράδειγμα αστικής καλλιέργειας σε οικιστική περιοχή
Διαθέσιμη στο: http://www.sustainable-lifestyles.eu/fileadmin/images/Conference_presentations/Day_2_Workshop_snapshots_part_1.pdf
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014]. 71a
45. Τοπογραφικό διάγραμμα συγκροτήματος εργατικών κατοικιών Ξηροκάμπου & Τυπολογίες κατοικιών
Πηγή: Τοπογραφικό διάγραμμα Πολεοδομίας;
Φουντούλη, Ε.-Α., 2013. 'Η Μετάλλαξη στον Χρόνο του Διαχρονικού Θέματος των Εργατικών Κατοικιών. Η Μεταμόρφωση των Εργατικών Κατοικιών Ξηροκάμπου σε Σύγχρονο Αστικό και Ενεργειακό Συγκρότημα'. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Βόλος;
ιδία επεξεργασία 73a
46. 73a
a. Κτήριο τυπολογίας 106 (Τ.106)
β. Κτήριο τυπολογίας 407 (Τ.407)
Πηγή: Φουντούλη, 2013 (όπως παραπάνω)
47. 74a
a. Κτήριο τυπολογίας 106
β. Κτήριο τυπολογίας 310
γ. Κτήριο τυπολογίας 201
Πηγή: Φουντούλη, 2013 (όπως παραπάνω)

48.		74a
a.	Κτήριο τυπολογίας 106	
β.	Κτήριο τυπολογίας 407	
γ.	Κτήριο τυπολογίας 310 <u>Πηγή:</u> Προσωπικό αρχείο	
49.	Ιδιωτικοί ημιυπαίθριοι χώροι των διαμερισμάτων	74a
a.	Κτήριο τυπολογίας 106	
β.	Κτήριο τυπολογίας 201	
γ.	Κτήριο τυπολογίας 407 <u>Πηγή:</u> Φουντούλη, 2013 (όπως παραπάνω)	
50.		75a
a.	Τυπική κατά στίχους διάταξη των κατοικιών	
β.	Κατά στίχους διάταξη στο συγκρότημα Ξηροκάμπου <u>Πηγή:</u> ανασχεδίαση από: Σταυρίδης, κ.α., 2009 (όπως παραπάνω)	
51.	Διάταξη κτηρίων συγκροτήματος σε πανοραμική φωτογραφία <u>Πηγή:</u> Προσωπικό αρχείο	75a
52.	Τυπολογίες οργάνωσης κτηρίων	76a
a.	Τυπολογία κατά πυρήνες <u>Πηγή:</u> Σταυρίδης, κ.α., 2009 (όπως παραπάνω)	
β.	Σύγκριση τυπολογίας κατά στίχους - σύνθετης τυπολογίας (παλιές εργατικές συγκροτήματος Ξηροκάμπου - νέες εργατικές) <u>Πηγή υποβάθρου:</u> https://www.google.com/maps/ , Ιδία επεξεργασία	
γ.	Σύνθετη τυπολογία <u>Πηγή:</u> Σταυρίδης, κ.α., 2009 (όπως παραπάνω)	
53.	Χώροι πρασίνου συγκροτήματος	76a
a.	Τριγωνικός χώρος πρασίνου στο συγκροτημα	
β.γ.	Αναξιοποίητοι χώροι πρασίνου πέριξ των πολυκατοικιών <u>Πηγή:</u> Προσωπικό αρχείο	
54.	Πρόταση διαμόρφωσης συγκροτήματος Ξηροκάμπου <u>Πηγή υποβάθρου:</u> Τοπογραφικό διάγραμμα Πολεοδομίας; Φουντούλη, 2013 (όπως παραπάνω); δία επεξεργασία	77a
55.	Προτεινόμενα οχήματα στο εσωτερικό του συγκροτήματος	78a
a.	Διαθέσιμη στο: http://www.aokbike.com/Tricycle.html [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	
β.	Διαθέσιμη στο: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bicycle-trailer-for-outdoor-trekking.jpg [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	
56.	Συνδυασμός πράσινης στέγης και εγκατάστασης φωτοβολταϊκών συστημάτων Διαθέσιμη στο: http://taratsokipos.blogspot.gr/2011_03_01_archive.html [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	80a
57.	Σχηματοποίηση της διαδικασίας επαναχρησιμοποίησης νερού Διαθέσιμη στο: http://www.peritechno.gr/cms.asp?id=110 [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].	81a

58. Συγκρότημα BedZed 84a
Διαθέσιμη στο: <http://www.bioregional.com/flagship-projects/one-planet-communities/bedzed-uk/>
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].
59. Σύστημα Διαχείρισης ομβρίων στο Augustenborg του Malmö 84a
Διαθέσιμη στο: http://www.ecovillagenews.org/wiki/index.php/Ecovillages_in_Scandinavia_Part_II
[Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2014].